
A. P. C. R.
Protegit & recreat
Exemplo Non Imperio
Insignia Colleg
Reg. in Rotte

COMMENTATIO HISTORICO-LITURGICA DE STATIONIBUS ECCLESIÆ MOGUNTINÆ

EX

ANTIQUITATIBUS ECCLESIASTICIS ERUTA

ET

ADDITO ECCLESIARUM TREVIRENSIS ET COLONIENSIS RITU ILLUSTRATA.

A

STEPH. ALEXANDRO WÜRDTWEIN

Emm. ac Celsissimi Archi-Episcopi Principis Electoris Mog. Consiliario Ecclesiastico, Insignis Ecclesiæ Collegiatæ B. M. V. ad Gradus Moguntiæ Decano &c.

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

MOGUNTIAE,

Ex Typogr. Elect. Aul. Acad. Apud Joann. Jos. Alef, Hæred. Hæffner. 1782.

in Ordinario (*b*) per anni circulum certis die-

parte ſtatisque precibus perſolvendis conſiſtitur. Apud *Tertullianum* ſtatio ſic deſcribitur, Religioſum erat fidelium officium, quo certis diebus ad martyrum ſepulchra convenientes atque ibi ſtatim ab exortu ſolis, orationibus, hortamentis, ſacrarum lectionum interpretationibus vacantes & jejuni, ſed non ultra nonam perſtarent, hora nona poſt Euchariſtiam & oſcula conventus & jejunia ſolverent. *Auguſtinus* autem ait: Populus Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolemnitate concelebrat & ad excitandam imitationem & ut meritis eorum conſocietur atque orationibus adjuvetur. *L.* 10. *contra Fauſtum Manichæum c.* 21.

(*b*) Ordinarius, ordinarium, ordinale vel ordinalis, liber in quo ordinatur modus dicendi & ſolemnizandi divinum officium. *Ranulfus in Polichron. lib.* 7. *c.* 3. ſub an. 1077. de *Oſmundo* Sariſberienſi Epiſcopo: *Hic quoque compoſuit librum ordinalem Eccleſiaſtici officii, quem conſuetudinarium vocant, quo fere nunc tota Anglia, Wallia utitur & Hibernia.* Charta an. 1208. pro Eccleſia S. *Vulfranni* Abbavillenſi in *Tabular. Epiſcop. Ambian. fol.* 144. *In Eccleſia etiam ſit liber Ordinarius ad modum Eccleſiæ Ambianenſis, in quo contineatur quid & quando & quomodo cantandum ſit vel legendum, Chorus regendus, campanæ pulſandæ, luminare accendendum &c.* Plures ejusmodi Ordinarii ab antiquitate etiam venerandi in Eccleſiis Moguntinis reperiuntur. His ſucceſſit Di-

diebus (prout etiam in Urbe moris eſt)(*c*)
A 2 aſſigna-

Directorium Chori ſive à S. Moguntina ſynodo quot annis præſcriptus ordo recitandi officium Divinum, miſſamque celebrandi, in quo dies *ſtationum* inſuper ſunt annotati.

(*c*) Stationes Eccleſiæ Majoris certis diebus & horis aſſignatas hic breviter exhibemus è libro ſtationali.

Stationes per chorum & ambitum cum aqua benedicta ſingulis per annum Dominicis obſervantur.

Ad ſacella & altaria ſanctorum, à quibus ſuum Vicariæ tenent titulum, proceditur in primis Veſperis eorundem feſtivitatum, ſic in primis Veſperis S. *Nicolai* ſtatio in Sacello ejusdem ſito in peryſtilio. Sicque in primis Veſperis S. *Thomæ* Apoſtoli ad altare ejusdem dein ſuo die ad altare S. *Gothardi* — S. *Antonii* Abbatis — S. *Bartholomæi* Apoſtoli — S. *Chriſtophori* — S. *Annæ* — S. *Ægidii* — S. *Petri ad Vincula* — SS. *Petri & Pauli* — S. *Laurentii* — S. *Georgii* — S. *Bonifacii* — S. *Michaëlis* — S. *Kiliani* — S. *Nazarii* — *Omnium Sanctorum* — S. *Hieronymi* — SS. *Trium Regum* — S. *Andreæ* Ap. — S. *Dorotheæ* — S. *Catharinæ* &c. &c. cum Antiphonarum &c. Cantu proceditur.

Stationes ad Eccleſiam Collegiatam *B. M. V. ad Gradus* in primis Veſperis *Conceptionis*, *Nativitatis*, *Aſſumptionis B. M. V.* in Feſto *Purificationis* pro benedicendis cereis, In Feſtivi-
tatibus

tatibus *Paschæ*, *Pentecostes*, *SS. Trinitatis*, ad benedictionem fontis, in jejunio bannito fer. 4 post *Misericordia* & *salus.* Feria sexta per quadragesimam & feria quarta in hebdomada majore &c.

Ad S. *Johannem*: in primis Vesperis *S. Joannis Bapt.* post secundas Vesperas *S. Martini* completorium ibidem & integrum sequente die peragitur officium. Feria 2. post Dom. *Misericord.* & *salus* &c.

Ad S. *Mauritium* Feria 6. post Dominicas modo dictas &c.

Ad S. *Jacobum* in die *Cinerum* & *Parasceve.*

Ad S. *Stephanum* in festis S. *Marci* & *Ascensionis Domini.* Benedictio palmarum olim in monte S. *Albani* nunc ad S *Stephanum* peragitur.

Feria secunda Rogationum. ad S. *Ignatium* olim *ad B. V. in Campis.*

Feria tertia Rog. ad S. *Stephanum* alias *Bretzenhemium.*

Feria quarta Rog. ad S. *Gangolphum* alias ad S. *Theonestum* &c. &c.

Stationes Ecclesiarum Collegiatarum per ambitum, ad sacella, oratoria, & altaria in peculiaribus cujusvis Ecclesiæ stationum libris annotatæ reperiuntur.

Sic in libello stationum secundum consuetudinem Collegiatæ S. *Petri*:

In Festo *trium Regum* statio ad altare *B. M. V.**

In

* Textus Antiphonarum, Responsoriorum, Versuum, Collectarum, in singulis Ecclesiarum Collegiatarum stationibus decantari solitos hic inserere nimis prolixum foret; fors alia id quod nunc omittimus, proferendi dabitur occasio.

In Festo S. *Sebastiani* M. statio ad altare S. *Joannis* Nepomuceni.

In Festo *Purificationis B.* M. *V.* statio ad *altare B. M. V.*

In *Resurrectione Domini* & duabus feriis sequentibus statio *ad fontem.*

Sabbatho *in Albis* & diebus sabbathi sequentibus usque ad Pentecosten statio ad *altare* S. *Crucis.*

In Festo *Inventionis* S. *Crucis* statio ad altare S. *Crucis.*

In vigilia *Pentecostes* statio ad *fontem.*

In Festo S. *Petronillæ* V. statio ad altare S. *Nicolai.*

In Festo S. *Bonifacii* M. statio ad altare S. *Nicolai.*

In Festo SS. *Petri & Pauli* Ap. statio ad altare S. *Crucis.*

In Festo *Visitationis B.* M. *V.* statio ad altare *B. M. V.*

In Festo S. *Mariæ Magdalenæ* statio ad altare S. *Crucis.*

In Festo *Vinculorum Petri* statio ad altare S. *Crucis.*

In Festo S. *Cyriaci, Largi* & *Smaragdi* Mart. statio ad altare S. *Nicolai.*

In Festo S. *Laurentii* M. statio ad altare S. *Joannis Nep.*

In Festo *Assumptionis* B. M. *V.* ad altare *B.* M. *V.*

In Festo *Nativitatis B.* M. *V.* ad altare *B.* M. *V.*

In Festo *Exaltationis* S. *Crucis* statio ad altare S. *Crucis.*

In Festo S. *Michaelis* Archang. statio ad *altare summum.*

In Festo *Præsentationis B. M. V.* statio ad alt. *B. M. V.*

In Festo S. *Catharinæ* V. & M. statio ad altare S. *Nicolai.*

In Festo S. *Andreæ* Ap. statio ad alt. S. *Crucis.*

In Festo S. *Nicolai* Ep. statio ad altare *ejusdem.*

In Festo *Conceptionis B. M. V.* statio ad altare *ejusdem.*

In Festo S. *Stephani* proto M. statio ad altare S. *Joannis Nep.* in eodem Festo statio ad alt. S. *Crucis*

In Processione *Dedicationis* statio prima in *horto Eminentissimi.* Secunda in Ecclesia S. *Gangolphi.* Tertia in *Ecclesia Domus Teutonicæ.*

Ritus in stationibus ab Ecclesia collegiata S. *Stephani* antiquitus jam observatus exhibetur in Directorio Dominicali, processionali, & stationali in tres partes diviso, cujus pars prima continet Dominicales circuitus per annum & festa in illis occurrentia. Secunda processiones solemnes ac Ordinarias, Tertia Vesperales stationes ad altaria & capellas cum responsoriis antiphonis & aliis cantandis &c. cura *Sebastiani Loth* prædictæ Ecclesiæ Decani Anno MDCCXII. typis dato. ex quo sequentia annotare libuit:

Asperges singulis Dominicis pro varietate temporis.

Feria secunda quadragesimæ post Dominicam 1. 2. 3. 4. 5. & 6, statio ad altare S. *Nicolai.*

Feria

Feria quarta post antedictas Dominicas statio ad Capellam S. *Pancratii.*

Feriis sextis statio ad Capellam S. *Laurentii.*

In festo *Purificationis* processio per circuitum ad chorum parochialem, ubi benedictio cereorum.

In festo S. *Marci* statio in Metropolitana, prius autem cantatur Responsorium de S. *Joanne* in ejusdem Ecclesia.

Feria sexta post Dominicam *Misericordiæ* in statione jejunii banniti itur ad *summum Templum.*

Feria II. Rogationum statio ad summum templum ut in Litaniis Majoribus.

Feria III. Rogat. salutatio ut in festo S. *Marci.* chorus S. Stephani peragit Officium.

Feria IV. Rogat statio ad Monasterium *Dalheim*, in reditu: ad Capellam S. *Auræi.* Tempore belli vel aura non favente statio ad Ecclesiam Monasterii *Veteris Cellæ* prius autem ad S. *Agnetem*, dein ad *Albas Dominas.*

In festis *Paschatis* & *Pentecostes* statio ad fontem.

In 1. Vesp. S. *Andreæ* statio ad Capellam S. *Pancratii.*

In 1. Vesp. S. *Nicolai* statio ad altare *ejusdem.*

In 1. Vesp. *Conceptionis S. Mariæ* V. versus *ejusdem* altare statio.

In 1. Vesp. S. *Thomæ* Ap. statio ad altare *B. M. V.*

In 2. Vesp. *Nativitatis Domini* statio ad Capellam *S. Pancratii.*

In 1. Vesp. S. *Sebastiani* statio ad Capellam S. *Laurentii.*

In 1. Vesp. *Conversionis* S. *Pauli* statio ad altare S. *Mariæ Magdalenæ.*

In 1. Vesp. *Purificationis B.* M. *V.* statio ad aram ejusdem in 2. Vesp. statio ad altare *Sancti Blasii.*

In 1. Vesp. S. *Gregorii* P. statio ad altare S. *Nicolai.*

In 1. Vesp. *Annuntiationis B.* M. *V.* statio ad aram *ejusdem.*

In 1. Vesp. inventionis S. *Crucis* statio ad altare ante Chorum prope magnam crucem columnæ affixam vel ad capellam S. *Pancratii.*

In 1. Vesp. *SS. Nerei, Pancratii* &c. statio ad capellam *S. Pancratii.*

In 1. Vesp. *SS. Bonifacii* & soc. Mm. statio ad capellam *S. Pancratii.*

In 1. Vesp. *SS. Viti* & *Modesti* Mart. statio ad altare *S. Margarethæ* & *Catharinæ.*

In 1. Vesp. *S. Albani* statio ad altare ante Chorum a dextra.

In 1. Vesp. *S. Joannis Baptistæ* statio ad altare *S. Blasii.*

In 1. Vesp. *Visitationis S. Mariæ.* V. statio ad aram privilegiatam.

In 1. Vesp. *S. Margarithæ* V. & M. statio ad altare ejusdem & *S. Catharinæ.*

In 1. Vesp. *S. Mariæ Magdalenæ* statio ad altare *ejusdem.*

In 1. Vesp. *S. Annæ* statio ad altare *ejusdem.*

In 1. Vesp. *Vinculorum S. Petri* statio ad altare *S. Blasii.*

In 1. Vesp. *S. Laurentii* statio ad capellam *ejusdem.*

In

In 1. Vesp. *Assumptionis S. Mariæ* V. statio ad altare *ejusdem.*

In 1. Vesp. S. *Bartholomæi* statio ad Capellam S. *Laurentii.*

In 1. Vesp. *Decollationis* S. *Joannis* Bapt. statio ad altare S. *Blasii.*

In 1. Vesp. *Nativitatis B.* M. *V.* statio ad *ejusdem* altare.

In 1. Vesp. SS. *Cosmæ & Damiani* statio ad altare *B.* M. *V.*

In 1. Vesp. S. *Michaelis* Archang. statio ad *ejusdem* Capellam.

In 1. Vesp. *Omnium Sanctorum* statio ad altare in Choro parochiali.

In 1. Vesp. *Præsentationis S. Mariæ* V. statio ad *ejusdem* altare.

In 1. Vesp. S. *Catharinæ* statio ad altare *ejusdem.*

Liber stationalis Ecclesiæ Collegiatæ ad *Gradus B. M. V.* hunc præscribit Ordinem.

Omnibus totius anni Dominicis statio per ambitum & Ecclesiam cum aqua benedicta.

In festo S. *Nicolai* Ep. in primis vesperis fit statio ad altare *ipsius.*

In festo *Conceptionis B.* M. *V.* in secundis vesperis statio ad altare *B.* M. *V.*

In festo S. *Thomæ* Ap. in 1. Vesp. statio ad altare *ipsius.*

In secundis Vesperis *Nativitatis Domini* statio ad altare S. *Laurentii.*

In secundis Vesperis S. *Stephani* statio ad altare S. *Joannis.*

In Vigilia *Epiphaniæ* ad Vesperas statio ad altare *Trium Regum.*

In festo S. *Agnetis* in primis Vesperis statio ad altare *ejusdem.*

In festo S. Vincentii M. statio ad altare *ipsius.*

In festo *Purificationis* in secundis Vesperis statio ad altare *B. Mariæ Virginis.*

Feria II. per quadragesimam statio ad altare S. *Andreæ.*

Feria IV. per quadragesimam statio ad altare S. *Catharinæ.*

Feria VI. per quadragesimam statio ad altare S. *Ægidii.*

In festo *Annuntiationis B. M. V.* ante Completorium statio ad altare *B. M. V.*

In festo S. *Quirini* M. statio ad altare *ipsius.*

In singulis Vesperis Sabbatinis post pascha usque ad Ascensionem Domini statio ad altare S. *Crucis.*

In festo *inventionis* S. *Crucis* statio ad altare S. *Crucis.*

In secundis Vesperis SS. *Petri & Pauli* statio ad altare S. *Andreæ.*

In secundis Vesperis *Visitationis B. M. V.* statio ad altare *Ejusdem.*

In festo S. *Jacobi* Ap. statio ad altare *ipsius.*

In festo S. *Laurentii* M. statio ad altare *ejusdem.*

In secundis Vesperis *Assumptionis B. M. V.* statio ad altare *ejusdem.*

In festo S. *Bartholomæi* statio ad altare *ejus.*

In

In festo S. *Ægidii* statio ad altare *ipsius.*

In secundis Vesperis *Nativitatis B. M. V.* statio ad altare *ejusdem.*

In festo exaltationis S. *Crucis* statio ad altare S. *Crucis.*

In festo *OO. SS.* statio ad altare S. *Catharinæ & OO.* SS.

In festo S. *Elisabeth* statio ad altare *ipsius.*

In secundis Vesperis *præsentationis B. M. V.* statio ad altare *Ejusdem.*

In festo S. *Catharinæ* V. statio ad altare *ejus.*

In Vigilia S. *Andreæ* Ap. statio ad altare *ipsius.*

Quemadmodum in Ecclesia Moguntina sic in Trevirensi, Coloniensi stationes in usu sunt, ut infra videbimus. Dies stationum Ecclesiæ Romanæ, quam omnes aliæ ut Matrem venerantur, paucis habeto:

Nempe: In Dominica prima Adventus est

Statio ad S. *Mariam Majorem.*

Dominica secunda Adventus:

Statio ad S. *Crucem in Jerusalem.*

Dominica tertia Adventus.

Statio ad S. *Petrum.*

Feria quarta quatuor temporum Adventus.

Statio ad S. *Mariam Majorem.*

Feria sexta quatuor temporum Adventus.

Statio ad Sanctos duodecim Apostolos.

Sabbato quatuor temporum Adventus.

Statio ad S. *Petrum.*

Do-

Dominica quarta Adventus

Statio ad Sanctos duodecim Apostolos.

In Vigilia Nativitatis Domini

Statio ad S. *Mariam Majorem.*

In Nativitate Domini ad primam missam in nocte.

Statio ad S. *Mariam Majorem ad præsepe.*

Ad secundam Missam in aurora.

Statio ad S. Anastasiam.

Ad tertiam missam in die Nativitatis Domini.

Statio ad S. Mariam Majorem.

In festo S. Stephani protomartyris.

Statio ad S. *Stephanum in Cælio monte.*

In festo S. Joannis Apostoli & Evangelistæ.

Statio ad S. Mariam Majorem.

In festo Sanctorum Innocentium.

Statio ad S. Paulum.

In circumcisione Domini & octava Nativitatis.

Statio ad S. Mariam trans Tiberim.

In Epiphania Domini.

Statio ad Sanctum Petrum.

In Dominica in Septuagesima.

Statio ad S. Laurentium extra muros.

Dominica in Sexagesima.

Statio ad S. Paulum.

Dominica in Quinquagesima.

Statio ad S. Petrum.

Feria

Feria IV. Cinerum.

Statio ad S. Sabinam.

Feria V. poſt Cineres.

Statio ad S. Georgium.

Feria VI. poſt Cineres.

Statio ad SS. Joannem & Paulum.

Sabbato poſt Cineres.

Statio ad S. Tryphonem.

Dominica prima in Quadrageſima.

Statio ad S. Joannem in Laterano.

Feria ſecunda.

Statio ad S. Petrum ad vincula.

Feria tertia.

Statio ad S. Anaſtaſiam.

Feria quarta quatuor temporum Quadrageſimæ.

Statio ad S. Mariam Majorem.

Feria quinta.

Statio ad S. Laurentium in Paneperna.

Feria ſexta quatuor temporum Quadrageſimæ.

Statio ad SS. duodecim Apoſtolos.

Sabbato quatuor temporum Quadrageſimæ.

Statio ad S. Petrum.

Dominica II. Quadrageſimæ.

Statio ad S. Mariam in Dominica.

Feria ſecunda.

Statio ad S. Clementem.

Feria tertia.

Statio ad S. Balbinam.

Feria

Feria quarta.

Statio ad S. Cæciliam.

Feria quinta.

Statio ad S. Mariam trans Tiberim.

Feria ſexta.

Statio ad S. Vitalem.

Sabbato.

Statio ad SS. Marcellinum & Petrum.

Dominica III. in Quadrageſima.

Statio ad S. Laurentium extra muros.

Feria ſecunda.

Statio ad S. Marcum.

Feria tertia.

Statio ad S. Pudentianam.

Feria quarta.

Statio ad S. Xyſtum.

Feria quinta.

Statio ad SS. Cosmam & Damianum.

Feria ſexta.

Statio ad S. Laurentium in Lucina.

Sabbato.

Statio ad S. Suſannam.

Dominica IV. in Quadrageſima.

Statio ad S. Crucem in Jeruſalem.

Feria ſecunda.

Statio ad Sanctos quatuor Coronatos.

Feria tertia.

Statio ad Sanctum Laurentium in Damaſo.

Feria

Feria quarta.

Statio ad S. Paulum.

Feria quinta.

Statio ad Sanctos Silvestrum & Martinum.

Feria ſexta.

Statio ad S. Euſebium.

Sabbato.

Statio ad S. Nicolaum in Carcere.

Dominica de Paſſione.

Statio ad S. Petrum.

Feria ſecunda.

Statio ad S. Chryſogonum.

Feria tertia.

Statio ad S. Cyriacum.

Feria quarta.

Statio ad S. Marcellum.

Feria quinta.

Statio ad S. Apollinarem.

Feria ſexta.

Statio ad S. Stephanum in Cœlio monte.

Sabbato.

Statio ad S. Joannem ante portam latinam.

Dominica in Palmis.

Statio ad S. Joannem in Laterano.

Feria ſecunda Majoris hebdomadæ.

Statio ad S. Praxedem.

Feria tertia.

Statio ad S. Priſcam.

Feria

assignatæ, quarum aliæ intra eandem Ecclesiam procedendo ad sacella & altaria (*d*) aliæ in aliis infra civitatem Ecclesiis (*e*) celebrantur, reliquæ autem ad Ecclesias extra civitatis mœnia (*f*) deducuntur. De his

Sabbato quatuor temporum Septembris.

Statio ad S. Petrum.

(*d*) Sacella & altaria Majoris ædis à Choro solemni Statione visitari solita paulò ante indicavimus. Antiphonæ & Responsoria latius in libro stationali.

(*e*) Infra civitatem notandæ sunt stationes ad collegiatam *B. M. V. ad gradus*, ubi in festo *Purificationis B. M. V.* benedicuntur cerei & in Sabbato Sancto nec non Vigilia Pentecostes benedictio fontis peragitur &c. Benedictio ramorum hodie ad S. *Stephanum*, olim ad S. Albanum celebrabatur. Pius quoque usus obtinuit, priusquam processio ad locum stationalem perveniat, Ecclesias intermedias visitare, ibique ℟. & ℣. cum collecta Patroni decantare, sic feria quarta Rogationum proceditur ad Sacellum S. *Gothardi* parochialem S. *Quintini* & Ecclesiam monasterii S. *Claræ*, in reditu ad Ecclesiam hospitalis S. *Spiritus* & Collegiatam *B. M. V. ad gradus* &c. &c.

(*f*) In capite Jejunii statio è Metropolitana ad montem S. *Jacobi*. Benedictio palmarum in monte S. *Albani* vid. *Joannis Tom. II. pag.* 743.

Feria secunda Rogationum ad S. *Albanum* & ad Ecclesiam *B. M. V. in campis* ubi Missa. &c.

Feria tertia Rog. ad villam *Britzenheim* ubi tertia, Missa, sexta &c.

Feria

his omnibus in præſens acturi ſumus altero hujus commentationis capite, cum prius de ſtationibus generatim & qualiter eædem ordinandæ ſint varia ex antiquitatibus Eccleſiaſticis præmiſerimus, additis ſuo loco Eccleſiarum Trevirenſis & Colonienſis hujus rei illuſtrandæ ergo obſervantiis. (g)

Feria quarta ad S. *Petrum* & S. Theoneſtum ubi tertia, Miſſa, ſexta &c. ut infra cap. ſecundo dicetur prolixius. Stationes in & extra Eccleſiam infra & extra Civitatem ſub litteris d. e & f notatas Eccleſia Francofordienſis a fine ſuo compellat proceſſiones ſeu ſtationes ad plagarum placationem, gratiarum actionem, Reſurrectionis honorem, ſubventionis amorem, peccatorum ſublevamen, defunctorumque juvamen, quas prolixe deſcriptas leges *Tom.* I. *Subſidior. Diplom. pag.* 76. — 88.

(g) Communis Eccleſiarum in ſtationibus celebrandis conſenſus ut adpareret, quis circa illas uſus in Urbe, in Germania prima & ſecunda, nec non Belgica prima obtineat, illuſtrationis ergò ſimul adducere libuit. Unus hic ſufficiat *Gelenius* quem de antiquiſſimo ſtationum ritu in Eccleſia Colonienſi differentem audiamus Is in *Coloniæ Agrippinenſis magnitudine pag.* 96. Hodæpericon & nomenclaturam viæ Romanæ ſive ſtationum ſic tradit.

I. Statio principalis eſt in Eccleſia Metropolitana.

Ex

Ex hac per portam Septentrionalem proceditur in amplam aream Metropolitanam antiquitatibus cinctam, siquidem sita est hinc inter petram sceleratam (*Blawstein* vulgo dictam) inde antiquam Aulam Archi Episcopalem (*Den saal*) & Commentariensem portam, per hanc versus Capitolinam ædem pergitur & quasi de via salutantur Ecclesiæ S. *Spiritus* hospitalaris in area Metropolitana. S. *Laurentii* parochialis intra antiquorum judæorum stationem appellatam *die judegass und salmenacher*.

S. *Albani* parochialis apud Rostra vulgo *den Quattermardt*.

S. *Martini* minor parochialis in vetere littore Rheni.

II. Statio principalis *B*. M. *V*. in Capitolio Collegiata.

Ex ea descendentibus in crepidine montis occurrit: S. *Notburgis* virginis sacellum.

S. *Stephani* protomartyris sacellum. Inde apud rivum in foro ferino vel *Sandycis*.

S. *Jacobi* parochialis & juxta eam.

S. *Georgii* Collegiata Ecclesia.

Inde ad dextram *B. M. V*. de monte Carmelo.

B. *Johannis Baptistæ* parochialis.

S. *Catharinæ* Virginis militum ordinis Teutonici, ubi juxta cœmiterium commune ad *B. M. V*. in *Sion* deflectitur: nonnulli vero compendio versus S. *Severinum* utentes recta pergunt ad Carmelitarum discalceatorum novum domicilium.

S. *Bonifacii* Virginum Ordinis S. *Francisci*.

III. Statio principalis ad S. *Severini* collegiatam.

Ex

Ex illa digressis occurrit Ecclesia S. *Mariæ Magdalenæ* parochialis.

Hinc per Campum Martinianum inceditur. In eo occurrit S. *Barbaræ* Ecclesia cum Carthusianorum eremo.

S. *Thereſiæ* discalceatarum Carmelitiſſarum nova Ecclesia cum monasterio *B. M. Virginis de pace.*

IV. Principalis ſtatio eſt in Eccleſia Sanctorum Medicorum *Panthaleonis*, *Cosmæ* & *Damiani* cum monaſterio Ord. S. *Benedicti*. Et hic obiter noto, *S. Maurinum* noctu ad orationem progredientem occiſum fuiſſe, luculento incentivo vel pietatis eorum qui via ſacra progrediuntur, vel documento eorum qui vetuſtatis memoriam amant.

Ex hac porro Eccleſia digreſſis occurrunt per viam ſacram loca Religioſa:

S. *Michaelis* in *Weidenbach* clericorum Regularium S. *Hieronymi*.

S. M*auritii* Martyris parochialis Eccleſia cum monaſterio Virginum Benedictinarum.

S. *Reinoldi* Martyris Virginum Auguſtinianarum, ubi S. *Reinoldus* martyrio coronatus eſt, cum iſtic loci a Cæmentariis ponticulum noctu tranſiens injuſte occideretur. Dixi, ponticulum tranſiiſſe, nam lacus eo loci fuit, cujus memoriam tum alia iſtic, tum Domus *zum loch* dicta conſervat, monui ea Lectorem, ne in vita Sancti admiretur iſtic loci lacui immerſum fuiſſe ubi nunc Monaſterium, area & campus viſuntur.

V. Principalis ſtatio eſt ad Collegiatam SS. *Apoſtolorum*, ex ea progreſſis occurrunt Eccleſiæ & ædes Sacræ:

S. *Apri* Ord. Ciſtercienſium monialium. Deinde apud portam Helenianam, ubi divi *Conſtantinus Magnus* & *Helena* Auguſti prætorium militare inhabitarunt.

S. *Claræ* Eccleſia cum monaſterio virginum Ord. S. *Franciſci*.

S. *Norberti* Confeſſoris ſacellum cum Domo Steinfeldenſium Ord. præmonſtratenſis.

S. *Quintini* Martyris ſacellum in vinea.

S. *Mariæ Magdalenæ* hoſpitalaris Domus cum capella.

VI. Principalis ſtatio eſt in illuſtri & Collegiata Baſilica SS. *Gereonis* & ſociorum Thebæorum Maurorumque Martyrum, in qua ſubeuntes non decet eſſe immemores S. *Evergisli*, quippe qui viam ſacram legens cum ad hanc Eccleſiam Supplicando perveniſſet & verſum intonuiſſet ſacrum. *Exultabunt* SS. &c. Angelos reſpondentes meruit audire: *Lætabuntur* &c.

Ex ea porro Eccleſia abeuntibus videtur ad viam S. *Chriſtophori* Martyris parochialis Eccleſia.

Inſigne S. *Crucis* ſimulachrum in ara ſeu monticulo de qua egi in Staurologia ſive de memorandis hujus Diæceſios crucibus libello.

Corporis Chriſti Regularium Canonicorum Eccleſia.

S. *Urſulæ* & undecies mille Virginum Martyrum Collegiata virorum ac fœminarum, cujus frequens mentio eſt in SS. noſtratium vitis, dum Ro-

Romanam viam obiisse insinuantur; exemplo sint *Cuniberti*, *Annones*, *Hermanni* seu *Josephi* Steinfeldici &c.

Omnium *Sanctorum* hospitalis.

S. *Mariæ Magdalenæ* in pœnitentia Augustinianarum fœminarum.

S. *Francisci Capucinorum* Ecclesia & monasterium.

VII. Principalis statio ad S. *Clementis* nunc S. *Cuniberti* Collegiatam simul & parochialem Ecclesiam.

Ex illa digressis occurrit Ecclesia & Collegium SS. *Joannis* & *Cordulæ* Sacerdotum Ordinis Melitensis olim Equitum.

S. *Servatii* sacellum, quem locum ad viam Romanam memorat *Ægidius* aureæ vallis monachus, dum istic à *SS. Severino* & *Evergislo* cœlestem melodiam auditam fuisse memorat in funere S. *Martini*. vide historiam *Harigeri Lobiensis Abbatis cap. 26. historia Leodiens. Tom.* 1.

S. *Nicolai* sacellum Orphanorum.

S. *Lupi* parochialis.

S. *Mariæ Virginis* in Gradibus.

Postquam in Metropolitana æde initium factum fuerat, sacrum iter finitur. Monet & addit adhuc *Gelenius*. Hanc, quæ nunc adeo sacra est via cognomento Romana, olim fuisse superstitiosam videlicet Auguralem & Amburualem S. P. Q. V. sed per S *Maternum* occupatam a Christiana Religione, ut ubi olim abundavit iniquitas, modo abundet justitia, & Christi Victoris inferorum victricia labara circumferantur &c.

Trevirensis Ecclesiæ Stationes dabimus infra cap. secundo.

CAPUT I.

DE STATIONIBUS ECCLESIASTICIS GENERATIM.

§. I.

Stationes Ecclesiasticæ ævi sunt antiquissimi (*a*) & subin litaniæ (*b*) pro-

(*a*) Vana Ethnicorum superstitio ad limitem Rheni principalem hic *Moguntiæ* in more habuit, ut *statis diebus* in monte *Martis*, qui hodie sancti *Jacobi* mons compellatur, ad *Drusi* memoriam Diis falsis supplicarent; hæc impietas ut extingueretur, *Gothardus* Episcopus seculo tertio populum Christianum congregavit, qui in confinio illius molis Drusianæ, quam vulgus non hac solùm tempestate sed diu jam à figura, *glandis lapidem* vocare solet, immortali seculorum Regi immaculatam offerret hostiam. Ecclesia hic loci posita sub nomine S. *Nicomedis* postea floruit. *Gelenius Syntagmate XI. de Coloniæ Agrippinensis magnitudine* ad rem nostram sic ait *pag.* 94. Notum est non solum *Coloniæ*, sed toto orbe terrarum, devicto mundi Principe per Christum

ſtum in loca iniquitatis inductam eſſe juſtitiam & in templa ſuperſtitionis invectam eſſe religionem. Exemplis in re adeo clara non eſt opus. Inter cæteros autem impios gentilium ritus, fuit non poſtrema cœremonia, qua ad Deorum pulvinaria (*Sacraria*) ſupplicatum ibatur, cui ſucceſſit mox atque Oratoria ſua extruere ſancta noſtra Religio occepit, ſupplicatio ſancta ad Eccleſias pro jugi veri Dei laude nocturna pariter ac diurna concinnatas.

Hæ ipſæmet eccleſiæ, oratoria ſeu loca devotioni dicata, ad quæ populus Chriſtianus confluebat, piè commorabatur, orationes fundebat, antiphonas decantabat, & ſacro miſſæ officio aſſiſtebat, Stationes compellabantur. Olim verò ut *Tertullianus de corona militis*, *lib. de anima*, *de jejuniis l. 2. ad uxorem*, *Cyprianus ep* 41. *S Ambroſius ſerm.* 25. affirmant, ſtationes appellabantur dies illi, quibus Chriſtiani orabant & jejunabant usque ad horam nonam. De ſtatis hiſce diebus *Plinius ſecundus ep. ad Trajanum Imp. ſub finem libri* 10. Affirmabant autem, ait, Chriſtiani, quod eſſent ſoliti *ſtato die* ante lucem convenire, carmenque Chriſto quaſi Deo dicere ſecum invicem, ſeque ſacramento non in ſcelus aliquod obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent, quibus peractis morem ſibi diſcedendi fuiſſe, rurſusque cöeundi ad capiendum cibum promiſcuum tamen & innoxium.

Quod ipſum refert *Tertullianus apolog. contra gentes* his verbis: *Plinius* ſecundus cum provin-

ciam (Bithyniam) regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsis, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret, consuluit *Trajanum* Imp. allegans, præter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacris eorum comperisse, quam *cœtus antelucanos* ad canendum cuidam Christo Deo & ad conferendam disciplinam, homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam & cœtera scelera ab ipsis prohiberi. Tunc *Trajanus* rescripsit, hoc genus inquirendos quidem non esse; oblatos verò puniri oportere. Apertè nobis suffragatur *Ant. Franciscus Gori* Basilicæ Baptisterii Florentini Præpositus qui *opusculorum suorum volum. IX. Decad.* 1.*pag.* 1. attulit commentarium *Dominici M. Manni Acad. Florent. Etrusci & Columbari de titulo Dominicæ crucis archetypo*, ubi *cap. XI. pag.* 11. differit. Postquam *Constantinus* M. Imp. crucis imaginem & publice deferri & venerari jussit, unde lege lata postmodum vetitum est, ne suppliciis improborum adhiberetur, ut *Sextus Aurelius Victor*, *Augustinus*, *Cassiodorus* aliique notarunt; hinc lubentissime ipsi fideles nacti occasionem, eandem crucem etiam in Litaniis, quas nunc processiones seu supplicationes (Stationes) appellamus, tanquam Christianæ Religionis vexillum palam deferre cœperunt. Cumque Litaniæ ante celebrationem indicerentur, ut populus ad statutam diem, statutumque locum conveniret, ipse populi actus standi sive permanendi in designato loco, *statio* appellatus fuit, à militum statione, dum præsidium certo loco collocant, ubi *stationari* jubentur, ducta metaphora, fide-

lium

lium enim cœtus militans Ecclesia dicitur & vita hominis militia super terram hanc vocatur.

(*b*) Litaniæ preces & supplicationes dicuntur in sacris Synaxibus seu in Ecclesia. *Ordo Romanus*: Litania græcè, latinè rogatio indè & rogationes. Cum itaque Litaniæ in processionibus publicis ferè semper concinerentur, quousque ad Ecclesiam, in qua fiebat statio vel ad locum statutum cœtus fidelium perveniret, litania ipsa processio appellata fuit. De Litaniis veneranda antiquitas subministrat sequentia: Anno CCCCIV. sub *Arcadio & Honorio* Impp. *Porphyrius* presbyter Antiochenus vitam ducens probrosam & Valentinianus cum exercitu Ecclesiam Catholicam prædabantur, crucis signum venerabile, quod salvatoris discipuli ferentes in humeris *litanias in campo agebant*, pedibus suis conculcantes. *

An. DLIII. Civitas Constantinopolitana terræ motu concussa est. Et paulatim homines compuncti sunt *litaniam agentes* & frequentantes atque in Ecclesias commeantes **

An. DLV. *Narses* & *Pelagius* Papa consilio inito *data litania* à S. *Pancratio* cum hymnis & Canticis spiritualibus ad S. *Petrum* Apostolum. ***

An. DXC. cum *Gregorius* crearetur Pontifex, truculenta pestis urbem devastarat; ad preces igitur & pœnitentiam Pastor cum Grege confugit: *Levemus*, in sermone habito inquit,

Corda

* *Baron. Annal. Eccles. Tom. V. pag.* 203.

** *Idem Tom. VII. p.* 465.

*** *Idem l. c. p.* 472.

*Corda & præsumamus nos jam percepisse, quod petimus. Citius ad precem judex flectitur, si à pravitate sua petitor corrigatur. Imminente ergo tantæ animadversionis gladio, nos importunis fletibus instamus: ea namque quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, judici veritatis placet: quia pius & misericors Deus à se vult veniam precibus exigi, qui quantum meremur, non vult irasci, hinc etenim per Psalmistam dicitur: Invoca me in die tribulationis tuæ & eripiam te et magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia invocantibus misereri desiderat, qui monet ut invocetur. Proinde fratres carissimi contrito corde & correctis operibus crastina die, primo diluculo ad septiformem Litaniam juxta distributionem inferius designatam, devota mente cum lachrymis veniamus. Nullus vestrum ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negotium agere præsumat, quatenus ad sanctæ Dei genitricis Domini ecclesiam convenientes, qui simul omnes peccavimus, simul omnes mala, quæ fecimus, deploremus: ut districtus judex dum culpas nostras nos punire considerat, ipse a sententia propositæ damnationis parcat.***** Hactenus sermo, idemque dictus in Ecclesia sanctæ *Sabinæ* in *Aventino*, & scriptus affixus Ecclesiæ Albo, cui Litaniarum ordo istiusmodi subscriptus habetur:

Litania Clericorum exeat ab Ecclesia beati *Joannis Baptistæ.*

Litania virorum ab Ecclesia beati martyris *Marcelli.*

Lita-

**** *Baron. Tom. VIII. p. 5. sq.*

Litania monachorum ab Ecclesia martyrum *Joannis & Pauli.*

Litania ancillarum Dei ab Ecclesia beatorum martyrum *Cosinæ & Damiani.*

Litania feminarum conjugatarum ab Ecclesia beati primi martyris *Stephani.*

Litania viduarum ab Ecclesia martyris *Vitalis.*

Litania pauperum & infantium ab Ecclesia beatæ martyris *Cæciliæ.*

Facta sunt hæc in basilica sanctæ *Sabinæ* sub die quarto Kal. septembris Indictione octava.

Hanc septiformem Litaniam per diversarum personarum atque locorum ordinem distinctam apud *Gregorium Turonensem* * aliter dispositam invenies in hunc modum:

Clerus igitur egrediatur ab Ecclesia sanctorum martyrum *Cosmæ & Damiani* cum presbyteris regionis sextæ.

Omnes vero Abbates cum monachis suis ab Ecclesia sanctorum martyrum *Gervasii & Protasii* cum presbyteris regionis quartæ.

Omnes Abbatissæ cum congregationibus suis egrediantur ab Ecclesia sanctorum Martyrum *Marcellini & Petri* cum presbyteris Regionis primæ.

Omnes infantes ab Ecclesia sanctorum martyrum *Joannis & Pauli* cum presbyteris regionis secundæ.

Omnes vero laici ab Ecclesia sancti proto martyris *Stephani* cum presbyteris regionis septimæ.

Omnes

* *Greg. Tur. lib.* 10. *c.* 1.

Omnes mulieres viduæ ab Ecclesia S. *Euphemiæ* cum presbyteris regionis quintæ.

Omnes autem mulieres conjugatæ egrediantur ab Ecclesia Sancti Martyris *Clementis* cum presbyteris regionis tertiæ. Ut de singulis Ecclesiis exeuntes cum precibus ac lacrymis ad beatæ, *Mariæ* semper Virginis Genitricis Domini Dei nostri *Jesu Christi* basilicam congregemur: ut ibi diutius cum fletu ac gemitu Domino supplicantes peccatorum nostrorum veniam promereri valeamus. Hæc eo dicente, Congregatis clericorum catervis psallere jussit per triduum ac deprecari Domini misericordiam. De hora quoque tertia veniebant utrique (ubique) chori psallen*tium ad Ecclesiam clamantes per plateas urbis*, *Kyrie eleison.* Hæc Gregorius, quæ accepit a suo diacono tunc in urbe morante.

Sed unde ista diversitas? Non aliunde puto, quam quod cum non semel ejusmodi indictæ fuerint Litaniæ, proque diversitate dierum, diversæ affigerentur in Ecclesia inscriptiones, singulæ diebus singulis: ex alia ipsarum alterius diei *Gregorii* diaconus descripserit & ex alia alius retulerit inter Epistolas. Pluries eo tempore celebratas esse hujusmodi Litanias diversis diebus, & processum quoque fuisse ad Sancti *Petri* basilicam, constat ex veteribus Ritualibus. Habetur in istis, ultimis Litaniis esse processum ad Basilicam Apostolorum Principis *Petri* atque ab eodem *Gregorio* Sanctam imaginem Deiparæ magna veneratione delatam, fuisse autem illa traditur, quæ hactenus extat in Basilica S. *Mariæ ad præsepe* & a populo honorifico cultu frequentatur; eam tunc a S. *Gregorio* in processio-

ne

ne delatam *Ordo Romanus*, quem pluribus exemplaribus Vaticana Bibliotheca custodit, affirmat, cujus Major procul dubio adhibenda fides est, quam cusis haud pridem Venetiis. Tunc vero & mirandum illud accidisse tradunt, ut, cum pervenisset procedendo *Gregorius* ad molem *Hadriani Tiberi* adjacentem, in signum reconciliati Numinis, visus fuerit Angelus nudatum gladium in Vaginam reponere, eoque Symbolo morbum cessasse significare voluisse, quemadmodum . . per sagittas visas cœlitus lapsas idem fuerat divinitus præmonstratus. sic itaque in tempore concitatæ divinæ iracundiæ ut scriptum est, *Gregorius* factus est reconciliatio, cum averterit ipse divinam indignationem a populo, cujus rei gratia in Litaniis illis, quæ annua celebritate in Ecclesia antiquo usu recurrunt pro omnibus avertendis malis, idem *Gregorius* preces indixit cum Gratiarum actione pro tanto accepto divinitus beneficio. Extat ejus indictionis formula, quam hactenus inter ipsius *Gregorii* epistolas asservatam hic tibi legendam proponimus: sic enim se habet: * *solemnitas annuæ devotionis* nos, filii dilectissimi, admonet, ut Litaniam, quæ Major ab omnibus appellatur, solicitis ac devotis debeamus, auxiliante Domino, mentibus celebrare; per quam a nostris excessibus, ejus misericordiæ Supplicantes, purgari aliquatenus mereamur. Considerare etenim nos convenit, dilectissimi, quam variis continuisque calamitatibus pro nostris culpis & offensionibus affligamur & qualiter cœlestis pietatis nobis subinde medicina subveniat.

* *In registro in princ. Ind.* 10.

niat. Sexta igitur feria veniente a titulo beati *Laurentii* Martyris, qui appellatur *Lucinæ*, egredientes, ad beatum *Petrum* Apostolorum Principem Domino Supplicantes cum hymnis & canticis spiritualibus properemus, ut ibidem Sacra Mysteria celebrantes tam de antiquioribus quam de præsentibus beneficiis pietati ejus, in quantum possumus, referre gratias mereamur.

Ex quibus verbis recte observat *Gussanvillæus in notis ad hanc epistolam*: Litaniam, quæ hic Major appellatur a D. *Gregorio*, ipso valde antiquiorem fuisse, cum tanquam de re jam instituta annuam illarum Litaniarum celebritatem indicet illis verbis: *sollemnitas annuæ devotionis* &c. Hæc autem Litania non est confundenda cum illa, de qua mox supra & quæ Septiformis ab eodem Papa appellata fuit; nam ista non fuit sequentibus annis celebrata. Secunda igitur hæc litania, de qua nunc est sermo, non erat septiformis, quia non a septem Ecclesiis, sed ab unica tantum Ecclesia, nempe B. *Laurentii* Martyris, quæ appellatur Lucinæ egrediebatur & ad Basilicam S *Petri* terminabat, ut colligitur ex concione ipsius S. *Gregorii* contenta in prefata epistola, in qua hæc leguntur: *Considerare enim nos convenit dilectissimi* &c. ut supra. Ex quibus *Gregorii* verbis iterum patet, jam tunc processionem hanc fuisse ordinariam, unde non ab ipso instituta, sed tantummodo fuit indicta, ut talis processio ad S. *Petri* Basilicam terminaret & hinc est quod *Baronius in notis Martyrologii* 25. *Aprilis ait*: dictas Litanias *Gregorium* non simpliciter instituisse, sed tantum præscripsisse terminum dictæ processionis

ad

ad S. *Petrum PP. Benedictini Gregorianorum Operum illustratores in appendice ad epistolam ejusdem Pontificis Tom.* II. *p.* 1284. ex eo quod hanc Litaniam terminari S. Pontifex jubeat ad S. *Petrum*, existimant, epistolam hanc esse suppostitiam, putantes eam pugnare cum dictis in sermone de mortalitate, in quo statio indicitur ad Ecclesiam Sanctæ Dei Genitricis. Verum si animadvertissent Sanctum *Gregorium* in illis duobus locis non de una ac eadem litania agere, eam profecto opinionem exuissent. Inter igitur primam & secundam ex dictis litaniis hoc intervenit discrimen, quod prima pro ingruente calamitate & ad submovendum pestilentiæ inguinariæ flagellum primùm indicta fuit anno DXC. & in mense Augusti die 29. ac per triduum ut aliqui tenent, fuit celebrata. Secunda vero jam erat ante Gregorii ævum instituta & jam facta anniversaria, ut patet ex illius verbis & deinceps saltem verno tempore & diei 25. Aprilis adhæsit addicta, ut colligitur ex Sacramentario ejusdem *Gregorii* à *Pamelio* edito, ubi talis Litania Major sic adnotatur VII. Kalendas Maji id est 25. die mensis Aprilis Litania Major ad S. *Laurentium in Lucina.* Patet ex hucusque dictis, Litaniam hanc non ideo Majorem esse appellatam quia a D. *Gregorio* Magno fuit instituta, cum ex ipsomet Sancto Pontifice habeatur, quod jam antea ab omnibus Litania Major appellaretur; hoc nomen igitur sortita est hæc Litania ;seu processio, vel quia ex toto Clero tam seculari quam regulari & ex Magno populi concursu componebatur vel potius ob longitudinem itineris, quia, ut colligitur ex mox allegato Sacramentario Gregoriano, Septimo

tra barbaricæ crudelitatis incurſus ſupernæ protectionis auxilium imploretis. Sed, ut ad aures Dei viam precibus faciatis, vigilantius ſtudendum eſt, ut voces actibus adjuventur. Nam inanis fit oratio, ubi prava eſt actio. Quia igitur quanto immane cernitis imminere periculum, tanto ſimul omnes in fletu debetis & gemitu occupari, filios veſtros a ſæculi perverſitate ſacerdotali quamprimum adhortatione compeſcite. Diſcant injuſta contemnere, & quæ Deo placita ſunt, amare, ut illos poſſitis habere ad impetrandam divinæ miſericordiæ gratiam adjutores. Ne, ſi neglexeritis, actio eorum preces orationum ſuperet & ſævientis inimici gladius (quod abſit) reſecet, quos monentis verba non corrigunt. Deus autem noſter juſtus & pius eſt, & ſicut perſeverantibus in pravitate diſtrictus eſt, ita converſis miſericors. Ad ipſum ergo tota mente contriti cordis ejulatione curramus, ab ipſo ereptionis noſtræ ſolatia poſtulemus. Quoniam benignus & mitis eſt, ſi nos a malis noſtris emendatos ſua viderit mandata diligere & hic nos potens eſt ab hoſte defendere & in futuro æterna nobis gaudia præparare. Hactenus Litaniarum indictio ob imminentia ibi pericula. Profuiſſe quidem remedia iſta, declaravit eventus, cum certum ſit, nullam hoſtium paſſam eſſe incurſionem Siciliam & inacceſſam Sclavinis remanſiſſe Italiam.

An. DCXXXVIII. *Honorius* Papa conſtitutum fecit in Eccleſia & decrevit, ut omni hebdomada ſabbati die exeat Litania a beato *Apollinare*

& ad beatum Petrum Apoſtolum cum hymnis & canticis populus omnis occurrere debeat.*

An. DCCI. ** Pertinet ad res geſtas *Sergii* Papæ, quod *Albinus Flaccus* habet his verbis, cum agit de Purificatione *S. Mariæ*: *** De hac feſtivitate & feſtivitatibus ſanctæ *Mariæ* in geſtis Pontificalibus legitur, quod *Sergius* Papa præceperit Litanias fieri in die Præſentationis Domini in templo, ita enim ſcriptum eſt: ut in die *Annuntiationis Domini*, *Dormitionis* ac *Nativitatis ſanctæ* Dei Genitricis *Mariæ* & *S. Simeonis* quæ ὑπάντη dicitur græce, cum Litaniis exeant à S. Hadriano & ad ſanctam *Mariam* populus occurrat &c.

An. DCCXVII. **** Hac decima quinta Indictione mirum in modum Romam afflictatam eſſe *Tiberis* exundantis alluvione, *Anaſtaſius* tradit, qui hæc de his habet: Eo autem tempore fluvius *Tiber* alveum ſuum egreſſus ſeſe per Campeſtria dedit. Intumuit enim inundatione aquarum in tantum, ut etiam per Flaminiam portam ingreſſus ſit, transcendit etiam in aliquibus locis muros urbis, illos ſcilicet, qui ejusdem fluminis ripam muniebant, atque ultra baſilicam *S. Marci* per plateas ſe extendit, ita ut in via lata ad unam & ſemis ſtaturam . . . aqua ejusdem fluminis excreviſſet, atque a porta beati Petri Apoſtoli usque *pontem Milvium* aquæ ſe diſtenderent & juxta remiſſa ejusdem fluminis ſe dederint. Domos

 itaque

* *Baron. Tom. VIII. pag. 346.*

** *Baron. Tom. VIII. pag. 641.*

*** *Albin. de divin. offic.*

**** *Baron. Tom. IX. pag. 16.*

itáque evertit, agros dissipavit eradicans arbusta & segetes. Nam nec serere ipso potuit tempore pars maxima Romanorum, pro hoc imminebat tribulatio magna. Per dies autem septem aqua *Romam* tenebat pervasam. à Domino (*Gregorio* Papa *II.*) itaque propterea Litaniæ crebro fiebant. Cumque in Oratione & Litaniis crebro persisterent, per octavum jam diem misertus Dominus aquam amovit & fluvius ad proprium regressus est alveum.

In una vero dierum cum multa humilitate *Stephanus* (Papa III.) procedens in Litania cum sanctissima imagine Domini Dei & salvatoris nostri *Jesu Christi*, quæ Acheropœta, non manufacta nuncupatur, simulque & cum ea alia diversa sacra ministeria recipiens, proprio humero ipsam sanctam imaginem cum reliquis sacerdotibus idem sanctissimus Papa gestans nudis pedibus tam ipse quam universa plebs incedentes in Ecclesiam sanctæ Dei genitricis, quæ ad Præsepe nuncupatur, posito in omnibus capitibus populorum cinere, cum maximo ejulatu pergentes, misericordissimum Dominum nostrum deprecati sunt, alligans, connectensque adorandæ cruci Domini Dei nostri pactum scilicet illud, quod nefandus Rex Longobardorum disrupit; quod vero id non semel factum sit, sed eadem persecutione permanente eædem sint admonitiones Pontificis, preces atque Litaniæ frequentatæ, sic idem subjicit *Anastasius*: Hic beatissimus Papa omnes suos sacerdotes & clerum in Lateranensi Patriarchio sedule aggregans, admonebat divinam totis nisibus lectitare scripturam & in

lectione

lectione vacare spirituali, ut efficaces invenirentur in omni responso adversariorum Ecclesiæ Dei. Nec enim cessabat indesinenter admonendo & confortando cunctum Dei populum sobriè pieque agere atque ab omni pravitate sese custodire. Hic beatissimus vir pro salute Provinciæ & omnium Christianorum, omni sabbato die Litaniam cum omni populo, postposito neglectu, fieri statuit. Uno quidem sabbatho ad sanctam Dei Genitricem ad Præsepe, alio vero ad beatum Petrum Apostolum & alio ad beatum Paulum Apostolum, Hæc sunt quæ de frequentibus Litaniis indictis *Anastasius* habet. *

Cum die quadam more solito in Litania, quæ ab omnibus Major appellatur, *Leo* Pontifex (III.) procederet, ubi sibi populus obviam sacra religione occurrere deberet, ut secundum annuam consuetudinem Litanias & Missarum solemnia cum sacerdotibus celebraret & omnipotenti Domino pro salute Christiani populi preces funderet. Et cum secundum Olitanam traditionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in Ecclesia beati *Georgii* Christi Martyris, in ejus Natali, ipsa Litania prædicata fuisset, omnes tam viri quamque feminæ devota mente catervatim in Ecclesia beati Christi Martyris *Laurentii* quam Lucinæ dicunt sive ad craticulam, *ut hìc habent Annales Francorum*, ubi collecta prædicata erat, occurrerunt. **

Pag. 190. *** Cum *Alphonsus* in octava Pentecostes Sarracenis prælium indixisset, summus

 Pon-

* *Baron. Tom. IX. pag.* 211. *ad An.* 753.
** *Baron. Tom. IX. pag.* 496. *ad an.* 799.
*** *Baronii Contin. Raynaldi Tom. XIII. ad an.* 1212.

Pontifex ad divinum implorandum auxilium ſolemnes ſupplicationes *Romæ* decrevit, quæ in Pontificio hujus anni regeſto deſcribuntur:* In nomine Patris & filii & ſpiritus Sancti Amen. Quarta feria infra Octavam Pentecoſtes fiat Generalis proceſſio virorum ac mulierum pro pace univerſalis Eccleſiæ & populi Chriſtiani; Specialiter autem, ut Deus propitius ſit illis in bello, quod inter ipſos & Sarracenos dicitur in Hiſpania committendum. Ne det hæreditatem ſuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes. Et ad hanc proceſſionem omnes omnino moneantur venire, nec ab ea ſe quisquam excuſet præter illos, qui habent inimicitias capitales. Summo itaque mane conveniant mulieres apud Sanctam Mariam Majorem, clerici vero apud Baſilicam duodecim Apoſtolorum & laici apud Sanctam Anaſtaſiam & poſt collectas, pulſatis ſimul iſtarum Eccleſiarum campanis, procedant omnes in campum Lateranenſem hoc Ordine.

Mulieres omnes & ſolas præcedat crux Dominica Sanctæ Mariæ Majoris. Et in prima parte proceſſionis ſint Sanctimoniales, in ultima vero reliquæ mulieres, quæ ſine auro & gemmis & ſericis indumentis procedant orando cum divotione ac humilitate in fletu & gemitu nudis pedibus omnes, qui poſſunt & per *Merulanum* & ante Sanctum *Bartholomæum* veniant in campum Lateranenſem & collocent ſe ante felloniam in ſilentio permanentes: Clericos autem crux fraternitatis præcedat & in prima proceſſionis parte ſint monachi & canonici regulares, in ultima vero rectores

* *Inn. l.* 15. *ep.* 80.

rectores & cæteri clerici procedentes prædicto modo per viam Majorem & arcum *Baſilii*, veniant ante palatium Episcopi Albanenſis & ibi directe in medio campi ſe collocent. Laicos autem præcedat crux Dominica Sancti Petri & poſt illam ſequantur primi hoſpitalis & poſtremi cæteri laici, ſicut præſcriptum eſt, incedentes & per *SS. Joannem* & *Paulum* & ante *S. Nicolaum de formis* in campum veniant & collocent ſe ab altera parte.

Interim vero Romanus Pontifex cum Episcopis & Cardinalibus & capellanis Baſilicam ingrediatur quæ dicitur Sancta Sanctorum & inde reverenter Aſſumpto ligno vivificæ crucis proceſſionaliter veniat ante palatium Episcopi Albanenſis & ſedens in ſcalis exhortatorium faciat ſermonem ad populum univerſum. Quo finito mulieres, ſicut proceſſionaliter venerant, ita procedant ad Baſilicam *S. Crucis* & ibi præſto ſit presbyter cardinalis, qui celebret eis miſſam, dicendo illam orationem: *Omnipotens ſempiterne Deus, in crucis manu ſunt omnes poteſtates* &c. & ſic ipſæ mulieres in pace ad propria revertantur. Romanus autem Pontifex cum Episcopis & Cardinalibus & Capellanis per palatium deſcendat in Lateranenſem Baſilicam, clerici vero per porticum & laici per Burgum ingrediantur in illam. Et celebrata venerabiliter miſſa ipſe cum omnibus, nudis pedibus procedat ad *S. Crucem*, ita quod eum præcedant clerici & laici ſubſequantur & facta oratione unusquisque revertatur ad ſua. jejunetur autem ab omnibus ita, ut nemo præter infirmos comedat pisces aut quodcunque pulmentum, ſed qui poſſunt, ſint pane & aqua

 contenti;

contenti; qui vero non possunt, bibant vinum benelymphatum & modice sumptum & vescantur herbis & fructibus aut etiam leguminibus, omnesque aperiant manus & viscera indigentibus, ut per orationem, jejunium & per eleemosynam misericordia conditoris reddatur *populo Christiano placata.*

Non frustra tot fidelium effusa suspiria, nec suæ Pontificem in hoc rei Christianæ discrimine anxium spes in Deo collocatæ fefellerunt, neque ut cum psalmographo * loquamur, tot pii viri fraudati a desiderio suo. parta enim de crucis hostibus lœta victoria est.

Omittimus Publicas preces composito religioso agmine ab *Honorio* PP. *III.* an 1217. *Romæ* habitas, quas inter Pontifex nudis pedibus capita *SS. Petri & Pauli* gestavit. omittimus etiam illas à *Gregorio* IX. an 1240. celebratas, quas recenset Raynaldus ** *Moguntia* à Continuatore Reginonis ad an. 950. (Pistor rer. germ. T. 1. p. 107.) *Metropolis Franciæ & Civitas Regia*, In actis Synodi Moguntinæ de an. 1071. (Eccard. Corp. hist. T. II. p. 112. seq.) *Metropolis Orientalis Franciæ & principalis pontificii sedes totius Germaniæ & Galliæ Cisalpinæ*, In annalibus Pithæanis: *Germaniæ Metropolis* cujus Archipræsul apud Witichindum in Annal. L. II. Meibon T. 1. p. 642. *summus Pontifex* audit, *qui primatum in cisalpinis partibus multiformiter tenebat.* Urspergensis ad an. 1121. p. 264. & ab Othlono jam *Metropolis omnium in Germania positarum Ecclesiarum* dicta de Litaniis anno

* *Ps.* 77.

** *Tom. XIII. annal. pag.* 239. & 491.

anno DCCCXIII. in Synodo ſic ordinavit & docuit can. XXXII. & XXXIII. = *Litaniæ autem Græco nomine appellantur, quæ latinè dicuntur rogationes. Inter litanias autem & exomologeſes hoc differt, quod exomologeſes pro ſola peccatorum Confeſſione agantur, litaniæ vero indicantur propter rogandum Deum & impetrandum in aliquo miſericordiam ejus, ſed nunc jam utrumque vocabulum ſub una deſignatione habetur. Placuit nobis, ut litania Major obſervanda ſit à cunctis Chriſtianis diebus tribus, ſicut legendo reperimus & ſicut Sancti Patres noſtri inſtituerunt, non equitando, nec precioſis veſtibus induti, ſed discalceati, cinere & cilicio induti, niſi infirmitas impedierit.*

Concilium Ingelhemii anno DCCCCXLVIII. à *Friderico* Archi-Episcopo Moguntino celebratum can. VII. ſic ſtatuit: *In litania Majore Jejunium, ſicut in Rogationibus ante aſcenſionem Domini exerceatur.*

Litanias in Stationibus ſeculo nono decantari ſolitas Eccleſia Francofordienſis à Salvatore noſtro olim, nunc ad S. *Bartholomæum* dicta aſſervat in volumine pergameno novem vix non pedibus longo & decem pollicibus lato antiquiſſima & ut contenta edocent, *Ludovico Germanico* coæva manu ſcriptas, quas hic ſubjungere libuit:

IN

In XPI nomine incipit Laetania.

Kyrie leiſon   Xpe leiſon   Kyrie leiſon.
Xpe audi nos   Xpe audi nos   Xpe audi nos.
Sca Maria or. Sca Maria or. Sca Maria or.
Sce Michael or. Sce Gabriel or. Sce Raphael or.
Omnes Sancti Angeli & Archangeli.
Sce Johannes or. Sce Petre or. Sce Paule or.
Sce Andrea or. Sce Jacobe or. Sce Johannes or.
Sce Thoma or. Sce Jacobe or. Sce Philippe or.
Sce Barthelomee or. Sce Mathee or. Sce Symon or.
Sce Tathee or. Sce Mathia or. Sce Marce or.
Sce Luca or. Sce Barnaba or. Sce Stephane or.
Sce Line or. Sce Clete or. Sce Clemens or.
Sce Syxte or. Sce Corneli or. Sce Cypriane or.
Sce Laurenti or. Sce Chryſogone or. Sce Johannes or.
Sce Paule or. Sce Coſma or. Sce Damiane or.
Sce Ignati or. Sce Alexander or. Sce Marcelline or.
Sce Petre or. Sce Apollonaris or. Sce Maurici or.
Sce Dioniſi or. Sce Ruſtice or. Sce Eleutheri or.
Omnes Sancti Martires.
Sce Exuperi or. Sce Victor or. Sce Fabiane or.
Sce Sebaſtiane or. Sce Gervaſi or. Sce Protaſi or.
Sce Abdon or. Sce Sennes or. Sce Quintine or.
Omnes Sancti Apoſtoli.
Sce Albane or. Sce Vincenti or. Sce Valeriane or.
Sce Marcelle or. Sce Chriſtophore or. Sce Georgi or.
Sce Saturnine or. Sce Ceſari or. Sce Benigne or.
Sce Alexander or. Sce Valentine or. Sce Vite or.
Sce Marcelliane or. Sce Celſe or. Sce Prime or.
Sce Feliciane or. Sce Baſilidis or. Sce Nabor or.
Sce Nazari or. Sce Cyriace or. Sce Tiburti or.
Sce Marcialis or. Sce Policarpe or. Sce Ypolite or.
Sce Criſpine or. Sce Crispiniane or. Sce Quirine or.
Sce Euenti or. Sce Theodole or. Sce Vitalis or.

Sce

Sce Gordiane or. Sce Epimache or. Sce Neree or.
Sce Achillee or. Sce Anaſtaſi or. Sce Proiecte or.
Sce Gai or. Sce Pancrati or. Sce Proceſſe or.
Sce Martiniane or. Sce Simplex or. Sce Feliciſſime or.
Sce Agapite or. Sce Euſebi or. Sce Stephane or.
Sce Theodore or. Sce Donate or. Sce Caſſiane or.
Sce Simphoriane or. Sce Timothee or. Sce Irmes or.
Sce Geneſi or. Sce Audacte or. Sce Adriane or.
Sce Gorgon or. Sce Prote or. Sce Jacinthe or.
Sce Nicomedis or. Sce Geminiane or. Sce Januari or.
Sce Candide or. Sce Innocens or. Sce Marce or.
Sce Gereon or. Sce Luciane or. Sce Caliſte or.
Sce Priuate or. Sce Aſteri or. Sce Claudi or.
Sce Nicoſtrate or. Sce Simphoriane or. Sce Simplici or.
Sce Menne or. Sce Lamberte or. Sce Emmeramme or.
Sce Digne or. Sce Caſtole or. Sce Floriane or.
Sce Audifax or. Sce Abbacuc or. Sce Juſtine or.
Sce Simplici or. Sce Fauſtine or. Sce Beatrice, or.
Sce Felice or. Sce Mamme or. Sce Geneſi or.
Sce Anaſtaſi or. Sce Julſane or. Sce Baſiliſſe or.
Sce Petre or. Sce Antonine or. Sce Marcelle or.
Sce Pauline or. Sce Adriane or. Sce Tarace or.
Sce Probe or. Sce Andronice or. Sce Capraſie or.
Sce Domnine or. Sce Romane or. Sce Iſicie or.
Sce Balee or. Sce Criſante or. Sce Darie or.
Sce Maure or. Sce Fauſtineane or. Sce Victorice or.
Sce Luceie or. Sce Maurine or. Sce Theogene or.
Sce Poleucte or. Sce Candidiane or. Sce Hirenee or.
Sce Philippe or. Sce Jude or. Sce Floriane or.
Sce Mariane or. Sce Cante or. Sce Cantiane or.
Sce Sergi or. Sce Bache or. Sce Cyrice or.
Sce Ermagore or. Sce Fortunate or. Sce Gaie or.
Sce Anthe or. Sce Iſaac or. Sce Maximiane or.
Sce Chiliane or. Sce Colomanne or. Sce Totmanne or.
Sce Jouite or. Sce Vitale or. Sce Dioniſi or.
Sce Baſili or. Sce Bonifaci or. Sce Pontiane or.
Sce Piuſie or. Sce Blaſie or. Sce Torpete or.

Sce

Sce Erafme or.	Sce Ferreole or.	Sce Cyrille or.
Sce Propie or.	Sce Separate or.	Sce Uttone or.
Sce Secunde or.	Sce Pifte or.	Sce Pantaleonte or.
Sce Corcodime or.	Sce Mertine or.	Sce Cucufate or.
Sce Victorice or.	Sce Fufciane or.	Sce Gentiane or.
Sce Speufippe or.	Sce Caftole or.	Sce Thyrfe or.
Sce Gemelle or.	Sce Leuci or.	Sce Galenice or.
Sce Fructuofe or.	Sce Augure or.	Sce Patrode or.
Sce Potite or.	Sce Afile or.	Sce Babile or.
Sce Filee or.	Sce Syre or.	Sce Hiuentie or.
Sce Montane or.	Sce Emeterie or.	Sce Celedonie or.
Sce Pionie or.	Sce Datiane or.	Sce Getule or.
Sce Concordie or.	Sce Tiburti or.	Sce Chromaci or.
Sce Ceruoni or.	Sce Bafilidis or.	Sce Tripodis or.
Sce Mandalis or.	Sce Euple or.	Sce Mennatis or.
Sce Salui or.	Sce Calepodi or.	Sce Palmati or.
Sce Cafte or.	Sce Primitiue or.	Sce Almachi or.
Sce Anteroe or.	Sce Augule or.	Sce Emili or.
Sce Eleufippi or.	Sce Sauiniane or.	Sce Neftore or.
Sce Foce or.	Sce Saturi or.	Sce Filemon or.
Sce Vocate or.	Sce Hilari or.	Sce Datiane or.
Sce Agaci or.	Sce Yppipodi or.	Sce Andrea or.
Sce Canion or.	Sce Canti or.	Sce Cantiane or.
Sce Cantionille or.	Sce Tertulliane or.	Sce Fortunate or.
Sce Anthis or.	Sce Neon or.	Sce Jufte or.
Sce Paftor or.	Sce Fides or.	Sce Euftachi or.
Sce Maxime or.	Sce Fauftine or.	Sce Theodorice or.
Sce Getuli or.	Sce Tripode or.	Sce Mandale or.
Sce Valeri or.	Sce Conon or.	Sce Caprafi or.
Sce Fide or.	Sce	S.

NOMINA SANCTORUM CONFESSORUM.

Sce Hilari or.	Sce Martine or.	Sce Silvefter or.
Sce Leo or.	Sce Ambrofi or.	Sce Hieronime or.
Sce Auguftine or.	Sce Germane or.	Sce Remigi or.
Sce Benedicte or.	Sce Amande or.	Sce Gregori or.
Sce Auguftine or.	Sce Chudberte or.	Sce Medarde or.

Sce

Sce Uedaſte	or.	Sce Aniane	or.	Sce Bricci	or.		
Sce Eburti	or.	Sce Maximine	or.	Sce Marcelle	or.		
Sce Felix	or.	Sce Paule	or.	Sce Deſideri	or.		
Sce Magne	or.	Sce Urbane	or.	Sce Maxime	or.		
Sce Auite	or.	Sce Albine	or.	Sce Leudegari	or.		
Sce Audoene	or.	Sce Clodoalde	or.	Sce Lupe	or.		
Sce Sulpici	or.	Sce Euſebi	or.	Sce Arnulfe	or.		
Sce Rodperte	or.	Sce Ualentine	or.	Sce Corbiniane	or.		
Sce Hilarion	or.	Sce Otmare	or.	Sce Severine	or.		
Sce Gaugerice	or.	Sce Firmine	or.	Sce Lipharde	or.		
Sce Lete	or.	Sce Uiator	or.	Sce Melciadis	or.		

Omnes Sancti Mar.

Sce Uibiane	or.	Sce Ebarci	or.	Sce Zenon	or.
Sce Uigili	or.	Sce Siſinni	or.	Sce Martyri	or.
Sce Alexander	or.	Sce Caſſi	or.	Sce Florenti	or.
Sce Rufine	or.	See Antoni	or.	Sce Patrici	or.
Sce Juli	or.	Sce Pauline	or.	Sce Damaſe	or.
Sce Athenaſi	or.	See Epiphani	or.	Sce Goar	or.
Sce Elegi	or.	Sce Lucane	or.	Sce Caton	or.
Sce Galle	or.	Sce Romane	or.	Sce Emiliane	or.
Sce Aper	or.	Sce Mammerte	or.	Sce Paſtor	or.
Sce Chunialde	or.	Sce Juſte	or.	Sce Pabo	or.
Sce Trudo	or.	Sce Kislari	or.	Sce Antime	or.
Sce Bachumi	or.	Sce Salvi	or.	Sce Seruiliane	or.
Sce Gunnialde	or.	Sce Donate	or.	Sce Anicete	or.
Sce Philiperte	or.	Sce Hucperte	or.	Sce Solemni	or.
Sce Fotine	or.	Sce Uenanti	or.	Sce Frontine	or.
Sce Euorti	or.	Sce Rihari	or.	Sce Simplice	or.
Sce Leudegari	or.	Sce Paule	or.	Sce Symeon	or.
Sce Biuiane	or.	Sce Tephani	or.	Sce Theodore	or.
Sce Elegie	or.	Sce Attule	or.	Sce Paterne	or.
Sce Gregori	or.	Sce Seruaſi	or.	Sce Auite	or.
Sce Uuillibrorde	or.	Sce Furſei	or.	Sce Honorate	or.
Sce Frontone	or.	Sce Uedaſte	or.	Sce Syre	or.
Sce Areleſſe	or.	Sce Donate	or.	Sce Modeſte	or.
Sce Sulpici	or.	Sce Zenone	or.	Sce Piane	or.
Sce Ualtfride	or.	Sce Faltone	or.	Sce Oneſime	or.

Sce

Sce Quirine or. Sce Aproniane or. Sce Line or.
Sce Nicole or. Sce Mellite or. Sce Montane or.
Sce Marci or. Sce Attale or. Sce Socrate or.
Sce Macedone or. Sce Arſeni or. Sce Paterni or.
Sce Columbane or. Sce Leobine or. Sce Memmie or.
Sce Effrem or. Sce Patrici or. Sce Euorti or.
Sce Bertolfe or. Sce Oriente or. Sce Forſee or.
Sce Aſterie or. Sce Juuenti or. Sce Cernoni or.
Sce Beate or. Sce Theophane or. Sce Uualtfride or.
Sce Gaurice or. Sce Fronti or. Sce Aper or.
S S S

Nomina Sanctarum Virginum.

Sca Felicitas or. Sca Perpetua or. Sca Agatha or.
Sca Lucia or. Sca Cecilia or. Sca Agnes or.
Sca Anaſtaſia or. Sca Eufemia or. Sca Petronilla or.
Sca Brigida or. Sca Columba or. Sca Suſanna or.
Sca Eugenia or. Sca Scholaſtica or. Sca Praxedis or.
Sca Priſca or. Sca Juliana or. Sca Genouefa or.
Sca Sauina or. Sca Radegundis or. Sca Aldegundis or.
Sca Monegundis or. Sca Gerdrudis or. Sca Eulalia or.
Sca Emmerentiana or. Sca Juſtina or. Sca Chriſtina or.
Sca Blandina or. Sca Potentiana or. Sca Afra or.
Sca Symphoroſa or. Sca Fauſta or. Sca Margarita or.
Sca Lucina or. Sca Leonilla or. Sca Magra or.
Sca Aurea or. Sca Theodota or. Sca Corona or.
Sca Triponia or. Sca Jonilla or. Sca Julitta or.
Sca Dorothea or. Sca Edildrudis or. Sca Anatholia or.
Sca Cyrilla or. Sca Baldhilda or. Sca Hilaria or.
Sca Erindrudis or. Sca Leuchadia or. Sca Euſebia or.
Sca Ualentina or. Sca Claodaſindis or. Sca Patricia or.
Sca Seraphia or. Sca Suſanna or. Sca Barbara or.
Sca Uictoria or. Sca Chionia or. Sca Tecla or.
Sca Felicitatis or. Sca Martina or. Sca Martha or.
Sca Modeſta or. Sca Theodoſia or. Sca Cancionilla or.
Sca Ermagora or. Sca Mamma or. Sca Reparata or.
Sca Pelagia or. Sca Bala or. Sca Daria or.

Sca

Sca Basilissa	or.	Sca Marina	or.	Sca Dula		or.
Sca Sophia	or.	Sca Fides	or.	Sca Spes		or.
Sca Caritas	or.	Sca Seraphia	or.	Sca Agapis		or.
Sca Hirenis	or.	Sca Triphonia	or.	Sca Leochadia		or.
Sca Luceia	or.	Sca Felicula	or.	Sca Dionisia		or.
Sca Sepaphia	or.	Sca Eufrosina	or.	Sca Artemia		or.
Sca Maria	or.	Sca Egra	or.	Sca Maxima		or.
Sca Lucilla	or.	Sca Firmina	or.	Sca Candida		or.
Sca Domitilla	or.	Sca Theodora	or.	Sca Rufina		or.
Sca Secunda	or.	S		S.		

Omnes Sci Archangeli, orate pro nobis. Omnes Sci Angeli, orate pro nobis. Omnes Sci Patriarchae, orate pro nobis. Omnes Sci Prophetæ, orate pro nobis. Omnes Sci Apostoli, orate pro nobis. Omnes Sci Martyres, orate pro nobis. Omnes Sci Confessores, orate pro nobis. Omnes Scæ Virgines, orate pro nobis. Omnes Sci, orate pro nobis tribus uicibus.

Propitius esto, parce nobis Dñe.
Propitius esto, libera nos Dñe.
Ab hoste malo, libera nos Dñe.
A peccatis multis, libera nos Dñe.
A tribulatione mala, libera nos Dñe.
A Cogitatione mala, libera nos Dñe.
Ab omni opere malo, libera nos Dñe.
Ab indignatione tua, libera nos Dñe.
A morbo malo, libera nos Dñe.
A peste & clade, libera nos Dñe.
A variis languoribus, libera nos Dñe.
A Subitanea morte, libera nos Dñe.
Ab insidiis diaboli, libera nos Dñe.
A perpetua morte, libera nos Dñe.
Ab ira tua, libera nos Dñe.
Ab inimicis nostris, libera nos Dñe.
Ab omni Scandalo, libera nos Dñe.
Ab omni malo, libera nos Dñe.
Per crucem tuam, libera nos Dñe.
Per resurrectionem tuam, libera nos Dñe.

Per ascensionem tuam, libera nos Dñe.

Peccatores, te rogamus audi nos.

Ut pacem nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut sanitatem nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut gratiam tuam nobis concedere digneris, te rogamus audi nos.

Ut gratiam Sci Spiritus cordibus nostris clementer infundere digneris, te rogamus audi nos.

Ut iram tuam a populo tuo auferre digneris, te rogamus audi nos.

Ut remissionem peccatorum nostrorum nobis largiri digneris, te rogamus audi nos.

Ut indulgentiam delictorum nostrorum nobis largiri digneris, te rogamus audi nos.

Ut lumen perpetuum nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut uitam æternam nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut nos in Sco Servitio tuo conservare digneris, te rogamus audi nos.

Ut aeris temperiem bonam nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut Cæli serenitatem nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut pluviam temporaneam nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut grandinem vel tempestatem a nobis auertas, te rogamus audi nos.

Ut fructum terræ nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut abundantiam frugum nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut ill (*in orig. spatium extat*) Apostolicum in Sca religione conservare digneris, te rogamus audi nos.

✠

Ut hludouiucum regem perpetua prosperitate conservare digneris, te rogamus audi nos. *

Ut ei vitam & sanitatem atque uictoriam dones, te rogamus audi nos.

Ut

* Anno DCCCLXXVI. *Ludovicus* Rex Germaniæ apud *Franconefurt* palatium diem clausit extremum V. calendas septembris; sepultus est in Monasterio sancti *Nazarii* quod *Lorasham* (Lorsch) nuncupatur. Fuit autem iste princeps Christianissimus, fide Catholicus, non solum secularibus, verum etiam ecclesiasticis disciplinis sufficienter instructus, quæ religionis sunt, quæ pacis, quæ justitiæ ardentissimus executor &c. ita *Chronicon Reginonis*. Confer. *Annales Fuldenses*, *Metenses &c.*

Ut hemmam ** reginam conſervare digneris, te rogamus audi nos.

Ut nobiliſſimam eorum prolem in ſalutem populi Xpiani conſervare digneris, te rogamus audi nos. ***

** De *Hemma* Regina addit *Regino* Abbas: Habuit autem hic glorioſiſſimus Rex, cujus memoria in benedictione eſt, Reginam nomine *Hemmam* ſibi in matrimonium junctam, quæ nobilis genere fuit, ſed quod magis laudandum, nobilitate mentis multo præſtantior &c. Confer. *Ratisbona Monaſtica T.* 1. *p.* 113.

*** Extant in vita S. *Henrici* Imp. II. die decima quarta julii apud *Bollandiſtas* occurrente Litaniæ ad miſſam in die ſancto Paſchæ olim decantari ſolitæ & in iisdem formulæ ſequentes:

Exaudi Chriſte. Summo Pontifici & Univerſali Papæ vita.

Henrico à Deo Coronato Magno & Pacifico Imperatori vita & victoria.

Chunigundæ Reginæ ſalus & vita.

Nobiliſſimæ proli Regali ſalus & vita.

N. Ductori pacifico ſalus & vita &c. &c.

Köelerus ex hisce Litaniarum verbis:

Nobiliſſimæ proli &c. inferre voluit, ex matrimonio ſanctorum *Henrici* ac *Cunegundis* ſaltem filiam fuiſſe genitam &c. Sed aſſiduus cæteroquin iſte Hiſtoriarum cultor ſciat ex litaniis ſupra allatis, quod phraſis iſta ante *S. Henrici* tempora, nono nempe ſeculo jam & fortaſſe adhuc priori in Eccleſiis Germaniæ uſitata fuerit tanquam formula communis ſupplicandi pro Pontifice, Imperatore, Imperatrice, Regia prole &c.

Loc. cit. dein argumentis maximè ponderoſis propugnatur *S. Henrici* cum S. Virgine *Cunegunde* ſervata in conjugio Caſtimonia contra *Gundlingii* & *Köeleri* nuda aſſerta.

Non poſſumus, quin hic addamus Notam *Franciſci Antonii Zachariæ in excurſibus litterariis* per Italiam quibusdam Litaniis *pag.* 241. adjectam. ═ *Letania*, vox certam ſupplicationis formulam, qua Dei miſericordiam ſanctorumque patrocinium invocamus, Eccleſiaſtica conſuetudine ſignificat; ea ad denotandas ſacras illas proceſſiones, in quibus Procedentium multitudo *Litanias* decantare conſuevit, uſurpatur etiam quàm frequentiſſime ab Eccleſiaſticis ſcriptoribus, ut: *Anaſtaſio* Bibliothecario tributas *Romanorum Pontificum vitas*, *Gregorii* Magni *epiſtolas* & *Ordinem Romanum* percurrenti palam fiet. Sic ſeculo

Ut cunctum populum xpianum prétiofo fanguine tuo redemptum conservare digneris, te rogamus audi nos.
Ut pacem & unanimitatem atque concordiam populis xpianis donare digneris, te rogamus audi nos.
Ut gentes que in fua feritate confidunt comprimere digneris, te rogamus audi nos.
Ut gentes paganorum humiliare digneris, te rogamus audi nos.
Ut nos exaudire digneris, te rogamus audi nos.
Ut nobis misereri digneris, te rogamus audi nos.
Fili Di, te rogamus audi nos.
Agne Di qui tollis peccata mundi, parce nobis Dñe.
Agne Di qui tollis peccata mundi, libera nos Dñe.
Agne Di qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.
Agne Di qui tollis peccata mundi, miferere nobis.

---

feculo IX. inter cetera, quæ dum ordinabantur, Epifcopi pollicebantur, illud legimus in *libro diurno*, Romanorum Pontificum *pag.* 68. *Litanias vero bis in menfe omni tempore a me faciendas fpondeo.* Hic etiam hoc fenfu *Litania* accipitur, etfi mox in receptiore precum ipfarum fignificatione adhibetur, cum dicitur: *Incipit Letania. Card. Bona de Div. pfalm. c. XIV.* notat, Litaniam accipi etiam quandoque pro folo *Kyrie eleifon*, tum in Græcis fanctorum Jacobi, *Bafilii* & Chrifoftomi nomine vulgatis Liturgiis, tum à B. *Benedicto* in *Regula c* 9. *&* 12. dum ait: *Supplicatio Litaniæ id eft Kyrie eleifon & fic finiantur vigiliæ Nocturnæ.* quibus exemplis luculentum illud adde ex *libro Diurno Romanorum Pontificum pag.* 24 ubi ritus ordinandi Pontificis præfcribitur: *Procedit Electus de fecretario cum cereo ftatis feptem & venit ad Confeffionem & poft Litaniam afcendunt ad fedem fimul Epifcopi & presbyteri.* id eft, ut eruditus *Garnerius* ibi animadvertit, poft introitum Miffæ à Schola decantatum, dictumque de more *Kyrie eleifon* fit ordinatio Pontificis, qua peracta Pontifex dicit: *Gloria in excelfis Deo*, Miffæque cetera abfolvit. De litania plura dabunt *Mabillonius in Comm. in ord. Rom. n. 5. p. XXXIV. Tom. II. Mufei Italici* & in *Benedictinis Annalibus. Martene* de *antiquis Ecclefiæ ritibus T. 1. c. 4. p.* 547. Card *Bona rer. Liturg. append. p* 37. *Bafnage hift. de l' eglife lib. XXI. f.* 1257. *Canifius Tom. II. Antiqu. Lect. part. III. fol.* 119. *Launoius opp T. I. p.* 485. *Joannes Chryfoft. Frombellius in differtatione epiftolari in quasdam veteres Litanias Tomo XXXII. opufculorum R. P. Calogera. &c.*

processiones (*c*) jejunia (*d*) audiunt & cruces (*e*).

 §. II.

(*c*) Litaniæ, processiones, stationes, collecta, Synaxis, conventus populi in Ecclesia, ad quam processit, collecti &c. promiscue sumuntur, prout in variis commentationis hujus locis passim videre est. Occurrebant igitur quatuor in Statione nempe: *Stationis indictio*, quæ subin fiebat à Notario die festo proxime antecedente & duo indicebat, nempe locum, quo omnes convenire & ex quo egredi debebant, deinde locum Stationis ad quem processionaliter pergere jubebatur, sic die 23. Aprilis in festo S. *Georgii* ejusque Ecclesia fiebat indictio Stationis ad S. *Petrum* pro die 25. ejusdem mensis & invitabatur populus ad se coadunandum in Ecclesia *S. Laurentii*, ut inde procederet ad *S. Petrum*, ubi erat statio. *Populi collectio*, Ejusmodi processiones indictas præcedebat collecta, nimirum coadunatio cleri & populi in una ecclesia, ut ex ea quasi agmine facto ad locum stationis procederetur: sic dicta, quod in eo loco clerus cum Populo colligebatur ad faciendam solemnem processionem, & quia in loco, ubi collecta fiebat, oratio super populum recitabatur ante egressum processionis ab Ecclesia, & inde factum est, quod hujusmodi orationes Collectæ appellatæ fuerunt, ut deducitur ex *Micrologo cap.* 3. & refert *Mabillon in commentario ordinibus Romanis* præfixo. *Processio* sacri cœtus inter Litaniarum, Antiphonarum, hymnorum &c. cantus. *Terminus stationis* seu statio

tio ipsa in Ecclesia ubi sacra peraguntur. De processionibus plura legere qui avet, adeat *Processionale Romanum Venetiis* 1513. *in* 8. *Gretserum de Ecclesiæ Romanæ processionibus. Ingolstadii* 1606. *in* 4. *Serarium Nicolaum de sacris processionibus Coloniæ* 1607. *in* 8. *Moguntiæ in fol.* 1611. *Sanderum Nicolaum in auctoriolo de ritu Catholicarum processionum Ipris* 1640 *in* 8. *Eveillon Jacobum de processionibus Ecclesiasticis Parisiis* 1651. *in* 8. *Lupum Christianum de sacris processionibus Leodii* 1681. *in* 12. *Vattar de processionibus Ecclesiasticis Parisiis* 1705. *in* 8. *Quarti Paulum Mariam Tr. de processionibus Ecclesiasticis & Litaniis sanctorum &c. Venetiis* 1727. *in fol. &c.*

(*d*) Statio apud scriptores Ecclesiasticos dicitur jejunium. Sic *Isidorus lib.* 6. *Orig. cap. ult.* & *Rabanus lib.* 2 *de institut. cler. c.* 18. *Cassianus lib.* 5. *de Cœnob. instit. c.* 20. 24. *collat.* 2. *c.* 23. *collat.* 21. *c.* 29 *Hermes in pastorali lib.* 3. *c.* 5. ibi. *Respondi quoniam Domine, stationem habeo, quid est, inquit, statio? & dixi: jejunium, & dixit: quid est illud jejunium? sicut solebam, inquam, sic jejuno* Cur autem statio sit jejunium indictum docet Ambrosius sermon. 25. *Castra nobis sunt nostra jejunia, quæ nos a diabolica infestatione defendunt: denique stationes vocantur, quod stantes & commorantes in eis inimicos insidiantes repellamus.* Confer. quæ Allatius observat de Missa præsanctificatorum pag. 1550 & 1570. Stationes à jejuniis distinctas fuisse innuit Tertullianus libr. de jejuniis c. 14. *cur stationibus quartam & sextam sabbathi dicamus & jejuniis parascevem?* vid. *Alexand. Natal. T.* 3. *Hist. Eccl. Diss. IV. ad sæc. II.*

(*e*)

§. II.

DE ORDINATIONE ET DIRECTORIO STATIONUM.

Eccleſia Moguntina Stationes (*a*) ſic ordinare conſuevit : Clero (*b*) &

(*e*) Litaniæ publicæ, Stationes, Proceſſiones eccleſiaſticæ *Cruces* appellatæ, quia cruces anteferri ſolent, ut eſt apud *Sozomenum lib.* 8. *c.* 8. Viſiones Flotildæ : *Cum veniſſent ad civitatem homines illarum villarum, inter quos habitabat, Deum precaturi cum crucibus, vidit B. Remigium & S. Martinum deforis eisdem crucibus obviantes*, de cruce ſtationali plura refert §. II.

(*a*) De litaniâ Majore & triduo ante Aſcenſionem Domini hic ſermo eſt. Ritus Stationum cujuslibet Eccleſiæ Collegiatæ in libris ſtationalibus annotantur, ut in præfatione & capite ſecundo de Eccleſia Collegiata *B. M. V. ad Gradus* &c. videre eſt. De Statione feriâ ſecundâ Paſchatis ad *S. Petrum*, feriâ tertiâ ad *S. Albanum*, feriâ quartâ ad *S. Jacobum* agemus capite ſequente ſuo loco. Pro Stationibus in celebratione jubilæi, pro votivis proceſſionibus ad implorandam Divinam miſericordiam pro avertendis terræ motibus, pro ſerenitate & temperie aëris impetranda, pro avertenda peſte &c.&c. peculiaria conficiuntur directoria.

(*b*) Omnes olim Stationibus hisce intererant Ecclesiæ Collegiatæ, præter illam, ad quam statio processit. Hæc enim cum cantu solemni excipiebat advenientes Ecclesias. Sic hodiedum Ecclesia *S. Petri* feria quarta Rogationum procedens ad Ecclesiam *S. Gangolphi*, ibidem ante fores expectat adventum *Majoris* aliarumque Ecclesiarum & cantat: *Benedicat vos trina Majestas Domini.* Respondet chorus Metropolitanæ: *Benedicat vos Spiritus sanctus, qui in specie columbæ in Jordane fluvio super Christum requievit.* Chorus S. Petri pergit: *Ille vos benedicat qui de cœlo dignatus est descendere in terram & de suo sancto sanguine nos redemit:* Chorus Metropolitanæ denuo: *Benedicat Dominus sacerdotium vestrum.* Chorus S. Petri ingrediendo Ecclesiam: *Et introitum vestrum alleluja.* *

Hac nostrâ ætate in Litaniis Majoribus & Rogationibus Chorus Metropolitanæ cum Ecclesiis Collegiatis *B. M. V.* & *S. Albani* stationem incipit, cui dein junguntur Ecclesiæ. *S. Victoris* & *S. Joannis.*

Chorus *S. Petri* in festo *S. Marci* stationem in Ecclesia monasterii *Veteris cellæ* peragit; priùs autem sacellum *S. Margarethæ*, dein Ecclesiam parochialem *S. Emmerami* tandem Ecclesiam monasterii *Albarum Dominarum* accedit cantando antiphonas, collectas & in illis recitando psalmos. In Ecclesia *Veteris cellæ* peragitur Missæ sacrificium. In reditu intrat sacellum *S.*

* Eadem pia salutatio observatur à Choro *S. Stephani* in festo *S. Marci* & feria III. *Rogationum*. antequam Chorus Metropolitanæ cum aliis Ecclesiis Ecclesiam *S. Stephani* ingrediatur.

populo in ſumma Æde (*c*) hora ſtata congregato, cantatâque collectâ (*d*) proce-
D 5
ditur

S. *Albani* & peracto Cantu revertitur ad Eccleſiam *S. Petri.*

Feria ſecunda Rogationum chorus *S. Petri* ſtationem habet ad *S. Claram* juxta forum lini, antea verò in Eccleſiis *S. Chriſtophori* & *S. Quintini* parochialibus ſubſiſtit canendo & orando. In reditu usque ad *S. Petrum* cantantur litaniæ breves in libro ſtationali hujus eccleſiæ præſcriptæ.

Feria tertia ſtatio in Eccleſia monaſterii *Veteris cellæ.* ut ſupra in die *S. Marci.* addito, quod in reditu, Antiphona decantetur in memoriam Eccleſiæ *S. Pauli* nunc deſtructæ.

Feria quarta Rogationum ſtatio in Eccleſia Collegiata *S. Gangolphi.* vide ſupra. in reditu proceditur ad Eccleſiam *Fratrum Teutonicorum*, dein per viam verſus portam molariam aſcendendo ad novam plateam retro *S. Claram* revertitur proceſſio ad Eccleſiam *S. Petri.* Stationes Eccleſiæ *S. Stephani* in Litaniis Majoribus & tribus feriis *Rogationum* vide ſupra in præfat. not. c.

(*c*) In Eccleſiâ Metropolitanâ omnium aliarum matre. *Innoc. III. PP. in epiſt. ad Abbatem Alcobatienſem Concil. Hiſpan. Tom. III. p.* 411. ait: *Nos enim per matricem Eccleſiam, cathedralem intelligere volumus, non Romanam.*

(*d*) Vid. §. 1. not. c.

ditur inter Litaniarum cantus (*e*) è Choro Majori præcedentibus Stabellariis (*f*). Crux ſtationalis (*g*) inter duos ceroferarios (*h*) media

(*e*) Cantantur Litaniæ procedendo è Metropolitanâ ad *S. Stephanum* in feſto *S. Marci* & feriâ tertiâ Rogationum, feriâ ſecundâ & quartâ Rogat. cantantur in reditu ſtationis *S. Ignatii* & *Gangolphi*. confer. de Litaniis §us præcedens not. 6.

(*f*) Stabellarius, in variis ſtatutis vocatur Sceptrifer, qui ſceptrum ſeu virgam præfert, apparitor eccleſiaſticus, bacularius, bedellus, Gallis porte verge, bedeau. Virgifer nominatur in ſtatutis Eccleſiæ SS. Apoſtolorum *Colonienſis*. *Conc. Mexic.* an. 1585. inter *Hiſpan. Tom.* 4. p. 391. *Decanus & Capitulum & omnes clerici qui ad hoc congregari potuerint, ſuis mulis ſedentes, præcedente ejusdem Capituli Sceptrifero, Sceptrumque ſuum manu gerente . . . extra civitatem ad mediam leucam vel eo minus ad præſidentis arbitrium progrediantur.*

(*g*) *Crux*, quæ in Litaniis aut ſupplicationibus præcedebat, *Stationalis* appellata fuit, id quod ex pluribus teſtimoniis dilucidé comprobatur. *Anaſtaſius Bibliothecarius* in vitâ *Leonis III.* qui *Petri* folium conſcendit anno reparatæ ſalutis DCCXCV. cùm de *Carolo* M. referat, eundem in Baſilica Salvatoris Domini ſeu Conſtantiniana crucem obtuliſſe cum gemmis, quam Pontifex in Letania præcedere conſtituit ſecundùm petitionem ipſius piiſſimi Imperatoris; quæ cum poſtmodum ob ejus ingens pretium

tium à latronibus prædata fuisset, *Leo IV.* PP. Successor alteram non absimilem substituit, ut idem Bibliothecarius in ejusdem Pontificis vita enarrat inquiens: *crucem ex auro purissimo & miræ magnitudinis margaritis & gemmis hyacinthinis & prasinis utiliter ornavit & ad usum pristinum sanctæ Dei Romanæ Ecclesiæ mirificè decoravit.*

Aliam crucem à *Carolo M.* dono datam Basilicæ *S. Petri* auctor est *Cornelius Curtius* Augustinianus in suo *de clavis Dominicis tractatu.* Usus verò hujusce crucis in processionibus desumitur è præstantissimis scriptoribus, quos inter recensetur *Mabillonius*, qui in *Museo Italico Tom. II.* ordinem Romanum sic refert: *Primicerius cum Schola & subdiaconi regionarii & Acholythi cum cruce stationali S. Petri, levant inde crucem cum collecta processionali cantando usque ad sanctam Mariam Majorem.* Hunc ordinem enarrat Benedictus Vaticanæ Ecclesiæ Canonicus, qui floruit ineunte seculo XII. ubi notandum, quod *Lamius in Hodœperico* observavit in codice membranaceo XV. seculi ex antiquiori ritu illum, qui Litanias cantabat *Magiscolum* appellari consuevisse. Magiscolus autem Scholæ præfectus apud *du Cange* vocatur. Magiscolus idem ac Magister Scholarum. In *actis SS. Tom. IV.* mensis junii *pag.* 784. legitur: *Obertus* Præpositus & *Ogerius*, Scholasticus vulgo Magiscola ejusdem Cathedralis Ecclesiæ. In Liberiana Ecclesia aliam fuisse stationalem crucem ex *Paulo de Angelis* in ejusdem Basilicæ descriptione colligimus *lib. VIII. cap.* 1. *Crux una magna de ligno cooperta argento, quæ portatur per Litanias.* Confer. *Gori*

supra

media portatur. Officiator (*i*) cum ministris

supra cit. *Tom. IX. opuscul.* suorum *Decad.* 1. pag. 21. sq. ubi tituli in crucibus stationalibus antiquissimis observati occurrunt. Add. *Joannis Ciampini* dissertatio decima de *Cruce stationali pag.* 129. Animadvertendum autem quod in stationibus ad altaria Vicariarum plerumque titularia crux stationalis non sit in usu, sed in Metropolitana chorales duas portant cruces, sine, tempore paschali autem cum vexillis. In Collegiatis præcedunt ceroferarii, sequuntur officiator & succentor cum cappis &c. alibi aliter.

(*h*) Ceroferarii qui cereos deferunt in Ecclesiasticis ceremoniis *Joan. de Janua*: Ceroferarius, qui cereum portat, ut acolytus, cum enim id potissimum muneris incumberet acolythis, inde postmodum à Latinis Ceroferarii nuncupati sunt. *Isidorus lib.* 7. *Orig. c.* 12. cereos deferunt non ad fugandas tenebras, cum sol eo tempore rutilat, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. *Gerardus Episcopus Cameracensis in Synodo Atrebatensi an* 1125. hos sequnntur acolythi id est Ceroferarii, qui ignem verbi cœlestis, quo illuminentur fratres ad agnoscendum & inflammentur ad diligendum Deum prædicando ministrant, quando Evangelium legendum est.

(*i*) Officiator, qui primas obit partes in Officiis divinis. Appendix ad Acta S. *Henrici* Imp. Tom. III. Julii p. 788. Post quod hora sexta vespertina eadem R. D. Decano Officiatore Matutinum cum laudibus anticipatur.

niſtris (*k*) deferunt Sanctorum reliquias ciſtulis incluſas (*l*) ſequuntur Eccleſiarum Vica-

(*k*) Diacono nempe & ſubdiacono, qui planetis ejusdem formæ & coloris induti ſunt violaceis, à pectore ac ſi plicatæ eſſent ſupra humeros ad Suras usque profluentibus.

(*l*) Rmus ac Illmus S. R. J. Princeps Abbas *Martinus Gerbert in Vetere Liturgia Alemannica parte III. pag.* 996. probe notat: Reliquias etiam in proceſſione palmarum circumferri ſolitas apud noſtros discimus ex Conſtitutione Hirſaugienſi S. *Wilhelmi* apud *Herrgottum de vet. diſcipl. monaſt. p.* 522. ibi: *In die quoque palmarum debet aliquos diligentiores de converſis eligere, qui capſas & arcas SS. Reliquiarum ad proceſſionem humeris ſciant portare. In qua videlicet proceſſione præfertur aqua benedicta, poſtea cruces, textus Evangelii duo, candelabra quatuor, thuribula duo, deinde converſi omnes, ad ultimum ſeniores, ſicut & in qualibet proceſſione, quæ extra clauſtrum agitur. Sed famuli ante prædictam proceſſionem vexilla ferunt, quod & in tribus diebus Rogationum faciunt.* Vexilla in ſuperiore loco ex vita S. Udalrici Fanones dicuntur, ut in vernacula audiunt *Fahnen.* In MSC. Conſuetud: German: hæc notantur: *Mane in palmis Cuſtodes præparent diligenter quoddam portatorium in modum feretri, in quo reponantur parvæ capſæ ſive textum Evangeliorum. Deſuper quoque appendantur philacteria ſive buxæ reliquiarum. Ferant autem illud latenter ante horam primam ad Eccleſiam ad locum, quo procedere debent & cruces & candelebra*

&

Vicarii, Canonici & Prælati omnes cum baculis (*m*) comitante populo. (*n*) In Ecclesia

& thuribulum & aquam benedictam & textum Evangelii & albas, flores, palmas & omnia quæ processioni illi conveniunt. De reliquiis SS confer ea quæ infra ad feriam IV. Rogat. notata reperies.

(*m*) Supra §. 1. not. b. jam est demonstratum é *Concilio Moguntino*: quod omnes Christiani interesse debebant processioni in feriis Rogationum & quidem discalceati sive nudis pedibus. Id ipsum de *Carolo* Magno Imp. refert. *Monachus Sangallensis & Theodorus* Lector apud *Surium* 19. Nov. inquit, Imperatorem quoque *Marcianum* processioni nudis pedibus interfuisse. Idem legitur de S. *Elisabeth* Hungariæ Reginâ in ejus vita. &c. Hæ insuper processiones Magnam diei partem occupabant ac saltem sex horarum spatium ut liquet ex *sermone S. Cæsarii Arelatensis*, qui de Rogationibus loquitur, *qui in istis sex horis de conventu Ecclesiæ non subducit se, magnum remedium animæ suæ noscitur providere.*

Cum igitur procedendum fuerit nudis pedibus & iter multarum horarum prolixius conficiendum, apud plerosque baculorum usus obtinuit; postea vero, licet processioni præsentes calceati incedant, baculorum usus remansit, ut videre est Parisiis in processione *S. Martini a Campis*, favore senum & infirmorum. *Lanfranchus* in *statutis sect.* 5. de baculis loquitur, quod in processionibus ad se sustentandos, gestabant: *Tribuant Fratribus baculos præparatos ad se sustentandos.* In stationibus Moguntinis eadem servatur consuetudo

clesia stationali (o) Divinum officium peragitur. Decani Majoris est, absente Archi-Episcopo stationes, defectus ne subrepat, dirigere. (p).

CA-

suetudo in Litaniis Majoribus & tribus Rogationum feriis, clerus licet calceatus incedat & iter valde contractum conficiat. Hic igitur id applicandum non est, quod *part.* 3. *Liturg. Alemann: p.* 991. memoratur: *Cessavit vero baculorum usus, quem haud raro in MSS. monumentis liturgicis notatum reperi etiam cum suis exceptionibus, si quando baculi circumferri non deberent.*

(*n*) Ecclesiæ intermediæ visitantur inibi cantando & orando. sic feria II. Rog. quando habetur statio ad *S. Ignatium*, acceditur ad Ecclesiam Fratrum Eremitarum S. *Augustini*, in reditu *Sacellum Lauretanum* in Ecclesiâ Capucinorum. Feria III. in Statione ad S. *Stephanum* processio in Eclesia monasterii *S. Agnetis* cantus & Orationes persolvit, dein in Ecclesia *S. Joannis.* Feria IV. In capella *S. Gothardi*, in parochiali ad S. *Quintinum* & in Ecclesia *Clarissarum* prope forum lini, in reditu in sacello ad S. *Spiritum* & in collegiata *B. M. V. ad Gradus* pie commoratur &c.

(*o*) In Litaniis Majoribus in Choro *S. Stephani* Cantatur Tertia, Missa de feria Rogationum *Exaudivit.* dein sexta, post reditum nona. Feria II. Rog. & die sequente in Ecclesiis stationalibus sæpedictis, ut in Litaniis Majoribus. Feria autem IV. post sextam statio ad *S. Gangolphum*, ubi Officium Missæ peragitur.

(*p*) *Sifridus II.* Archi-Ep. in litteris anno Pontificatus sui XXIX. nempe MCCXXX. secunda

Apri-

CAPUT II.

STATIONES ECCLESIÆ MOGUNTINÆ NOTIS ILLUSTRATÆ.

§. I.

Dominica prima Adventus Domini (*a*) ad Aſperſionem (*b*) cantatur Asperges

PERGES

Aprilis ad Decanum Majoris Eccleſiæ datis affirmat, quod ipſe, ſi Archi-Episcopus ſtationi non interſit, poteſtatem habeat, puniendi Eccleſiarum abſentium exceſſus. Idem Anno MCCLI. *Chriſtianus* II. Archiep. declaravit, cum quidam Canonici in ſtatione publica chorum exeuntes Miſſæ ſe ſollempniis ſubtraxiſſent. Utramque chartam dedit *de Gudenus Tom. I. pag.* 504. & 613.

(*a*) Officia Eccleſiaſtica ab hac Dominica incipiunt. *Durandus lib.* 6. *Ration. cap.* 1. 2, &c. Tempus, quod Dominicæ Nativitatis memoriam antecedit, ideo Adventus nuncupatur, quia totus ejus eccleſiaſticus ordo juxta contemplationem adventus Domini diſpoſitus eſt. Advenire autem Dominus rectè dicitur, qui ubi-

ubique eſt inviſibili præſentia majeſtatis, dum aſſumpto eo, quod viſibile eſt noſtrum, viſibus carnis viſibilem ſe oſtendit; quod tunc factum eſt, quando verbum, per quod omnia facta ſunt, quod erat in mundo, & mundus per ipſum factus eſt, ſed mundus eum non cognovit, caro factum eſt, ut viſibiliter habitaret in nobis: itemque futurum eſt, quando is, qui nunc a dextris Dei ſedet, & licet nobiſcum ſit uſque ad conſummationem ſeculi, non aliud aſſumendo, ſed quod ſemel aſſumpſit, nobis repræſentando & ſicut ipſe dixit: videbimus filium hominis venientem in nubibus cœli cum poteſtate magna & majeſtate. Illud igitur tempus, quod Dominicæ Nativitatis memoriam antecedit, idcirco Adventus nuncupatur, quia hæc quæ dicta ſunt, partim præterita, partim futura commemorantur. Nam prima Dominica, primus adventus jam præteritus quaſi futurus, in perſona antiquæ commemoratur Eccleſiæ. Secunda & tertia Dominica, ſecundus adventus expectantibus & deſiderantibus jam jam inſtare, propheticis atque apoſtolicis tubis denunciatur Ideo vero ſecundus adventus duabus Dominicis declamatur, quia primum adventum ſola, quæ præceſſit, incarnationem Domini Eccleſia promiſſum expectavit, ſecundum autem tam præcedens quàm ſubſequens audivit, illa propheticis tantum, hæc autem propheticis pariter atque Apoſtolicis edocta præconiis. Qua propter in ſecunda ex ipſis Dominicis propheticum perſonat officium, quod eſt Populus Sion. In tertio vero Apoſtolicum: Gaudete in Domino ſemper. Quarta Dominica, quæ

ſemper Dominici Natalis diem noviſſima reſpicit, tempus illud commemorat, quo imprægnato jam & tumido utero virginis propè erat Dominus & calcians ſe divinitas corrigiam illam ſuæ ligabat incarnationis, quam in Evangelio ejusdem Dominicæ Joannes ſe non eſſe dignum ſolvere profitetur. *Hæc Rupertus Abbas Tuitienſis de Divinis officiis lib.* 3. *Cap.* 1.

(*b*) *Alexander* Papa *quintus* à B. *Petro* conſtituit, ut ſal & aqua benediceretur ad conſpergendum populum & habitacula eorum, quod & nos in omni Dominica juxta Canones ſequimur. Micrologus de Eccleſiaſticis obſervationibus cap. 46. Sicut enim populus prior legalibus inſtitutis deſerviens ſanguine luſtrabatur, ita novus Chriſtianorum populus, baptiſmi Sacramento renatus, digne aqua benedicta adſpergitur, vel ſicut ſanguis agni in poſtibus ad repellendum percuſſorem ponebatur, ita myſterium aquæ corpora & loca muniat renatorum. Nam ſi cinis vitulæ adſperſus ſanguine populum ſanctificabat atque mundabat, multo magis aqua ſale adſperſa, divinisque precibus ſacrata populum ſanctificat atque mundat, & ſi ſale adſperſo per *Heliſæum* prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis divinis precibus ſacratus ſterilitatem aufert rerum humanarum & coinquinatos ſanctificat atque mundat & expurgat & cætera bona multiplicat & inſidias diaboli avertit & ab ejus phantasmatis ac verſutiis homines defendit? nam ſi tactu fimbriæ veſtimenti ſalvatoris ſalvatos infirmos eſſe non dubitamus, quanto magis virtute ſacrorum ejus verborum divinitus ſacrantur elementa,

ta,

PERGES Dominicaliter. (c) Ad processionem (d).

ta, quibus Sanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas &c. plura lege *in Liturgicis Latinorum Jacobi Pamelii Canonici Brugensis.* Item apud Grancolas pag. 126.

(*c*) Prout in Dominicis per annum cantari consuetum est. aliter autem in festis.

(*d*) Dominicis post Pentecosten usque ad Pascha cum crucibus & vexillis procedendo per ambitum, cemiteria & ecclesiam cantatur: asperges me Domine hyssopo & mundabor, lavabis me & super nivem dealbabor, quod & ipsum de fide baptismi propheta prædixit per hyssopum, quæ herba est humilis, medicinalis, qua humor pulmonis deponitur, fidem humilitatis vel passionis Christi significans. Per nomen lavacri super nivem dealbantis, baptismum ipsius manifestius exprimens. Deinde cum crucibus & vexillis, quæ sunt insignia victoriæ Christi, omnes albati & exultantes in laude resurrectionis sanctæ procedimus cum tanta populi expectatione, sexus utriusque majorum pariter & minorum, ut corporaliter quoque illud propheticum in nobis impleri videatur, cum jucunditate exibitis & cum gaudio deducemini, nam & montes & colles exilient expectantes vos cum gaudio. *Rupertus Tuitiensis de div. offic. lib. VII. c. 20.*

℟. (e) *Aſpiciebam in viſu noctis & ecce in nubibus celi filius hominis venit, & datum eſt ei regnum & honor, & omnes populi tribus & lingue ſervient ei.*

℣. (f) *Ecce Dominator Dominus cum virtute veniet & datum eſt ei &c.*

Per ambitum (g) ℟.: *Miſſus eſt Gabriel angelus ad Mariam virginem deſponſatam Joſeph nuncians ei verbum & expaveſcit virgo de lumine, ne timeas Maria, inveniſti gratiam apud Dominum. Ecce concipies & paries*

(e) ℟. *Reſponſorium.* ab Italis fertur eſſe repertum & vocatum hoc nomine, quod uno canente, chorus conſonando reſpondeat. Antea autem id ſolus quisque agebat. Nunc interdum duo vel tres communiter canunt, choro in plurimis reſpondente. *Rhabanus Maurus de Inſtitut. Cleric. lib. 2. cap.* 51.

(f) ℣. *Verſus.* Dicitur ille cantus, per quem revertitur intentio mentis in aliam intentionem, quaſi quædam compoſitio Officialis, diſponens iter mentis ſuavi Cantilena de uno affectu ad alterum, verbi gratia: de pſalmodia ad lectionem: de ſolicitudine omnium Eccleſiarum ad propriam conſcientiam, quæ converſio addiſcitur in reſponſoriis. &c. *Amalarii Fortunati Epiſc. Trevir. de ordine Antiphonarii liber cap.* 1.

(g) *Ambitus*, periſtylium, clauſtrum. apud Gallos: *Cloitre.* ambitus propriè idem ac circuitus. Gall. *enceinte, circuit.*

paries & vocabitur Altissimi filius. ℣. *Ave Maria gratia plena, Dominus tecum. Ecce concipies &c.*

Ad introitum: (*h*) *Letentur celi & exultet terra, jubilate montes laudem quia Dominus noster veniet & pauperum suorum miserebitur. Ecce Dominator Dominus cum virtute veniet. Et pauperum &c.* Stationem

 con-

(*h*) *Ad introitum* scilicet: Ecclesiæ, dum statio ex ambitu revertitur.

Singulis Diebus Dominicis Adventûs & Quadragesimæ in Metropolitanâ Moguntinâ ante summum sacrum Choralis adportat salem benedictum ad Diaconum & Subdiaconum, dein ad Prælatos, Canonicos & Vicarios in choro existentes, à quibus mica salis sumitur degustanda. *

* Benedictio salis inter ritus Ecclesiæ antiquissimos refertur; in ejusdem exorcismo dicitur: Ut efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium *& sis omnibus sumentibus te sanitas animæ & corporis*, & effugiat atque discedat à loco, in quo aspersum fueris; omnis phantasia & nequitia vel versutia diabolicæ fraudis omnisque spiritus immundus adjuratus per eum, qui venturus est judicare vivos & mortuos & sæculum per ignem.

In sumptione salis omnes sint benè memores verborum Salvatoris nostri Math. V. 13. *Vos estis sal terræ.* & Apostoli Colosf. IV. 6. *Sermo vester semper in Gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere.* Et Marc. IX. 48. 49. *Omnis victima sale salietur. Habete in vobis sal & pacem habete inter vos.* Hoc præsertim tempore Adventus & jejunii quadragesimalis, ut mox in anni ecclesiastici exordio quilibet sale conditus spiritualis sapientiæ & integritate Veritatis spiret odorem cœlestis & incorruptibilis delectationis; sicque jejunet à vitiis, ut cum Christo resurgere mereatur ad gloriam.

Ex

Ex ordinario Ecclesiæ Trevirensis: Dominica 1. Adventus. *solve jubente Deo terrarum Petre catenas, qui facis ut pateant, cœlestia regna beatis.*

Exeundo ad S. *Andream* canitur: *libera* &c. sequitur: *De profundis* &c & collecta.

Ambulans Jesus juxta mare Galileæ vidit Petrum & Andream fratrem ejus & ait illis: venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum, at illi relictis retibus & navi secuti sunt illum collecta. *Monasterium istud tu circumda Domine & angeli tui custodiant muros ejus & famulos tuos exaudi omnipotens Deus, civitatem istam tu circumda Domine & angeli tui custodiant muros ejus, exaudi Domine populum tuum cum misericordia.* Sequitur: *Exultabunt sancti in gloria, lœtabuntur in cubilibus suis.* Sequitur collecta:

Benedicat nos Deus Pater, custodiat nos Jesus Christus, illuminet nos Spiritus sanctus omnibus diebus vitæ nostræ, confirmet nos virtus Christi, intercedentibus sanctis suis indulgeat nobis Dominus universa delicta nostra.

Ad S. *Paulum* ℞. *Magnus sanctus Paulus vas electionis, verè digne est glorificandus, qui & meruit thronum duodecimum possidere.* ℣. *à Christo de cœlo vocatus & in terram prostratus ex persecutore factus est vas electionis. verè &c.*

Eundo ad *B. Virginem*, ibidem canitur: ℞. *Missus est Gabriel Angelus ad Mariam Virginem desponsatam Joseph, nuncians ei verbum & expavescit virgo de lumine, ne timeas Maria, invenisti gratiam apud Dominum. Ecce concipies & paries & vocabitur altissimi filius.* ℣. *Ave Maria gratia plena Dominus tecum. Ecce concipies &c.*

Deinde canitur collecta de *B. Virgine.* exeundo Antiphona:

Spi-

concludit officiator decantans versum: *Ostende nobis Domine misericordiam tuam*, cui chorus respondet: *& salutare tuum da nobis.* Sicque ordinariæ stationes Dominicales per annum cum versu quodam congruente diei concluduntur. In solemnioribus verò Dominicis Paschæ, Pentecostes &c. versus omittitur & chorus à Statione redux cum festivo organi pulsu excipitur.

§. II.

Dominica secunda Adventus Domini. Ad processionem:

℞. *Ecce Dominus veniet & omnes sancti ejus cum eo & erit in die illa lux magna & exibunt de jherusalem sicut aqua munda & regnabit Dominus in eternum super omnes gentes.* ℣. *à solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari. Et regnabit. &c.*

Per ambitum. ℞. *jherusalem surge & sta in excelso & vide jocunditatem que veniet tibi a Deo tuo.* ℣. *Leva in circuitu oculos tuos & vide & contemplare Jocunditatem &c.*

Spiritus sanctus in te descendet Maria, ne timeas, habebis in utero filium Dei alleluja.

℞. De Dominica 1. Adventus: *Lætentur cœli & exultet terra, jubilate montes laudem, quia Dominus noster veniet & pauperum suorum miserebitur.*

Ad introitum. ℟. *Rex noſter adveniet Chriſtus, quem Johannes predicabat agnum eſſe venturum.* ℣. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. quem Johannes &c.*

Ex Ord. Treverenſ. Dominica 2. Adventus omnia ut in Dominica 1. ſed non itur ad S. Andream & dicitur ℟ *Rex noſter adveniet Chriſtus, quem Johannes prædicabat agnum eſſe venturum.*

§. III.

S. *Nicolai* Epiſcopi in primis Veſperis ſit proceſſio ad capellam ejus* cum ℟. *Beatus Nicolaus jam triumpho potitus novit ſuis famulis prebere celeſtia comoda, qui toto corde poſcunt ejus peticiones, illi nimirum tota nos devocione oportet committere.* ℣. *ut apud Chriſtum ejus patrociniis adjuvemur ſemper. illi nimirum &c. Gloria patri &c. illi nimirum &c.*

Super *Magnificat*, Antiphona (*i*): *Pontifices almi divina revelacione glorificati Nicolaum*

* Capella hæc in peryſtilio ſita, nunc ſacriſtia eſt; nil tamen obſtat, quominus hodiedum in ea affabrè coordinata altare *S. Nicolai* adhuc perſtet & conſuetæ ſtatis diebus ſtationes peragantur.

(*i*) *Antiphona* ex græco interpretatur *vox reciproca* in latinum, duobus alternatim pſallentibus ordine commutato, ſive de uno ad unum, quod genus pſallendi Græci inveniſſe traduntur. *Albinus Flaccus Alcuinus libr. de Divin. Officiis.*

colaum tunc presulem devotissime consecraverunt.

In reditu: o *Martine &c.* **

§. IV.

In festo conceptionis B. *Marie* virginis fit processio *ad Gradus* (*k*) cum antiph. *Tota pulchra es amica mea & macula* non

** Itur cum superpelliceis. Episcopus puerorum habet suam sessionem apud summum Altare versus chorum cum suis capellanis. ita Ordinarius Ecclesiæ Moguntinæ, quem sub hoc nomine pluries citabimus. Conf *cl. D. Dürr commentat: de Episcopo puerorum.* Hæc ceremonia ab anno 17 9. cessat. Eandem in pluribus Galliæ Ecclesiis in usu fuisse perhibent Annales. In Ecclesia Turonensi pridie Innocentium Cantor deposuit in Vesperis baculum eumque dedit juniori clerico ad regendum chorum. Abusus dein invaluêre, cum juvenes illi Mitris episcopalibus ornati benedictionem dedissent in Ecclesia &c. &c. Copriniacense Concilium an. 1260. sustulit hunc morem ineptum.

(*k*) Antiquissima Ecclesia B. Mariæ Virgini sacra Anno MLXIX. in Collegiatam erecta Metropolitanæ vicina, si non contigua, vocatur *ad Gradus*; quia per Gradus, cum è vico comitum (aus der Gravengass) aut è foro, vel maximè è platea, quæ à porta piscium huc procurrit, ad eam ascenditur.

non eſt in te, favus diſtillans labia tua, mel & lac ſub lingua tua, odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata, jam enim hyems tranſiit & receſſit, flores apparuerunt, vineæ florentes odorem dederunt & vox turturis audita eſt in terra noſtra, ſurge, propera amica mea, veni de lybano, veni, coronaberis.

In Choro B. Marie cantatur ant. *Alma Redemptoris mater que pervia celi.*

Porta manes & ſtella maris ſuccurre cadenti,

Surgere qui curat populo tu que genuiſti.

Natura mirante tuum ſanctum genitorem,

Virgo prius ac poſterius Gabrielis ab ore

Sumens illud ave peccatorum miſerere.

In reditu cantatur. ℟. *Felix namque es ſacra virgo Maria & omni laude digniſſima, quia ex te ortus eſt ſol juſticie Chriſtus Deus noſter.* ℣. *Ora pro populo, interveni pro Clero, intercede pro devoto femineo ſexu, ſenciant omnes tuum levamen, quicumque celebrant tuam conceptionem. quia &c.* ut ſupra.

Hodie loco Reſponſorii *Felix namque &c.* cantatur: *O crux glorioſa, o crux adoranda, o lignum pretioſum & admirabile ſignum per quod & diabolus eſt victus & mundus Chriſti ſanguine redemptus alleluja.* Dein in choro additur verſus & collecta de S. Cruce & concluditur more ſolito

Offi-

Officium Vesperarum. Cur hæc Responsorii mutatio facta sit? conjicere liceat, quod olim chorus è Marianâ Ecclesiâ redux stationem peregerit ad altare S. Crucis in Choro ferreo, nunc autem idem altare solummodo pertransiens memoriam pristinæ stationis retineat.

§ V.

Dominica tertia adventus Domini.

Ad processionem ℟. *Bethleem civitas Dei summi, ex te exiet Dominator Israhel & egressus ejus sicut à principio dierum eternitatis & magnificabitur in medio universe terre & pax erit in terra nostra, dum venerit.* ℣. *Deus à Libano veniet & sanctus de monte umbroso & condenso. Et pax &c.*

Per ambitum. *Qui venturus est veniet & non tardabit, jam non erit timor in finibus nostris, quoniam ipse est salvator noster.* ℣. *Ex Syon species decoris ejus, Deus noster manifesté veniet. quoniam &c.*

Ad introitum: *Docebit nos Dominus vias suas & ambulabimus in semitis ejus, quia de Syon exibit lex & verbum Domini de jherusalem.* ℣. *Ex Syon species decoris ejus, Deus noster manifestè veniet. Quia de Syon &c.*

Ordin. Trevir. Dominica tertia. omnia ut in prima. præter de S. Paulo & sequentia ℟.

O

O gloriosum lumen omnium Ecclesiarum sole splendidius, o verè Apostolicum sidus altissimum sancte Paule, qui eterni Regis splendorem tenebris gentium infudisti, qui in terris positus celorum secreta petisti & quod non licet homini loqui, pervidisti, illuc supplices tuos post hujus vite terminum perducere dignare, quos fecisti veritatis lumen agnoscere.

Post collectam ℞. *Suscipe Verbum Virgo Maria, quod tibi à Domino per Angelum transmissum est per aurem, concipies Deum paries & hominem, ut benedicta dicaris inter omnes mulieres.* Deinde antiphona: *Spiritus* &c. ut supra. sequitur ℞. *Docebit vos Dominus vias suas, & ambulavimus in semitis ejus, quia de Syon exibit lex & verbum Domini de jherusalem.*

§ VI.

Dominica quarta Adventus Domini *A.* existente litera Dominicali. (*l*) & si vigilia Nativitatis Domini in diem Dominicum evenerit, tunc ad processionem cantatur ℞. *juravi, dicit Dominus, ut ultra jam non irascar super terram, montes enim & colles suscipiant justitiam meam & testamentum*

(*l*) Litteræ Dominicales à Venerabili BEDA *laterculum septizonii* appellantur A. B. C. D. E. F. G. quæ quot annis ordine retrogrado G. F. E. D. C. B. A. mutantur, donec anni viginti octo fuerint circum acti, de quo videantur Computistæ.

tum pacis erit in jherusalem. ℣. *à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Et testamentum &c.*

Si verò aliter evenerit, tunc in ipsa Dominica predicta ad processionem cantatur ℟. *Veni Domine & noli tardare, relaxa facinora plebi tue & revoca dispersos in terram suam.* ℣. *à solis ortu & occasu ab aquilone & mari.* & *revoca &c.*

Per ambitum: ℟. *Non discedimus à te, vivificabis nos Domine, & nomen tuum invocabimus, ostende nobis faciem tuam & salvi erimus.* ℣. *Domine Deus virtutum converte nos. Ostende &c.*

Ad introitum: ℟. *Intuemini quantus sit iste, qui ingreditur ad salvandas gentes, ipse est Rex justicie, cujus generacio non habet finem.* ℣. *& dominabitur à mari usque ad mare. Cujus. &c.*

Si *B.* vel *C.* vel *D.* fuerit littera Dominicalis, ad processionem cantatur:

℟. *Vicesima quarta die decimi mensis jejunabitis dicit Dominus & mittam vobis salvatorem & propugnatorem pro vobis, qui vos precedat & introducat in terram, quam juravi patribus vestris.* ℣. *Ego sum Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Egipti. In terram &c.*

Per ambitum: *Non auferetur sceptrum de Juda & Dux de femore ejus, donec veniat*

qui

qui mittendus est & ipse erit expectacio gentium. ℣. *Pulchriores sunt oculi ejus vino & dentes ejus lacte candidiores. & ipse &c.*

Ad introitum ℟. *intuemini &c.*

Si *E.* fuerit littera Dominicalis, ad processionem cantatur:

℟. Canite tuba in Syon, vocate gentes, annuntiate populis & dicite, Ecce Deus salvator noster adveniet. ℣. *à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Ecce Deus &c.*

Per ambitum ℟. *vicesima quarta die &c.* vel: *Non auferetur &c.* prout in registro chori continetur.

Ad introitum ℟. *festina ne tardaveris Domine & libera populum tuum.* ℣ *veni Domine & noli tardare, relaxa facinora plebi tue. Et libera &c.*

Si fuerit *F.* littera Dominicalis ad processionem ℟. *vicesima quarta* &c. per ambitum ℟. *non auferetur.*

Ad introitum: *Festina.*

Si *G.* fuerit littera Dominicalis ad processionem ℟. *vicesima quarta.*

Per ambitum: *non auferetur.* Ad introitum ℟. intuemini. (*m*)

§. VII.

(*m*) Circa annum MXXI — MXXVII. *Berno* Abbas Augiensis ad *Aribonem* Archi-Episcopum Moguntinum (*qui sanctæ sedi præfuit ab anno MXXI.*

MXXI = *MXXXI.*)ſcripſit epiſtolam de Dominicis per adventum celebrandis, quæ ut ut prolixa, hic in extenſo inſeri meretur:

Summæ Dignitatis apice ſublimato *Ariboni* Archi-Epiſcopo, per quem in Area Domini bona conſervis fideliter amminiſtretur tritici menſura *Berno* etſi vile Dei matris mancipium, illud ſervi boni: *Euge*, optat in prœmium.

Quotiens in Eccleſiaſtici ordinis ritu minus concordamus, oportet ut ad Conſilium Magiſtrorum recurramus, per quos, ut ſcriptura teſtatur, ſapientia divina profunda fluviorum ſcrutata eſt & abſcondita perduxit in lucem, legislatore id etiam præcipiente: *Interroga patrem tuum & adnuntiabit tibi, majores tuos & dicent tibi.* Hujus rei gratia te potiſſimum, piiſſime Pater! de his quæ in dubium de Dominici adventus celebratione venerunt, conſulendum cenſuimus, cui ſuperna Dei providentia tantam ſcientiæ plenitudinem donavit, ut te per aquam Divinarum ſcripturarum non ſolum usque ad talos vel ad genua, ſed etiam usque ad renes transduceret. Quoniam, inquit, intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non poteſt transvadari, qui etſi non pertranſiri ad illum, tamen ipſa Dei ſapientia adjuvante, quæ per torrentem deſignatur, poteſt perveniri. Igitur hujus aquam torrentis, quam nullus mortalium tranſire poteſt, aliquatenus tange ac aliquem intelligentiæ guſtum ſitibundis pectoribus noſtris præbe. Unde enim apertius ut quæramus, agnoſcas, intimamus, quod tamen jam dudum te latere minimè credimus. Quotienscunque Natalis Domini in II. feria; velut in præſenti anno evenerit,

nerit, magnus error per Ecclesias Dei se infundit, aliis dicentibus, non debere plus quam quatuor Dominicos dies cum ipsa sacratissima Dominicæ Nativitatis vigilia celebrari, aliis vero è regione contendentibus, magis oportere quatuor plenas hebdomadas adventum Domini habere, quintum diem Dominicum specialiter vigiliæ Domini dedicantes, nullum aliud, ut investigare potuimus, defensionis suæ argumentum vel rationem habentes, nisi ut illa quatuor officia, quæ in nocturnalibus antiphonariis inveniuntur vel lectiones sanctorum Evangeliorum nec non & Apostoli plenius adimpleantur. Ad hæc alii pleniorem veritatis ratione subnixam, videlicet beati *Gregorii* Papæ ac presbyteri *Hieronymi* præferunt sententiam, quorum alter in libro sacramentorum, id est, Missali ita prætitulavit: Dominica I. de adventu Domini, Dominica II. III. Dominica IV. quæ & proxima est ante Natale Domini. Alter vero in Lectionario, quem librum comitis appellavit, sic Dominica V. ante Natale Domini, quam Amularius præparationem Dominici Adventus nominavit, deinde Dominica IV. ante Natale Domini, Dominica III. ante Natale Domini, Dominica II. ante Natale Domini, Dominica I. ante Natale Domini, ut converso modo quæ apud Hieronymum I. vel proxima ante Natale Domini apud Gregorium dicatur Dominica IV. de adventu Domini, non inconvenienter, ut reor, propter quinque hujus sæculi ætates, in quibus hominum genus sub jugo diaboli captivum tenebatur, quo usque per intactæ virginis uterum nascendo in carne appareret, qui carnis peccata per sui corporis hostiam aboleret & initium sextæ se-

quentis

quentis ætatis ſanctificaret, vel quia interior noſter homo per quinque ſenſus corporis corrumpitur, ita ut in nobis mors operetur, ſicut propheta dicit: *Introivit mors per feneſtras veſtras*, quatenus in his quinque hebdomadibus hoſpitium mentis illi regi noſtro præparetur, quem prophetica lectio in ipſa hebdomada V. his verbis pronuntiat: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuscitabo David germen juſtum & regnabit rex & ſapiens erit & faciet judicium & juſtitiam in terra.* Item in Antiphonario diurno, quia poſt tria officia ſtatim ſequitur jejunium, deinde Dominica vacat, ut ex hoc liquido comprobetur, quantum etiam in hoc delinquant, qui in præſenti anno jejunium, quod præcedere debuit, poſt Dominicam, quæ vacat, ponunt, adventum Domini inchoantes VI. Calendas Decembris; quod ſi hoc caventes prius jejunant, nihilominus contra patrum inſtituta agunt, qui jejunium decimi menſis ſemper in proximo Sabbatho ante Natale Domini celebrandum ſtatuerunt; quaternarium vero numerum, quem ut ſupra notavimus, S. *Gregorius* in quatuor Dominicis de Adventu Domini diebus poſuit, tali celebrant ſacramento, ut homo, qui quatuor conſiſtit elementis, per quatuor hebdomadas, qui expectet adventum, quem per tres ordines librorum, Legis ſcilicet, Prophetarum, Pſalmorum olim promiſſum & per quartum id eſt, Principium Evangelii, angelo S. *Mariæ* ſemper virgini conceptum ac Nativitatis ejus ordinem narrante, ad ſalutem humani Generis, certiſſimè ſciunt, huic mundo præſentatum. Et ne tantilla meæ parvitatis atteſtatio, quam ex aliorum magis, quam ex propria protuli ſententia, vi-

 deatur

deatur parvi pendenda, majorum dicta ponantur in medio, ut vel ex his liquidò comprobetur, quorum usus rectior habeatur. Ait nempe, Amalaricus Divinorum Officiorum scrutator non contemnendus: In antiquis libris missalium & Lectionariorum reperitur scriptum, Ebdomada quinta ante Natale Domini, totidem enim lectiones habentur in Lectionario & totidem Evangelia à tempore memorato per dies Dominicos usque ad Nativitatem Domini; Antiphonarius habet tria officia diurna & quartum in die Dominica quæ vacat post lectiones XII. Nocturna vero IV. ut superius dixi per dies Dominicos. Auctor Lectionarii excitat fidem nostram ad recolendum Domini nostri Jesu Christi venturi in mundum præconium per V. ætates mundi. Auctor Missalis, qui nominatur Gregorialis & Antiphonarii nos tangit, ut recolamus Nativitatem Domini celebratam per tres ordines librorum, scilicet Legis, Prophetarum & Psalmorum nec non & per quartum id est Principium Evangelii, in quo narratur Gabriel Archangelus missus ad Zachariam videlicet nuntius Nativitatis & præcursoris Domini; verum etiam & prophetia *Zachariæ* de adventu Domini & *Gabriel* missus ad *Mariam* virginem, narrans ei conceptionem salvatoris nostri & cætera talia usque ad ipsam Nativitatem, nempe & ipsa IV. hebdomada hoc est, quæ proxima est ante Nativitatem Domini, sive in qua celebratur, singularis est; habet in matutinali officio per unamquamque feriam antiphonas proprias in psalmis. Et alio modo auctor Lectionarii docet nos, quam fortis sit Dominus, qui venturus est ad nos & intraturus domum nostram, ut in ea habitet, quam

solemus

ſolemus ſordidare quinque ſenſibus noſtris ſcilicet, formæ intrant per oculos, ſuſpicio mala de fratre per aures, odor libidinoſus per nares, per os ingluvies polluit, per tactum credulitas. In ſordibus non vult habitare Rex venturus, niſi ita purgetur hoſpicium, ut nec ſaltim pulvis talium phantaſmatum remaneat, non dignabitur hoſpes venturus intrare in illud. Ideo ſcribit auctor quinque lectiones quinque hebdomadarum, ut nos hortetur circumcidere quinque ſenſus noſtros ab omni vitio & parare manſionem dignam Regi & Domino atque vero Prophetæ. De ipſo Rege dicit prima lectio: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo germen juſtum & regnabit Rex & ſapiens erit. Et iterum de Domino: Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dominus juſtus noſter Et iterum in Evangelio de Propheta: Quia hic eſt verè propheta, qui venturus eſt in mundum. Auctor miſſalis ſive Antiphonarii eamdem præparationem nos hortatur facere per quatuor hebdomadas, ſicut enim homo internuntiis quinque ſenſibus ad animam bene aut male operatur, ita per quatuor elementa aut ruit ad mala corporalia, aut ſurgit ad bona; quapropter, ut dixi, hortatur nos auctor memoratus, ut, ſi usque modo torpuimus negligentia, dehinc ſurgimus ad mundandam domum noſtram, ut qui non excitatus eſt in quinta hebdomada, ſaltim ſurgat in quarta; ipſum enim ſonat lectio, quæ legitur in quarta hebdomada: ſcimus quia hora eſt jam nos de ſomno ſurgere & reliqua. Non dubitamus propterea cantorem in memorata hebdomada cum tuba ſua exaltare vocem: ad te levavi animam meam, ut excitet eos, qui quinta

hebdomada sopore negligentiæ oppressi sunt, quomodo nostram domum præparare debeamns. In sequentibus memorata lectio monstrat, non in commessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & emulatione, sed induimini Dominum Jesum Christum. Eamdem præparationem inculcat in ara cordis nostri Sacramentarium, suscipiamus, inquiens, Domine misericordiam tuam in medio templi tui, ut reparationis nostræ ventura solemnia congruis honoribus præcedamus. Siquis voluerit nostra dicta infringere, quasi non sint IV. hebdomadæ plenæ a memorata Dominica usque in Nativitatem Domini, videtur mihi ignarus esse regulæ sacræ scripturæ, quæ a parte totum solet implere, his verbis datur intelligi quod hanc sacræ scripturæ regulam, quæ non solum a parte totum, sed etiam aliquando ex toto partem significat, hi transcendant, qui in adventu Domini nostri non quatuòr sed quinque Dominicos dies annumerant. Adstipulatur huic narrationi illud famosissimi ac sapientissimi calculatoris Domini videlicet Bedæ argumentum, si tamen ipsius & non alterius esse conceditur, toto penè orbi, ut puto, notissimum. = Notum sit, inquit, omnibus hominibus, ut, quicunque adventum Domini diligenter voluerit celebrare, videat, ut nec ante V. Calendas Decembris inchoët, nec III. nonas ipsius mensis transeat, sed in his septem diebus, ubicumque dies Dominicus advenerit, ibi sine dubio celebrare valebit. = Hunc morem, ut fertur, tota penè servat Gallia, ac ipsa civitas Romana quondam mundi Domina, ut per veracissimos relatores ac præcipuè sanctæ recordationis *Adalboldum* Episcopum,

pum, qui ſcriptis noſtris pulſatus *Romæ* poſitus hoc requiſivit, didicimus, quamquam poſtea, neſcio, qua de cauſa aliter agerent in Placentina, ut ipſe tamen ego eodem in tempore & audiendo & in videndo cognovi, aliisque Italiæ civitatibus antiquæ inſtitutionis regulam ſervantibus. Sed & Abbas *Herigerus* vir non parvæ auctoritatis noſtris temporibus proprium ſuper hac re libellum compoſuit, in quo, ut aſſerunt, qui illum legerunt, probabilibus argumentis eos convincit contra Patrum inſtituta agere, qui plus quam quatuor Dominicos dies adventus Domini celebrare contendunt. Quod vero ex adverſo objiciunt, ideo quatuor Dominicos dies excepta vigilia Domini debere celebrari, ut illa quatuor nocturnalia Officia vel ſancti Evangelii ſeu Apoſtoli lectio in illa Dominica, quæ vacat, poſſint impleri, facili reſponſione poteſt enervari. Quis enim non videat, incongruum valde eſſe propter tria vel quatuor reſponſoria, quæ retro actis ebdomadæ diebus, ſi tamen ita viſum fuerit, decantari vel ſancti Evangelii ſeu Apoſtoli lectio, quæ feria III. ante jejunium, ſicut in Italiæ regionibus nos ipſi agere audivimus ac vidimus, vel potius in ipſa Dominica, quando vigilia celebratur, cum hymnis matutinalibus primo mane poſſint adimpleri, tam myſticas rationes ebdomadarum evacuari debere. Non utique quarta Dominica adventus Domini vacaret, ſi proprium officium haberet. Introitus: *memento* in nullo authentico invenitur antiphonario, ſed ipſum Officium à quodam pro lubitu eſt ſuperadditum, ideoque nec ſummopere eſt curandum, ſi pro rationabili cauſa aliquando fuerit intermiſſum. Vacat enim iſta quemadmodum

& ceteri tres Dominici dies, qui ſimili modo ponuntur poſt duodecim lectiones, quibus tamen minime deſunt lectiones epiſtolarum & Evangeliorum ad implendum numerum quinquaginta duarum anni Dominicarum. Habentur enim inter Natale Domini & ſeptuageſimam Officia quatuor per dies Dominicos, a ſeptuageſima usque in paſcha, octo. nam nona in medio vacat. à paſcha vero usque in octavam Pentecoſtes VIII. deinde ſequuntur XXIII. usque ad adventum Domini, in adventu Domini tria tantum ponuntur, quarta ut ſupra diximus vacante. Quatuor enim & VIII. Itemque VIII. atque XXIII. & III. fiunt ſimul XLVI. his adde quatuor Dominicas vacantes & unam quæ eſt præparatio Dominici adventus, nec non de S. Trinitate, LII. Dominicarum videbis adimpletum eſſe numerum. At vero miſſæ in libro ſacramentorum plures inveniuntur adpoſitæ, utpote poſt Theophaniam abundant III. poſt octavam Pentecoſtes una; & una in ſeptimo menſe, quando jejunium eſt celebrandum, non incongruo, ut puto, ordine, ut quinarius qui LII. numerum his ſupergreditur, quintæ nihilominus Dominicæ ante Natale Domini verba deprecationis adunetur. Sic enim orat ſacerdos: Excita Domine, quæſumus, tuorum fidelium voluntates & cætera. quamquam & in quibusdam Miſſalium libris etiam altera, neſcio a quo, inveniatur compoſita; quodſi in aliquibus plures inveniuntur libris, non tamen authenticis. His ita ſe habentibus, eos qui tanto adniſu hoc anno unam hebdomadam Dominico adventu conantur adjicere, libet percontari, quidnam agendum cenſeant, cum primum paſcha in XI. calendas aprilis, ſeptuageſima vero

XV.

XV. calendas februarii evenerint, nisi forte duo officia quæ sunt: *Omnis terra*, *adorate Dominum* velut minus necessaria remanebunt, nisi forte priori id est *omnis terra* tali modo dent locum, ut ante epiphaniam *In excelso throno* contra morem canant, cum in omnibus authenticis antiphonariis id ipsum ita prætituletur. Dominica I. post Epiphaniam Domini non solum hoc, sed & responsorium *Domine ne in ira tua*, nullum diem Dominicum poterit attingere, octava Epiphaniæ proxima III. ante septuagesimam occurrente. Quod, si ita est, immo quia est, unum horum necesse est, ut eligant, aut ut hæc omnia, id est, officia duo, Resp. *Domine ne in ira tua*, lectiones IV. missas V. omnino quasi necessaria prætermittant, aut ubi locorum possunt, interferant & concedant nobis id in una tantum missa & una lectione Apostolica seu Evangelica agere, quod sibi putant in plurimis licere, alioquin terminum paschalem eotenus transferant, quotenus illa duo officia, ne dicam lectiones & missas inter Epiphaniam & LXX. locum inveniant & nos illis concedimus adventum Domini anticipare, ut Dominica, quæ vacat cum integritate ebdomadæ possit vigiliam Natalis Domini hoc anno præire. Quodsi respondebunt, hoc canonica authoritate esse prohibitum & nos veraciter didicimus, quia ritum, quo adventum Domini hoc anno celebramus, a sanctis Patribus Gelasio, Gregorio, Hieronymo indubitanter accepimus, qui velut bases consistunt in sanctæ Ecclesiæ fundamentis, quorum sententiæ nolle acquiescere, transgressio est legis divinæ. Hæc etsi ita esse credimus, haud facile tamen aliis persuadebimus, quapropter ex sanctæ sedis

§. VII.

In primis vesperis S. Thomæ Apostoli itur ad altare SS. Thomæ & Dionysii cum ℟. *Cives Apostolorum.* Ant. super Magnificat: *Misi digitos meos in fixuram clavorum*

tuæ auctoritate sententia prodeat, sanctorum Patrum instituta servare decernat, ne sanctæ matris Ecclesiæ filii in schisma divisi, minus unanimes possint habitare in Domo Dei; nam ex dulcissimo sacri pectoris tui fonte purum hujus scientiæ potum tandem haurire cupimus, ne per varios errorum rivulos diutius à vero nos aberremus, ut illa valeas mercede donari, quam Dominus per Prophetam talibus verbis dignatus est polliceri: Beati, qui seminatis super omnes aquas. Dilectus Ecclesiæ sponsus, qui quotidie descendit in hortum suum ad areolam aromatum te pascentem in hortis virtutum inter lilia castitatis convallium, post hujus vitæ terminum colligat in hortum suum. Salutat te humilis Augensium fratrum catervula semper tui memor inter sacra orationum libamina.

Responsoriæ *Aribonis* Archipræsulis sententiam *Bernonis* Abbatis de tempore celebrandi adventus Domini approbantes extant cum præcedentibus litteris apud *Martene & Durand in Collect. Veter. Scriptorum & monumentorum historicorum Tom. I. pag.* 383. *sq.*

Ex ordin. Trevir. Dominica 4. adventus ℟. *Intuemini, quantus sit iste, qui ingreditur ad salvandas gentes, ipse est Rex justitiæ; cujus generatio non habet finem.*

rum & manus meas in latus ejus & dixi: Dominus meus & Deus meus. alleluja. * Magnificat &c.

In reditu: Ant. *o Martine &c.*

* *Alleluja* ex hebræo in latinum interpretatum sonat *Laudate Deum* nam *alleluja* dicitur *laudate. ja* nomen Dei est, unum ex decem nominibus quibus vocatur Deus apud Hebræos. Alleluja autem primum in novo testamento additum est dicente Joanne Apoc. XIX. 6. audivi vocem in cœlo dicentium, alleluja, & quia hac voce Angelos in cœlo Deum laudare cognovimus, hujusmodi voce laudationis creditum est Deum delectari. Hoc quoque ideo canimus, ut eundem Deum nos colere in terra ostendamus, qui etiam colitur ab Angelis in cœlo, *Alcuinus de divin. offic. p.* 499. *Tom. II. Operum omnium à Rmo* Principe Abbate *Frobenio* ad S. *Emeramum Ratisbonæ* editorum.

Cur autem in sacris mysteriis peragendis Ecclesia Latina græcas subinde adhibeat voces & hebraicas proferendo Kyrie eleison Christe eleison, amen, alleluja, Sabaoth, Osanna &c. ratio est, ut ostendatur, unam esse ecclesiam, quæ ex hebræis & Græcis primùm, deinde ex latinis coadunata est, vel quia mysteria nostræ fidei & sacra liturgia tribus hisce linguis ab Apostolis, eorumque immediatis successoribus conscripta vel saltem celebrata fuerit; quæ quidem linguæ in titulo crucis quemadmodum consecratæ sunt, & sicut cruentum Christi sacrificium tribus hisce principalioribus linguis omnibus nationibus fuit manifestatum

§. VIII.

In festo Nativitatis Christi, finitis laudibus fit processio ad altare sanctæ crucis * cum Ant. *Hec est dies, quam fecit Dominus, hodie Dominus afflictionem populi sui respexit & redemptionem misit hodie, mortem quam femina intulit, femina fugavit, hodie*

---

statum; ita congruum omnino est, ut etiam in ejusdem salvatoris sacrificio incruento celebrandis aliisque divini officii partibus easdem tres principaliores linguas adhibeat ecclesia. Conf. *Cardin. Bona lib.* 2. *c.* 4. *Martene de antiqu. Eccles. ritibus c.* 4. *&c.*

Ex ordin. Trevir. si vigilia Nativitatis Domini fuerit Dominica cantatur ℟. *sanctificamini filii Israel dicit Dominus, in die enim crastina descendet Dominus & auferet à vobis omnem languorem.*

* Hæc statio ob officium Diei nimis prolixum cessat. Post primas vesperas nativitatis proceditur ad Chorum ferreum cum Responsorio *sanctificamini* &c. ut in Ecclesia Trevir. vide supra. Canitur dein Antiphona: *o Jerusalem civitas Dei summi, leva in circuitu oculos tuos & vide Dominum Deum tuum, quia jam veniet solvere te a vinculis.* postea *Magnificat* cum organo. In reditu ad chorum Responsorium: *Suscipe verbum virgo Maria, quod tibi a Domino per Angelum transmissum est, concipies per aurem, Deum paries & hominem, ut benedicta dicaris inter mulieres* ℣. *Ave Maria &c.*

die Deus homo factus, id quod fuit, permansit, & quod non erat assumpsit. Ergo exordium nostre redemptionis devote recolamus & exultemus dicentes: Gloria tibi Domine.

Et ibidem cantatur secunda Missa, qua finita, processio regreditur ad chorum cum ℟. *Gaude Maria virgo, cunctas hereses sola interemisti, que Gabrielis Archangeli dictis credidisti, dum virgo Deum & hominem genuisti & post partum virgo inviolata permansisti.* ℣. *Gabrielem Archangelum credimus divinitus te esse affatum, uterum tuum de spiritu sancto credimus impregnatum, erubescat judeus infelix, qui dicit Christum de Joseph semine esse natum. Dum virgo &c.*

Eodem die dictis secundis vesperis juxta summum altare cantatur Ant. *Lumine vultus tui Domine insignitus protho martyr Stephanus sacrificium justicie se ipsum tibi sacrificavit, ideoque in leticia cordis in pace obdormiens requiescit.*

Postea processio transit ad ferreum chorum** cum ℟. ℣. & *gloria Patri* ibidem: *De torrente passionis dum bibit in via beatus Stephanus per ascensum purpureum ad regis Salomonis aureum transiit reclinatorium.* ℣. *Hic fulget miraculorum gracia, ibi gloria. per ascensum*

** Vide infra §. 33.

*censum. &c. Gloria patri & filio &c.*** per ascensum &c.*

Post ℟. duo incipiunt super *Magnificat* ant. *omnes intendentes in eum aspiciebant vultum ejus tanquam vultum angeli stantis inter illos.*

In reditu ℟. *Verbum caro.* (*n*)

§. IX.

*** Versiculus iste ab antiquis Patribus hymnus glorificationis dictus est. Nicephorus ejus auctorem facit Flavianum monachum Antiochenum. Hist. Eccles. lib. 9. c. 24. alii à Synodo Nicæna institutum asserunt. ab apostolis traditum innuit Gavantus, Baronius ad A. 325. Bona in lib. de divin. psalm. c. 16. §. 6. cum enim fideles ab initio Ecclesiæ in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptizati essent, ipsis tribus personis hunc hymnum glorificationis canere didicerunt. In latina ecclesia S. Hieronymum obtinuisse à Damaso Papa, ut in fine cujuscunque psalmi diceretur, ut legitur in vita S. Damasi Papæ.

(*n*) Notandum ex ordinario Metropolitanæ, quod Domini pociores non Sacerdotes eligunt Episcopum, videlicet Diaconi & Subdiaconi. Hisque expeditis distribuuntur cappæ, insulæ & candelæ, Canonicó candela de dimidia libra, vicario lumen quod dicitur ein Dreyling, tertia pars libræ, & fit processio ad ferreum chorum cum crucibus & candelis, sicuti si alias haberetur processio.

Ex

Ex ordin. Trevir. In Die nativitatis Domini noſtri ℟. *Deſcendit de cœlis miſſus ab arce patris introivit per aurem virginis in regionem noſtram indutus ſtola purpurea. Et exivit per auream portam lux & decus univerſæ fabricæ mundi, Dei virtus, Dei ſapientia, per quem mundum, per quem fecit ſæcula, ſalvator ab arce ſyderea, deſcendit ad iſta terreſtria, ut ovem perditam humeris ſuis imponeret centeſimam, laturus paſcua gaudens hanc ad viridia, Rector totius fabricæ mundi &c.*

In Eccleſia B. Mariæ V. *Hæc eſt dies quam fecit Dominus, hodie Dominus afflictionem populi ſui reſpexit & redemptionem miſit, hodie mortem quam fœmina intulit, fœmina fugavit. Hodie Deus homo factus, id quod fuit permanſit, & quod non erat aſſumpſit. Ergo exordium noſtræ redemptionis devotè recolamus & exultemus dicentes, gloria tibi Domine.* ℣. *Specioſus &c.*

Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam, neſcio, quia, quem cœli capere non poterant, tuo gremio contuliſti. ℣. *Benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui. quia &c,*

In medio Majoris Eccleſiæ Ant. *Hodie Chriſtus natus eſt, hodie ſalvator apparuit, hodie in terra canunt angeli, letantur Archangeli, hodie exultant juſti dicentes, gloria in excelſis Deo alleluja.*

Aſcendendo chorum ℟. *Verbum caro factum eſt & habitavit in nobis, cujus gloriam vidimus quaſi unigeniti à Patre plènum gratia & veritate. In principio erat verbum & verbum erat apud Deum & Deus erat verbum: plenum &c. Gloria patri & filio &c. plenum &c.*

§. IX.

In die sancti Stephani dictis secundis vesperis juxta summum altare cantatur: *In ferventis olei dolium missus Johannes Apostolus divina se protegente gratia intactus exivit.*

Deinde fit processio ad S. Johannem cum ℟. ℣. & *Gloria Patri. vox tonitrui tui Deus in rota Johannes est Evangelista, mundi per ambitum predicans, lumen celicum qui triumphans Rome lavit in vino stolam suam & in sanguine olive pallium suum. ℣. victo senatu cum cesare virgineo corpore tripudiat in igne. Lavit in &c. Gloria Patri &c. Lavit in &c.*

Postea incipitur super *Magnificat* Ant. *valde honorandus est beatus Johannes, qui supra pectus Domini in cena recubuit.*

Deinde reditur ad Ecclesiam Moguntinam cum ℟. *verbum caro &c.* (*o*)

§. X.

(*o*) *Ex ordinario Moguntino:* In secundis Vesperis. Hoc sero omnes Prelati, Canonici Capitulares & Vicarii sacerdotes eligunt Episcopum sicut heri, & itur ad *S. Joannem.*

In festo Innocentum. Scholares ac pueri cantant primas vesperas & per totum diem. Si venerit in diem Dominicam, tunc pueri & eorum sacerdos dant aquam benedictam & aspergent per circuitum. *

Octava

* Vide supra festum S. Nicolai cum nota **

Octava S. Joannnis Evangelistæ. Hodie ambo sacristæ adsint sub primis & aliis horis; ut ordinentur cappæ & infulæ seu mitræ pro Prælatis atque Canonicis meliores ac preciosiores, viliores vero ac simpliciores pro vicariis. Et hodie omnes sacerdotes vestiti palliis ac mitris astant cantanti missam sub præfatione, Prima & sub Pator noster infulati simul cantantes.

In Ordinario Ecclesiæ Collegiatæ *B. M. V. ad Gradus* Mogunt. circa an. MCCCLXXIII. confecto notatur: In octava sanctorum Innocentum, que dicitur festum puerorum, in qua scholares solent habere festum in vesperis, matutinis & missa diversis ornatibus, qui tamen per ordinationem ipsorum Rectoris omnia Divina in horis canonicis & officio misse cum debita reverencia & disciplina peragere tenentur, postponendo dissolutos mores. . . . . Missam hujus diei cantabit plebanus Ecclesie nostre, qui confessor scolarium esse dinoscitur.

Ex Ordin. Treverens. De S. Stephano. *Lapides torrentis illi dulces fuerunt, ipsum sequuntur omnes animæ justæ, mortem enim, quam Dominus dignatus est pro omnibus pati, hanc ille primus reddidit salvatori. ipsum &c.*

De *S. Joanne.* Vox tonitrui tui Deus in rota, Joannes est Evangelista mundi per ambitum *prædicans lumen cœlicum, qui triumphans Romæ, lavit in vino stolam suam & in sanguine olivæ pallium suum victo senatu cum cæsare virgineo corpore tripudiat in igne. lavit &c. Gloria patri &c. lavit.*

De Innocentibus. *Centum quadraginta quatuor millia hi empti sunt de terra, hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim permanserunt,*

§. X.

Si nativitas Domini in diem Dominicum evenit, ad aſperſionem aque cantetur *aſperges* ſolempniter. Ad proceſſionem ℟. ſequens ſine *Gloria patri.*

Neſciens mater virgo virum peperit ſine dolore ſalvatorem ſeculorum, ipſum Regem angelorum, ſola virgo lactabat ubere de celo pleno. Beata viſcera Marie virginis, que portaverunt eterni patris filium. ſola virgo &c.

Per ambitum & ad introitum ℟. *verbum caro factum eſt & habitavit in nobis, cujus gloriam vidimus quaſi unigeniti à patre plenum gracia & veritate.* ℣. *In principio erat verbum & verbum erat apud Deum & Deus erat*

ſerunt, ideo regnant cum Deo & agnus Dei cum illis ℣. *hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo & agno & in ore ipſorum non eſt inventum mendacium. Ideo. &c.*

De B. Virgine usque ad Purificationem ℟. *Confirmatum eſt cor virginis, in quo divina myſteria angelo narrante concepit & forma præ filiis hominum caſtis concepit viſceribus & benedicta in æternum Deum nobis protulit & hominem.* ℣. *Domus pudici pectoris templum repente fit Dei, intacta neſciens virum, verbo concepit filium. caſtis &c.*

Dominica infra octavam Nativitatis canitur ℟. ut in die Nativitatis: *Deſcendit &c.* ℣. *tanquam ſponſus Dominus procedens de thalamo ſuo & exivit &c.*

erat verbum. plenum &c. Gloria patri &c. plenum &c.

Si dies Dominicus infra octavam Nativitatis Domini venerit, cantatur *asperges* Dominicaliter. Ad processionem ℟. *nesciens mater* &c. per ambitum & introitum ℟. *verbum caro &c.*

Ex ordin. Trevir. Si festum circumcisionis Domini fuerit Dominica, canitur ℟: præscriptum prosa, alias *verbum* &c. ut supra in die Nativitatis.

Ex ordinario Colon. In vigilia Epiphaniæ Domini septem Ecclesiæ Collegiatæ ad Metropolitanam conveniunt ad primas vesperas & in die Epiphaniæ ad Missam. Post decantatum Evangelium recedunt.

§. XI.

In festo Trium Regum in primis vesperis itur ad altare eorum cum ℟. *Illuminare* &c. super Magnificat ant. *Tria sunt munera que obtulerunt Magi Domino aurum thus & mirram, filio Dei, Regi magno alleluja.*

In reditu: *O admirabile commercium! Creator generis humani animatum corpus sumens de virgine nasci dignatus est & procedens homo sine semine largitus est nobis suam Deitatem.*

Si Epiphania Domini in Diem Dominicum evenerit, cantatur *Asperges me &c.* sollempniter.

Ad processionem ℟. *omnes de Saba venient aurum & thus deferentes & laudem Domino annuntiantes.* ℣. *Reges Tharsis & Insule munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent. & laudem &c.*

Per ambitum & ad introitum: *Illuminare, illuminare jherusalem, venit lux tua & gloria Domini super te orta est, & ambulabunt gentes in lumine tuo & reges in splendore ortus tui. & gloria &c.*

Ex ordin. Trevirensi. In Epiphania Domini ℟. *Hodie in Jordane baptizato Domino aperti sunt celi & sicut columba super eum spiritus mansit & vox Patris intonuit: Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui. Celi aperti sunt super eum & vox patris audita est. Hic &c.*

In medio Ecclesiæ B. Mariæ canitur: *Alma Redemptoris &c.* exeundo ant. *Rubum quem viderat Moyses incombustum conservatam agnovimus tuam laudabilem virginitatem Dei genitrix intercede pro nobis.*

In medio Majoris Ecclesiæ: *Tribus miraculis ornatum diem sanctum colimus, hodie stella Magos duxit ad præsepium, hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias, hodie a joanne Christus baptizari voluit ut salvaret nos alleluja.*

Intrando chorum. *In columbæ specie spiritus sanctus visus est, paterna vox audita est, hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite.*

§. XII.

§. XII.

Dominica infra octavam Epiphanie sicut in die, excepto *asperges* quod cantatur Dominicaliter.

In octava, si fuerit dies Dominicus, ad introitum cantatur ℟. *In columbe specie spiritus sanctus visus est, paterna vox audita est, hic est filius meus dilectus in quo michi bene complacui, ipsum audite.* ℣. *Celi aperti sunt super eum & vox patris audita est. hic est &c. Gloria patri &c. ipsum &c.*

Ex ordin. Trevir. Dominica infra octavam Epiphaniæ ℟. *Omnes de Saba venient aurum & thus deferentes & laudem Domino annuntiantes.* ℣. *Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent. & laudem &c.*

Si octava fuerit Dominica ℟. *omnes &c.* & ℟. *in columbæ* &c.

§. XIII.

Dominica prima post octavam Epiphanie ad processionem cantatur ℟. *Deus qui sedes super thronum & judicas equitatem, esto refugium pauperum in tribulacione, quia tu solus laborem & dolorem consideras.* ℣. *Tibi enim derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor. quia tu &c.*

Per ambitum. *Exurge Domine Deus meus & exaltetur manus tua ne obliviſcaris pauperum in finem ℣. Tibi enim derelictus eſt pauper, pupillo tu eris adjutor. In finem &c.*

Ad introitum. ℟. *Audiam Domine vocem laudis tue, ut enarrem univerſa mirabilia tua, Domine dilexi decorem Domus tue & locum habitacionis Glorie tue. ut enarrem &c.*

Ex ordin. Trevir. Dominica prima poſt octavam Epiphaniæ omnia ut Dominica ſecunda adventus. ℟. *Confirmatum.* exeundo. *Rubum.* poſtea: *Audiam Domine vocem laudis tuæ, ut enarrem univerſa mirabilia tua.*

Dominica ſecunda poſt octavam Epiphaniæ ℟. *Afflicti pro peccatis noſtris quotidie cum lacrymis exſpectamus finem noſtrum, dolor cordis noſtri aſcendat ad te Domine ut eruas nos à malis quæ innovantur in nobis.*

§. XIV.

In feſto S. Antonii Confeſſoris fit proceſſio ad altare cum ant. *juſtum deduxit Dominus per vias rectas & oſtendit illi regnum Dei & dedit illi ſcientiam ſanctorum honeſtavit illum in laboribus & complevit labores illius ℣. Immortalis eſt enim memoria illius quia & apud Deum nota eſt & apud homines. & complevit &c. Gloria patri &c. & complevit.*

Super

Super *Magnificat* ant. *Quasi oliva pullulans & cypressus in altitudine se tollens, sic vir beatus ad gloriam sanctitatis ascendit.*

In reditu: *Gaude Maria* &c.

In festo S. Dorotheæ V. fit processio ad altare S. Lamperti cum ℟. *Regnum mundi & omnem ornatum seculi contempsi propter amorem Domini mei Jhesu Christi, quem vidi, quem amavi, in quem credidi quem dilexi.* ℣. *Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea Regi. quem vidi &c. Gloria Patri &c. quem vidi &c.*

Super *Magnificat* ant. *Veni Electa mea & ponam in te thronum meum, quia concupivit Rex speciem tuam.*

In reditu: *o Martine &c.*

§. XV.

Dominica, que appellatur *Septuagesima* (*p*) ad processionem cantatur ℟. *In prin-*

(*p*) *Septuagesima* videtur dici posse propter Septuaginta dies, qui sunt ab ipso die ad Sabbatum ante octavas Paschæ, quo die alba tolluntur vestimenta à nuper baptizatis. *Ita Ordo Romanus.* Septuagesima, ait *Alcuinus de Divinis officiis*, computatur secundum titulationem Sacramentarii & Antifonarii novem hebdomadibus

bus ante pafcha in feptimam Sabbati. Populus Dei in *Babylone* detentus eft captivus feptuaginta annis, quibus expletis reverfus eft *Hierufalem.* Septuagefimus numerus nos ad memoriam reducit omne tempus præfentis feculi, quo alieni fumus a cœlefti *Hierufalem.* Ideo auctor Officii noftri feptuagefimam pofuit in officiis noftris, ut hoc tempore à deliciis abftinendo, oftenderemus in noftra converfatione, qualiter per omne tempus feculi vivere debeant, qui poft baptifmum peccatis fe alienant à cœlefti *Hierufalem.* Nam, quod poft feptuaginta annos populus de Captivitate revertitur, quis non videat, poft evoluta tempora, quæ feptenario dierum numero transcurrunt, etiam nobis, id eft, Ecclefiæ Dei, ad illam cœleftem *Hierufalem* ex hujus feculi peregrinatione redeundum? qua propter *alleluja* illo tempore non cantatur apud nos, nec *Gloria in excelfis Deo.* quæ funt Cantica cœleftia. Dicit enim pfalmus: quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

Idem refert *Ordinarius Ecclefiæ Moguntinæ* & addit: Ideo Ecclefia filet à Canticis lœticiæ & *Te Deum* fubticet & veftibus cultioribus ac folempnibus utpote Dalmaticis & hujusmodi quæ funt veftes lœtitiæ non utitur, fed nigris lugubribusque palliis ac cappis utitur. De planetis plicatis infra tempore quadragefimali.

Ex ordinario Trevirenfi: Dom. Septuagef. ftatio ad S. Andream: Ant. *Ubi eft Abel frater tuus dixit Dominus ad Cain, nefcio Domine, nunquid cuftos fratris mei fum ego & dixit ad eum, quid fecifti? ecce vox fanguinis fratris tui clamat ad me de terra.*

principio Deus creavit celum & terram & ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas & vidit Deus cuncta que fecerat & erant valde bona ℣. Igitur perfecti ſunt celi & terra & omnis ornatus eorum. Et vidit &c.

Per ambitum: *Formavit igitur Dominus hominem de limo terre & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vite & factus eſt homo in animam viventem. ℣. in principio fecit Deus celum & terram & plaſmavit in ea hominem. In animam &c.*

Ad Introitum ℟. *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt ſciens bonum & malum, videte ne forte ſumat de ligno vite & vivat in eternum. ℣. Cherubin & flammeum gladium atque verſatilem ad Cuſtodiendam viam ligni vite. Videte &c.*

§. XVI.

Dominica in Sexageſima (*q*) ad proceſſionem & per ambitum ſicut in ſeptuageſima.

(*q*) Sexageſima inde dici poteſt, quia ſexaginta ſunt dies usque ad medium paſchæ, quod eſt feria quarta paſchalis hebdomadæ. *ita ordo Romanus de Divinis officiis. Alcuinus l. jam ſupra cit*: Subjungit: Sexageſima initium ſumit ſequenti

Ad introitum cantatur ℞. *ubi eſt Abel frater tuus dixit Dominus ad Chayn neſcio Domine, nunquid cuſtos fratris mei ſum ego & dixit ad eum, quid feciſti, ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Maledicta terra in opere tuo que aperuit os ſuum & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua. Ecce vox &c.*

§. XVII.

---

quenti Dominica poſt ſeptuageſimam, & finitur quarta feria hebdomadæ paſchalis. Nam in ſuperiori hebdomada ſcilicet ſeptuageſimæ circumdatam ſe doloribus & tribulationibus clamat Eccleſia & ita conſtrictam afflictionibus & tribulationibus, ut vix ſpirare queat & nullus evadendi pateat locus, unde dicit: *circumdederunt me &c.* in hoc autem, id eſt, ſexageſima, jam quaſi reſumpta fiducia invocat & quaſi omnipotentis Dei clementiam implorat dicens: *Exurge, quare obdormis Domine?* quaſi dicat, quamvis non dormites neque dormias, qui cuſtodis Jſrael, tamen quia non cito auxiliando ſuccurris nobis, dormire videris. Quare faciem tuam avertis? quamvis peccata noſtra inter nos & te ſeparent, noli oblviſci conditionis noſtræ, ſed reſpice propitius creationis tuæ. *Exurge Domine adjuva nos & libera nos*, id eſt, quatenus nos digni non ſumus liberari, libera nos propter nomen tuum, id eſt, gratis, & non ſecundum meritum noſtrum. Hoc idem ſonat oratio prima ipſius diei.

Ex ordin. Trevir. Dominica ſexageſ. Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt ſciens bonum & malum, videte, ne forte ſumat de ligno vitæ & vivat in æternum.

§. XVII.

Dominica Quinquagesima (*r*) ad processionem cantatur ℞. *Ponam arcum meum in nubibus celi dixit Dominus ad Noë & recordabor federis mei, quod pepigi tecum.* ℣. *cumque obduxero nubibus celum, apparebit arcus meus in nubibus. Et recordabor &c.*

Per ambitum: *Per memetipsum juravi, dicit Dominus, non adjiciam ultra aquas diluvii super terram, pacti mei recordabor, ut non perdam aquis diluvii omnem carnem.* ℣. *ponam arcum meum in nubibus celi & jurabo per dexteram meam. Ut non &c.*

G 5 Ad

(*r*) Quinquagesima decurrit usque in diem sanctum Resurrectionis Dominicæ. *Ordo Rom. de Offic. Divin.* ex *Alcuino* addimus: Quinquagesima initium sumit a sequenti hebdomada post sexagesimam, quando canitur: *Esto mihi in Deum protectorem.* & finitur die sancto Dominico Paschæ. In septuagesima tribulationibus & Angustiis circumdati sumus, in sexagesima Dominum invocavimus & quasi dormientem excitavimus. In quinquagesima quasi jam propinquiorem audacius & prompcius invocamus dicentes: *Esto mihi in Deum protectorem &c.*

Ex ordin. Trevir. Dominica Quinquagesima. Cœcus sedebat secus viam transeunte Domino & clamavit ad eum, ait illi Dominus, quid vis ut faciam tibi, Rabboni, ut videam lumen.

Ad introitum: *Cecus sedebat secus viam transeunte Domino & exclamavit ad eum, ait illi Dominus, quid vis ut faciam tibi? Rabboni, ut videam lumen & qui preibant increpabant eum ut taceret, ipse vero multo magis clamabat. Rabboni &c.*

§. XVIII.

In capite jejunii (*s*) benedicantur cineres & aspergantur aqua benedicta & succentor incipiat *Ant. Exaudi nos Domine, quoniam benigna est misericordia tua secundum multitudinem miserationum tuarum respice nos Domine.* psalm. *salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aque usque ad animam meam. Gloria Patri &c. Exaudi nos Domine &c.*

Collecta: * *Concede nobis quesumus Domine presidia militie Christiane sanctis inchoare jejuniis, ut contra cunctas spiritales nequitias*

(*s*) *Caput jejunii* seu quadragesimæ est quarta feria quinquagesimæ, qua jejunium quadragesimale inchoamur. Sic enim ibi in Collecta: *Concede nobis Domine presidia militiæ Christianæ sanctis inchoare jejuniis, ut contra spiritales nequitias pugnaturi continentiæ muniamur auxiliis.* Concilium Meldense an. DCCCXLV. *Post quartam feriam, quæ caput jejunii nominatur.*

* Vid. infra §. 20. not. 11.

tias pugnaturi continencie muniamur auxiliis per Dominum &c.

Finita oratione vel Prelatus vel presbyter ponat cineres ſuper capita ſingulorum ita dicens: *Memento homo quia cinis es & in cinerem reverteris* (*t*) & intonatur ant. *Immu-*

(*t*) Cineres, qui in capite jejunii fratrum olim pœnitentium, hodie fidelium omnium capitibus imponuntur, ex induſtria fiunt de Cremiis ſarmentorum, qui etiam ſtudioſe mundantur & cribrantur & benedicti conſervantur ab Infirmario, ut morientibus fratribus cum cilicio ſubſternantur. *ita Bernardus mon. in Conſuetudinibus Cluniac. MSS. c.* 64. Ad quæſtionem, cur Cineres capitibus imponantur, reſpondet *Rupertus Abbas Tuitienſis de Divinis offic. lib. III. cap.* 10. Si omnes lugendi ſcientiam haberemus, cunctisque æqualiter ſaperet illud, quo propheta deplorans, *cecidit*, inquit, *corona capitis noſtri*, *væ nobis*, *quia peccavimus*; & omnibus in promptu eſſet facere, quod item dicitur nobis: *Scindite corda veſtra & non veſtimenta veſtra*, tunc neque cineribus capita noſtra aſpergere, neque nudis pedibus opus eſſet ambulare. Nunc autem maxima pars noſtrûm neque ſponte meminit, qualem ornatum capitis, id eſt, cordis ſui, Deum offendendo, perdiderit, neque facile poſſunt corda lapidea ſcindi, niſi extrinſecus adhibitis adjuvemur inſtrumentis. Igitur, ut noſtra nobis calamitas ad memoriam revocetur & meminerimus, quia pulvis ſumus (quod oblitus fuerat pater noſter Adam, quando Deum pro-

projecit Coronam suam & exinde sensit nuditatem suam) icciirco & cinere capita nostra aspergimus & summas partes corporis, id est, pedes nudamus; hoc habitu confitentes, quia non dii neque de cœlo sumus, sed homines sumus & de terra principium habuimus, & quia per peccatum gloria nostra spoliati & inter hostes nudi constituti ornatu Gratiæ Dei indigemus.

Ex ordin. Trevir. In die Cinerum, post Benedictionem Cinerum. Ant. *Immutemur.* postea eundo ad *S. Nicolaum* ℟. *Paradisi portas aperiat nobis jejunii tempus, suscipiamus illud orantes & deprecantes, ut in die Resurrectionis cum Domino gloriemur. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem. ut in &c.* psalm. *Beati quorum &c.* Preces. *Peccavimus Domine. Domine non secundum peccata. Amavit eum Dominus. Domine exaudi. Dñus vobiscum.* Omnipotens & misericors Deus, qui peccantium animas non vis perire sed culpas, contine, quam meremur, iram, & quoniam peccavimus, super nos effunde clementiam, ut de mœrore in gaudium per tuam misericordiam transferamur.

Deus qui beatum *Nicolaum* pium Pontificem tuum innumeris decorasti miraculis, tribue quesumus, ut ejus precibus & meritis a gehennæ incendiis liberemur per C. D. N.

Eundo ad S. Agnetem. Emendemus in melius, quod ignoranter peccavimus, ne subito præoccupati die mortis quæramus spatium pœnitentiæ & invenire non possimus, attende Domine & miserere, quia peccavimus tibi. ℣. Peccavimus cum Patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus. Attende &c.

Psalm.

Pſalm. Domine ne in furore. preces. Ne reminiſcaris. Exurge Domine. ſpecie tua. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Quæſumus omnipotens Deus, afflicti populi lacrymas reſpice & iram tuæ indignationis averte, ut qui reatum noſtræ infirmitatis cognoſcimus, tua conſolatione liberemur.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui infirma mundi eligis, ut, fortia quæque confundas, concede propitius, ut qui beatæ *Agnetis* martyris tuæ commemorationem colimus, ejus apud te patrocinia ſentiamus per C. D. N.

Ad S. Helenam: In jejunio & fletu orabant ſacerdotes dicentes: Parce Domine, parce populo tuo & ne des hæreditatem tuam in perditionem. ℣. Inter veſtibulum & altare plorabunt ſacerdotes dicentes: parce &c.

Pſalm. Miſerere. preces. Dignare Domine. Adjuvabit eam. Domine exaudi. Dominus vobiscum:

Deus, qui juſtè iraſceris & clementer ignoſcis, afflicti populi lacrymas reſpice & iram tuæ indignationis, quam juſte meremur, averte.

Deus, qui Eccleſiæ tuæ per beatam Helenam pacis & conſolationis remedia contuliſti, concede propitius, ut, cujus beneficia in terra cognovimus, ejus ſuffragia de cœlo ſentiamus per C. D N.

Ad S. Kilianum: In omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros in multa patientia, ut non vituperetur miniſterium noſtrum. ℣. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, nemini dantes ullam offenſionem. ut &c.

Pſalm. Domine exaudi. preces. ne reminiſcaris. Adjuva nos Deus. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Omni-

Omnipotens sempiterne Deus, mœstorum consolatio, laborantium fortitudo, perveniant ad te preces de quacunque tribulatione ad te clamantium, ut omnes in necessitatibus suis misericordiam tuam gaudeant affuisse.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut sanctorum tuorum *Kiliani* & sociorum ejus solemnia recensentes eorum meritis protegamur & precibus. per C. D. N.

Ad S. Paulum. Abscondite elemosynam in sinu pauperis & ipsa orat pro vobis ad Dominum, quia, sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna extinguit peccatum. ℣. Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. quia &c.

Psalm. De profundis. preces. Memento nostri Domine. Da nobis Domine auxilium de sancto. Tu es vas electionis sancte Paule Apostole. Domine exaudi. Dominus vobiscum:

Ineffabilem misericordiam tuam nobis quæsumus Domine clementer ostende, ut simul nos & à peccatis omnibus exuas, & à pœnis, quas pro his meremur, eripias.

Deus qui multitudinem Gentium beati *Pauli* apostoli tui prædicatione docuisti, da nobis quæsumus, ut cujus memoriam colimus, ejus apud te patrocinia sentiamus per C. D. N.

Ad Dominam nostram: Tribularer, si nescirem misericordias tuas Domine, tu dixisti, nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Qui Cananæam & publicanum vocasti ad pœnitentiam. ℣. & Petrum lacrymantem suscepisti misericors Domine &c.

Psalm.

Immutemur habitu in cinere & cilicio jejunemus & ploremus ante Dominum, quia multum misericors est dimittere peccata nostra Deus noster.

Ant. *Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes & Levitæ ministri Domini & dicent: parce Domine, parce populo tuo & ne dissipes ora clamantium ad te Domine.*

His itaque expletis vadant cum processione ad sanctum *Jacobum* & cantentur Responsoria:

Paradisi portas aperiat nobis jejunii tempus, suscipiamus illud orantes & deprecantes ut

---

Psalm. Domine exaudi. preces. Ne reminiscaris. Exurge Domine. exaudi. Dominus vobiscum.

Prætende Domine fidelibus tuis dexteram cœlestis auxilii, ut te toto perquirant affectu, & quæ digne postulant, assequantur.

Omnipotens sempiterne Deus, famulos tuos dextera potentiæ tuæ à cunctis protege periculis & beata Maria semper virgine intercedente, fac nos præsenti gaudere prosperitate & futura per C. D. N.

Hic cantor incipit Litaniam & cum ter dixerit: S. Maria ora pro nobis. redit processio ad chorum. finita litania dicitur Missa. Per tres dies sequentes non dicitur Litania.

Ex ordin. Colon. In die cinerum & singulis feriis sextis per Quadragesimam fit Statio per circuitum Ecclesiæ Metropolitanæ, orantur psalmi Graduales & decantantur litaniæ.

ut in die Reſurrectionis cum Domino glorie-mur. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, nemini dantes ullam offenſionem. ut in die &c. Gloria Patri &c. ut in die &c.

Emendemus in melius, quod ignoranter peccavimus, ne ſubito preoccupati die mortis queramus ſpatium penitencie & invenire non poſſimus. Attende Domine & miſerere quia peccavimus tibi. ℣. Peccavimus cum patribus noſtris, injuſte egimus, iniquitatem fecimus. attende &c. Abſcondite elemoſinam in ſinu pauperis & ipſa orat pro vobis ad Dominum. *Quia ſicut aqua extinguit ignem, ita elemoſina extinguit peccatum. ℣. Honora* Dominum *de tua ſubſtantia & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. quia ſicut &c. Gloria patri &c. quia ſicut &c.*

In choro ſancti *Jacobi* cantatur ant. *Iniquitates noſtras aufer à nobis Pater omnipotens, ut hoc templum tuo Nomini dedicatum puris mereamur mentibus introire; ſancta Maria cum iſtis omnibusque ſanctis intercedente celeſtes portas nobis dignare aperire.*

Pſalm. XXXI. *Beati quorum remiſſe ſunt iniquitates &c. Gloria Patri &c. Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon &c. Pater noſter &c. Et ne nos &c. ℣. Exultabunt ſancti in gloria. Lætabuntur &c.* Collecta: *Infirmitatem & fragilitatem & omnes anguſtias noſtras queſumus Domine propitius reſpice & mala omnia que*

juſte

juſte meremur omnium ſanctorum tuorum intercęſſione averte per Dominum &c.

Deinde legitur Nona. ad eandem Ant. *Cecus magis ac magis clamabat. Mirabilia teſtimonia tua Domine &c. Gloria Patri &c. Cecus magis ac magis clamabat, ut eum Dominus illuminaret.* Capitulum: *Hec dicit Dominus Deus &c. Redime me Domine & miſerere mei &c. Kyrie eleiſon &c. Pater noſter &c.* preces. deinde oratio. poſtea cantatur Miſſa: *Miſereris omnium* &c. ut in die Cinerum. Finita miſſâ reditur cum Letania. cum autem perventum fuerit ad chorum Eccleſie Moguntine & finita Letania cantantur veſpere. **

§. XIX.

Dominica *jnvocavit.* (*u*) ad proceſſionem * Reſponſorium: *Paradyſi portas*

H

** Veſperæ cantantur hodie poſt meridiem.

(*u*) Dominica prima Quadrageſimæ à miſſæ introitu *invocavit* nuncupata, quintana etiam dicitur, quod ſit quinta a paſchate, ut auctor eſt *Durandus lib. 6. c. 32. n. 1.* vocatur etiam *Dominica Brandonum* vel *Brandorum*, quod prima hujus hebdomadis die pueri ſub veſperum brandonibus ſeu facibus accenſis februare ſolerent.

* Cum aquâ benedictâ loco crucis portatur à juniore vicario Albâ & planetâ plicatâ aut lugubri

bri induto Liber Evangeliorum. Idem observatur in Ecclesiâ Gallicanâ in Stationibus feriæ secundæ, quartæ, & sextæ per quadragesimam prout notatur in *Ordinariis Viennensi*, *Cabilonensi*, *Suessionensi*, *Turonensi*, *Cenomanensi* & aliis, quod nempe ad istas processiones ibatur nudis pedibus, nulla deferebatur crux ante clerum, sed liber Evangeliorum, ut *Christi* ipsius persona repræsentaretur.

Toto quadragesimali tempore, Dominica *Lætare* excepta, Diaconus & Subdiaconus non utuntur Dalmatica & Tunicella, sed planetis plicatis quæ ejusdem formæ & coloris sunt ac illa Celebrantis, sed tamen sic plicatæ, ut pars anterior replicetur interius usque ad medium vel revolutæ etiam ante pectus & tantùm aciculis aut quibusdam ligaculis firmantur, ne pars earum anterior decidat.

Post *Bauldrium part.* 4. *c.* 1. observavit *Gerlacus Vinitor in compendio sacrorum rituum part.* 6. *tit.* 1. *n.* 4. ordinem & tempus deponendi ac resumendi ejusmodi planetas plicatas uti & stolam latiorem; nempe, quod Subdiaconus cantaturus jam epistolam, paulò antequam accipiat librum, planetam plicatam deponit in alio loco congruo & convenienti ad id deputato, putà, super credentiam, adjuvante eum aliquo Acolytho in cornu epistolæ. Cantata verò epistola, stola indutus alba cum manipulo & osculata manu celebrantis post epistolam cantatam, priusquam deferat Missale ad cornu Evangelii, resumet suam casulam plicatam. Diaconus similiter deponet planetam eodem loco, priusquam librum Evangeliorum deferat ad altare & loco planetæ ponet super stolam communem aliud genus sto-

læ

læ latioris ſed brevioris & violaceæ, quam ligabit cordulis ſeu ligaculis ſub brachio dextro, juvante eum acolytho; ſicque miniſtrabit celebranti usque ad ſacram communionem, & hac peracta, poſtquam detulerit miſſale ad cornu epiſtolæ, perget ad credentiam ſeu locum aſſignatum, ubi depoſita latiori ſtola reſumet ſuam planetam plicatam, nec eam deponet amplius, niſi in ſacriſtia.

Planetarum plicatarum uſus obtinet per quadrageſimam. Quare autem Dalmaticæ non adhibeantur & Turnicellæ? refert *Honorius in Gemma Animæ lib. 3. c. 45.* ubi ait: Dalmatica ſignificat lætitiam, quæ dicto tempori non convenit.

Ad deducendam hujus ritûs Originem ſciendum eſt, quod antiquitus planeta ſeu caſula erat veſtis communis tam presbytero, quam aliis miniſtris; ea omnes utebantur in ſacris functionibus; cumque Caſulæ totum ambirent & involverent hominem à collo usque ad pedes, unicam in medio aperturam habentes, per quam caput immittebatur, hinc neceſſarium erat, ut Sacerdos eas ſuper brachia revolveret & complicaret, aliàs liberè operari & manibus uti non potuiſſet; ob eandem rationem prædictæ caſulæ magno pariter erant impedimento miniſtris, præſertim Diacono, cujus præcipuæ partes ſunt, presbitero inſervire in miſſæ ſacrificio, hinc factum eſt, ut planetæ miniſtrorum à parte anteriori complicarentur, ut expeditiores eſſent ad miniſtrandum. Ceſſavit deinde uſus planetarum pro miniſtris, qui loco Caſularum adhibuerunt Dalmaticas, nihilominus etiam poſt introductum uſum Dalmaticæ & Tunicellæ pro Diacono & Subdiacono tempore quadrageſimali planetarum

usus præfatis ministris conceditur etiam nunc, quæ quidem planetæ adhuc complicantur à parte anteriori, quamvis non amplius videatur necessaria talis complicatio ob decurtationem & scissionem planetarum à lateribus apud latinos introductam; sed quia non sine aliqua difficultate & notabili temporis spátio ministrorum planetæ complicari poterant, congruum existimarunt tam Diaconus quam Subdiaconus, planetas exuere, primus, quando legere debebat epistolam, alter vero, ut cantaret Evangelium; sed ne sine habitu Diaconus hoc munus obiret & deinde sacerdoti ministraret, quoddam indumenti Genus, quod nunc stolam latiorem appellant, induere cœpit. Hanc esse hujus stolæ latioris originem quidem recentem & locum planetæ tenere, quivis facile concedet, cum animadverterit, antiquitus Diaconum, cum legeret Evangelium, suam planetam ad modum stolæ plicasse; id autem manifeste colligimus *ex ordine Romano XIV.* inter evulgatos à *Mabillonio*, in quo *n.* 54. statuitur, ut Diaconus, *quando pergere debet ad legendum Evangelium, deponat planetam & Acolythi decenter eam complicent & imponant super sinistrum humerum ejus ac sub dextero brachio ligent eam, ut melius poterunt, ita, quod ab humero sinistro descendat ad latus dexterum, sicut Diaconalis stola descendit, & hoc modo Diaconus planetam teneat, dum legit Evangelium & usquequo dicatur ultima oratio post communionem.* Hæc etiam præscribuntur in Ordine XV. ab eodem Mabillonio vulgato. Ex quibus manifestum fit, Diaconum non adhibuisse in principio missæ planetam plicatam, sed tunc tantum plicari solitam fuisse & super humerum

sini-

tas aperiat nobis jejunii tempus, ſuſcipiamus illud orantes & deprecantes, ut in die reſurrectionis cum Domino gloriemur. Ecce nunc

 tempus

ſiniſtrum revolvi, cum lecturus erat Evangelium, ac propterea ſtolam, quam latiorem appellamus, planetæ ſic plicatæ locum occupaſſe. Hujus rei etiam meminit *Marcellus Corcyrenſis lib.* 2. ſacrarum ceremoniarum c. 1. quod ſtola latior recentioris ævi ſit, innuit Cardinalis *Bona lib.* 1. *c.* 24. *n.* 8. Ex his, quæ ſubminiſtravit, confer. *Merati ad Gavantum T.* 1. *p.* 469. *ſq.* In Eccleſiâ Metropolitanâ Mog. junior Vicarius ſub ſtatione portans librum indutus eſt non planeta plicata, ſed ornatu lugubri ùt vocant ſicut & Levitæ miniſtrantes; quem habitum ambo ſub ſacro deponunt & quidem Subdiaconus, cum ad decantandam epiſtolam procedit, eaque cantata eundem reaſſumit, Diaconus illum dimittit, dum pergit ad Evangelium decantandum indutus planeta plicata, quam retinet, donec Communio peracta fuerit. Ornatus lugubris & planetæ plicatæ adhibentur tantum in Dominicis quadrageſimæ, Dominica *Lætare* excepta. In feriis verò quadrageſimalibus Levitæ in albis tantùm miniſtrant. Sedulum interea rituum obſervatorem, ut piæ curioſitati faciat ſatis & exactam prædicti habitus planè ſingularis ideam acquirat, ad ipſam Majorem Eccleſiam remittimus.

Ex ordin. Trevir. Dominica 1. quadrageſimæ. Ductus eſt jeſus in deſertum à ſpiritu, ut tentaretur à diabolo & accedens tentator dixit ei, ſi filius Dei es, dic, ut lapides iſti panes fiant.

tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, nemini dantes ullam offenſionem. ut in die &c.

Per ambitum ℟. *Emendemus in melius, quod ignoranter peccavimus, ne ſubito preoccupati die mortis queramus ſpacium penitentię & invenire non poſſimus. Attende Domine & miſerere, quia peccavimus tibi.* ℣. *Peccavimus cum patribus noſtris, injuſtè egimus, iniquitatem fecimus attende &c.*

Ad introitum ℟. *Scapulis ſuis obumbrabit tibi Dominus & ſub pennis ejus ſperabis, ſcuto circumdabit tę veritas ejus.* pſalm. *Cadent à latere tuo mille & decem millia a dextris tuis, tibi autem non appropinquabit. Scuto &c.*

§. XX.

Stationes feriales in Quadrageſima. *

Feria (*x*) ſecunda poſt *invocavit* itur ad

* Proceſſiones in Quadrageſima præcipiuntur in III. *Concilio Braccarenſi can.* 9. *In quadrageſimæ principio convenientes in unum vicinæ eccleſiæ per triduum cum pſalmis per ſanctorum Baſilicas ambulantes celebrent Litanias.* ibi per triduum tantum deſignantur; verum alibi per ſingulos dies præcipiebantur. In Eccleſia Moguntina ſicut in Gallicana ter hebdomadatim fiunt Stationes.

(*x*) Feriæ. Sic Singuli dies hebdomadis dicti ut eſt apud *Hieronymum;* non quod in iis feriandi neceſſitas

ad capellam ſancti Nicolai cum ℟. *Paradyſi por* ... *&c.* in capella ibidem cantatur Ant. *Sancte Nicolae Confeſſor Domini pretioſe adeſto noſtris precibus pius ac propitius.*

Pſalm. III. *Domine quid multiplicati ſunt qui tribulant me &c.* dicitur flexis genibus. *Gloria patri &c. Kyrie eleiſon &c. Pater noſter &c. Et ne nos &c.* ℣. *ora pro nobis beate Nicolae* ℟. *ut digni &c.* ℣. *Domine exaudi orationem meam* ℟. *& clamor meus &c. Dominus vobiscum &c.* Oremus: *Deus qui beatum Nicolaum pium Pontificem tuum innumeris decoraſti miraculis, tribue queſumus, ut ejus meritis & precibus à præſentis vite periculis eruamur & a Gehenne ignis incendiis liberemur per &c.*

Deinde reditur ad Chorum cum letania cottidiana pro modo vie diſtancie, quam unus tantum decantabit, & eo dicente: *ſancta Maria ora pro nobis.* itur de loco.

Feria quarta itur ad S. Johannem cum ℟. *Emendemus in melius.* in choro ibidem Ant. *Domine Deus noſter cujus Gratia beatus Martinus tres Mortuos reſuſcitavit, concede pro-*

ceſſitas incumbat, ſed à ſeptimana paſchatis, quæ erat immunis ab opere faciendo & feriata. unde cum ſex illi dies poſt paſcha feriati eſſent & ea eſſet prima anni Eccleſiaſtici hebdomas, inde factum, ut omnes dies ſeptimanæ vocarentur feriæ. *Du Freſne.*

propitius ut per ejus intercessionem à morte anime resuscitari mereamur.

Psalm. VIII *Domine Dominus noster &c.* dicitur flexis genibus (ut supra notatum) dein collecta: (y) *Deus qui conspicis, quia ex*

(y) Collecta dicitur Oratio; quam is, qui Clero vel monachis præest, finito & expleto quolibet Canonico officio velut omnium astantium vota & preces in unum colligens publice & altiori voce recitat. Rationem addit *Micrologus de observat. Eccles. c.* 3. eo quod sacerdos, qui legatione fungitur pro populo, ad Dominum omnium petitiones ea oratione colligat atque concludat.

Ex ordin. Trevir. Feria secunda post nonam itur ad Chorum S. Nicolai cantando: *Paradisi portas &c.* Psalm: *Beati quorum &c.* cum *Gloria Patri. Kyrie eleyson.* preces *flexis genibus* & collecta quæ supra in die cinerum: *Omnipotens & misericors Deus &c.* quibus dictis Chorales cantent litaniam.

Feria tertia itur *ad S. Blasium.* ℟. *Emendemus.* ps. *Domine ne in furore.* preces. *Peccavimus Domine. Domine non secundum peccata. Magna est gloria ejus. Domine exaudi. Dominus vobiscum.*

Omnipotens sempiterne Deus universa nobis adversantia propitiatus exclude, ut mente & corpore pariter expediti, quæ tua sunt, liberis mentibus exequamur.

Propitiare quæsumus Domine nobis famulis tuis per beati Martyris tui atque Pontificis *Blasii* merita

rita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab omnibus protegamur adversis per C. D. N.

Feria quarta *ad S. Agnetem.* ℟. *in jejunio.* ut supra. ps. *Miserere. preces & collectæ ut supra in die cinerum.*

Feria quinta *ad S. Helenam.* ℟. *in omnibus. preces & collectæ ut supra.*

Feria sexta Cantata tertia fit processio *ad S. Mathiam.* In choro nostro canitur introitus.

Propitius esto Domine peccatis nostris propter nomen tuum, ne quando dicant gentes, ubi est Deus eorum. Deus venerunt gentes in hœreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt *Jerusalem* in pomorum custodiam. Gloria patri &c.

Psalm. *Domine ne in furore. preces. Ne reminiscaris Domine. Exurge Domine. Domine non secundum peccata. Solve jubente Deo terrarum Petre catenas. Domine exaudi. Dominus vobiscum.*

Omnipotens & misericors Deus, qui peccantium animas non vis perire sed culpas, contine quam meremur, iram & quam precamur effunde super nos clementiam, ut de mœrore in gaudium per tuam misericordiam transferamur.

Adesto Domine plebi tuæ & quam tibi facis esse devotam, benigno refove miseratus auxilio.

Deus qui beatum *Petrum* Apostolum à vinculis absolutum, illœsum abire fecisti, nostrorum quæsumus absolve vincula peccatorum & omnia mala a nobis propitiatus exclude. per C. D. N.

His finitis egreditur processio. Exurge Domine adjuva nos & libera nos propter nomen tuum. Deus

auribus noſtris audivimus, patres noſtri annuntiaverunt nobis. Exurge &c. Opus quod operatus es in nobis & in diebus antiquis. Exurge &c. Gloria. exurge &c.

Ante portam novam canitur ſequens Ant. Oremus dilectiſſimi nobis Deum Patrem omnipotentem ut cunctis mundum purget erroribus, morbos auferat, famem depellat, aperiat carceres, vincla diſſolvat, peregrinantibus reditum, infirmantibus ſanitatem, navigantibus portum ſalutis indulgeat & pacem tribuat in diebus noſtris, inſurgentesque depellat inimicos & de manu inferni liberet nos propter nomen ſuum. *In diebus rogationum additur:* *alleluja.*

Ante portam S. Mathiæ. ℟. abſcondite. *In medio Eccleſiæ:* ℟. Gratias tibi Rex Regum, qui per gratiam tuam hunc nobis donaſti patronum, o ſacer Mathia nos puſillum gregem tuum ſub tegmine alarum tuarum conſerva.

Pſalm. *Beati quorum.* preces. *Fiat miſericordia tua. Eſto nobis Domine. In omnem terram. Domine exaudi. Dominus vobiscum.* Afflictionem familiæ tuæ quæſumus Domine intende placatus, ut indulta venia peccatorum de tuis ſemper beneficiis gloriemur.

Deus qui beatum *Mathiam* Apoſtolorum tuorum Collegio ſociaſti, tribue quæſumus ut ejus interceſſione tuæ circa nos pietatis ſemper viſcera ſentiamus per C. D. N.

Aſcendendo ad chorum canitur ant. Iſti ſunt viri &c.

Pſalm. *Domine ne in furore.* preces. *Deus tu converſus. Oſtende nobis Domine. Exultabunt ſancti. Domine exaudi. Dominus vobiscum:*

Parce

Parce Domine parce populo tuo ut dignis flagellationibus castigatus in tua miseratione respiret.

Propitiare quæsumus Domine nobis famulis tuis per sanctorum tuorum, qui in præsenti requiescunt Ecclesia, merita gloriosa, ut eorum pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis p. C. D. N.

Alia vice: Deus qui nos sanctorum Confessorum *Eucharii* & *Valerii* Confessionibus gloriosis circumdas & protegis, da nobis quæsumus & eorum imitatione proficere & intercessione gaudere per C. D. N.

Hic cantatur sexta. Ant. commendemus. *Cap.* Derelinquat impius viam suam & vir iniquus cogitationes suas & revertatur ad Dominum & miserebitur ejus & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. ℟. ab omni via mala *oremus:* Exaudi nos misericors Deus & mentibus nostris gratiæ tuæ lumen ostende per C. D. N.

Deinde canitur Missa sequens: Salus populi ego sum dicit Dominus, de quacunque tribulatione clamaverint ad me, exaudiam eos & ero illorum Dominus in perpetuum Attendite populus meus legem meam, inclinate aurem vestram in verba oris mei. Gloria &c.

Graduale: Propitius esto Domine peccatis nostris, ne quando dicant gentes, ubi est Deus eorum. Adjuva nos Deus salutaris noster & propter honorem nominis tui Domine libera nos. Domine exaudi orationem meam & clamor meus ad te perveniat.

Tractus:

ex nulla nostra virtute subsistimus, concede propitius, ut intercessione beati Martini confessoris tui atque Pontificis contra omnia adversa muniamur. per &c.

Dein regreditur processio ad chorum cum letania ut supra.

Feria sexta itur ad Ecclesiam sancte Marie ad Gradus cum ℟. *Abscondite eleemosynam in sinu pauperis & ipsa orat pro vobis ad Dominum, quia sicut aqua extinguit ignem ita eleemosyna extinguit peccatum.* ℣. *Honora Do-*

Tractus: Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis. Ecce sicut oculi servorum in manibus Dominorum suorum, & sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. Miserere nobis Domine, miserere nobis.

Offertorium: sperent in te omnes qui noverunt nomen tuum Domine, quoniam non derelinquis quærentes te, psallite Domino qui habitat in Syon, quoniam non est oblitus orationes pauperum. *Communio*: Amen Dico vobis quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis & fiet vobis. *Ad nonam* Ant. per arma justitiæ. *Exeundo canitur*: Quos hostis mundus caro deprimit & grave pondus. Gloria patri &c. sequuntur Litaniæ. *

Sabbatho finita nona vadit processio ad D. Virginem cantando: Tribularer &c. Psalm. *Domine exaudi. preces & collectæ ut supra. deinde Litania.*

* In primis Vesperis festi Purificationis B. M. V. statio ad novam Capellam.

Dominum de tua substantia & de primiciis frugum tuarum da pauperibus. Quia &c.

Psalm LXXXVI. *Fundamenta ejus in montibus sanctis &c.* dicitur flexis genibus. *Gloria patri &c.* ut supra. Collecta: *Famulorum tuorum quesumus Domine delictis ignosce, ut qui tibi placere de actibus nostris non valemus, genitricis filii tui Domini nostri intercessione liberemur. per Eundem.*

Deinde reditur ad chorum cum Letania ut supra, quam decantabunt duo.*

§. XXI.

In die Purificationis Beate Marie (z) post primam fit processio ad Gradus cum

* Hodie tantum unus.

(z) Festum hoc quoque *S. Mariæ candelarum, Candelaria* appellatur à Candelis ardentibus, quas hac die deferri à fidelibus præcepit *Gelasius PP.* abrogatis Lupercalibus, quæ mense Februario agi solita testatur *Varro.* Litanias publicas & processiones huic solemnitati addidit postmodum *Sergius PP.* nec enim ille Candelarum usum in hoc festo introduxit, uti observat *Baronius. Beda de ratione temp. cap.* 10. de lustrationibus Veterum, quæ fiebant mense Februario: *sed hanc lustrandi consuetudinem bene mutavit Christiana Religio cum in mense eodem die*

die S. Mariæ plebs universa cum sacerdotibus ac Ministris, hymnis modulatæ vocis per Ecclesias, perque congrua urbis loca procedit, datosque a Pontifice cuncti cereos in manibus gestant ardentes & augescente bona consuetudine id ipsum coeteris quoque ejusdem B. Matris & perpetuæ Virginis agere didicit non utique in lustrationem terrestris Imperii quinquennem, sed in perennem regni cœlestis memoriam; Quando juxta parabolam virginum prudentium omnes electi lucentibus bonorum actuum lampadibus obviam sponso ac regi suo venientes mox cum eo ad nuptias civitatis intrabunt. Hoc festum apud Danos *Kendel-Mess* apud Germanos *Licht-Mess* audit.

Ex ordin. Trevir. In festo *Purificationis B. M.* finita prophetia ℟. Responsum accepit Simeon à Spiritu sancto non visurum se mortem nisi videret *Christum* Domini & cum inducerent puerum in templum accepit eum in ulnas suas & benedixit Deum & dixit: nunc dimittis Domine servum tuum in pace.

Incendendo luminaria Ant. Lumen ad revelationem gentium & gloriam plebis tuæ *Israel.* Nunc dimittis servum tuum Domine secundum verbum tuum in pace, quia viderunt &c. quod parasti &c. Lumen &c. Gloria &c. Sicut &c.

Post asperges ad Processionem: Ave gratia plena Dei genitrix virgo ex te enim ortus est sol justitiæ illuminans, qui in tenebris sunt, lœtare & tu senior juste suscipiens in ulnas liberatorem animarum nostrarum donantem nobis & resurrectionem. Adorna thalamum tuum Sion & suscipe Regem *Christum*, amplectere *Mariam*, quæ est cœlestis porta, ipsa enim portat Regem glo-

riæ

riæ novi luminis ſubſiſtit virgo adducens in manibus filium ante luciferum, quem accipiens Simeon in ulnas ſuas prædicavit populis Dominum Deum eſſe vitæ & mortis & ſalvatorem mundi.

In Eccleſia B. M. ſuper Benedictus cum gloria &c. Ant. primi Toni:

Cum inducerent puerum *Jeſum* parentes ejus accepit eum *Simeon* in Ulnas ſuas benedixit Deum dicens; nunc dimittis Domine ſervum tuum in pace. *Collecta.*

Redeundo ad Majorem Eccleſiam: Adorna thalamum tuum Syon & ſuſcipe Regem Chriſtum, quem Virgo concepit, virgo peperit, virgo poſt partum, quem genuit, adoravit.

In medio Eccleſiæ: Hodie beata virgo *Maria* puerum *Jeſum* præſentavit in templo & Simeon repletus Spiritu ſancto accepit eum in ulnas ſuas & benedixit eum in æternum.

Aſcendendo chorum: Gaude Maria virgo cunctas hæreſes ſola interemiſti, quæ *Gabrielis* Archangeli dictis credidiſti, dum virgo Deum & hominem genuiſti & poſt partum virgo inviolata permanſiſti. *Gabrielem* Archangelum credimus divinitus te eſſe affatum, uterum tuum de Spiritu ſancto credimus imprægnatum. Erubeſcat Judæus infelix qui dicit Chriſtum ex Joſeph ſemine eſſe natum, Dum virgo &c.

Inviolata, intacta & caſta es Maria, quæ es effecta fulgida cœli porta. O mater alma Chriſti chariſſima, ſuſcipe pia laudum præconia, noſtra ut pura pectora ſint & corpora, quæ nunc flagitant devota corda & ora, Tu da per precata dulciſona, nobis concedas veniam per ſœcula, o benigna, quæ ſola inviolata permanſiſti.

Ex

cum ℟. *Poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus ſecundum legem Moyſi, tulerunt illum in jheruſalem, ut ſiſterent eum Domino ſicut ſcriptum eſt in lege Domini, quia omne maſculinum adaperiens vulvam, ſanctum Domino vocabitur:* ℣. *obtulerunt pro eo Domino par turturum aut duos pullos columbarum.*

In choro B. Marie V. cantatur ℟. *ſicut* &c. *Gaude Maria* &c. cum ℣. *Gabrielem* &c ſine *Gloria Patri.* deinde legitur Tertia. ad eamdem Antiph. *Adorna thalamum tuum Syon & ſuſcipe Regem Chriſtum quem virgo concepit, virgo peperit, virgo poſt partum quem genuit, adoravit.* *.

Finita tertia ſacerdos proſequitur benedictionem cereorum. Quando candele cum aqua benedicta aſperſe ſunt, cantor incipiet: *Lumen ad revelationem gentium & gloriam plebis tue Iſrahel.*

Pſalm.

Ex ordin. Colon. In feſto Purificationis *B. M. V.* ſeptem Eccleſiæ Collegiatæ cum Candelis benedictis in Metropolitana conveniunt, ubi D. Suffraganeus candelas ſolemniter benedicit pro Clero Metropolitano, iisque ſub ant. *Lumen ad revelationem Gentium &c.* & cantico: *Nunc dimittis* de manu benedicentis reverenter acceptis, inſtituitur ſolemnis proceſſio, eundo per Eccleſiam *B. M. V. ad Gradus* & per atrium Dominicum. Duo Vicarii pluvialibus induti portant pretioſam Bmæ Virginis ſtatuam.

* Hodie alia Antiphona, ut in Breviario Romano.

Pſalm. *Nunc dimittis ſervum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Lumen &c. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Lumen &c. Quod paraſti ante faciem omnium populorum. Lumen &c. Gloria Patri &c. Lumen &c. Sicut erat &c.*

Deinde ſequitur collecta. Poſt hec cantatur Antiph. *Ave gratia plena Dei genitrix virgo ex te enim ortus eſt ſol juſticie illuminans que in tenebris ſunt, Letare & tu ſenior juſte ſuſcipiens jheſum in ulnas liberatorem animarum noſtrarum donantem nobis & reſurrectionem.*

Deinde dicitur collecta. Poſtea revertitur Proceſſio ad Eccleſiam Moguntinam. Antiph. *Adorna thalamum tuum Syon & ſuſcipe Regem Chriſtum, amplectere Mariam que eſt celeſtis porta ipſa enim portat regem glorie novi luminis, ſubſiſtit virgo adducens manibus filium ante luciferum, quem accipiens Symeon in ulnas ſuas predicavit populis Dominum Deum eſſe vite & mortis & ſalvatorem mundi.*

Ante Januas Chori finita Antiph. legitur collecta. poſtea incipitur Antiph. ſuper pſalm. *Cum inducerent puerum jheſum parentes ejus accepit eum Symeon in ulnas ſuas & benedixit Deum dicens: Nunc dimittis Domine ſervum tuum in pace.* Pſalm. *Benedictus Dominus Deus Jſrahel, quia viſitavit & fecit*

 cit

cit redemptionem plebis ſue. Sine *Gloria Patri &c.* finito pſalmo cantatur Antiph. præſcripta, deinde dicitur collecta, poſtea ſequitur:

Reſponſum accepit Symeon a Spiritu ſancto non viſurum ſe mortem niſi videret Chriſtum Domini & cum inducerent puerum in templum, accepit eum in ulnas ſuas & benedixit Deum & dixit: Nunc dimittis Domine ſervum tuum in pace.

§. XXII.

Dominica *Reminiſcere* (*aa*) ad proceſſionem ℞. *Ecce odor filii mei ſicut odor*

(*aa*) Ab introitu miſſæ ſic appellata.

Ex ordin. Trevir. Dominica ſecunda Quadrageſimæ. vidi Dominum facie ad faciem & ſalva facta eſt anima mea.

Per totam Quadrageſimam fiunt ſtationes intra Eccleſiam ſicut hebdomada præcedente.

Feria ſexta fit proceſſio ad Horreum (fuit Regale palatium *ad Horrea* dictum, ubi *Modoaldus* Trevirorum Antiſtes poſtea in Gratiam *Jrminæ* & *Modeſtæ* regiarum virginum nobilem parthenonem erexit. *Brower Annal. Trevir. lib. VII. n.* 49. *Mabillon. de re Diplom. lib. IV* §. 145.) *Poſt tertiam omnia ſervantur, ut ſupra, in ſtatio ne ad S. Mathiam. Exeundo canitur:* Exurge &c. *Prope*

odor agri pleni, quem benedixit Dominus, crescere te faciat Deus meus sicut harenam maris & donet tibi de rore celi benedictionem. ℣. *Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Et donet &c.*

Per ambitum. ℟. *Det tibi Deus de rore celi & de pinguedine terre habundantiam, serviant tibi tribus populi, esto Dominus fratrum tuorum.* ℣. *& incurventur ante te filii matris tue. Esto &c.*

Ad introitum: *Vidi Dominum facie ad faciem & salva facta est anima mea* ℣. *& dixit,*

Prope Clarissas. ant. oremus &c. *Ante ingressum monasterii* ℟. abscondite &c. *ibidem in Ecclesia* ℟. solem justitiæ Regem paritura supremum stella Maria maris hodie processit ad ortum.

Psalm. *Domine ne in furore.* preces. *Convertere Domine usquequo. Ave Maria gratia plena. Dome exaudi. Dominus vobiscum.* Auxiliare quæsumus Domine quærentibus misericordiam tuam & da veniam confitentibus, ut, qui nostris meritis flagellamur, tua misericordia salvemur.

Porrige nobis Domine Deus dexteram tuam & per intercessionem sanctæ Dei genitricis Mariæ auxilium nobis supernæ virtutis impende per C. D. N.

Sequitur sexta, deinde Missa, ut supra. postea Nona. exeundo canitur ℣. cernere Divinum lumen gaudete fideles. stella &c. *deinde Litania.*

xit, nequaquam ultra vocaberis jacob, ſed Iſrahel erit nomen tuum. Et *ſalva &c.*

Feriis II. IV. & VI. itur & cantatur ut ſupra §. 20.

§. XXIII.

Dominica Oculi (*bb*). ad Proceſſionem ℟. *Dixit Judas fratribus ſuis. Ecce Iſmahelite tranſeunt, venite venundetur & manus*

(*bb*) Sic Miſſa hujus Dominicæ in Quadrageſima tertiæ incipit.

Ex ordin. Trevir. Dominica tertia Quadrageſimæ. Salus noſtra in manu tua Domine reſpiciat ſuper nos miſericordia tua ut ſecuri ſerviamus tibi.

Feria ſexta fit proceſſio ad S. Martinum. in choro ut ſupra feria 6. hebdom. 1. quadrag. Exurge. oremus. Abſcondite.

Ibidem in choro ſequens ℟. Oliva Fructifera in domo Dei oleum lœtitiæ fovens beneficiis, coruſcans miraculis fac nos frui qua frueris lucis ſuavitatisque participes.

Pſ. miſerere. preces. oſtende nobis Domine. Fiat miſericordia tua. amavit eum Dominus. Domine exaudi. Dominus vobiscum:

Protegat Domine quæſumus tua dextera populum ſupplicantem, ut præſentem vitam ſub tua gubernatione transcurrens, mereatur invenire perpetuam.

Deus qui conſpicis, quia ex nulla noſtra virtute ſubſiſtimus, concede propitius, ut interceſſione beati

manus nostre non polluantur, Caro enim & frater noster est. Cumque abisset Ruben ad puteum & non invenisset eum, scissisque vestibus pergens ad fratres ait, puer non comparet & ego quò ibo. caro enim &c.

Per ambitum : ℞. *videns Jacob vestimenta Joseph, scidit vestimenta sua cum fletu & dixit, fera pessima devoravit filium meum Joseph.* ℣. *vide, si tunica filii tui sit an non & cum vidisset pater, ait, fera pessima &c.*

Ad introitum : ℞. *Salus nostra in manu tua est Domine, respiciat super nos misericordia tua, ut securi serviamus tibi.* ℣. *vivat anima tua Domine, ut non videamus mortem neque parvulos nostros deficientes. ut securi &c.*

Feria II. IV. & VI. itur ut supra.

§. XXIV.

Dominica Lætare (*cc*) ad processionem ℞. *stetit Moyses coram Pharaone & dixit:*

beati Martini confessoris tui atque Pontificis contra omnia adversa muniamur. per C. D. N.

Sequitur sexta. ant. mulier, venient dies quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. *Missa ut supra. Deinde Nona. egrediendo canitur*: Introisti in potentias Domini etiam potentior ad impetrandum. fac nos &c.

(*cc*) Dominica quarta Quadragesimæ, cujus introitus Missæ: *Lætare Hierusalem* etiam vocatur *Do-*

Dominica de Rosa, eo quod in ea fit solemnis illa *Rosæ aureæ* benedictio. Solet autem à summo Pontifice benedici, quam ille post missam in urbe procedens cum Clero Romano præfert ac deinde magno alicui Principi, si præsens adsit in Curia Romana, concedit, vel ad aliquem Regem aut Principem, ut eidem Pontifici cum consilio sacri collegii placuerit, transmittit. ita *Ceremoniale Romanum lib.* 1. *sect.* 7. ubi orationes ad benedictionem describuntur & quædam de ejus significatione congeruntur.

Ex ordin. Trevir. Dominica quarta Quadragesimæ *Lœtare.* Audi Israel præcepta Domini & ea in corde tuo quasi in libro scribe & dabo tibi terram fluentem lac & mel.

Feria sexta itur ad Martyres. omnia ut supra. ibidem in Choro. ℟. Christi virgo dilectissima, virtutum operatrix opem fer miseris, subveni Domina clamantibus ad te jugiter.

Psalm. Domine exaudi 1. *preces. Ne reminiscaris. Exurge Domine. post partum. Domine exaudi. Dominus vobiscum.*

Prætende Domine fidelibus dexteram cœlestis auxilii, ut te toto corde perquirant, & quæ dignè postulant, consequi mereantur.

Omnipotens sempiterne Deus, famulos tuos dextera potentiæ tuæ à cunctis protege periculis & beata *Maria* semper virgine intercedente fac nos præsenti gaudere prosperitate & futura. per C. D. N.

Sequitur sexta. Missa ut supra. Dein Nona. exeundo canitur ℣. quoniam peccatorum mole premimur & non est qui adjuvet. Subven. &c. sequuntur Litaniæ.

dixit: Hæc dicit Dominus, dimitte populum meum ut sacrificet michi in deserto, Dominus Deus hebreorum misit me ad te, ut dicam tibi. Hec dicit &c.

Per ambitum ℟. *cantemus Domino, gloriose enim honorificatus est, equum & ascensorem projecit in mare, adjutor & protector factus est michi Dominus in salutem* ℣. *currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare. Adjutor &c.*

Ad introitum: ℟. *Audi Israhel precepta Domini & ea in corde tuo quasi in libro scribe & dabo tibi terram fluentem lac & mel* ℣. *Israhel, si me audieris, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum. Et dabo &c.*

§ XXV.

Dominica in Passione Domini (*dd*) ad *asperges* non cantatur *Gloria patri.*

(*dd*) Dominica V. Quadragesimæ à qua Passionis officium auspicatur Ecclesia, unde ita compellatur, ut auctor est *Durandus l. 6. Ration. c. 60.*

Ex ordin. Trevir. Dominica Passionis. *In te jactatus sum ex utero de Ventre matris meæ, Deus meus es tu,* ne discedas à me, quoniam tribulatio proxima est, & non est qui adjuvet.

Feria ſexta ut ſupra. In platea S. Simeonis. oremus. ibidem in choro ℟. Te ſanctum Dominum in excelſis laudant omnes Angeli dicentes, Te decet laus & honor Domine. *ſine verſu.* Cherubim quoque & Seraphim ſanctus proclamant & omnis cœlicus ordo dicens, Te &c. Gloria patri &c. Te &c.

Pſalm. Beati quorum. preces. Dignare Domine die iſto. Miſerere noſtri Domine. In conſpectu Angelorum &c.

Adeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus, & quibus fiduciam ſperandæ pietatis indulges, conſuetæ miſericordiæ tribue benignus effectum.

Deus, qui miro ordine Angelorum miniſteria hominumque diſpenſas, concede propitius, ut, à quibus tibi miniſtrantibus in cœlo ſemper aſſiſtitur, ab his in terra vita noſtra muniatur. per C.D.N.

In exitu chori: Michael, Gabriel, Raphael ſummi Nuntii & omnes ſancti Angeli Dei intercedite pro nobis in conſpectu Domini.

Eundo ad tumbam S. Simeonis: Venerantes & dignam memoriam beati *Simeonis* recolentes quæſumus o Domine *Jeſu Chriſte*, ut per ipſius preces & merita te donante capiamus æterna angelorum conſortia.

Pſalm. Domine ne in furore 2. preces. Ne memineris iniquitatum. Adjuva nos. Amavit eum. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Reſpice Domine propitius plebem tuam & tibi toto corde ſubjectam præſidiis invictæ pietatis attolle.

Propitiare quæſumus Domine famulis tuis per hujus ſancti *Simeonis* Confeſſoris tui merita glorio-

ſa,

ſa, ut ejus pia interceſſione ab omnibus ſemper protegamur auxiliis per C. D. N.

Egrediendo canitur Ant. juſtum deduxit Dominus per vias rectas & oſtendit illi regnum Dei & dedit illi ſcientiam ſanctorum, honeſtavit illum in laboribus & complevit labores illius.

Ante S. Paulinum ℣. Abſcondite. ibid. ſanctiſſimi & inenarrabilis meriti Pontifex *Paulinus* Trevirorum paſtor & totius Germaniæ & Galliæ patronus, *Conſtantii* Principis Ariani contemnens decretum, Catholicorum amplexus eſt conſortium, cum quibus fortis ſacræ fidei defenſor usque ad vincula decertavit, usque ad ſanguinem reſtitit.

Pſalm Miſerere. preces. Deus tu converſus. Oſtende nobis Domine. *Poſuiſti Domine ſuper.* Domine *exaudi.* Dominus *vobiscum.*

Familiam tuam quæſumus Domine cœleſti protectione circumda, ut te parcente ſit libera & te cuſtodiente à malis omnibus ſit ſecura.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui es ſanctorum tuorum ſplendor mirabilis, quique beatum *Paulinum* Martyrem tuum atque Pontificem æternæ beatitudinis gloria ſublimaſti, concede propitius, ut, cujus merita veneramur in terris, interceſſionis ejus auxilio apud tuam miſericordiam muniamur in cœlis per C. D. N.

Ingrediendo criptam canitur ant. Iſte cognovit juſtitiam & vidit mirabilia magna & exoravit altiſſimum & inventus eſt in numero ſanctorum.

In ipſa cripta. ℟. Iſti ſunt ſancti, qui pro teſtamento Dei ſua corpora tradiderunt & in ſanguine agni laverunt ſtolas ſuas.

Pſalm. Domine exaudi 1. preces. Deus tu converſus. Oſtende nobis Domine. Glorioſus Deus in ſanctis ſuis. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Collecta. Familiam ut ſupra. ſecunda:

Omnipotens ſempiterne Deus, qui nos idoneos non eſſe perpendis, ad Majeſtatem tuam, ſicut dignum eſt, exorandam, da ſanctos Martyres tuos pro noſtris tibi ſupplicare peccatis, quos digne poſſis audire. per. C. D. N.

Sequitur ſexta. Miſſa ut ſupra. deinde Nona primi toni.

Exeundo criptam ℣. Tradiderunt corpora ſua propter Deum ad ſupplicia & &c. Gloria patri &c. & &c.

Circa Curiam hoſpitalis. ℞. Regnum mundi & omnem ornatum ſæculi contempſi propter amorem Domini mei Jeſu Chriſti, quem vidi, quem amavi, in quem credidi quem dilexi. ℣. Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea Regi. quem &c. Gloria Patri &c. quem &c.

Ad S. Maximinum ante crucem. O Crux ave ſpes &c. Te ſumma Deitas. Pſalm. De profundis ℣. fiat miſericordia. Non nobis Domine non nobis. Diſcite in nationibus. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Exaudi nos Deus ſalutaris noſter & dies noſtros in tua pace diſpone, ut à cunctis perturbationibus liberi tranquilla tibi ſervitute famulemur.

Parce Domine, parce populo tuo, ut nullis jam patiaris adverſitatibus fatigari, quos pretioſo ſanguine filii tui in cruce redemiſti per eundem C. D. N.

Ibidem

Ad processionem ℟. *Multiplicati sunt, qui tribulant me & dicunt non est salus illi in Deo ejus, exurge Domine, salvum me fac Deus meus* ℣. *nequando dicat inimicus meus, prevalui adversus eum. Exurge &c.*

Per ambitum. ℟. *qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum dicentes, Deus dereliquit eum, persequimini & comprehendite eum, quia non est, qui liberet eum, Deus meus ne elonges a me, Deus meus in adjutorium meum intende.* ℣. *omnes inimici mei adversum me cogitabant mala michi, verbum iniquum mandaverunt adversum me dicentes. Deus &c.*

Ad

Ibidem in choro ant. Isti sunt viri sancti, quos elegit Dominus in charitate non ficta & dedit illis gloriam sempiternam, quorum doctrinâ fulget Ecclesia ut sol & luna.

Psalm. Domine exaudi 2. preces. Miserere nostri Domine. Fiat misericordia tua Domine. Exultabunt sancti. Domine exaudi &c.

Tribulationem nostram quæsumus Domine propitius respice & iram tuæ indignationis, quam juste meremur, propitiatus averte.

Deus qui conspicis nos in tot perturbationibus non posse subsistere, afflictorum gemitum propitiatus respice & intercedentibus sanctis Confessoribus tuis *Maximino* Agritio & *Nicetio*, mala omnia, quæ meremur, averte per C. D. N.

In exitu ℟. sint lumbi &c. *sequuntur Litaniæ.*

Ad introitum. ℟. *In te jactatus sum ex utero. de ventre matris mee Deus meus es tu, ne discedas a me, quoniam tribulacio proxima est & non est qui adjuvet.* ℣. *Erue a framea Deus animam meam & de manu canis unicam meam. quoniam &c.*

Feria secunda itur ad S. Nicolaum cum ℟. *multiplicati &c.* cetera ut supra.

Feria quarta itur ad S. Johannem cum ℟. *qui custodiebant.* cetera ut supra.

Feria sexta itur ad Gradus cum ℟. *In te jactatus sum &c.* ut supra.

§. XXVI.

Dominica Palmarum. (*ee*) Post Primam omnes Ecclesie secundarie albis vestibus

(*ee*) Hæc dies diversis vocabulis distinguitur, nempe *Dies palmarum* sive *florum* aut *ramorum*, *Dominica Osanna*, *Pascha petitum* sive *competentium* & *capita lavantium* capitilavium vocatur.

Alcuinus libr. de divinis offic. ubi addit: Dies palmarum ideo celebratur, quia in eo Dominus tendens Hierosolymam, occurrit ei turba plurima hinc inde clamando *Osanna*, quod interpretatur: *salvifica*, sive salvos nos fac. Est enim hebræus sermo, qui apud illos dicitur *Osianna.* In ramis palmarum significatur victoria, qua erat Dominus mortem moriendo superaturus

peraturus atque per trophæum crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. In ramis arborum intelliguntur dicta Patrum & exempla. Turba plurima significat innumerabilem Martyrum exercitum, qui corpora sua pro Domino tradiderunt. Vestimenta Apostolorum opera sunt justitiæ, undè in psalmo: sacerdotes tui induantur justitia. In asello, quo sedebat, indicabat simplicia corda Gentilitatis, quam præsidendo atque regendo perducebat ad visionem pâcis æternæ. Pascha petitum sive competentium dicitur, quia hodie symbolum competentibus tradebatur propter confinem Dominicæ Paschæ solennitatem, ut qui jam ad Dei Gratiam percipiendam festinant, fidem, quam confitentur, cognoscant. Competentes enim quasi simul petentes dicuntur id est gratiam Christi petentes. Capita lavantium ideo hunc diem appellat vulgus, quia tunc mos est lavari capita infantium, qui ungendi sunt sabbato sancto, ne forte observatione Quadragesimæ sordidati ad unctionem accederent. pergit tandem *Alcuinus* describere reliquas hujus diei ceremonias.

In Directorio chori Mariani sub nota *O.* supra allegato & adhuc sæpius allegando Statio hujus diei sic describitur: Post primam in die Palmarum ibimus cum processione nostra in Albis ad Ecclesiam Majorem, ubi conveniunt Domini de secundariis Ecclesiis in choro Majoris Ecclesie Moguntine & cum illis in ipsarum processione ibimus ad montem sancti *ALBANI* ad benedictionem palmarum peragendam & duo de Ecclesia majori bene vociferati incipiunt letaniam voce naturali psallentes in unum *Kyrie eleyson* more moguntino, & Clerus consequenter respondet

ſpondet *Kyrie eleyſon*. Cum autem cantaverint: *Sancta Maria ora pro nobis* tunc fit egreſſio de choro & ordinatur proceſſio. Sed cum ventum fuerit ad illum locum ubi invocantur *omnes ſancti*, ibi fit pauſatio, usque dum venerint ad montem ſancti Albani. Ibi predicti precentores incipiunt uno ore dicentes: *omnes ſancti orate pro nobis*. Letania finita dicetur ſtatim *tertia* in choro ſancti Albani, quam unus de Eccleſia Majori intonet & duo de eadem Eccleſia intonent Rrium: *Erue à framea* & cantabunt verſum absque *Gloria patri*. Poſt tertiam legetur Lectio ſine tytulo per ſubdiaconum de ſancto Albano Dalmatica indutum: *Venerunt filii Iſrahel.* qua finita tres vel quatuor de majori eccleſia ſonoras habentes voces cantant ℟. *collegerunt Pontifices &c.* Chorus: *quid facimus quia &c.* pueri ℣. *unus autem ex ipſis &c.* prædicti, qui *Collegerunt* cantaverant, cantent etiam *ab illo ergo die* chorus: *ne forte veniant.* poſt hoc Dyaconus de S. Albano leget Evangelium Luce: *cum appropinquaſſent.* finito Evangelio ſuccentores de Eccleſia Majori incipiant Antiph. *Oſanna filio David.* Tunc benedicentur rami per Suffraganeum Epiſcopum vel alium Prelatum de Eccleſia Majori, ſicut in Agenda continetur. Quibus benedictis & diſtributis fit egreſſio de choro S. *Albani* cum hac Antiph. *Ante ſex dies paſche.* Cum autem ventum fuerit extra limites Eccleſie S. Albani ad campum, tunc primum quelibet Eccleſia Collegiata in ordine ſuo cum ſua proceſſione ſuum capit locum diverſis vocibus & diverſis vicibus cantantes & vociferantes Antiphonas: *cum appropinquaret, cum audiſſet.* & *R*ria de hyſtoria *Concluſit vias quotquot fuerint neceſſaria*

usque

usque dum veniunt apud S. Jacobum, ubi facta per circuitum cleri Statione Succentores incipiunt Ana͂m: *Turba multa.* Pſ. *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra* cum *gloria patri.* & iteratur a͂na: *Turba multa.* poſt hec cantent pueri retro crucem an͂am: *Fulgentibus palmis.* qua finita Succentores incipiunt an͂am: *occurrunt turbe.* Item pueri retro crucem *omnes collaudent.* ſuccentores incipiant pſ. *Lauda Jheruſalem.* Item pueri retro crucem cantent: *omnes collaudent.* deinde ſuccentores incipiant: *cum angelis & pueris.* dehinc Pontifex ſive alius Prelatus procedat ad crucem proſternendo ſe ibidem & proſternatus dicit ſubmiſſa voce hanc orationem: *Deus qui miro diſpoſitionis ordine.* & cantetur medio tempore: *ſcriptum eſt enim.* Pſ. *Eſtimatus ſum* ſine *gloria patri.* quibus finitis Epiſcopus ſuffraganeus vel alter prelatus ſurgat & recedat. & ſuccentores incipiant Ymnum: *Vexilla regis prodeunt* & ab omnibus ramis more ſolito projectis cum diſciplina revertatur Clerus cum proceſſione ad civitatem cantando ℟. *Ingrediente Domino* & venientes ad chorum Eccleſie majoris duo incipiant An͂am: *Ceperunt omnes turbe.* Succentores pſ. *Benedictus Dominus* cum *Gloria patri.* ſequitur ſtatim *ſexta* qua dicta celebretur miſſa, in qua etiam usque ad finem ibidem manebimus præſentes. poſt miſſam cantatur *nona* & proceſſio noſtra revertatur ad eccleſiam noſtram dicendo in ambitu noſtro pſ. *de* profundis more ſolito & de poſt unusquisque ibit ad propria.

Benedictionis palmarum in monaſterio olim peragi ſolitæ meminit diploma *Adelberti* Archiep. apud *Joannis T. II. p.* 743.

Ex

Ex ordin. Trevir. Dominica Palmarum. Convenientibus Collegiatis canitur : Collegerunt Pontifices &c.

In distributione palmarum: Pueri Hebræorum tollentes ramos olivarum obviaverunt Domino clamantes & dicentes Osanna: in excelsis. Pueri hebræorum vestimenta prosternebant in via & clamabant dicentes Osanna: filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini.

Sequitur asperges. Deinde ad processionem : Dum appropinquaret Dominus jerosolymam misit duos ex discipulis suis dicens, ite in castellum, quod contra vos est, & invenietis pullum asinæ alligatum, super quem nullus hominum sedit, solvite & adducite mihi, siqùis vos interrogaverit, dicite, opus Domino est, solventes adducite ad Jesum & imposuerunt sibi vestimenta & sedebat super eum, alii expandebant vestimenta sua in via, alii ramos de arboribus extendebant & qui sequebantur, clamabant: Osanna benedictus qui venit in nomine Domini, benenedictum regnum Patris nostri *David*, Osanna in excelsis, miserere nobis fili David. Cum audisset populus, quia venit Jesus Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum & exierunt ei obviam & clamabant pueri dicentes: Hic est qui venturus est in salutem populi, hic est salus nostra & redemptio Israel, quantus est iste, cui throni & Dominationes occurrunt, noli timere filia Syon, ecce Rex tuus venit tibi sedens super pullum asinæ, sicut scriptum est, salve Rex fabricator mundi, qui venisti redimere nos.

In medio Ecclesiæ B. M. super Benedictus ant. Turba multa, quæ convenerat ad diem festum clamabat

bat Domino benedictus, qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis.

Exeundo canuntur sequentia Rria Fratres mei elongaverunt a me & noti mei, quasi alieni recesserunt à me. Amici mei adversum me appropinquaverunt & proximi mei quasi &c.

℟. Attende Domine ad me & audi voces adversariorum meorum. Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ. Homo pacis meæ in quo speravi, ampliavit adversum me supplantationem. nunquid &c.

℟. Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam, ne avertas faciem tuam à me quoniam tribulor, exaudi me Deus meus. ℣. Intende animæ meæ & libera eam propter inimicos meos eripe me Domine. ne &c.

In medio Majoris Ecclesiæ cantant chorales: o crux. *versum integrum chorus cantat*: Te summe Deus *& sequentes antiphonas*:

Cœperunt omnes turbæ descendentium gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderat, virtutibus dicentes Benedictus qui venit Rex, in nomine Domini, pax de cœlis & gloria in excelsis.

Aña: occurrunt turbæ cum floribus & palmis Redemptori Domino & Victori triumphanti, digne dat obsequium filio Dei ore gentes prædicant, & in laudem Christi voces sonant per jubila Osanna.

Aña Gaude & lœtare Jerusalem, ecce Rex tuus venit de quo Prophetæ prædixerunt, quem angeli semper adorant, cui Cherubim & Seraphim sanctus sanctus sanctus proclamant.

ſtibus & crucibus precedentibus ad Eccleſiam Moguntinam conveniant ſingule cantantes ſubſequens ℞.

Circumdederunt me viri mendaces, ſine cauſa flagellis ceciderunt me, ſed tu Domine defen-

---

Chorales canunt: Gloria laus & honor &c. *eundem verſum repetit chorus, quem pueri in fine altius intonant, Choro proſequente:*

Gloria laus & honor tibi ſit Rex Chriſte Redemptor,

Cui puerile decus prompſit Oſanna pium.

Deinde Succentor intonat: ſcriptum eſt &c. *& Cantor accedit Epiſcopum proſternatum, quem tertio percutit ramo palmarum:*

Scriptum eſt enim: percutiam paſtorem & diſpergentur oves gregis, poſtquam autem ſurrexero, præcedam vos in Galilæam, ibi me videbitis, dicit Dominus.

Aſcendendo chorum: Ingrediente Domino in ſanctam Civitatem Hebræorum pueri reſurrectionem vitæ pronuntiantes, cum ramis palmarum Oſanna clamabant in excelſis ℣. Cumque audiſſet quia *Jeſus* venit *Jeroſolymam* exierunt obviam ei. Cum ramis &c.

Ex ordin. Colon. Dominica Palmarum fit ſtatio ad Eccleſiam ex Collegiatis primariam Sancti *Gereonis*, ibique conveniunt aliæ Collegiatæ, item bini Conſules & Magiſtratus Civitatis Colonienſis. Dominus Suffraganeus ibidem benedicit ramos palmarum, quibus diſtributis reditur ad Eccleſiam Metropolitanam, ubi miſſa ſolemnis cum Paſſione muſicaliter celebratur.

defenſor vindica me ℣. *Quoniam tribulacio proxima eſt & non eſt qui adjuvet. Sed tu Domine &c.*

Finito Reſponſorio duo Vicarii Eccleſie Majoris bene vociferati incipiant letaniam pſallentes.

Ad. *omnes ſanctę virgines & vidue, orate pro nobis.* Hic fit pauſa usque dum perventum fuerit ad montem ſancti *Albani*, * ibi

* Olim *mons Martis* poſtmodùm à Chriſtianis propter effuſum in eo multorum martyrum pro Chriſti nomine ſanguinem *mons martyrum* dictus eſt. Id innuunt Verba *Sigehardi* de S. *Aureo* & *Juſtina* c. VI. *Fervente univerſo orbe perſecutionis procella . . . infinita Sanctorum agmina martyrum pro Chriſti nomine paſſa in monte, ubi nunc eſt eccleſia S. Albani extra muros urbis, qui apud Gentiles MONS MARTIS vocabatur, conſtat eſſe ſepulta . . . quem eliminata jam penitus idololatria Chriſtiani, mutato meliori nomine, MARTYRUM MONTEM ex re ipſa & facti evidentia congrue appellarunt.*

Sacellum inibi extruxerat fidelium pietas, in quo corpus *S. Albani* Martyris requieſceret.

Circa an. DCCC. *Riculfus* Archipræſul Moguntinus à Carolo M. Imp. excitatus ejusdemque munificentia adjutus hoc Sacellum in ampliſſimam commutavit Eccleſiam. *Goswinus in vita Albani* id annotavit: *Aliquanti proceſſu temporis, cum jam civitas ad integrum eſſet renovata & Chriſtiana religio tam catholice quam Canonice* ad

ibi predicti Cantores incipiunt uno ore dicentes: *omnes sancti orate pro nobis &c.* ut supra. finita letania dicitur *Tertia.* Ant. *Pueri Hebreorum. Legem pone michi Domine &c. Gloria Patri &c. Pueri Hebreorum vestimenta prosternebant in via & clamabant dicentes: Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini.* Capitulum. *Fratres, hoc sentite in vobis &c.* ℟. *Erue a framea &c.* Collecta: *Omnipotens sempiterne Deus &c.* Deinde legetur lectio, qua finita tres

ad plenum redintegrata Venerabilis Richolfus à Præsulatu magni Bonifacii Archi-Episcopus tertius, sicut videbat locum egregii martyris miraculis coruscare, ita hunc fabricis & aliis divinis cultibus aggressus est honorare, fundans primo basilicam tanto martyri condebitam.

Succedentibus temporum injuriis monasterium cum Ecclesia pluries destructum tandem ultimum passum est excidium, cum An. MDLII. Albertus Marchio Brandenburgicus omni Moguntiam sævitia afflictaret; exorto postea bello tricennali rudera ecclesiæ & monasterii maximam partem à Suecis ad extruendum Gustaviburgum avecta fuêre; quod vero remansit, an. MDCLIX & sequente ab operariis ad nova, quibus tum urbs cingebatur, munimenta excitánda. Ab anno MDLII. Albanensibus ad varias intra urbem Ecclesias migrandum fuit; Priori etiam seculo per annos XVIII. iidem in Collegiata S. *Stephani*, ubi hodierna adhuc peragitur ceremonia, sacra obiêre munia.

tres bene vociferati ſtantes quaſi in medio choro cantent antiphonam : *Collegerunt Pontifices & Phariſei Concilium & dicebant.* Chorus: *quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit, ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum.* Pueri retro altare: *unus autem ex ipſis Cayphas nomine, cum eſſet Pontifex anni illius, prophetavit dicens, expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo & non tota Gens pereat.* Priores iterum: *ab illo ergo die cogitaverunt interficere eum dicentes*: Chorus: *ne forte veniant Romani & tollant noſtrum locum & gentem.*

Finito Evangelio cantetur antiph *Oſanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael Oſanna in excelſis.*

Tunc benedicantur rami palmarum quibus benedictis & diſtributis fit egreſſio de choro cum antiph. *Ante ſex dies ſollempnis paſche quia venit Dominus in civitatem jheruſalem occurrerunt ei pueri & in manibus portabant ramos palmarum & clamabant voce magna dicentes: Oſanna in excelſis, benedictus qui veniſti in multitudine miſericordie Oſanna in excelſis.*

Cum perventum fuerit ad campum, tunc quelibet Eccleſia* pro ſe cantat antiph. *Cum appropinquaret Dominus jheroſolymam miſit duos ex diſcipulis ſuis dicens, ite*

* Hodie ſolus Chorus metropol. omnia hæc canit.

in castellum, quod contra vos est, & invenietis pullum asine alligatum, super quem nullus hominum sedit, solvite & adducite michi, si quis vos interrogaverit, dicite, opus Domini est, solventes adduxerunt ad jhesum & imposuerunt sibi vestimenta & sedit super eum, alii expandebant vestimenta sua in via, alii ramos de arboribus externebant & qui sequebantur, clamabant, Osanna Benedictus qui venit in nomine Domini, benedictum regnum patris nostri David, Osanna in excelsis, miserere nobis fili David.

Antiph. *cum audisset populus, quia jhesus venit jherosolymam, acceperunt ramos palmarum & exierunt ei obviam, & clamabant pueri dicentes, hic est, qui venturus est in salutem populi, hic est salus nostra & redemptio Israhel, quantus est iste, cui throni & dominationes occurrunt, noli timere filia Syon, ecce Rex tuus venit tibi sedens super pullum asine sicut scriptum est, salve Rex fabricator mundi qui venisti redimere nos.*

Resp. Ingressus Pilatus cum jhesu in pretorium, tunc ait illi, tu es Rex judeorum, respondit, tu dicis, quia Rex sum, exivit ergo jhesus de pretorio portans coronam & vestem purpuream & cum indutus fuisset, exclamaverunt omnes, crucifigatur, quia filium Dei se fecit. ℣. Tunc ait illis Pilatus, Regem vestrum crucifigam. & cum indutus &c.

Cum

Cum perventum fuerit ad locum Stationis, cantetur Antiph. *Turba multa, que convenerat ad diem festum, clamabant Domino: Benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis* psalm. *Cantate Domino Canticum novum, Cantate Domino omnis terra. Turba multa &c. Gloria Patri &c. Turba multa &c.*

Deinde tres pueri juxta crucem cantant: *Fulgentibus palmis prosternimur advenienti Domino, huic omnes occurramus cum Ymnis & canticis glorificantes & dicentes Benedictus Dominus.*

Deinde cantatur Antiph *occurrunt turbe cum floribus & palmis redemptori Domino & victori triumphanti, digne dant obsequia, filium Dei olim gentes predicant & in laude Christi voces tonant per nubila Osanna.*

Deinde tres pueri cantant ymnum retro crucem:

Gloria laus & honor tibi sit Rex Christe Redemptor,
cui puerile decus prompsit Osanna pium.
Israhel es tu Rex Davidis & inclita proles
nomine qui in Domini Rex benedicte venis. cui puerile &c.
Lætus in excelsis te laudat cælitus omnis

& mortalis homo cuncta creata simul.
Gloria laus &c.

Plebs hebrea tibi cum palmis obviam venit,
cum prece voto ymnis assumus ecce tibi. cui puerile &c.

Hii tibi passuro solvebant munia laudis
nos tibi regnanti pangimus ecce melos.
Gloria laus &c.

Hii placuere tibi placeat devotio nostra
Rex pie Rex clemens, cui bona cuncta placent. cui puerile.

Ymno finito projiciantur rami de palmis adversus crucem & succentor incipiat antiphonam: *Pueri Hebreorum tollentes ramos olyvarum obviaverunt Domino clamantes & dicentes: Osanna in excelsis.*

Deinde: *Pueri Hebreorum vestimenta prosternebant in via & clamabant dicentes: Osanna filio David, benedictus, qui venit in nomine Domini.*

Deinde tres pueri juxta crucem cantant: *Omnes collaudant nomen tuum & dicent benedictus, qui venit in nomine Domini.* Chorus: *Lauda jherusalem Dominum, lauda Deum tuum Syon.* pueri: *omnes &c.* chorus: *Gloria Patri & filio & spiritui sancto.* pueri: *omnes &c.* Item chorus cantat: *cum angelis*

&

& pueris fideles inveniantur triumphatori mortis clamantes: Osanna in excelsis.

Hic procedat Pontifex ad adorandam crucem (*ff*) & cantatur medio tempore: *Scriptum est enim percutiam pastorem & dispergentur oves Gregis.* Pastor: *postquam autem surrexero, precedam vos in Galileam.* Chorus: *ibi me videbitis dicit Dominus.* psalm: *estimatus sum cum descendentibus in lacum factus sum sicut homo sine adjutorio inter mortuos liber. Scriptum est &c.* sine *Gloria Patri.*

Interim Sacerdos prostratus submissa voce dicat orationem: *Deus, qui miro disposicionis ordine &c.* quâ

Finitâ sacerdos surgat & descendat de monte cantando:

Vexilla regis prodeunt, fulget crucis mysterium, quo carne carnis proditor, suspensus est patibulo.

(*ff*) Pro pusillis notamus, quod adorare in Sacris litteris & apud Scriptores Ecclesiasticos sœpius pro *honorare* & *venerari* sumatur. *Paulinus Natali* 9.

Ecce sacerdotis reditum satiatus adoro,

Suspiciens humili metantem in pectore Christum.

Gregorius M. lib. 9. ep. 9. aliud est picturam adorare, aliud per picturam, quid sit adorandum, addiscere.

Non lignum aut lapidem, sed quem designat, adora.

Quo vulneratus insuper mucrone diro lancee, ut nos lavaret crimine, manavit unda sanguine.

Impleta sunt que concinit David fidelis carmine, dicendo nationibus, regnavit a ligno Deus.

Arbor decora & fulgida ornata Regis purpura, electa digno stipite tam sancta membra tangere.

Beata, cujus brachiis secli pependit pretium, statera facta est corporis predamque tulit tartari.

O crux ave spes unica, hoc passionis tempore, auge piis justitiam reisque dona veniam.

Te summa Deus Trinitas collaudat omnis spiritus quos per crucis misterium salvas, rege per secula.

Intrantes civitatem: *Ingrediente Domino in sanctam Civitatem hebreorum pueri resurrectionem vite pronunciantes cum ramis palmarum Osanna clamantes in excelsis, cumque audissent, quia venit jhesus jherosolimam exierunt obviam ei cum ramis palmarum &c.*

Intrantes chorum duo incipient: *Ceperunt omnes turbe descendentium gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus dicentes, Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax de celis & Gloria in excelsis.* Chorus: *Benedictus Dominus*

minus Deus Israhel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis sue. per totum. Cum *gloria patri &c.* & reiteratur ant. *ceperunt omnes turbe &c.* ut supra.

§. XXVII.

Stationes in hebdomada sancta.

Feria secunda post Palmarum itur ad S. Johannem cum ℟. *multiplicati.* &c. cetera ut supra. (*gg*)

Feria quarta itur ad Gradus cum ℟. *qui custodiebant* &c. (*hh*).

Feria

(*gg*) Hodie (ut notat Ordinarius) matutine pulsantur in medio quarte & omnia cantantur in Choro Majori. Hodie post nonas itur ad sanctum *Johannem* & non itur post secundam missam processionaliter ex sacristia cum disciplina.

Feria tertia post Palmarum finito prandio reliquie sacrorum oleorum in domo Sacriste in olla nova exuruntur & cineres in flumen Rheni deferuntur vel in foveam sacri loci projiciuntur ac reconduntur. Carbones ad exurendum dat campanator, ligna vero Carpentarius.

(*hh*) Hac Feria matutine pulsantur in medio quarte & prime. pulsantur in medio septime. Et post nonas itur ad Gradus & legitur Prophetia per juniorem Vicarium, & sacerdos in altare incipit Vesperas.

Feria quinta in Cena Domini (*ii*) in processione, qua itur ad Refectorium, cantent pueri ymnum:

Tellus

(*ii*) Celebratur *Mandatum Domini*, cum chorus cantat: *Mandatum novum do vobis* de quo more *S. Augustinus ep.* 119. *c.* 18. *Chilienus monachus in vita sanctæ Brigidæ c.* 2.

Proxima cœna fuit Domini qua sancta solebat,

Mandatum Christi calido complere lavacro.

Synodus *Aquisgranensis can.* 20. *In cœna Domini pedes Fratrum post Mandatum lavet & osculetur.* Interea valde notandum ait *Rupertus Abbas Tuitiensis de Divin. Offic. lib. V. cap.* 21. quam vere quam sapienter nobis consuluit in eo quoque, quod exterius egit, dum Apostolos suos omnesque Prælatos Ecclesiæ talis Servitii quodammodo vectigales esse voluit, ut solemni more subditorum suorum pedes exemplo suo lavare debeant. Per hoc enim quot annis inculcat & replicat id quod ait Luc. XXII. Reges gentium dominantur eorum & qui potestatem habent super illos, benefici vocantur, vos autem non sic, sed qui major est vestrum, fiat sicut minor & qui præcessor est, sicut ministrator. Valde namque repugnantia sunt, dominari ut Reges Gentium & ex debito jussuque regulæ Evangelicæ lavare pedes in modum servorum. Unde unus ex magnis Apostolis, non prædicamus, inquit, nosmetipsos sed Jesum Christum, nos autem servos vestros per Deum.

Directorium Marianum ad hunc diem: Pulsata & incepta missa in Ecclesia Majori Decanus cum ceteris

teris Dominis & Scolaribus de Ecclesia nostra ad Officium misse & consecrationem crismatis in Ecclesia majori ad peragendum transibunt processionaliter in albis; eandem processionem tres Canonici, unus Sacerdos cum ornamentis Sacerdotalibus, alter Dyaconus & tertius Subdyaconus Dalmaticis induti una cum accolito Domicellari Canonico, si habetur, alioquin juniori Vicario alba induto & cereum portante precedant usque ad illam partem Chori Ecclesie Majoris versus altare sancti *Petri*, ubi sacerdos & ministri predicti cum aliis Dominis de Secundariis ecclesiis ad consecrationem crismatis deputatis ad superiorem partem chori intrabunt; & processio nostra per directum chorum intrare & usque ad finem consecrationis crismatis permanere debebit. post finem vero consecrationis processio nostra in priori ordinatione, sicut Ecclesiam Majorem intravit, ita ad chorum nostrum revertetur, & tunc unusquisque ad propria redibit.

Hac etiam die ad mandatum Domini celebrandum post prandium circa horam secundam ad chorum superpelliceati convenire solemus & primo duo Vicarii juniores cappis sericis vestiti vexilla cum crucibus portantes, deinde duo pueri Dalmaticis induti cum duabus candelis cereis ardentibus ipsos sequentes, de post Dyaconus, qui Evangelium lecturus est, Dalmatica indutus predictos sequens; post illos vadit processio puerorum Dyaconum sequentes & de post tres pueri ymnum: *Tellus & ethera* cantantes &c. & in medio Chori ante summum altare stantes cantabunt primum versum: *Tellus ac ethera.* & secundo versu incepto omnes prædicti, ut premittitur, ordinati incipiunt transire ad refectorium

rium in ambitu, quos ſtatim ſequitur proceſſio Dominorum & Scolarium, quam proceſſionem predicti tres pueri conducant cum his verſibus, qui ſequuntur. ℣. *Pallet ſervus.* ℣. *permitte Symon.* ℣. *hac nocte factor omnium.* ℣. *à celſis ſurgens &c.* poſtquam autem proceſſio venerit ad refectorium, ubi ſingula ad mandatum celebrandum ſolito more preparantur & Dominis Prelatis ac Canonicis & Vicariis in ipſorum ordine ſtantibus & finito verſu: *à celſis ſurgens.* Dyaconus legat Evangelium Johannis *Ante diem paſche*, quo lecto Succentore inchoante cantatur A͂na: *Cena facta dixit jheſus.* cunctis tunc reſidentibus Prepoſitus ſive Decanus vel alius Majorum ſive ſeniorum primo lavabit pedes alterius ſenioris poſt eum, quem duo vel tres de junioribus vicariis ad locum ſupra refectorium ubi idem Prelatus lintheó precinctus & mappa circumamictus cum prefatis vicariis ipſum conducentibus deſcendet & lavat pedes majoris ſive ſenioris poſt ipſum in ſeſſione ibidem preſentis & tergit linthea, & cum pedes ejusdem laverit, recedit ad predictum locum & depoſito lintheo revertitur ad locum ſeſſionis ſue & tunc alius poſt ipſum ſenior, quem predicti miniſtri etiam conducunt, aſcendet eundem locum & mappa circumamictus & lintheo precinctus revertetur & primo lavit pedes ejusdem majoris qui ipſum prius lavit. Deinde aliorum Prælatorum & de poſt manus Canonicorum & vicariorum quibus omnibus lotis & lintheo exterſis reaſcendit & deponit mappam cum lintheo & revertitur ad locum ſeſſionis ſue, predictis miniſtris eum conducentibus, aliis interea concinentibus has Ana͂s: *poſtquam ſurrexit Dominus.* pſ. *Deus miſereatur.*

ana

Tellus ac ethra jubilent, in magna cena principis, que Prothoplasti pectora vite purgavit ferculo. Chorus respondet. *Tellus &c.*

Hac nocte factor omnium potenti sat misterio carnem suam cum sanguine in escam transfert anime. Tellus &c.

A

ana: *si ego Dominus.* pf. *quam dilecta.* ana. *In hoc cognoscent.* pf. *Domine exaudi.* ana: *Diligamus.* pf. *Ecce quam bonum.* ana: *mandatum.* pf. *miserere mei.* ana: *In diebus illis.* ana: *ubi fratres.* Postquam pedes loti fuerint, ministratur aqua, sternuntur mappe sive mensalia, apponuntur oblate, propinatur vinum & qui voluerint cenent & bibant & qui cenare noluerint, simpliciter bibant. Has sequentes an̄as premissas continuantes ana: *ante diem festum pasche,* ana: *vos vocatis.* pf. *Beati inmaculati* ana *Domine tu michi.* pf. *Domine non est.* Hiis omnibus expletis Dyaconus leget Evangelium: *Amen amen dico vobis, non est servus major* Domino. & facit finem ibi: *& continuo clarificavit eum.* Ibi Decanus vel Majorum aliquis subinfert: *Surgite eamus hinc,* quidam tamen ab ipso loco, ubi prius Evangelium finierant, legunt usque huc ubi scriptum est: *Surgite eamus.* Tunc cunctis surgentibus pueri priores reconducunt Dyaconum & processionem ad chorum cum hiis versibus: ℣. *Lavator choris accubat* ℣. *Trux lupe juda pessime.* ℣. *Nexi solvuntur hodie* ℣. *victori mortis inclito.* Cum vero reversi fuerint in chorum, legetur Completorium sub silentio.

A celsis surgens dapibus, prebens formam mortalibus, humilitatis gracia petri petens vestigia. Tellus &c.

Pallet servus obsequio cum angelorum Dominum tergendo limpham linteo cernit ceno procumbere. Tellus &c.

Permitte Syon ablui acta figurant mistica, dum summus yma bajulat, quod cinis servit cineri Tellus &c.

Versus sequentes cantantur in reversione ad chorum:

Lavator choris accubat verbis que favos aggerat, quos inter hostem denotat, necis dolos qui ruminat. Tellus ac &c.

Trux lupe juda pessime fers agno miti basia, dans membra loris regia, que sorde tergunt secula. Tellus &c.

Nexi solvuntur hodie carnis ac cordis carcere, ungentum sacratur crismatis, spes inde datur miseris. Tellus &c.

Victori mortis inclito pangamus laude gloriam cum Patre & sancto spiritu nos, qui redemit obitu. Tellus &c.

In die Parasceves (*kk*) itur ad S. Jacobum & in choro ibi cantantur post cantatam

---

(*kk*) *Parasceve*, Sexta Sabbathi seu feria sexta ultimæ hebdomadis Quadragesimæ sic dicta inquit

tatam lectionem Exodi de immolatione & esu Agni Paschalis tanquam figuræ salvatoris hodie in Cruce immolati tractus subscripti: (*ll*)

Domine audivi auditum tuum & timui, consideravi opera tua & expavi. ℣. *in medio duum animalium innotesceris, dum appropinquaverint anni, cognosceris, dum advenerit tempus, ostenderis.* ℣ *in eo, dum conturbata fuerit anima mea, in ira misericordie memor eris.* ℣. *Deus a Lybano veniet & sanctus de*

L *monte*

---

quit *Isidorus lib.* 1. *de Eccles. Offic. cap.* 29. Quia in eo die Christus mysterium Crucis explevit, propter quod venerat in hunc mundum. *Papias*: Parasceve sexta sabbati appellatur, hinc enim præparatio dicitur, quod a judæis, quæ in sabbato sunt necessaria, eâdem die præparantur. juxta quod de manna quondam erat præceptum: *Sexta autem die Colligatis duplum* &c.

(*ll*) *Tractus.* Cantus Ecclesiastici species. *Honorius Augustodun. lib.* 1. *c.* 96. Tractus a trahendo dicitur, quia trahendo, id est, tractim canitur. *Hugo à S. Victore in spec. Eccl. lib.* 1. *c.* 7. Tractus autem, quia gemitum & cantum lacrymabilem exprimit, lacrymas sanctorum . . repræsentat, unde tractus dicitur, quia sancti suspirantes ab imo pectoris gemitum trahunt. *Alcuinus lib. de Off. Div.* Tractus semper in causa humilitatis ponitur. *Joannes Abrincensis Episc. de offic. Eccles.* per tractum, qui nullo respondente cantatur, & in melodiis suis similitudinem fert gemitus &c.

monte umbroſo & condenſo. ℣. *operuit celos majeſtas ejus & laudis ejus plena eſt terra.*

Sacerdos (qui eſt Abbas S. Jacobi) cum miniſtris procedit ad altare, Subdiaconus cantat lectionem, quam ſubſequitur Tractus: *Eripe me Domine ab homine malo, a viro iniquo libera me* ℣. *qui cogitaverunt malicias in corde, tota die conſtituebant prelia.* ℣. *acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis, venenum aſpidum ſub labiis eorum.* ℣. *cuſtodi me Domine de manu peccatoris & ab hominibus iniquis libera me.* ℣. *qui cogitaverunt ſupplantare greſſus meos abſconderunt ſuperbi laqueum michi.* ℣. *& funes extenderunt in laqueum pedibus meis, juxta iter ſcandalum poſuerunt michi.* ℣. *Dixi Domino Deus meus es tu, exaudi Domine vocem orationis mee.* ℣. *Domine Domine virtus ſalutis mee, obumbra caput meum in die belli.* ℣. *ne tradas me a deſiderio meo peccatori, cogitaverunt adverſum me, ne derelinquas me, ne unquam exaltentur.* ℣. *caput circuitus eorum, labor labiorum ipſorum operiet eos.* ℣. *veruntamen juſti confitebuntur nomini tuo & habitabunt recti cum vultu tuo.*

Poſt hos tractus multis aliis interpoſitis Sacerdos cum ſuis miniſtris accipiant crucem caſula coopertam cantantes:

Popule meus, quid feci tibi aut in quo contriſtavi te, reſponde michi quia eduxi te de

terra

terra Egipti, parasti crucem salvatori tuo. Tres pueri cantant: *agyos otheos agyos ischyros athanatos eleyson ymas.** Chorus: *sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis miserere nobis.*

Priores tres paululum cum cruce progressi cantant: *Quia eduxi te per desertum quadraginta annis & manna cibavi te & introduxi in terram satis opimam. parasti.* Pueri: *agyos &c.* chorus: *sanctus &c.*

Priores iterum paululum progressi cantent: *Quid ultra debui facere tibi & non feci, ego quidem plantavi te vineam meam fructu decoram & tu facta es michi amara, aceto namque sitim meam potasti & lancea perforasti latus Salvatoris tui.* pueri: *agyos &c.* chorus: *Sanctus &c.*

Iterum Sacerdos cum suis ministris denudata cruce casula levetur in altum versus populum cantando: *Ecce lignum crucis.* Chorus: *In quo salus mundi pependit, venite adoremus.* Psalm. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini &c.* sine *Gloria Patri.*

Sacerdos iterum levet crucem altius ut prius cantando: *Ecce lignum &c.* Choro respondente ut supra. & tunc ponatur crux ad locum deputatum & chorus cantat:

 Dum

* Videatur nota §i 7. circa voces hebraicas & græcas in Liturgia usitatas.

Dum fabricator mundi mortis ſupplicium pateretur in cruce clamans voce magna tradidit ſpiritum, & ecce velum templi diviſum eſt, monumenta aperta ſunt, terræ motus enim factus eſt magnus quia mortem filii Dei clamabat mundus ſe ſuſtinere non poſſe, aperto ergo lancea militis latere crucifixi Domini exivit ſanguis & aqua in redemptionem ſalutis noſtre ℣. O admirabile precium, cujus pondere captivitas redempta eſt mundi, tartarea confracta ſunt clauſtra inferni, aperta eſt nobis janua regni.

Deinde tres pueri juxta crucem cantant ymnum:

Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis, nulla ſilva talem profert fronde flore germine, dulce lignum dulces clavos dulce pondus ſuſtinens. Crux fidelis &c.

Pange lingua glorioſi prelium certaminis & ſuper crucis tropheum dic triumphum nobilem, qualiter redemptor orbis immolatus vicerit. Dulce lignum.

De parentis protho plaſti fraude factor condolens, quando pomi noxialis morſu in mortem corruit, ipſe lignum tunc notavit dampna ligni ut ſolveret. Crux fidelis &c.

Hoc opus noſtre ſalutis ordo depopoſcerat multiformis proditoris ars ut artem falleret & medelam ferret inde hoſtis unde leſerat. Dulce lignum &c.

Quan-

Quando venit ergo ſacri plenitudo temporis, miſſus eſt ab arce patris natus orbis conditor atque ventre virginali caro factus prodiit. Crux fidelis &c.

Vagit infans inter arcta poſitus preſepia membra pannis involuta virgo mater alligat & pedes manusque crura ſtricta cingit faſcia. Dulce lignum &c.

Luſtra ſex qui jam peracta tempus implens corporis ſe volente natus ad hoc paſſioni deditus agnus in cruce levatur immolandus ſtipite. Crux fidelis &c.

Hic acetum fel arundo ſputa clavi lancea mite corpus perforatum ſanguis unda profluit, terra pontus aſtra mundus, quo lavantur flumine. Dulce lignum &c.

Flecte ramos arbor alta denſa laxa viſcera & rigor lentescat omnis quem dedit nativitas ut ſuperni membra regis ſint mitenda ſtipite. Crux fidelis &c.

Sola digna tu fuiſti ferre pretium ſeculi atque portum preparare nauta mundo naufrago quem ſacer cruor perunxit fuſus agni corpore. Dulce lignum &c.

Gloria eterno Patri pro ſalute poſita gloria unico ejus qui creavit omnia ſpirituique ſancto in ſempiterna ſecula. Crux fidelis &c.

Finito ymno & oracionibus Sacerdos indutus caſula procedat & compleat Officium diei, quo finito quilibet legat veſperas

ras ſub ſilencio. Deinde Diaconus ſumat pixidem cum corpore Chriſti quem pueri precedant cum candelis incenſis revertentes ad Eccleſiam Moguntinam. Cum autem perventum fuerit ad Eccleſiam, Dyaconus ſtabit in medio Chori & pociores tres veniunt cum tribus thuribulis & thurificent pixidem cum corpore Chriſti. Senior ſacerdos recipiat pixidem de manu Diaconi dans ſibi thuribulum & portat ipſam ad locum ad quem Corpus Domini eſt reponendum & cantatur ſubmiſſa voce hoc Reſponſorium:

Ecce quomodo moritur juſtus & nemo percipit corde & viri juſti tolluntur & nemo conſiderat a facie iniquitatis ſublatus eſt juſtus & erit in pace memoria ejus. ℣. *in pace factus eſt locus ejus & in Syon habitatio ejus. Et erit &c.*

Interea predicti tres thurificent corpus Chriſti, quo facto recedant ſubmiſſa voce cantantes ℟.

Sepulto Domino ſignatum eſt monumentum volventes lapidem ad oſtium monumenti, ponentes milites qui cuſtodirent illud. ℣. *ne forte veniant diſcipuli ejus & furentur eum & dicant plebi, ſurrexit a mortuis. ponentes &c.*

In vigilia Paſchæ ad benedicendum ignem (*mm*) leguntur ſeptem pſalmi ſine

gloria

(*mm*) *Novus ignis* in eccleſia Sabbato ſancto paſchæ, extincto veteri, accendi ſolet. *Leo IV. PP.*

de

de cura pastorali: In Sabbato paschæ extincto veteri novus ignis benedicatur & per populum dividatur. *Ordo Romanus*: Cereo benedicto illico illuminentur ab eodem in duobus candelabris alii duo cerei staturam hominis habentes & de ipso novo & benedicto igne accendant in in omni domo, quia omnis ignis, qui tunc ardebat, extingui debet. *Zacharias PP. in ep. ad Bonifacium Archi Episcopum Moguntinum*: De igne autem paschali, quod inquisisti, a priscis sanctis Patribus, ex quo per Dei & Domini nostri *Jesu* Christi Gratiam & pretioso sanguine ejus dedicata est, quinta feria paschæ, dum sacrum Chrisma consecratur, tres lampades magnæ capacitatis ex diversis candelis Ecclesiæ oleo ad figuram interioris tabernaculi insistentes indeficienter cum multa diligentia inspectæ ardebunt, ita ut oleum ipsum sufficere possit usque ad tertium diem, de quibus candelis Sabbatho sancto pro sacri fontis baptismate sumptus ignis per sacerdotem renovabitur.

In Directorio Mariano: Hac die de mane circa horam sextam convenientibus Dominis Ecclesie Majoris in superpelliciis ad ipsorum Ecclesiam & horas diei scilicet *Primam Tertiam sextam* & *nonam* pariter silenter dicentibus paretur locus in atrio Ecclesie Majoris, ubi ignis noviter excussus de silice accendatur & promptus ad benedicendum habeatur. Dictis horis, quarum jam fecimus mentionem, continuatis Episcopus vel presbiter sacerdotalibus vestimentis indutus nec non & duo Scholares, qui candelas ferant non ardentes neque accensas, totus chorus cum septem psalmis & crucibus ad ignem benedicendum procedat, luminibus in ecclesia omnibus primo

 ex-

gloria Patri, quibus lectis in reditu cantatur letania que ſeptena dicitur & eſt cottidiana, ut ſequitur:

Kyrie eleyſon. Chriſte eleyſon.
Kyrie eleyſon. Chriſte audi nos.
Pater de celis Deus.
Fili redemptor mundi Deus.
Spiritus ſancte Deus.
Sancta Trinitas unus Deus. Miſerere nobis.
Salvator mundi adjuva nos.
Sancta Maria. ora pro nobis.
S. Michael. S. Gabriel.

S.

---

extinctis, aſſumpta eciam aqua benedicta & incenſo, ſeptem pſalmis finitis dicatur: *In pace factus eſt locus ejus.* Deinde benedicatur ignis & aſpergatur aqua benedicta & thurificetur cum incenſo de eodem igne benedicto ibi impoſito. mox candelis accenſis duo de clero cantent letaniam que ſeptena vocatur, eoquod unum quodque ſepties pronuntietur, verbi gratia, In ponentes duo dicunt Kyrie eleyſon, poſt utraque pars chori id ipſum ſibi alternatim reſpondet & hoc ſexies & ſic de ceteris, ita quod ad chorum redeunte proceſſione ipſa letania non ulterius quam adusque *omnes ſancti orate &c.* protendatur. & igne ſic, ut premittitur, in Eccleſia majori benedicto campanarius Eccleſie noſtre (ad Gradus *B. M. V.*) extinctis etiam omnibus luminibus in Eccleſia noſtra ferat ibidem ignem novum benedictum, & de eodem igne benedicto lampades & cereos reincendat.

S. Raphael. Omnes ſancti Angeli & Arch-
angeli. orate.
S. Johannes Baptiſta.
Omnes ſancti Patriarche & Prophete.
S. Petre. S. Paule.
S. Andrea. S. Johannes.
S. Jacobe. S. Philippe.
S. Bartholomee. S. Mathee.
S. Thoma. S. Jacobe.
S. Symon. S. Thaddee.
S. Mathia. S. Marce.
S Luca. S. Barnaba.
Omnes ſancti Apoſtoli & Evangeliſte.
S. Stephane. S. Line.
S. Clete S Clemens.
S. Laurenti. S. Vincenti.
S. Georgi. S. Albane.
S. Romane. S. Vite.
S. Sebaſtiane. S. Fabiane.
Omnes ſancti Martyres.
S. Martine. S. Silveſter.
S. Hylari. S. Nicolae.
S. Benedicte. S. Remigi.
S. Gregori. S. Egydi.
S. Severine. S. Galle.
Omnes ſancti Confeſſores.
S. Felicitas. S. Agatha.
S. Cecilia. S. Agnes.
S. Catharina. S. Margaretha.
S. Lucia. S. Juliana.
S. Affra. S. Maria Magdalena.

Omnes sanctę Virgines & Vidue.
Omnes Sancti. orate pro nobis.
Propicius esto. parce nobis Domine.
Propicius esto. Libera nos Domine.
Ab omni malo. Libera nos Domine.
In die judicii. Libera nos Domine.
Peccatores. Te rogamus audi nos.
Ut pacem & concordiam nobis dones. Te rogamus &c.
Ut indulgentiam peccatorum nostrorum nobis dones. Te rogamus &c.
Fili Dei. Te rogamus audi nos.
Agne Dei qui tollis peccata mundi. parce nobis Domine.
Agne Dei &c. libera nos Domine.
Agne Dei &c. miserere nobis.
Christe audi nos.
Kyrie. Christe. Kyrie eleyson.

Ad baptismum lectis propheciis ordinatur processio ad Beatam Virginem & cantatur Letania sollempnis que vocatur Quina (*à repetitione quinquies facta sic compellatur*) usque ad istum locum: *ut fontem istum benedicere &c.*

Cantatur quoque tractus: *sicut Cervus desiderat ad fontes, ita desiderat anima mea ad Deum vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei ℣. fuerunt michi lacryme mee panes die ac nocte dum dicitur michi per singulos dies, ubi est Deus tuus?*

Sic

Sic autem ordinatur Processio . . . . Tunc precedunt caduceatores de sacrario portantes unam mappam pro consecraturo baptisma sequentibus duobus sociis rubeis amicti palliis vexilla rubea portantibus, duobus juvenibus in albis rubeis duos cereos ardentes gerentibus. Deinde plebanus Divi *Quintini* indutus alba stola ac cappa rubea librum portans consecrationis baptismatis & cum eo Sacrista thuribulum portans cum igne, deinde duo Canonici Domiceliares induti rubeis albis, quorum unus portat pixidem semiplenam de Crismate & hic circumdatur mappa alba, alter vero vas vacuum & hic nigra mappa tegitur, moxque sequitur Prelatus, qui benedicturus est baptismum (*nn*) Post benedictionem

(*nn*) Conferatur *Commentatio* nostra *Historico-Liturgica de Baptisterio Moguntino.*

Ex ordin. Trevir. In Cœna Domini lavantur altaria & submisse canitur seq. Asperges me Domine hyssopo & mundabor, lavabis me & super nivem dealbabor. *Psalm. Miserere.*

Lotis altaribus processio ingreditur Refectorium, Diaconus legit Evangelium sine titulo. benedicto pane & vino canitur seq. Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem, sicut dilexi vos dicit Dominus, Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini. Mandatum &c. Postquam surrexit Dominus à cœna misit aquam in pelvim, cœpit

cœpit lavare pedes diſcipulorum, hoc exemplum reliquit nobis. *Pſalm.* Deus miſereatur noſtri & benedicat nobis, illuminet vultum ſuum ſuper nos & miſereatur noſtri. poſtquam &c.

Sequitur: In diebus illis mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod Jeſus accubuiſſet in Domo Simonis leproſi, attulit alabaſtrum ungenti & ſtans retro ſecus pedes ejus & capillis capitis ſui tergebat & oſculabatur pedes ejus & unguento ungebat. *Pſalm.* Magnus Dominus & laudabilis nimis in Civitate Dei noſtri in monte ſancto ejus. Si ego Dominus & Magiſter veſter lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. ſi ego &c.

Ante diem feſtum paſchæ ſciens *Jeſus* quia hora ejus venit ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, linteo præcinxit ſe miſit aquam in pelvim, cœpit lavare pedes diſcipulorum, venit ad Petrum dixit ei *Petrus*: non lavabis mihi pedes in æternum, reſpondit Jeſus dicens, ſi non lavero te, non habebis partem mecum; Domine non tantum pedes meos ſed & manus & caput.

Diaconus legat in pulpito & facta diſtributione concluditur: Surgite eamus hinc.

In die Paraſceves finita paſſione duo juniores Vicarii in cappis in ſiniſtro latere chori canunt ut ſequitur: Crux velata portatur à duobus junioribus Dominis in cappis, quos antecedunt duo Vicarii in cappis. Apud ſacriſtiæ oſtium cantant: agyos &c.

Popule meus quid feci tibi aut in quo contriſtavi, reſponde mihi, quia eduxi te de terra Ægypti, paraſti crucem ſalvatori noſtro. agyos otheos,

agyos

agyos iſchiros, agyos adanatos eleyſon ymas. *Chorus cantat:* ſanctus &c. *& Domini cum cruce procedunt usque ad gradus chori.*

Sanctus Deus, ſanctus fortis ſanctus & immortalis miſerere nobis.

Duo Vicarii in choro cantant: Quia eduxi te per deſertum quadraginta annis & manna cibavi te & introduxi in terram ſatis opimam, paraſti crucem ſalvatori tuo.

Agyos &c. ſanctus &c.

Quid ultra debui facere tibi & non feci, ego quidem plantavi te vineam meam ſpecioſiſſimam & tu facta es mihi nimis amara, aceto namque mixto cum felle ſitim meam potaſti & lancea perforaſti latus Salvatoris tui.

Agyos &c.

Procedendo ad Gradus chori cum Cruce celebrans eam accipit depoſitoque velo unius lateris cantat: Ecce lignum &c.

Succentor obſervabit exacte prout miſſale hic docet, donec omnes crucem adoraverint. Dum crux defertur ad ſepulchrum canuntur ſubmiſſa voce Reſponſoria:

Hieruſalem luge & exue te veſtibus jucunditatis, induere cinere & cilicio, quia in te eſt occiſus ſalvator *Iſrael.*

℣. ululate paſtores & clamate, aſpergite vos cinere. quia in te &c.

Ecce quomodo moritur juſtus & nemo percipit corde, viri juſti tolluntur & nemo conſiderat, a facie iniquitatis ſublatus eſt juſtus, & erit in pace memoria ejus. ℣. In pace factus eſt locus ejus & in Syon habitatio ejus. & &c.

Sepulto Domino ſignatum eſt monumentum, volventes lapidem ad oſtium monumenti, ponentes

ctionem fontis reditur ad chorum & cantatur Letania que vocatur Trina, iterum cottidiana usque *Christe audi nos* inclusive. Postea puer ascendens cantat alta voce: *Attendite.* Statim Cantor incipiet sollempniter: *Kyrie eleyson.*

§. XXVIII.

In sacra nocte Paschali itur ad sepulchrum, ibi tollitur corpus Domini & cantatur submissa voce:

Cum Rex glorie Christus infernum debellaturus intraret & chorus angelicus ante faciem ejus portas principum tolli preciperet, sanctorum populus qui tenebatur in morte captivus voce lacrimabili clamaverat. ℣. *Advenisti desiderabilis, quem exspectabamus in tenebris, ut educeres hac nocte vinculatos de claustris, te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta, tu factus es spes desperatis magna consolacio in tormentis alleluja.*

Iis peractis pulsentur matutine.

Sub secundo Responsorio duo juniores vicarii velut angeli induti rubeis albis vadunt

tes milites, qui custodirent illud. ℣. ne forte veniant discipuli ejus & furentur eum & dicant plebi, surrexit à mortuis. ponentes &c.

Quo finito dicit Sacerdos: & factus est in pace locus ejus.

vadunt ad sepulchrum, similiter sacrista ad tradendum tribus Mariis sudarium, quod idem sacrista secum portat ad sepulchrum* sub decantatione Responsorii ultimi: *Dum transisset sabatum &c.* tres Prelati aut seniores induti cappis prioribus absque stolis habentes tres lucernas, quas Campanator disponit, in manibus & tres libros, quos disponit sacrista, vadunt ad sepulchrum.

Tunc angeli cantabunt: *quem queritis* &c. ut in libris.

Et hi tres Prelati accepto Sudario ab angelis revertunt ad chorum & cum venerint ad gradus apud summum altare, vertunt facies suas ad chorum, tunc Succentor cum suo astanti incipiet: *Dic nobis Maria quid vidisti in via.* Respondet primus: *Sepulchrum Christi viventis & gloriam vidi resurgentis.* Statimque alter: *Angelicos testes, Sudarium & vestes.* immediatè tertius: *Surrexit Christus spes mea precedet suos in Galilea.* Chorus: *Credendum est magis soli Marie veraci.* Tunc priores tres una voce cantent: *Surrexit Dominus de sepulchro, qui pro nobis pependit in ligno alleluja.* Sudario sic posito supra summum altare, abeunt Marie. Tunc chorus audita resurrectione prorumpit in vocem altisone cantans: *Te Deum laudamus* &c. Hic legitur missa sub laudibus & matutine finiuntur.

Post

* Ita olim.

Poſt matutinas portantur die Stangen-Kertzen ad memoriam, ante introitum & duo Prelati quilibet in uno latere deſcendendo dicit: *Surrexit Dominus vere.* Reſpondentibus perſonis: *Et apparuit Simoni Petro alleluja.* Qui celebrat laudes ſumit corpus quod jacuit in ſepulchro.*

In

* *Directorium Marianum ſic*: In ſacra nocte paſchali poſt undecimam horam Campanarius noſtre Eccleſie excitabit Decanum & alios Prelatos ac ſeniores nec non Canonicos & vicarios; quibus in choro convenientibus fiet proceſſio ad ſepulchrum in Capella ſancti *Egidii* circa duodecimam horam, ita quod primò ordinentur duo pueri portantes duos cereos altos incenſos, qui primo tranſibunt, quos ſequitur Campanarius vel alius portans aquam benedictam, poſt illum Decanus & duo alii prelati qui preſentes fuerint, & in eorum aut alicujus ipſorum abſentia alii tres ſeniores de Capitulo quorum quilibet recipiet ſtolam in humeris & thuribulum in manibus cum igne incenſo & thimeama impoſita, qui precedent proceſſionem, & eosdem alii canonici & vicarii quilibet in ſuo ordine ſecundum ſenium introitus ſui alium precedens proceſſionaliter ſequentur & exeuntes chorum Decanus ſive alius ſenior incipiet pſalmum *Miſerere mei Deus.* aliis alternatis verſibus reſpondentibus & dicent hujusmodi pſalmum ad finem usque ad ſepulchrum, & ibidem omnes ad genua proſtrati ante ſepulchrum dicent pſalmum *Domine probaſti me* ſonora voce absque nota usque ad finem &

absque

absque *Gloria patri*, quem Decanus cum aliis duobus ſenioribus ſibi aſſiſtentibus incipiet aliis alternatis verſibus reſpondentibus; quo finito dicetur ab omnibus *pater noſter* & depoſt Decanus ſive alius ſenior dicet: *& ne nos inducas*, depoſt: verſiculum: *In pace factus eſt locus ejus.* aliis reſpondentibus: *& habitatio ejus in Syon.* Deinde Decanus ſive ſenior leget collectam: *Reſpice queſumus Domine &c.* concludendo: *per eundem Dominum noſtrum &c.* poſt hæc ſenior apperiat clauſuras ſepulchri, quibus apertis aſpergit aquam benedictam ſupra capſam cum corpore Chriſti & ſupra crucem in ſepulchro poſitas, deinde idem ſenior & duo alii ſibi aſtantes thurificent capſam & crucem & tunc reddunt thuribula campanario vel alio ipſius vices tenenti. Poſtea Decanus deponit ſudarium reverenter de cruce & dimittit in ſepulchro & duo ſeniores aſtantes Decano recipient crucem extra ſepulchrum quisque cum uno brachio in medio ipſorum portantes, Decanus vero recipiet capſam cum Corpore Chriſti & ſequitur crucem & precedentibus cereis duobus cum campaniola, ſequente ipſos proceſſione revertuntur in priori ordine proceſſionis usque ad Januas Chori circumeuntes prius baptismum (baptiſterium tunc in medio navis Eccleſiæ exſtructum erat) & cantantes ſubmiſſa voce: *Cum Rex glorie* usque ad finem. Tunc janue chori debent eſſe clauſe & finito cantico *cum Rex glorie* Decanus cum duobus tenentibus crucem & ſtantibus ante januas chori incipient pſalmum *Domini eſt terra.* aliis de proceſſione alternatis verſibus ipſis reſpondentibus usque ad illum verſum: *Attollite portas principes veſtras.* tunc duo tenentes crucem

tangunt januas chori ter cum pede crucis dicentes ſonora voce: *Tollite portas principes veſtras & elevamini porte eternales & introibit Rex glorie.* Plebanus vero vel alius ab intra in choro exiſtens quaſi interrogando groſſa voce dicet: *quis eſt iſte Rex glorie* Duo tenentes crucem reſpondent iterum ſonora voce: *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prelio.* & iterum fortius tangentes januas chori cum pede crucis ter ut prius dicentes magis cum ſonora voce: *Tollite portas principes veſtras & elevamini porte eternales & introibit Rex glorie.* Plebanus vel alius ab intra iterum ut prius interrogando groſſiori voce dicet: *Quis eſt iſte Rex glorie.* Duo tenentes crucem reſpondent ſimiliter magis ſonora voce ut prius: *Dominus fortis & potens Dominus potens in prelio.* & tunc aperientur janue Chori & ingrediuntur omnes, primo duo portantes cereos, deinde duo portantes crucem, de poſt Decanus cum Corpore Chriſti quem precedit puer portans campaniolam & poſt Decanum proceſſio & circumeuntes ſummum altare duo portantes crucem ponunt eandem crucem ad pedes altaris, ubi tunc pannus ad hoc aptus reperitur extenſus & duo candelabra cum duabus candelis ardentibus ad latera crucis poſita, Decanus vero ponet capſam cum corpore Chriſti ſupra ſummum altare; tunc omnibus ante altare ad genua proſtratis Decanus cum duobus, qui crucem portaverunt, incipient pſalmum: *Domine quid multiplicati ſunt, qui tribulant me.* ſubmiſſa voce, quibus alii de proceſſione alternatis verſibus reſpondent continuantibus pſalmum usque ad finem, deinde dicetur *Pater noſter* quo finito Decanus dicet: *& ne nos*

in-

inducas in temptationem. ℣. *surrexit Dominus vere.* aliis respondentibus: *& apparuit Symoni Petro* Decanus dicet collectam: oremus *Deus qui hanc sacratissimam noctem &c.* concludendo collectam: *per eundem Christum Dominum nostrum amen.* & tunc cum aliis recedit & incipitur pulsus matutinarum & compulsando cum omnibus campanis signum quod vulgariter dicitur *Schreck* concordando cum pulsu Ecclesie Majoris. Plebanus vero recipiet corpus Christi extra capsam & ad locum consuetum reverenter reponet. Ad matutinas antequam dicitur: *Domine labia mea aperies* legetur psalmus: *Confitemini Domino.* quem Decanus sive alius senior incipiet choro alternatis versibus respondente, qui ante inceptionem matutinarum usque ad illum versum: *Lapidem quem reprobaverunt.* & residuum de eodem psalmo post matutinum ad ambitum legi deberet, sed ex quo plures hujusmodi psalmum absque libris legere ignorant, propterea ante inceptionem matutinarum in ecclesia nostra legetur usque ad finem concludendo cum *Gloria patri. Kyrie eleyson Christe eleyson Kyrie eleyson Pater noster.* Deinde Decanus incipiet matutinas: *Domine labia mea aperies. Deus in adjutorium.* Invitatorium *alleluja alleluja alleluja* psalm: *Venite exultemus Domino Ana: Ego sum qui sum.* psalm. *Beatus vir. ana: Postulavi patrem* Psalm. *Quare fremuerunt* ana. *Ego dormivi.* psalm. *Domine quid* ℣. *quem queris mulier* Evangelium Marci: *Maria Magdalena & Maria Jacobi &c.* ℟. *Angelus Domini* ℣. *Angelus Domini* ℟. *Angelus Domini* ℣ *Ecce precedet* ℟. *Dum transisset* ℣. *& valde mane* post *Gloria patri* Responsorium repetitur & cum illa repetitione fit sol-

lempnis processio usque ad sepulchrum in capella sancti *Egidii*, in qua processione tres seniores ibidem presentes cappis sericis induti omnes alios antecedent precedentibus duabus candelis giratis & interim duo cavernarii intrant sepulchrum sedentes ibidem absconditi quo usque responsorium fuerit finitum, tunc pueri in sepulchro cantent an̄am: *Quem queritis in sepulchro o christicole.* tres seniores respondendo cantent: *jhesum Nazarenum Crucifixum o celicole.* pueri iterum cantent: *non est hic quem queritis* & de post surgentes aperiendo sepulchrum & tenentes sudarium in manibus iterum cantent: *venite & videte locum* quo finito tres seniores recipiunt Sudarium reverenter in manibus & in alto tenentes cantent anam: *ad sepulchrum Domini gementes.* quo finito recedunt cum processione in ordine sicut venerunt & in recessu cantantur sequentia: *Victime paschali laudes* & circumeuntes baptismum cum processione, in qua tres seniores iterum alios precedent, revertuntur ad chorum ubi tres seniores stabunt cum sudario in altum extenso ante summum altare & duo cavernarii ante pulpitum in medio chori & cavernarii primo cantent versum: *Dic nobis Maria quid vidisti in via.* quibus primus senior cantando respondet: *sepulchrum Christi viventis.* post hoc alter senior cantet *Angelicos testes*, de post tertius senior: *surrexit Christus spes mea.* Deinde cavernarii cantent alium versum: *credendum est magis soli Marie.* Choro respondente: *Scimus Christum surrexisse a mortuis vere.* post hoc tres seniores tenentes sudarium extensum apud summum altare incipient anam cantando: *surrexit Dominus de sepulchro* quibus chorus respondet:

In die sancto Pasche (*oo*) post Primam itur ad Gradus cum Antiphona: *cum Rex gloriæ &c.*

spondet: *qui pro nobis pependit in ligno alleluja.* & seniores ponunt sudarium super altare. Tunc Cantor cum suis capellanis in medio chori incipiet solempniter *Te Deum laudamus &c.*

(*oo*) Paschale Sacramentum, quod nunc in Salvatoris nostri mysterium manifestissime celebratur, in veteri testamento figuraliter primùm gestum est, quando Agno occiso pascha celebravit populus Dei in Ægypto, cujus figura in veritate completa est in *Christo*, qui sicut ovis ad occisionem ductus est, cujus sanguine illitis postibus nostris id est, cujus signo crucis signatis frontibus nostris à perditione hujus seculi, tanquam à captivitate Ægyptia liberamur. Cujus quidem diem paschalis Resurrectionis non solum pro eo celebramus, quod in eodem à mortuis resurrexit; sed etiam pro aliis sacramentis, quæ per eundem significantur. Quia enim, sicut dicit Apostolus, mortuus est propter peccata nostra & resurrexit propter justificationem nostram, transitus quidem de morte ad vitam in illa passione Domini & resurrectione sacratus est. Nam & vocabulum istud quod pascha dicitur non græcum sed hebræum est; neque enim à passione, quam Græce dicunt παθη, sed a transitu hebræo verbo pascha appellatum est, quod & maximè Evangelista expressit, cum celebraretur à Domino pascha cum discipulis suis: cum vidisset, inquit Jesus,

In choro sancte *Marie* Cantor incipiet: *Advenisti desiderabilis &c*

Deinde legitur Tercia, qua finita Cantor incipiet:

In die resurrectionis mee dicit Dominus alleluja, congregabo gentes & colligam regna & effundam super vos aquam mundam alleluja.

Deinde cantatur: *Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro alleluja & omnes ad quos pervenit aqua ista, salvi facti sunt & dicent alleluja alleluja.* (*pp*) Deinde tres Canonici

Jesus, quia venit hora ejus, ut transiret de mundo ad patrem. Transitus ergo de hac mortali vita in aliam vitam immortalem, hoc est, de morte ad vitam, in passione Domini & in Resurrectione commendatur. *Isidorus de Eccles. offic. lib.* 1. *cap.* 31.

(*pp*) Proprium hoc habet hæc dies, quam fecit Dominus, idque ab ea sumpsit omnis prima Sabbati, quod aqua benedicta populis aspersis agitur processio solennis, veruntamen hac ipsa prima & principali Dominicarum omnium non benedicitur neque in die sancto Penthecostes, quia in præteriti Sabbati vespera sumpta est de sacro fonte baptismi, antequam immergatur aliquis & antequam Chrisma immissum sit. Non enim ad hoc aspergimur, ut rebaptizemur, sed divini nominis gratiam super nos cum hoc memoriali baptismatis nostri frequenter invocare debemus. Et idcirco singulis aspergimur Dominicis, quia in sacrosancta primæ hujus Dominicæ

nicæ veſpera baptiſmum univerſaliter ſancta celebrat Eccleſia pro cauſa ſuperius memorata. Unde & inter aſpergendum hac die cantamus: *vidi aquam egredientem de templo a latere dextro alleluja &c.* De propheta *Ezechiele* ſumptum eſt hoc. Civitatem illi oſtenderat manus Domini facta ſuper eum, ædificatam ſuper montem excelſum & vergentem ad Auſtrum & in illa mirabile conſtitui templum. Illa autem civitas Eccleſiam ſignificabat, de qua Dominus in Evangelio, non poteſt, inquit, civitas abſcondi ſuper montem poſita. Quid ergo templum niſi illud, de quo ipſe idem: ſolvite templum hoc, inquit, & poſt triduum excitabo illud, loquens de templo corporis ſui, ſed & *Joannes* in Apocalypſi, cum de eadem civitate ſibi oſtenſa loqueretur; & templum, inquit, non vidi in ea, Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt & agnus. Quam de hoc templo aquam vidit hic egredientem, niſi vivificum ſacri baptiſmatis fontem? cum enim illud ſolviſſent judæi, ſanguis & aqua, ſicut ſupra dictum eſt, de latere ejus exivit & rectè de latere dextro aqua exivit, de qua dicitur, & omnes ad quos pervenit aqua iſta, ſalvi facti ſunt. Nam hujus quoque templi non manufacti latera duo ſunt: Dextrum quippe latus divinum, lœvum latus humana natura eſt. Signanter ergo dicendum fuit, quo de latere aqua hæc exivit, quæ ad quoscunque pervenit, ſalvi facti ſunt: a latere dextro, inquit, & rectè. Nam de divina *Chriſti* natura ſpiritus ſanctus aqua inviſibilis procedit, qui aquæ viſibili, quæ de latere lœvo id eſt de humanitate lanceata profluxit, ſalvandi virtutem tribuit. Hac igitur die Dominicæ Reſur-

nonici: * *Salve festa dies toto venerabilis evo, qua Deus infernum vicit & astra tenet.* Chorus: *Salve festa &c.*

Ecce renascentis testatur gratia mundi, omnia cum Domino dona redisse suo. qua &c.

Namque triumphanti post tristia tartara Christo, undique fronde nemus gramina flore favent. Salve &c.

Legibus inferni oppressis super astra meantem laudant rite Deum lux, polus, arva, fretum. Qua &c.

Qui crucifixus erat Deus ecce per omnia regnat, dantque creatori cuncta creata precem. Salve festa &c.

In choro Maguntino Cantor incipiet: *Sedit Angelus ad sepulchrum Domini stola claritatis coopertus, videntes eum mulieres nimio terrore perterrite astiterunt a longe, tunc locutus est angelus & dixit eis.* Deinde Canonici S. Petri cantent ℣. *Crucifixum in carne laudate & sepultum propter vos glorificate resurgentemque a morte adorate.* Chorus: *Nolite metuere, dico vobis quia ille quem queritis mor-*

rectionis, quæ sacri quoque Baptisterii celebratione est solennis, recte inter aspergendum cantamus illud in laudem fluminis hujus, cujus inundatione per mortem Christi reviximus. Hæc *Rupertus Tuitiensis de div. off. lib. VIII. cap. 20.*

* Quæ hic & paulò infra de Canonicis Metropolitanæ & aliarum Ecclesiarum notantur, à Vicariis Ecclesiæ Majoris canuntur hodie.

mortuum jam vivit & vita hominum cum eo surrexit.

Canonici S. Stephani cantent ℣. *Recordamini quomodo predixit quia oportet filium hominis crucifigi & tercia die a morte suscitari.* Chorus: *alleluja.*

Canonici S. Victoris cantent: *Populus acquisitionis annunciate virtutes ejus qui vos de tenebris vocavit in admirabile lumen suum & ovantes psallite.* ℟. *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.*

Scholares: *Dicant nunc judei quomodo milites custodientes sepulchrum perdiderunt Regem ad lapidis posicionem, quare non servabant petram justicie aut sepultum reddant aut resurgentem adorent nobiscum dicentes.* Chorus: *quod enim vivit vivit Deo alleluja alleluja.*

Vespere pulsantur hora prima & servantur hoc modo: Tres sunt chori. Primus erit: Domicelli, Corales cum Ludi Magistro post summum altare, incipiunt vesperas per *Kyrie eleison* paschale. Deinde chorus Decani. Tertius erit Chorus Custodis & sic usque ad finem. Finito tertio psalmo statim imponitur *graduale* cum *alleluja*, dictoque *alleluja* & *graduali* moxque imponitur *antiph.* super *Magnificat.*

Interim sacrista mittit duas cappas albas ad pulpitum lapideum pro succentore

& ſocio ſuo, alius ſacriſta portat cappam pretioſam Prelato, qui dicit collectam cappatus usque ad *Amen* incluſive.

Tunc pueri poſt altare incipiunt pſalmodiam viſitando baptiſmum ant. *alleluja* pſalm CXII. *Laudate pueri Dominum &c. Gloria Patri &c.* ant. *alleluja all. alleluja.* pſalm CXIII. *In exitu Iſrahel de Egipto &c. alleluja all. all.* ſequitur verſus & collecta. Poſtea Cantor incipiet ℟. *ſedit Angelus &c.* In choro Moguntino cantatur: *Chriſtus reſurgens &c.*

Ex Ordin. Trevir. In die Reſurrectionis Domini ante pulſationem Matutinarum ſacerdos cum cæteris Dominis flexis genibus ad ſepulchrum voce ſubmiſſa dicat:

Oremus: Deus qui filium tuum unigenitum ſpontaneam voluiſti ſubire mortem, per quam mortis à nobis expelleres poteſtatem, concede nobis famulis tuis, ut magnitudine pietatis tuæ, qui multitudinem peccatorum noſtrorum crederis ſuperare, vitia nobis nimium dominantia mortifices, & a morte animæ nos reſuſcites Gratiâ & gloriâ Dominicæ reſurrectionis perpetuo lœtifices per eundem C. D. N.

Præſta quæſumus omnipotens Deus nobis famulis tuis ea animi devotione & cordis contritione miſericordiam tuam & veniam peccatorum noſtrorum obtinere, qua ſanctæ mulieres glorioſum filii tui ſepulchrum cum aromatibus viſitare & quæſitum tam pretioſum mundi pretium meruerunt invenire, ut per mortem ejus à peccatorum vinculis abſoluti & per reſurrectionis ejus ſacro-

sacrosanctum mysterium justificati ad vitam quæ in cœlis est, cum *Christo* ascendere mereamur sine fine cum gaudio mansuri per eundem &c.

Quibus finitis aspergat & thurificet crucem & ablato velamine levet crucem dicendo: surrexit Dominus vere. *& canitur submissa voce*: Christus resurgens &c *ut infra. Et postquam ultimum Responsorium fuerit cantatum*, dum transisset sabbatum, *ut infra, idem resumitur & egreditur processio ad medium Ecclesiæ, prius egressis tribus vicariis cum tribus thuribulis visitare sepulchrum & ibidem invenient duos sacerdotes in albis indutos tanquam angelos alta voce cantantes. ut sequitur*:

Quem quæritis in sepulchro o Christicolæ!

Et respondeant alii tres: Jesum Nazaræænum crucifixum o cœlicolæ.

Angeli cantant: Non est hic, surrexit, venite & videte locum ubi positus erat Dominus alleluja alleluja.

Et accedant dicti tres accipientes sudarium, angeli canunt: Citò euntes dicite discipulis quia surrexit Dominus alleluja.

Tunc tres cantent: Victimæ paschali laudes immolent Christiani; agnus redemit oves, Christus innocens Patri reconciliavit peccatores, mors & vita duello conflixere mirando, dux vitæ mortuus regnat vivus.

Chorus tertio repetit: Dic nobis Maria, quid vidisti in via?

Responsio 1. Sepulchrum Christi viventis & gloriam vidi resurgentis. *Responsio* 2. Angelicos testes sudarium & vestes. *Responsio* 3. Surrexit *Christus* spes mea precedet suos in *Galilæam*.

Cho-

Chorus prosequitur: Credendum est magis soli *Mariæ* veraci, quam judæorum turbæ fallaci, scimus Christum surrexisse à mortuis verè, tu nobis victor Rex miserere alleluja.

Intrando Chorum: Et recordatæ sunt verborum ejus & regressæ à monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim & cœteris omnibus alleluja.

His finitis canitur: Te Deum &c.

In die Resurrectionis Domini: vidi aquam egredientem de templo a latere dextro alleluja, & omnes ad quos pervenit aqua ista, salvi facti sunt & dicent alleluja alleluja. ℣. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sœculum misericordia ejus. & omnes &c. cum gloria.

Hac die & ultima Dominica canitur ex graduali: In die Resurrectionis &c.

Ad processionem Domini canunt: Salve festa dies toto venerabilis ævo, qua Deus infernum vicit & astra tenet.

Chorus post singulos versus repetit: salve &c.

Ecce renascentis testatur gratia mundi, omnia cum Domino dona redisse tuo.

Namque triumphanti post tristia tartara *Christo*, undique fronde nemus gramina flore favent.

Legibus inferni oppressis super astra meantem, laudant rite Deum lux, polus, arva, fretum.

Qui crucifixus erat Deus ecce per omnia regnat, dantque creatori cuncta creata precem.

Nobilitas anni, mensium decus, ordo dierum, horarum splendor, scrupula puncta favent.

Christe salus rerum bone Conditor atque Redemptor, unica progenies ex Deitate patris.

Qui

Qui genus humanum cernens merſiſſe profundo, ut hominem eriperes es quoque factus homo.

In Eccleſia B. Mariæ: ant. Cum Rex gloriæ *Chriſtus* infernum debellaturus intraret & chorus angelicus ante faciem ejus, portas Principum tolli præciperet, Sanctorum populus qui tenebatur in morte captivus voce lacrymabili clamaverat: adveniſti deſiderabilis quem exſpectabamus in tenebris ut educeres hac nocte vinculatos de clauſtris, Te noſtra vocabant ſuſpiria, te larga requirebant lamenta, tu factus es ſpes deſperatis, magna conſolatio in tormentis alleluja.

Eundo ad majorem Eccleſiam. Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, quod enim vivit, vivit Deo alleluja alleluja.

Dicant nunc judæi, quomodo milites cuſtodientes ſepulchrum perdiderunt Regem ad lapidis poſitionem, quare non ſervabant petram juſtitiæ? aut ſepultum reddant aut reſurgentem adorent nobiscum dicentes: quod enim &c.

In medio Majoris Eccleſiæ. Sedit Angelus ad ſepulchrum Domini, ſtola claritatis coopertus, videntes eum mulieres nimio terrore perterritæ aſtiterunt à longe, tunc locutus eſt Angelus & dixit eis: Crucifixum Dominum laudate & ſepultum propter vos glorificate & reſurgentem à morte adorate. Nolite metuere, dico vobis, quia ille, quem quæritis, mortuum, jam vivit & vita hominum cum eo ſurrexit. Recordamini quomodo prædixit, quia opportet filium hominis crucifigi & tertia die à morte ſuſcitari. all.

Ad veſperas eundo ad fontem: vidi aquam &c. *ſine verſu. ant. ſuper pſal.* Laudate. all. all. all.

Gra-

Graduale: Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lœtemur in ea all. Venite exultemus Domino jubilemus Deo salutari nostro.

Ant. ad Magnificat. Et respicientes viderunt revolutum lapidem, erat quippe magnus valde all.

Ad crucem: Christus resurgens &c. *ant. super psalm.* in exitu. all. all. all.

Graduale. Hæc dies &c. *sine* ℣. all. Laudate Dominum omnes gentes & collaudate eum omnes populi. *Ant. super Magnificat.* Nolite expavescere *Jesum* Nazarenum quæritis Crucifixum, non est hic, surrexit all.

§. XXIX.

Feria secunda proxima post festum Paschæ itur ad sanctum Petrum. † extra muros * Exeundo de choro Ecclesie

---

† Hæc statio hodie cessat.

* Hodie, ait Directorium *B. M. V. ad Gradus*, infra primam legetur Missa in summo altari & post Primam Processio nostra vadit ad Ecclesiam Majorem & cum Dominis Ejusdem & aliarum Ecclesiarum secundariarum transibit ad Ecclesiam sancti Petri, in qua primo statim post introitum cantabunt versum: *Crucifixum &c.* ante pulpitum in medio chori, depost cantabunt Tertiam & post Tertiam cantabitur ab omnibus Officium Misse. Finita missa cantabunt sextam ibidem & depost revertatur processio ad Ecclesiam Majorem, in qua Domini ejusdem Ecclesie cantabunt Nonam. Nostra vero Processio pertransibit Ecclesiam Majorem usque ad ambitum nostrum &c.

ſie Moguntine ordinata proceſſione cantatur:

Surgens Jheſus, Dominus noſter & ſtans in medio diſcipulorum ſuorum dixit pax vobis alleluja, gaviſi ſunt diſcipuli viſò Domino alleluja ℣. ſurrexit Dominus de ſepulchro qui pro nobis pependit in ligno. Gaviſi ſunt &c.

Finito Reſponſorio & verſu pueri cantent:

Salve feſta dies, toto venerabilis evo, quo Deus infernum vicit & aſtra tenet. Salve &c.

Ecce renaſcentis &c. usque: *qui crucifixus erat &c.* ut ſupra.

Nobilitas anni menſium decus atque dierum, horarum ſplendor ſcrupula cuncta fovens. Qua Deus &c.

Chriſte ſalus rerum bone conditor atque redemptor, unica progenies ex Deitate Patris. Salve &c.

Qui genus humanum cernens merſiſſe profundo, ut hominem eriperes es quoque factus homo. Qua Deus &c.

Funeris exequias pateris vite auctor & orbis, intrans mortis iter dando ſalutis opem. ſalve &c.

Sollicitam ſed redde fidem precor alma poteſtas, tertia lux rediit, ſurge ſepulte meus. Qua Deus &c.

Solve Cathenatas inferni carceris umbras & revoca ſurſum quicquid ad yma ruit. Salve. &c.

Redde

Redde tuam faciem, videant ut secula lumen, redde diem qui nos te moriente fugit. Qua Deus &c.

Eripis in numerum populum de carcere mortis, ut sequitur liber quo suus auctor adit. Salve &c.

Hinc tumulum repetens post tartara carne resumpta, belliger ad celos ampla trophea refers. Salve.

In Choro sancti Petri cantatur: *Crucifixum in carne laudate & sepultum propter vos glorificate resurgentemque à morte adorate.* Chorus: *Nolite metuere, dico vobis, quia ille quem queritis mortuum, jam vivit & vita hominum, cum eo surrexit. ℣. In resurrectione tua Christe &c.*

Ad Tertiam Ant. *Surrexit Dominus de sepulchro. qui pro nobis pependit in ligno alleluja.*

Sequitur Graduale: *Hec dies &c. ℣. Dicat &c.* Collecta: *Deus qui sollempnitate paschali &c.* Deinde sequitur Missa, quam procurabunt Domini de sancto Petro. Post missam sexta. Ant. *In Galylea Jhesum videbitis sicut dixit vobis alleluja.*

Post sextam exitur & cantatur: *In Galylea Jhesum videbitis sicut dixit vobis alleluja. Congratulamini mihi omnes, qui diligitis Dominum, quia, quem querebam, apparuit michi & dum flerem ad monumentum, vidi Dominum meum alleluja. ℣. Tulerunt Dominum*

minum meum & nescio ubi posuerunt eum, si tu sustulisti eum, dicito michi. & dum &c. Gloria Patri &c. Et dum &c.

Finito Responsorio pueri resument: *Salve festa Dies &c.* incipientes in loco, ubi introitum dimiserunt continuando usque ad Ecclesiam Moguntinam, ad quam cum venitur, legitur nona.

Feria tertia. Post Primam itur ad S. Albanum * & exeundo cantatur ℟: *Virtute magna reddebant Apostoli testimonium Resurrectionis Jhesu Christi Domini nostri alleluja alleluja.*

In omnem terram exivit sonus eorum & in fines orbis terre verba eorum. Testimonium &c. *Gloria Patri.* &c. *Testimonium* &c.

Deinde pueri cantent: *Salve festa dies* &c. & itur directo gressu usque ad chorum Ecclesiæ S. Albani, in quo cantatur Ant: *Crucifixum in carne &c.* ℣: *In resurrectione tua Christe &c.* Deinde legitur Tertia, ad eandem Ant: *Surrexit Dominus de sepulchro.* Graduale: *Hec Dies* ℣: *Dicant nunc qui redempti sunt alleluja.* Feriale sine ℣. Col-

N lecta:

* Finita prima processio nostra vadit ad Ecclesiam Majorem & deinde cum aliis ibit ad Sanctum Albanum, ubi Officium peragitur per omnia sicut heri in sancto Petro factum reperitur. *Ita Ordinarius sive Directorium chori ad gradus.*

lecta: *Deus qui Ecclesiam tuam &c.* Deinde incipitur missa, qnam procurabunt Domini S. Albani. Finita missa legitur sexta, dein exitur cum ℟. *Expurgate vetus fermentum ut sitis nova consperſio, etenim pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in Domino alleluja* ℣. *Non in fermento malitie & nequitie sed in azimis sinceritatis & veritatis. Itaque &c.*

Deinde pueri resument: *Salve festa dies* continuando usque ad chorum Ecclesie Moguntine, ibique legitur nona.

Feria quarta. Post Primam itur ad S. Jacobum: * Et cantatur ℟: *Ecce vicit Leo de tribu Juda radix David aperire librum & solvere septem signacula ejus alleluja all. all.* ℣. *Et unus de senioribus dixit michi, ne fleveris, dignus est agnus qui occisus est, accipere potestatem & fortitudinem alleluja.* Consequenter pueri cantent: *Salve festa dies* usque ad Ecclesiam S. Jacobi, in qua cantatur: *Crucifixum in carne &c.* ℣. *In resurrectione tua Christe &c.* Deinde legitur tertia Ant: *surrexit Dominus de sepulchro.* Graduale: *Hec dies* ℣. *Dextra Domini alleluja* feriale sine ℣. Collecta: *Deus qui nos Resurrectionis &c.* Deinde cantatur missa, quam

* Finita prima Processio nostra vadit ad Ecclesiam Majorem & deinde cum aliis ad *S. Jacobum*, ubi Officium peragetur per omnia sicut feria secunda Pasche dictum est. *Ita Directorium Marianum.*

disponunt Domini montis S. Jacobi. Missa finita, legitur sexta deinde exitur cum ℟. *De ore prudentis procedit mel alleluja, dulcedo mellis est lingua ejus alleluja, favus distillans labia ejus alleluja alleluja:* ℣. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine super mel & favum ori meo. favus distillans &c.*

Deinde pueri resument: *Salve festa dies &c.* continuando usque ad Ecclesiam Moguntinam, ibique legitur nona. **

Ex Ordin: Trevir: Feria secunda ad Fontem. ut supra. ad Magnificat: Et incipiens à *Moyse* & omnibus Prophetis interpretabatur illis scripturas de omnibus, quæ de ipso erant. Alleluja.

Ad crucem: Christus resurgens *Ant: Super Magnificat:* Et intravit cum illis & factum est, dum recumberet cum illis, accepit panem & benedixit, fregit & porrigebat illis alleluja.

Feria tertia. ut supra. Ad Magnificat: Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, sic credite alleluja.

Ad crucem. Ut supra. Ad Magnificat: Obtulerunt Discipuli Domino partem piscis assi & favum mellis alleluja all.

** In modò dicto Directorio ordinatur: singulis sabbathinis vesperis & in primis vesperis Festivitatum Sanctorum visitatur unum de altaribus extra chorum, primò altare beate *Marie* novum & deinde Altaria secundum ordinem & ad placitum. &c.

Feria quarta. Ad Fontem: Dixit Jesus discipulis suis, afferte de piscibus, quos prendidistis nunc, ascendens autem *Simon Petrus* & traxit rete in terram plenum magnis piscibus alleluja.

Ad crucem: Hoc jam tertio manifestavit se Jesus discipulis suis, postquam resurrexit à mortuis alleluja alleluja.

Feria quinta. Ad Fontem: Tulerunt Dominum meum & nescio ubi posuerunt Deum, si tu sustulisti eum, dicito mihi alleluja, & ego eum tollam alleluja.

Ad crucem: Venit *Maria* nuntians discipulis, quia vidi Dominum alleluja.

Feria sexta. Ad Fontem: Euntes in mundum alleluja, docete omnes gentes alleluja.

Ad crucem: Ecce Ego vobiscum sum alleluja, omnibus diebus alleluja.

§. XXX.

Dominica *quasi modo geniti* (qq): Et aliis quatuor usque ad Ascensionem Domini ad Aspersionem aque cantatur ant: *In die Resurrectionis mee. &c.* Postea: *vidi aquam.* Deinde pueri cantent: *Salve*

(qq) Ab introitu Missæ sic compellata. In Kalendario Romano: *Dominica octava Paschæ*, in Missali Gothico-Gallicano: *Clausum Paschæ*, aliis dicitur *Dominica post Albas*, quæ nempe sabbatum, in quo nuper baptizati vestes candidas, quas induerant sabbato ante pascha, deponebant, ut est in ordine Romano. In Missa Ambrosiana

Salve festa dies. usque ad valvas templi Ibi imponens incipiet hanc distinctionem: *Advenisti desiderabilis &c.*

Ex ordin: Trevir: Dominica in Albis ad Processionem omnia ut in die. Alternis Dominicis: Cum Rex Gloriæ & salve festa dies *Non fit statio ad D. Virginem nisi Dominica ultima.*

Ex ordin: Colon: Feria sexta post octavam paschalem habetur celeberrima processio circum mœnia civitatis; hæc vocatur *Theophoria Coloniensis.* Totus clerus tam secularis quam regularis huic interest uti & Consules cum Magistratu. Instituta est à *Theoderico* Archi Episcopo *Comite Mœrsano* An. M CCCC XXIII.

§. XXXI.

In Annunciatione B. Marie V. (rr): Post Primam fit Processio ad Gradus cum ℟.

appellatur: *Dominica in Albis Depositis.* Unde patet, quod in Missali & Breviario Romano, ubi Dominica *in albis* dicitur, subaudiatur: *depositis,* de qua sic *Augustinus Serm.* 157. Paschalis solennitas hodierna festivitate concluditur & ideo hodie Neophytorum habitus commutatur, ita tamen, ut candor, qui de habitu deponitur, semper in corde teneatur.

(*rr*) Dies hujus festi fixa est vigesima quinta mensis Martij. Notatur in Ordinario Ecclesiæ Mogunt: In hac die, ut fertur, per diversa tem-

Quomodo fiet iſtud, reſpondens ait Maria, quia virum non cognoſco. Angelus ad hec: Spiritus ſanctus ſuperveniet in te & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. ℣: *Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur filius Dei. Spiritus ſanctus &c.*

In choro ibidem cantatur ant: *Hec eſt dies &c.* Deinde legitur Tertia. Ad eandem ant: *Dixit autem Maria ad angelum, quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco & reſpondens angelus: Spiritus ſanctus ſuperveniet in te & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.*

In reditu: ℟. *Chriſti virgo dilectiſſima virtutum operatrix, opem fer miſeris, ſubveni Domina clamantibus ad te jugiter* ℣: *Quoniam peccatorum mole premimur ob hoc te deprecamur. Subveni Domina &c. Gloria patri &c. Subveni &c.*

§. XXXII.

---

porum curricula Deus multa operatus eſt, quæ quidam ſic egregiis verſibus perſtrinxit:

Salve feſta dies, quæ vulnera noſtra coërces:
Angelus eſt miſſus, eſt paſſus & in cruce Chriſtus,
Eſt *Adam* factus & eodem tempore lapſus.
Ob meritum decime cadit *Abel* fratris ab enſe:
Offert *Melchiſedech*, *Iſaac* ſupponitur aris,
Eſt decollatus Chriſti *Baptiſta* beatus,
Eſt Petrus ereptus *Jacobus* ſub *Herode* peremptus,
Corpora Sanctorum cum *Criſto* multa reſurgunt:
Latro per *Criſtum* tam dulce ſuſcipit Amen.

§ XXXII.

Feria secunda post Dominicam *Misericordiæ Domini* celebretur *Jejunium bannitum* (ss) & eodem die itur ad S. Johan-

(ss) Jejunium bannitum idem est ac *jejunium* banno seu edicto publico *indictum. lib. 5. Capitular. Caroli M. c. 87. in ep: Pipini Regis ad Lullum.* Archi-Ep. Mog: Quæ ita incipit: Cognitum scimus Sanctitati vestræ, qualem pietatem & misericordiam Deus fecit præsenti anno in terra ista. Dedit tribulationem pro delictis nostris; post tribueationem autem magnam atque mirabilem consolationem sive abundantiam fructus terræ, quem modo habemus, & ob hoc atque pro aiiis causis nostris opus est nobis, illi gratias agere, quia dignatus est servos suos consolari per ejus misericordiam; sic nobis videtur, ut absque *Jejunio indicto* unusquisque Episcopus in sua parochia litanias faciat, non cum jejunio &c. *Amalarius Fortunatus Episcop: Trevir: lib. de ordine Antiphonarii cap.* 77. Collegi, ait, simul quasdam antiphonas, quæ consonant tempori exomologeseos & solemus eos & eas canere per noctes, quando observatur *jejunium indictum* & jejunium quatuor temporum anni.

Majoris claritatis ergo, quid sit bannum, quid bannire hic duximus addendum. Bannum autem idem est ac edictum publicum, edicti proclamatio, statuti cujusdam publicatio. *Dudo lib. 2. de actis Norman*: In terra suæ ditionis bannum id est interdictum misit; quod est prohibitio, ut nullus &c. *Ditmarus lib. 6.* Interdicta est omni-

hannem cum Ant: * *Omnipotens Deus mæsto-*

bus per bannum regalem (per mandatum regium) à Palatino comite fuga. Sic bannire denotat, publico banno edicere, jubere, statuere. *Decretio Childeberti Regis cap.* 8. Similiter Kalendis Martij *Coloniæ* convenit & ista bannivimus, ut unusquisque judex &c. *Capitulare* 1. *Caroli M. an.* 802. *cap.* 39. Iterum bannimus firmiter ut nemo amplius faciat. idem, *cap.* 32. *Capitul:* 2. *ejusdem anni cap.* 20. *Capitul.* 7. *an.* 803. *cap,* 1. *Chronicon Siciliæ apud Martene Tom.* 3. *Anecd. col.* 68. Sexto decimo die mensis Augusti XI. Indictionis preco bannivit publicè per Panormum ex parte dicti Regis *Frederici*, qualiter dictus Dominus Rex omnibus fidelibus suis notum faciebat, quod inter eum & Dominum *Calabriæ* est guerra bannita (statuta, publicata.)

Minus aptè igitur *Serarius lib.* 1. *Rer. Mogunt.* ; *cap.* 32. Jejunium bannitum explicat, quod fuerit magnum & intensum jejunium ad Dei bannum seu pœnam, iramque avertendam ab iis susceptum, qui se banno divino dignos agnoscebant.

In Ecclesia Moguntina quando fuerit jejunium bannitum sive publicè statutum & indictum, indicat hic versus:

Post *Salus* & *Miseri* tibi erunt jejunia banni. Id est post Dominicas, quibus canitur *Salus* & *Misericordia* in missæ introitu; quarum illa est Dominica XIX post Trinitatem, hæc Dominica prima post Quasimodo.

* Ritum Ecclesiæ Moguntinæ antiquum attulimus, alio forsan die; hodiernum allaturi.

mæstorum consolatio, laborantium fortitudo perveniant ad te preces de quacunque tribulatione clamantium ut omnes sibi in necessitatibus suis misericordiam tuam gaudeant affuisse. alleluja. In Choro S. Johannis ℣. *Crucifixum.*

N 5 ℣.

Jejunii banniti originem ex *M. S.* codice sic refert *Serarius:* Feria secunda, quarta & sexta post Dominicam *Misericordia Domini &c.* & *salus populi &c.* Jejunium banni in tota diœcesi Moguntina institutum est contra plagam aboriendi, quæ olim in diœcesi Moguntina graviter in hominibus & bestiis sæviebat, curataque est & remota a Domino misericorditer per hanc observantiam, quæ agitur in Ecclesiis Collegiatis cum processionibus, jejuniis & orationibus singularibus ibi institutis, cum abstinentia carnium in populo, feriis 2. & 4. olim etiam feria 6. cum abstinentia ovorum & lacticiniorum, quod modo relaxatum est. Nemo igitur hujusmodi modicam abstinentiam observare negligat aut contemnat, ne incurrat Dei vindictam, qualem communiter incurrunt temerarii prævaricatores.

Hujus jejunii banniti sive indicti usus in Ecclesia Moguntina fuit antiquissimus, sic enim in Concilio Mog. anno D CCC XIII. celebrato can: XXXV. Quod si quis *indictum jejunium* superbiendo contempserit & observare cum cœteris Christianis noluerit, in Gangrensi Concilio præcipitur ut anathematizetur, nisi emendare se studeat. Et in *Concilio Salegunstadiensi* anno M XX II. tempore *Benedicti* Papæ & *Henrici* Imperatoris habito cap: XV, decretum est etiam, ut omnes banni-

Feria sexta: *Alleluja* ℣. *Dicite in gentibus quia Dominus regnavit à ligno.*

Offertorium: *Deus Deus meus ad te de luce vigilo & in nomine tuo levabo manus meas alleluja.*

Communio: *Ego sum Pastor bonus alleluja & cognosco oves meas & cognoscunt me mee alleluja alleluja.*

Post Missam legitur sexta. Ad eandem ant: *In Galylea Jhesum videbitis sicut dixit vobis alleluja.*

Post sextam reditur ad Ecclesiam Moguntinam cum letania (*uu*) sequenti:

Kyrie eleyson,
Christe eleyson.

Kyrie

(*uu*) Litanias non tantum dicimus illam recitationem nominum, qua Sancti in adjutorium vocantur infirmitatis humanæ, sed etiam cuncta, quæ supplicationibus fiunt, orationes (rogationes) appellantur. Litania autem sanctorum nominum postea creditur in usum assumpta, quam Hieronymus martyrologium, secutus Eusebium Cæsareensem per anni circulum conscripsit, ea occasione ab Episcopis *Chromatio* & *Eliodoro* illud opus rogatus componere, quia *Theodosius* religiosus Imperator in Concilio Episcoporum laudavit Gregorium Cordubensem Episcopum, quod omni die missas explicans, eorum martyrum, quorum natalitia essent, nomina plurima commemoraret. Ita *Walafridus Strabo lib. de rebus ecclesiasticis. cap.* 28.

Kyrie eleyson. Chorus *Kyrie eleyson.*
S. Maria. Ora pro nobis ad Dominum.
S. Michael. S. Gabriel. Ora.
Omnes sancti Angeli. Orate.
S. Johannes. Ora.
Omnes sancti Patriarche. Orate.
S. Petre. Ora.
Omnes sancti Apostoli. Orate.
Sancte Stephane.
Omnes Sancti Martyres. Orate.
Sancte Martine. Ora.
Omnes sancti Confessores. Orate.
Sancta Lucia. Ora.
Omnes sancte Virgines. Orate.
Omnes sancti Orate.
Kyrie eleyson. Ut supra.

Deinde legitur nona.

Feria quarta in jejunio bannito.

Post primam itur ad gradus Beate Marie Virginis cum Antiphona:

Oremus dilectissimi nobis Deum Patrem omnipotentem, ut cunctis mundum purget erroribus, morbos auferat, famem depellat, aperiat carceres, vincla dissolvat, peregrinantibus reditum, infirmantibus sanitatem, navigantibus portum salutis indulgeat & pacem tribuat in diebus nostris insurgentesque depellat inimicos & de manu inferni liberet nos propter nomen suum alleluja.

In choro sancte Marie cantatur ℣.

Recor-

Recordamini ℣. *Surrexit Dominus vere.* Sine collecta. Deinde legitur *Tertia.* Postea Missa.

Deinde *sexta*, postea regreditur cum Letania ut supra. Deinde legitur *nona.*

Directorium Marianum notat: Finita Prima cum nostra processione ibimus de Ecclesia nostra ad Ecclesiam Majorem & in introitu Ecclesie Majoris cantabimus ant: *O Martine o pie &c.* usque ad introitum Chori. Finita ant: Ebdomadarius dicet ℣. *Ora pro nobis beate Martine &c.* & collectam de S. Martino: *Deus qui conspicis &c.* Deinde cantabimus tertiam & statim post Tertiam Missam pro Defunctis. Et si festum alicujus Sancti eodem die supervenerit, cantabitur missa de eadem festivitate, in qua collecta: *Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum dominaris &c.* suffragatur, post missam cantabimus ibidem sextam & nonam, quibus finitis processio nostra vadit ad capellam *S. Nicolai* in ambitu Ecclesie Majoris usque ad sepulchrum D. *Joannis de Schönenberg* olim Prepositi Ecclesie Majoris dicendo in transitu psalmum: *De profundis &c.*

Feria sexta in jejunio bannito. Post primam itur ad *S. Mauritium* cum Antiph: *Timor & tremor venit in Niniven civitatem magnam, per quem scelerate plebi indicitur jejunium & luctuosa plebs induitur cilicio, contigit autem & Regem nobilem de solio suo descendere ut esset humilior cunctis lugentibus & præcepit per universumregnum, omnes viri*

viri & sexus femineus non gustent quicquam, bos & pecora non pascantur herbis terre, pueri & vituli non sugant matrum ubera sed clament ad Deum in fortitudine ternis diebus ne periclitentur ut Sodoma, sed tu Deus omnipotens misericors & miserator misertus es miseris, nos sumus opera tua que dedisti filio tuo in hereditatem sibi, noli claudere aurem tuam ad preces nostras, sed subleva clemens afflictionem populi, illud revolvens quod pollicitus es dicens: Convertimini ad me & ego revertar ad vos alleluja.

In choro S. Mauritii cantatur ℣. *Crucifixum.* ℣. surrex it Dominus de sepulchro &c. sine collecta. Deinde legitur tertia, postéa missa, dein sexta, postea regreditur ad Ecclesiam Moguntinam cum letania ut supra.

In festo sancti Marci (*xx*) itur ad S. Steffanum & Domini Divi Steffani canunt apud nos.

Ex

(*xx*) Litanias, id est, rogationes publicas (quas majores vocamus) Romani una die denominata, id est, VII. Calendas Maji, quo die celebratur festum S. *Marci* Evangelistæ, annuatim facere solent; quas *Gregorius* Papa initio ordinationis suæ instituit, dum post aquarum inundationem insolitam, inguinaria & insolita lues primò *Pelagio* Papa extincto populum vastaret Romanum. *Walafridus Strabo libr. de rebus eccles. cap.* 28. Ve-

cantur autem Litaniæ Majores respectu aliarum, cum in illis cœtus fidelium in septem turmas fuisset divisus. *Alcuinus libr. de divinis officiis* commemorat: Romana consuetudo unum diem scilicet septimum calendas Maji interponit, quem vocat in Litania majore, non in jejunio. Litania autem græce, latine deprecatio vel rogatio dicitur, inde & rogationes. Potest enim serena mens & aliena a voluntate mala, precari. Dominum, quamvis manducet sobrie. Eo enim tempore, id est, septimo calendas Maji solent inimici commovere bellum adversus vicina regna. Hinc reor cautè hoc esse provisum. Vel quia tunc omnia in quodam profectu sunt, messes pullulant; arborei fructus ex flore prodeunt; vineæ & olivæ suis arboribus erumpunt, animalia campos tondent; quoniam necessaria hæc sunt nostris usibus, petendum est, ut à Domino conserventur. De Litaniis conferantur ea, quæ supra §. 1. c. 1. *ex Concilio Mog.* de anno DCCCXIII. & *Ingelheimensi* de an. DCCCCXLVIII. attulimus. vid. etiam ibi not. *b.* de Litania septiformi. Refert *Sigebertus ad an. DCCCLVIII.* In parochia Moguntina malignus spiritus evidens suæ nequitiæ dedit indicium. Nam primo lapides jaciendo & parietes domorum quasi malleis pulsando, inde manifeste loquendo, furta etiam prodendo, discordias inter vicinos seminando homines inquietabat. Denique animos omnium contra unum hominem commovit, quasi propter ejus peccata ceteri talia paterentur, cujus fruges in unum coacervatas incendit, qui ubicunque intrasset, statim domus illa exurebatur, ut jam ei nisi in agris locus ma-

*Domini statio bannita * circuitur tota civitas. Baculum S. Petri portat D. Præpositus usque ad S. Mathiam & postea Acrhidiaconi secundum ordinem.* *In Choro nostro*: Propitius &c. *cum precibus seq: ut supra. exeundo* Exurge: &c. *ut supra. In platea panis:* Oremus Dilectissimi &c *ut supra Prope S. Germanum.* ℟. Benedicat nos &c. *ut infra. Extra portam legatur Psalterium & post quamlibet quinquagenam addatur unum ex Responsorys sequentibus:*

O *Post.*

---

nendi nullus esset. Propter hoc *presbiteris litanias agentibus* & benedictam aquam spargentibus inimicus lapides jaciendo, multis cruentatis, tandem aliquamdiu quietavit Presbiteris recedentibus inimicus flebiliter ululans tandem presbyterum quendam nominatim exprimens, se, quando aqua benedicta spargebatur, sub cappa illius, quasi familiaris sui, latuisse professus est, accusans eum cum filia procuratoris concubuisse; sic per triennium institit, donec ibidem cuncta edificia incendio consumeret. *Fasciculus temporum* sic: Maguncia circa hæc tempora in magna afflictione fuit per triennium, dæmon publice apparuit & domos incendebat & sacerdotes lapidavit, qui aquam benedictam aspergebant & homines fugiunt.

Annales Pithœuni, *Hermannus contractus* ad hunc annum & *Albericus in Chronico ad An: DCCCLVII.* conferantur cum *Trithemio in Chron: Hirsaug: ad an. DCCCLX.*

* *Eckbertus* Archiep. Trevir. pro avertenda siccitate hanc stationem cum crucium & sanctarum Reliquiarum gestatione ordinavit, Gesta Treviror. c. 44.

Post. I. *Quinquagenam*: In toto corde meo alleluja exquisivi te alleluja. Ne repellas me à mandatis tuis alleluja alleluja ℣ in labys meis pronuntiavi omnia judicia oristui. ne &c.

Secundum & tertium ℟ *hic non additur.*

Ad S. Mathiam in choro canitur ℟. Filiæ Jerusalem venite & venite Martyrem cum corona, qua coronavit eum Dominus in die solemnitatis & lætitiæ alleluja.

Psalm: Beati quorum. Preces & collectæ ut supra. *Excundo canitur* ℣. Quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filys tuis in te. In die &c.

Deinde: gratias tibi &c. *ut feria sexta quadrag*: postea *resumitur psalterium.*

Ad S. Mariam in Horreo. ℟ solem justitiæ *ut supra* cum Psalm: precibus, collect: ℣ cernere &c. *sine gloria.* &c. *de S. Paulo.* Magnus sanctus &c. *vide Dom.* I. *Adventus.*

Ad S. Martinum in Choro. ℟. Lux perpetua lucebit sanctis tuis Domine & æternitas temporum all. all.

Psalm: Miserere, preces & coll: *ut Dom.* 2. *quadrag.*

Exeundo ℣. Justi autem in perpetuum vivent & apud Dominum est merces eorum. Et æternitas &c.

Postea canitur ℟. *Martinus* Abrahæ sinu lœtus excipitur, Martinus hic pauper & modicus cœlum dives ingreditur, hymnis cœlestibus honoratur. ℣. *Martinus* Episcopus migravit a sœculo vivit in Christo gemma sacerdotum. *Martinus* hic &c.

Deinde resumitur psalterium.

Ad

Ad S. Mariam ad Martyres. Felix namque &c. *ut infra. Pſalm*: Domine exaudi 1. preces & collectæ *ut Dom: quarta Quadrag(ibidem canitur ſexta. Hymnus*, o vere digna hoſtia. *ant*: alleluja. *capitulum*: Notum ſit omnibus quoniam Deus ſuſcitavit Jeſum à mortuis & hic eſt lapis qui reprobatus eſt; qui factus eſt in caput anguli & non eſt in alio aliquo ſalus.

℟. Noli flere Maria &c. *Coll*: Deus qui in fily tui humilitate jacentem mundum erexiſti, fidelibus tuis perpetuam concede lœtitiam, ut quos perpetuæ mortis eripuiſti caſibus, gaudys quoque facias ſempiternis perfrui. per eundem D. N. *ſine Miſſa. Exeundo canitur.* ℣. Ora pro populo &c. *poſtea*: Regina cœli &c. cum Rex gloriæ &c. *ut ſupra.* victimæ &c. *ut ſupra.* Dum tranſiſſet &c. *ut ſupra.*

Ad S. Paulinum: Triſtitia veſtra alleluja. convertetur in gaudium all. all.

Pſalm: De profundis, preces & collectæ *ut infra Dominicam Paſſionis. Exeundo* ℣. mundus quidem gaudebit, vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra convertetur &c. *poſtea*: iſti ſunt ſancti &c. *ut ſupra* Regnum mundi &c. *ut ſupra.*

Ad S. Maximinum: iſti ſunt viri *ut ſupra. Pſalm*: Deus miſereatur. preces & coll: *ut ſupra.*

Exeundo: ant: Fulgebunt juſti & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent, judicabunt nationes & regnabunt in æternum alleluja. Deinde: ſint lumbi &c. *ut ſupra.* ſedit Angelus *ut ſupra.* Chriſtus reſurgens &c. *ut ſupra.*

Ad S. Simeonem. Te ſanctum *ut ſupra. Pſalm*: Domine exaudi 2. Preces & collect: *ut infra Domin: Paſſionis. Michael* venerantes *ut ibid*: *in platea*:

Litania vulgaris ut supra. in choro Psalm: Laudate Dominum omnes gentes cum ℣. & Coll.

In Festo S. Marci Evangelistæ si cadat in diem Paschæ, processio fit per ambitum more solito. si vero in septimanam Paschæ vel in aliquam Dominicam, collegia tunc non comparent. Præpositus portat baculum S. Petri. Post primam: vidi aquam. *Circumitur per ambitum & Monasterium B. M. canendo*: *salve festa. &c. itur ad Ecclesiam S. Laurentii, ibique canitur ant*: Filiæ Jerusalem venite & videte Martyrem cum corona, qua coronavit eum Dominus in die solemnitatis & lœtitiæ all. all.

Deinde ℣. Et collectæ *sine Psalmo ut infra feria secunda Rogationum. Exeundo canitur*: cum Rex &c. ut *supra in die Resurrectionis.*

Descendendo per plateam Palatii ℟. Dum transisset sabbatum *Maria Magdalene* & *Maria Jacobi* & *Salome* emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum alleluja. alleluja. ℣. Et valde mane una sabbathorum veniunt ad monumentum orto jam sole. ut venientes &c.

Ad S. Gangolphum ant: Beatus vir qui metuit Dominum alleluja. in mandatis ejus cupit nimis all. *coll. feria tertia Rogationum infra.*

Redeundo ad summum Templum: Christus resurgens *ut supra.*

Si sit Dominica cantetur in medio Ecclesiæ: sedit &c. *ut supra.*

Si vero dies S. Marci extra hebdomadam Paschæ, non in die Dominica evenerit, tunc ad Ecclesiam Majorem conveniunt collegia. In choro: Propitius

&c.

&c. *egrediendo*: exurge. *postea*: oremus. *vid*: *feria sexta hebdomadæ primæ Quadragesimæ.*

Prope S. Gervasium; ℞. *benedicat &c. ut infra.*

Prope S. Albanum ℞. Beatus vir &c. *infra. postea legitur psalterium eundo ad S. Mathiam, ubi in choro canitur ant*: Filiæ Jerusalem &c. *ut supra. Psalm*: Beati quorum. *Et collectæ ut feria sexta Quadrag*: *deinde ibidem canitur sexta. Hymnus*: O vere digna &c. *Ant*: justus autem in perpetuum vivet alleluja alleluja. *Capitulum*: unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, propter quod dicit, ascendens in altum captivam duxit captivitatem dedit dona hominibus.

℞. Constitues eos principes &c. *Oremus* Deus qui beatum *Marcum* Evangelistam tuum Evangelicæ prædicationis gratia sublimasti, tribue quæsumus, ejus nos semper & eruditione proficere & oratione fulciri per D. N.

Deinde canitur Missa: Exaudivit de Templo sancto suo vocem meam all: & clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus all. all: Diligam te Domine virtus mea, Dominus firmamentum meum & refugium meum. Gloria &c.

Kyrie *ferialiter sine* gloria. alleluja. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

Offertorium: Confitebor Domino nimis in ore meo & in medio multorum laudabo eum, qui astitit ad dexteram pauperis ut salvam faceret à persequentibus animam meam all.

Communio: Petite & accipietis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis, omnis enim qui

petit accipit & qui quærit invenit & pulſanti aperietur. alleluja.

Egrediendo: iſti ſunt viri &c. *ut ſupra*. Gratias tibi &c. *ut ſupra*. ſint lumbi *ut infra*. O mira, *ut infra*. Regina cœli. Regnum mundi: *ut ſupra*. Dum tranſiſſet. *ut ſupra*. victimæ. *ſupra*. Chriſtus reſurgens. *ſupra*. ſedit Angelus. *ut ſupra*. Cum Rex gloriæ. *ut ſupra*.

Simon Bar *Jona* tu vocaberis Cephas quod interpretatur *Petrus*, Janitor cœli pulſantibus aperi, ſupra modum peccavimus omnes, dimitte ſeptuagies ſepties. Petre amas. *ut infra*.

In choro Pſalm: Laudate Dominum omnes. Kyrie. Pater noſter. ℣. Glorioſus Deus. Collecta de SS. *Si vero dies S. Marci cadat in feriam ſextam poſt Miſericordias Domini, qua ſolet circui civitas, tunc ex S. Mathia vadat proceſſio ad Horreum & ad alias Eccleſias, agentes prout in ipſa feria ſexta plenius continetur.*

Revertendo in platea S. Simeonis cantur Litania:

Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon.
S. Maria ora pro nobis.
S. Michael. S. Gabriel.
S. Raphael. S. Joannes Bapt.
S. Petre. S. Paule. S. Andrea.
S. Jacobe. S. Joannes. S. Stephane.
S. Clemens. S. Sixte S. Laurenti.
S. Thyrſe. S. Palmati. S. Vincenti.
S. Euchari. S. Valeri. S. Materne.
S. Maximine. S. Agriti. S. Niceti.
S. Pauline. S. Felix. S. Mare.
S. Felicitas. S. Perpetua. S. Catharina.
S. Agnes. S. Agatha. S. Cœcilia.

S. Lucia.

S. Lucia. S. Gertrudis. S. Euphemia.
S. Brigida. S. Margaretha. Ora pro nobis.
Omnes ſancti orate pro nobis.

Ex ordin: colon: Proxima feria ſexta poſt Theophoriam habetur ſtatio *S. Sylveſtri* circum mœnia vel potius rudera Veteris civitatis. Convenit in Metropolitana clerus collegiatarum Eccleſiarum cum Magiſtratu civitatis. Duo Vicarii portant caput *S. Sylveſtri.* Miſſa ſolemnis decantatur in Eccleſia Collegiata *SS. Apoſtolorum.*

In feſto *S. Marci* convenit clerus Collegiatarum in Metropolitana & fit ſtatio in nigris ad Eccleſiam *B. M. V.* in Capitolio.

§. XXXIII.

In Invencione ſancte crucis in primis Veſperis fit proceſſio ad ferreum chorum. (*yy*)

℟. *O Crux Glorioſa, o Crux adoranda o lignum pretiosum & admirabile ſignum per quod & dyabolus eſt victus & mundus Chriſti ſanguine redemptus alleluja.*

O 4 In

(*yy*) Ita compellatur Chorus Metropolitanæ Moguntinæ inferior ſive Parochialis, à Clathris nempe ferreis ab Altari *SS. Valentini Bartholomæi* & *Chriſtophori* usque ad illud *S. Ægidii* protenſis iisque altiſſimis, nova antequam pila, cui innixa Divæ Virginis in cœlos aſſumptæ ara fuiſſet erecta. Vide Ichongraphiam ſummæ ædis apud *de Gudenus* Tom. *II. pag.* 729.

In reditu ℟: *Surgens Jhesus Dominus noster & stans in medio discipulorum suorum dixit, pax vobis. alleluja. Gavisi sunt discipuli viso Domino alleluja.* ℣. *Surrexit Dominus de Sepulchro, qui pro nobis pependit, in ligno. Gavisi sunt &c.*

℟. Gaudete justi in Domino alleluja. Rectos decet collaudatio alleluja. alleluja. ℣. In memoria eterna erunt justi, ab auditione mala non timebunt. Rectos decet &c. Gloria Patri &c. Rectos decet &c.

Ex ordin: Trevir. Feria quarta post Jubilate est *statio luporum* (*a*) itur ad Urium. (*b*)

In choro: Propitius &c. *ut supra* cum Psalm Prec. & coll.

Exeundo ant. seq. Surgite sancti de mansionibus vestris, loca sanctificate plebem benedicite & nos homines peccatores in pace custodite all.

Prope macellum: Exurge &c. *ut supra Ex opposito Hospitalis S. Jacobi* ℟. Beatus vir qui metuit Domi-

---

(*a*) De *statione luporum*, quam congregati apud Viennam Galliarum Episcopi ad avertendam luporum rabiem in commune statuerunt, agunt *Regino lib.* 1. *can.* 276. *Alcuinus de Div. Off. c. XX. Walafridus Strabo de Rebus Eccles. cap. XXVIII. Hontheim Hist. Trev. prodr. p.* 340.

(*b*) Urium, castrum *Uren* supra Trevirim vulgo *Euren.*

minum all. in mandatis ejus cupit nimis all. all. all. *Sine* ℣. *qui alia vice hic canitur.* In omnem terram exivit ſonus eorum &c. Eſto Domine plebi tuæ ſanctificator & cuſtos, ut Apoſtoli tui *Jacobi* munita præſidijs & converſatione tibi placeat & ſecura mente deſerviat p. C. D. ℣. Potens in terra erit ſemen ejus generatio rectorum benedicetur.

Ad portam pontis: Ex ejus tumbæ marmore ſacrum reſudat oleum, quo liniti ſanantur cæci, ſurdis auditus redditur & debilis quisque ſospes reſilit. ℣. Catervatim ruunt populi cernere cupientes, quæ per eum fiunt mirabilia. Surdis &c. Gloria Patri &c. ſurdis &c.

Extra civitatem continuatur pſalterium. Poſtea Regina cœli & victimæ *ut ſupra. Deinde antequam perveniatur ad locum, canitur litania vulgaris per choros, circumeundo Eccleſiam, in qua ſuccentor intonabit* Te Deum. *Deinde ant: ſequentem:*

O glorioſa Regina, quæ in terreno honore piorum operum magnitudine & circa Eccleſiam Chriſti operoſa devotione claruit, unde nunc cum Chriſto glorioſior regnat in cœlis.

Pſalm. Miſerere. preces. Ne reminiſcaris. Adjuva nos. Specie tua. Domine exaudi. Dominus vobiscum: Afflictionem familiæ tuæ quæſumus Domine intende placatus, ut indulta venia peccatorum de tuis ſemper beneficiis gloriemur.

Deus qui Eccleſiæ tuæ per *B. Helenam* pacis & conſolacionis remedia contuliſti, concede propitius, ut cujus beneficia in terra cognovimus, ejus ſuffragia de cœlo ſentiamus per C. D. N.

Hic cantatur ſexta. Deinde Miſſa. ſi ſit ipſa Marci

O 5 *vel*

Ex ordinario B. M. V. ad gradus Mog. Dominica quinta post Pascha. Hodie celebratur ultimum Pascha in Ecclesia nostra in processione & in missa, que ibidem sollemniter servantur sicut in die pasche. Ad aspersionem aque cantetur primo in Choro nostro ant: *In die Resurrectionis.* Deinde: *Vidi aquam.* Ad processionem aque benedicte, que fit cum vexillis & cum monstrancia exeundo per portas ereas (*Willigisus Archi Episcopus fieri jussit*) & revertendo per portam in *vico comitum* (Gravengass. corrupte hodie Grebergass) versus scolam circumeundo ambitum & baptismum cantabunt primo pueri *salve festa dies*, deinde ad introitum Ecclesie cantatur *cum Rex glorie.* Et postquam perventum fuerit ad Chorum, cantabitur: *sedit Angelus.* Canonici cantabunt versus apud summum altare, videlicet: *Crucifixum* & *Populus acquisitionis* bini & bini, deinde Chorus cantabit: *Christus resurgens.* Pueri in throno cantabunt versum: *Dicant nunc judei.* Chorus concludet: *quod enim vivit.* de post incipitur missa &c.

Ex ordiñ: Trevir: In festo SS. Philippi & Jacobi est Dedicatio Ecclesie Majoris Trevirensis. ℟. Benedic Domine domum istam & omnes habitantes in illa, sitque in ea sanitas, humilitas, sanctitas, castitas, virtus, victoria, fides, spes & charitas, benignitas, temperantia, patientia, spiritualis disciplina & Obedientia per infinita secula. ℣. Conserva Domine in ea timentes te pusillos cum Majoribus, per infinita &c. Gloria patri &c. per infinita &c.

Finito ℟. *Canitur:* Cum Rex gloriæ *ut supra.* Christus resurgens *ut supra.*

In medio Majoris Ecclesiæ hymnus: Hoc in templo sum-

ſumme Deus, exoratus adveni & clementi bonitate precum vota ſuſcipe, largam benedictionem hic infunde jugiter. *Organiſta pulſet versum* 2. Hic promereantur omnes petita accipere & adepta poſſidere cum ſanctis perenniter paradisum introire translati in requiem. Gloria & honor Deo usquequo altiſſimo, una Patri filioque, inclyto paraclyto, cui laus eſt & poteſtas per æterna ſæcula amen.

Intrando chorum. ℟. Terribilis eſt locus iſte, non eſt hic aliud niſi Domus Dei & porta cœli. Vere etenim Dominus eſt in loco iſto & ego neſciebam. ℣. Cumque evigilaſſet Jacob de ſomno ait. Vere &c.

Si Dedicatio venerit poſt ascenſionem cantantur Rria ſeq: Vidi portam civitatis ad orientem poſitam & Apoſtolorum nomina & agni ſuper eum ſcriptum; & ſuper muros ejus Angelorum cuſtodiam all. ℣. Vidi civitatem ſanctam Jeruſalem descendentem de cœlo, ornatam tanquam ſponsam viro ſuo, & ſuper &c. Vidi *Jeruſalem* descendentem de cœlo ornatam auro mundo & lapidibus pretioſis intextam alleluja alleluja ℣. ab intus in fimbrijs aureis circum amicta varietate alleluja.

§. XXXIV.

Dies Rogacionum. (zz) Prima die itur ad S. Ignatium & Domini S. Stef-

(zz) Tres Dies Rogationum, qui celebrantur ante Aſcenſionem Domini juxta morem Gallicanæ Eccleſiæ conſtituit ſanctus *Mammertus* Viennenſis Epis-

Episcopus ob incursionem scilicet malarum bestiarum, quæ tunc temporis gravissime afficiebant populum Dei. Nam cum exigentibus peccatis Galliarum populi luporum rabie acriter interimerentur, nec hujus flagelli aliquod remedium inveniretur, congregati traduntur Galliarum Episcopi apud *Viennam* præcipuam Galliæ Urbem, qui in Commune statuerunt, ut triduano jejunio misericordiam Domini implorarent antiquorum Patrum vestigia sequentes. Cumque ad eorum preces oculus Divinæ pietatis respiciens flagelli hujus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerunt, ut per Galliarum Provincias ante Ascensionis diem celebrarentur, quæ consuetudo apud nos usque hodie pro diversis calamitatibus devotissime recolitur. *Hæc Alcuinus libr. de Divin Offic. cap. XXIII. In editione novissima operum omnium Alcuini quam Rmus Abbas & Princeps Frobenius Forster Ratisbonæ evulgavit Tom. II. pag.* 486. De Rogationibus à *Mammerto* institutis consulendi inprimis *Avitus* Viennensis *Homil. de Rogat*: *p.* 150. *Sidonius lib.* 6. *ep.* 14. *lib.* 7. *ep.* 1. *Concilium Aurelianense I. cap.* 27. *Turonense II. c.* 17. *Gregorius Turonensis de vitis Patrum cap.* 4. *lib.* 2. *Histor. Franc. cap.* 34. *Ado Viennensis in Chronic. Rupertus lib.* 9. *de Divin. Offic. cap.* 5. *Isidorus in Origin. Hartmannus & Ratpertus in Litaniis* apud *Canisium Tom.* 5. *pag.* 732. 742. *Eckehardus in vita Notkeri Balbuli cap.* 21. *Andreas Silvius in Chron. Marcianensi cap. II. Udalricus lib.* 1. *Consuetud. Cluniac. c.* 21. Conf. *Grancolas* Commentar: in Romanum Breviarium. 343. seq. ubi Processionum ordinem in Rogationibus

S. Steffani canunt apud nos. *
Secunda die ad S. Steffanum.
Tertia die ad S. Petrum.
In die Ascensionis itur ad S. Steffanum. (*aaa*) Canonici S. Steffani peragunt Officium.

In Ecclesia Mediolanensi Dies rogationum devotione singulari peraguntur; discimus id è libello, cui titulus: *Litaniæ Majores & triduanæ sollemnes ritu Ambrosiano à S. Carolo Cardinale tit. Sanctæ Praxedis Archi Episcopo editæ nunc denuo recognitæ, Mediolani Anno MDCLXVII.* Ita vero hæ litaniæ procedunt.

Primo die harum litaniarum triduanarum, quæ proximis post Ascensionem Domini feriis secunda, ter-

---

bus Ecclesiæ Cathedralis Parisiensis describit. Hic annotasse etiam juvat quod Rogationes appellentur Litania minor ad discrimen Gregorianæ quæ Major dicitur.

* Hæ stationes ad *S. Ignatium*, ad *S. Steffanum* & ad *S. Petrum* secunda, tertia & quarta feriis Rogationum in Directorio Metropolitanæ annotatæ junioris ævi sunt.

(*aaa*) In festo Ascensionis, pergit ordinarius Ecclesiæ Collegiatæ ad gradus, Finita prima proc ssio nostra tansit ad Ecclesiam Majorem & cum Dominis Majoris Ecclesie ad sanctum *Steffanum*, ubi alie Ecclesie Collegiate etiam conveniunt & ibdem primo cantabitur tertia, deinde Missa, de post sexta & tunc revertitur processio ad Ecclesiam Majorem, post prandium cantabitur nona.

tertia & quarta celebrantur, Clero & populo in Metropolitanam Ecclesiam congregato Archi Episcopus vel Pœnitentiarius cinerem ex olivarum ramis factum benedicit; deinde singulorum capitibus imponit dicens: *Memento homo, quia cinis es & in cinerem reverteris.* Respondet accipiens: *Memor ero.* Deinde proceditur ad Basilicam sancti Simpliciani, ubi dictis Litaniis & Oratione subditur: *Dominus vobiscum.* Tum Lector Major secundicerius recitat lectionem ex Jöele Propheta: Hæc dicit Dominus Deus, Convertimini ad me in toto corde vestro &c. & post responsorium, quod primus Notarius præcinit, primus Diaconus Ordinarius præmisso *Dominus vobiscum* recitat Evangelium ex Mathæo: *Nolite putare, quoniam veni solvere legem &c.* Idem fit pro portione per duodecim ipsa die Ecclesias, in quibus eodem ordine diversæ ex scriptura lectiones fiunt.

Secunda die item fit processio per novem Ecclesias, in quibus singulis singulæ duæ leguntur lectiones, una passim ex veteri Testamento, altera ex Evangelio. In Ecclesia septima, quæ est sancti Nazarii, Diaconus ante lectionem Evangelii elata voce ait: *parcite fabulis.* Custos etiam: *silentium habete.* alter vero respondet: *habete silentium.* tum legitur Evangelium ex Luca: *Accessit ad Dominum Jesum quidam Princeps & interrogavit eum dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? &c.*

Tertia die supplicatio instituitur per undecim Ecclesias & in quinta quæ est ad sanctum *Laurentium*, dicitur item à Diacono: *parcite fabulis.* & reliqua ut supra, postea Evangelium secundum Lucam: *Homo quidam habuit duos filios &c.*

Aliis

Aliis etiam diebus fiebant in Galliis ejusmodi ſupplicationes: In Epiphania, Aſcenſione, & prima die Novembris. De Epiphania teſtis eſt *Gregorius* in Hiſtoriæ lib. 5. cap. 4.: Interim advenit dies ſanctus Epiphaniæ & hic *Roccolenus* magis ac magis torqueri cæpit; denique cum pſallentes de Eccleſia egreſſi ad Baſilicam, nempe de Eccleſia Cathedrali Turonenſi ad Baſilicam ſancti *Martini* properarent, hic poſt crucem præcedentibus ſignis equo ſuper poſitus ferebatur. Itaque in illis ſupplicationibus præferebantur Crux & Signa, uti etiam nunc, id eſt, vexilla.

Idem *Gregorius* de Aſcenſione in libri item quinti cap. II. Die autem beato, inquit, quo Dominus ad cœlos poſt redemptum hominum adſcendit glorioſus, cum ſacerdos, is eſt *Avitus* Epiſcopus Avernenſis, de Eccleſia ad Baſilicam pſallendo procederet &c. ex his colligimus, in Gallicanis olim Eccleſiis moris fuiſſe, ut ſimiles ſupplicationes in majoribus feſtis, ut modo, fierent.

Alias litanias indixit Concilium Lugdunenſe ſecundum Canone VI: ut in prima hebdomada noni menſis, hoc eſt, ante diem Dominicam, quæ primo in ipſo menſe illuxerit, litaniæ ſicut ante Aſcenſionem Domini ſancti Patres fieri decreverunt, deinceps ab omnibus Eccleſiis ſeu parochiis celebrentur. Ita ſtatutum Anno DLXVII.

Denique ſanctus *Gallus* Arvernorum Antiſtes cum lues inguinaria ſuo tempore per diverſas Galliarum regiones deſæviret, Rogationes illas inſtituit, ut media Quadrageſima pſallendo ad Baſilicam beati *Juliani* martiris itinere pedeſtri venirent. Sunt autem in hoc itinere quaſi ſtadia CCCLX,

P apud

apud *Gregorium in hist. lib.* 4. *cap.* 5. Idem *in lib. de vitis Patrum cap.* 6. mentionem facit de Rogationibus illis, quæ quot annis ubique in paschate fiunt. Sed hic paschatis nomine intelligendum est tempus illud, quod à Resurrectione ad Ascensionem immo ad Pentecosten excurrit. Nescio (ait *Mabillonius supra cit. pag.* 155.) an de his Rogationibus intelligendus sit *Gennadii* locus *ex cap.* 59. *de scriptoribus Ecclesiasticis*, ubi de *Honorato* Massileensi Episcopo etiam tunc superstite agens, litanias, inquit, ad inclinandam Dei clementiam cum plebe sibi credita pro viribus agit. *Avitus* Viennensis in illo triduo totidem sermones habuit, ex quibus unus integer, aliorum vero duorum fragmenta exstant. De litaniis contra barbarorum incursiones indicendis, simulque de moribus corrigendis exstat insignis *Gregorii M. Epistola nempe* 45. *lib.* 9.

Aliter reperitur in ordinario ad gradus, nempe: *Feria secunda in Rogationibus* circa horam sextam cantatur Prima, infra quam legatur Missa in summo altari & finitis primis processio nostra transibit ad Ecclesiam Majorem, ubi alie Ecclesie cum crucibus & vexillis congregantur, cum quibus, etiamsi dies festiva fuerit, cappati ibimus primo ad *S. Albanum*, deinde ad Ecclesiam sancte *Marie in Campis*, ubi cantabitur Missa, ante Missam tertia, post Missam sexta & post reversionem ad Ecclesiam Majorem cantabitur ibidem nona. Nos autem cum nostra processione ibimus ad ambitum nostrum, in quo dicetur psalmus *de profundis* more consueto.

Feria tertia in Rogationibus. Post primas transibimus cappati ad Ecclesiam Majorem, inqua alie Eccle-

sie

ſie Collegiate conveniunt & cum illis ibimus ad villam *Britzenheim*, ubi primo tertia deinde Miſſa & ſexta cantabuntur & poſt reverſionem ad Ecclesiam Majorem cantabitur nona.

Feria quarta in Rogationibus. Finita prima ibimus in Proceſſione cappati ad Eccleſiam Majorem & cum illis ibimus ad *S. Petrum* deinde ad *S. Theoneſtum* ubi primo cantatur Tertia deinde Miſſa de poſt ſexta, quibus finitis revertitur proceſſio omnium Eccleſiarum usque ad lapideum pontem, ubi habetur ſtatio de ſancto *Georio*, deinde intrat proceſſio ad civitatem, primo ad Eccleſiam *S. Gingolffi*, ubi etiam ſtatio habetur. Deinde nos cum Dominis Eccleſie Majoris ibimus ad Eccleſiam noſtram ſed Domini de ſancto *Petro* & de *S. Steffano* ibunt ad Eccleſiam Dominorum Theutonicorum & deinde ad ipſorum Eccleſias continuando ipſorum conſuetas proceſſiones: Hac die ſtatio in reditu dum appropinquat turri ad portam ferream dictæ &c. Domicelli Majoris accedunt carceres, captivoſque libertati reſtitutos ad Metropolitanam perducunt pane & vino reficiendos. Addit *Ordinarius antiquus*, id fieri ob venerationem SS. Reliquiarum quæ in proceſſione portantur. Hæc liberatio è carcere alludere videtur ad indulgentias à SS. Martyribus & Confeſſoribus olim per libellos lapſis datas. Vide *Gerbert de Liturgia Alemann. part.* 2. *p.* 481. *Baronius Annal. Eccles. T. II. p.* 428. *& T. IV. p.* 198. ubi Imppp. *Valentinianus*, *Valens* & *Gratianus* ſtatuerunt: Ob diem paſchæ, quem intimo corde celebramus, omnibus, quos reatus aſtringit, carcer incluſit, clauſtra diſſolvimus, attamen ſacrilegus, in Majeſtatem reus, in mortuos veneficus ſive maleficus,

 adul-

adulter, raptor, homicida communione iſtius muneris ſeparentur. Id ipſum hic quoque obſervari videmus, cum enormium hujusmodi criminum rei ad alios transferuntur carceres, finita ſtatione ad priorem cuſtodiam reducendi. Fortaſſe etiam Majores noſtri per hanc liberationem captivorum alluſerunt ad diu expectatam liberationem Patrum è limbo. Liberati captivi adducuntur ad Metropolitanam, ubi reſeratis chori portis intonatur *Te Deum* & antea captivi ad ſacriſtiam ducuntur libertate donati.

Rupertus Abbas *Tuitienſis lib. 9. de Divin: Offic: cap. 9.* refert: Quod hac die proceſſionem agimus, illud nobis commendat, quod Dominum noſtrum ſequi debeamus in ipſum cœlum, quo præcurſor ipſe introiit, per eandem Obedientiæ viam, quam ipſe factus Obediens usque ad mortem exemplo ſuo præmonſtravit. Nam & ipſe mox Aſcenſurus in cœlum, hoc ipſum ſignificare dignatus eſt, ſicut *Lucas* Evangeliſta refert, cum enim dixiſſet Dominus: Ego mittam promiſſum Patris mei in vos, vos autem ſedete in civitate, quo ad usque induamini virtute ex alto; ſecutus *Lucas* adjunxit: Eduxit autem eos foras in *Bethaniam.* Eductione illa, quod nos eum ſequi debeamus, ut prædictum eſt, nomine Bethaniæ, quod interpretatur Obedientia, ſignificavit, quod imitando ejus Obedientiam membra ejus eſſe & cum illo omnia verbo virtutis ſuæ portante, aſcendere valeamus. Recte itaque de Reſponſoriis, quod magis ad eandem pertineant eductionem, diligentioris Eccleſiæ ordines cantant in hac proceſſione, ut nos Reſponſorium hoc: Eduxit Dominus Jeſus diſcipulos ſuos foras in Bethaniam & benedixit

eis,

eis, quod ex Evangelio *Lucæ* ſumptum eſt; hoc enim cantando & procedendo nobis invicem loquimur & commemoramus id ipſum, quod illa Dominus eductione ſignificabat videlicet, quod ſequaces ejus de mundo foras exire debeant, ſicut jam dixerat illis: Ego elegi vos de mundo ut eatis & fructum afferatis. quò eatis? utique in univerſum mundum, nam hoc eſt, quod & tunc ait illis ſecundum *Marcum*: Euntes in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ.

Ex ordin: Trevir: Feria ſecunda Rogationum in choro: Propitius &c. *ut ſupra* cum precibus. Surgite ſancti &c. *ut ſupra.*

Exeundo ad D. Virginem: ant. Salvator mundi ſalva nos omnes, ſancta Dei Genitrix virgo ſemper Maria ora pro nobis precibus quoque ſanctorum Apoſtolorum, Martyrum & Confeſſorum atque ſanctarum Virginum ſuppliciter petimus ut a malis omnibus eruamur boniſque omnibus nunc & ſemper perfrui mereamur all.

Pſalm: Domine quid multiplicati ſunt. preces. Ne reminiscaris. Exurge Domine. Poſt partum. Domine exaudi: Dominus vob: Quæſumus omnipotens Deus &c. *ut ſupra.* Concede nobis quæſumus Domine Deus perpetua mentis & corporis ſanitate gaudere & glorioſa beatæ *Mariæ* ſemper Virginis interceſſione à præſenti liberari triſtitia & futura perfrui lœtitia per C. D. N.

Exeundo: Beata es *Maria* Mater Domini *Jeſu Chriſti*, quia ex te mundi ſalus advenit, jam virgo glorioſa gaudes ante Dominum, intercede pro nobis ad filium.

Deinde ℟. Ex ejus tumbæ &c. *ut ſupra.* Beatus vir.

ut supra. Psalm. Domine ne in furore. preces, *Dignare Domine. Miserere nostri Domine. Posuisti Domine. Domine exaudi. Dominus vobiscum.* Oremus: *Deus qui irasceris &c. ut supra.*

Da nobis præsumus Domine vitiorum nostrorum flammas extingure, qui beato *Laurentio* martyri tuo tribuisti tormentorum suorum incendia superare per C. D. N.

Exeundo ℣. potens in terra. *deinde* Exurge *ut supra.*

Ad S. Agnetem. ℟. pulchra facie sed pulchrior fide beata es *Agnes* respuens mundum lœtaberis cum angelis, intercede pro omnibus nobis. *Psalm:* Ad Dominum cum tribularer. preces & collectæ *ut in die cinerum.*

Exeundo ℣. specie tua & pulchritudine tua intende prospere procede & regna.

Ad S. Gervasium. Tristitia vestra. *ut supra. Psalm: Miserere.* preces. *Ne reminiscaris. Adjuva nos. gloriosus Deus. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Omnipotens sempiterne Deus &c. ut supra ad S. Kilianum.*

Omnipotens sempiterne Deus qui per gloriosa bella certaminis ad immortales triumphos sanctos Martyres extulisti, da cordibus nostris dignam pro eorum commemoratione lœtitiam, ut quorum hic patrocinia pio amore complectimur, eorum precibus adjuvemur. per C. D. N.

Exeundo: ℣. Mundus quidem. *Deinde ant:* Gloria tibi Trinitas, æqualis una Deitas & ante omnia sæcula & nunc & in perpetuum.

Psalm: Ad te levavi. preces. Da nobis Domine auxilium de tribulatione. Fiat Misericordia tua.

Bene-

Benedicamus Patrem & filium cum ſancto Spiritu. Domine exaudi. Dominus vobiſcum:

Reſpice Domine propitius plebem tuam & toto corde ſubjectam præſidiis invictæ pietatis attolle.

Omnipotens ſempiterne Deus qui dediſti famulis tuis in Confeſſione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoſcere & in potentia Majeſtatis adorare unitatem, quæſumus, ut ejusdem fidei firmitate ab omnibus ſemper muniamur adverſis per C. D. N.

Sequitur immediate ant: Laus & perennis gloria Deo Patri & filio ſancto ſimul Paracleto in ſæcula ſæculorum.

Extra portam: Oremus dilectiſſimi. *ut ſupra.*

Ex Oppoſito S. Albani. ant: Beatus vir. *ut ſupra.* ℣. poſuiſti Domine &c. Adeſto Domine Supplicationibus noſtris, ut qui ex iniquitate noſtra reos nos eſſe cognoſcimus, beati *Albani* Martyris tui interceſſione liberemur. per C. D. N.

Ad S. Crucem: Sanctifica nos Domine ſignaculo ſanctæ crucis, ut fiat nobis obſtaculum contra ſæva jacula inimicorum, defende nos Domine per lignum ſanctum & per pretium juſti ſanguinis tui, cum quo nos redemiſti. alleluja.

Duo Vicarii præcinunt litaniam ſequentem:

Dicamus omnes, Domine Miſerere. *Chorus reſpondet*: Dicamus &c.

Ex toto corde & ex tota mente Oramus te. Domine &c.

Pro ſancta Eccleſia Catholica quæ eſt in toto orbe diffuſa ſupplicamus te. Dicamus &c.

Pro Paſtore noſtro N. & omni clero ejus imploramus te. Domine &c.

Pro aëris temperie & fœcunditate terræ deprecamur te. Dicamus &c.

Pro his, qui infirmantur & diversis languoribus detinentur exoramus te. Domine &c.

Pro remissione peccatorum vel emendatione morum rogamus te.

Exaudi nos Deus in omni oratione nostra quia pius &c.

Psalm: Deus misereatur. preces. *Memento nostri Domine. Da nobis Domine auxilium, De tribul: Dicite in nationibus* all. *Domine exaudi. Dominus vobiscum.*

Parce Domine parce peccatis nostris & quamvis incessabiliter delinquentibus nobis continua pœna debeatur; præsta quæsumus, ut quod ad perpetuum meremur exitium, transeat in correctionis auxilium.

Deus qui pro nobis filium tuum crucis patibulum subire voluisti, ut inimici à Nobis expelleres potestatem concede nobis famulis tuis, ut resurrectionis gloriam consequamur per eundem D. N.

Exeundo ant: O crux splendidior cunctis astris mundo celebris, hominibus multum amabilis, sanctior universis, quæ sola fuisti digna portare salutem mundi, dulce lignum, dulces clavos, dulcia ferens pondera, salva præsentem catervam in tuis hodie laudibus congregatam alleluja.

Felix namque *ut infra.* Inter natos *ut infra.*

Ad S. Maternum: Assumpto itaque secum *Valerio* beatus *Eucharius Romam* rediit & Magistrum taliter est affatus: Amplius gentes docere nequimus, nisi *Maternus*, qui defunctus est, resuscitetur.

℣.

℣. ut virtus Domini Noſtri *Jeſu Chriſti* Germaniæ atque Galliæ manifeſtetur.

Pſalm: Levavi. preces. Fiat miſericordia. Eſto nobis Domine. juſtus ut palma. &c.

Afflictionem familiæ tuæ quæſumus Domine intende placatus, ut indulta venia peccatorum de tuis beneficiis ſemper gloriemur.

Miſericordiam tuam Domine Nobis quæſumus interveniente beato *Materno* confeſſore tuo atque Pontifice clementer impende & Nobis peccatoribus ipſius propitiare ſuffragiis per C. D. N.

Exeundo ant: Amavit eum Dominus & ornavit eum all. all.

Ad S. Eucharium in Choro: filiæ *ut ſupra. Pſalm*: Domine exaudi preces & collectæ *ut ſupra feria* 6. *Quadrag. ad S. Mathiam. Deinde canitur ſexta & Miſſa*: exaudivit ut ſupra.

Exeundo ℣. Quoniam. Gratias *ut ſupra, fer* 6. *Quadrag.* O mira. *ut infra.*

Pſalm: De profundis. preces & collectæ *ut in die cinerum ad S. Helenam* ℣. admirabile. Regina cœli. Regnum mundi. *ut ſupra.* Chriſtus reſurgens. *ut ſupra* ſedit Angelus. *ut ſupra.*

Litania: Ardua ſpes mundi ſolidator & inclite cœli. Chriſte exaudi nos propitius famulos. Ardua &c.

Virgo Dei genitrix rutilans in honore perenni.
Ora pro famulis ſancta *Maria* tuis. Chriſte &c.
Angele ſumme Dei *Michael* miſereſcito noſtri,
Adjuvet & *Gabriel* atque pius Raphael. Ardua &c.
Aſpice nos omnes Clemens *Baptiſta Joannes*,
Petreque cum *Paulo* nos rege doctiloquo. Chriſte &c.

Cœtus Apoſtolicus ſit nobis fautor & omnis.
Patriarcharum Propheticusque chorus. Ardua &c.
Poſcere nunc *Stephanum* ſtudeamus carmine ſummum.
Ut cum Martyribus nos juvet intrepidus. Chriſte &c.
Inclyte *Laurenti* qui flammas exuperaſti,
Victor ab ethereo nos miſerere choro. Ardua &c.
Conſul *Palmati*, Gregis & Dux Thyrſe beati.
Veſtris pro famulis ſurgite Trevericis. Chriſte &c.
Splendide *Sylveſter*, *Gregori* ſancte Magiſter,
Nos quoque cum ſociis ferte juvando polis. Ardua &c.
O *Benedicte* pater monachorum Galleque frater,
Cum reliquis ſanctis nos refovete polis. Chriſte &c.
Et Confeſſoris interventu *Simeonis*,
Devotos famulos Chriſte tuere tuos. Ardua &c.
Virgineos flores *Agnes Agatheſque* ferentes,
Auxilio veſtris addite nos ſociis. Chriſte &c.
His *Walburga* Comes noſtras pia ſuſcipe voces,
Nos & cum Domino protege ſancta polo. Ardua &c.
Innocuos pueros reſonemus laude peremptos.
Qui nos perpetuos efficiant pueros. Chriſte &c.
Omnes o ſancti noſtræ ſuccurrite vitæ. Omnes. &c.
Perque crucem ſanctam ſalva nos Chriſte Redemptor. Omnes &c
Ira deque tua clemens nos eripe Chriſte.
Nos peccatores audi te Chriſte rogamus.
Ut pacem nobis dones. Te &c.
Crimen ut omne tuis ſolvas. Te &c.
Auræ ut temperiem dones. Te &c.
Ut fruges terræ dones. Te &c.
Ut populum cunctum ſalves. Te &c.
Eccleſiamque tuam firmes. Te &c.

Fili

Fili celſi throni nos audi te deprecamur.
Agne Dei patris nobis miſerere puſillis.
Chriſte exaudi nos. O Kyrie ymas eleyſon.
Laudate Dominum omnes gentes, cum ℣. & collecta.

Feria Tertia Rogationum. Ad proceſſionem in Choro noſtro: Propitius. ut ſupra. *Pſalm*: Domine ne in furore I. preces. *Dignare Domine. Miſerere noſtri. Fiat miſericordia. Solve jubente Deo terrarum Petre catenas. Domine exaudi. Dominus vobiſcum*:

Deus innocentiæ reſtitutor & amator, dirige ad te tuorum corda ſervorum, ut ſpiritus tui fervore concepto & in fide inveniantur ſtabiles & in opere efficaces.

Deus qui beato *Petro* Apoſtolo collatis clavibus regni cœleſtis ligandi atque ſolvendi Pontificium tradidiſti, concede propitius, ut interceſſionis ejus auxilio á peccatorum noſtrorum nexibus liberemur per C. D. N.

Eundo ad S. Gangolphum ant: Cum jucunditate exibitis & cum gaudio deducemini nam & montes & colles exilient exſpectantes vos cum gaudio alleluja.

Ad S. Gangolphum: ℟. Beatus Vir. *ut ſupra*: *Pſalm*: Beati quorum. preces. Ab occultis meis. Converte nos. Poſuiſti Domine. Domine exaudi. Dominus Vobiscum.

Purifica quæſumus Domine tuorum corda fidelium, ut a terrena cupiditate nudati & a præſentis vitæ periculis eruantur & perpetuis donis firmentur.

Sancti Martyris tui *Gangolphi* nos quæſumus Domine

ne Oratio sancta Conciliet, quæ sacris virtutibus veneranda refulget. per C. D.

Exeundo: Potens in terra. Cum *Gloria. Deinde* exurge. *ut supra.*

Prope hospitale ant. Filiæ Jerusalem. *ut supra* collecta *ex station: Luporum. ad hospitale.* postea: oremus dilectissimi *ut supra.*

Ad S. Joannem: Inter natos. *ut infra Psalm*: Domine ne in furore 2. preces. Ne reminiscaris. adjuva nos Deus Fuit homo missus. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Absolve quæsumus Domine nostrorum vincula peccatorum, & quidquid pro eis juste meremur, propitiatus averte.

Præsta quæsumus omnipotens Deus ut familia tua per viam salutis incedat & beati *Joannis* Præcursoris hortamenta sectando, ad eum quem prædixit, secura perveniat Dominum nostrum Jesum Christum, qui tecum &c.

Exeundo ℣. Fuit homo.

Ad S. Mariam in Horreo: stirps jesse Virgam produxit, virgaque florem & super hunc florem requiescit spiritus almus. ℣. Virgo Dei genitrix virga est, flos filius ejus. Gloria Patri &c.

Post ℟ *ante* ℣ *per duos vicarios S. Paulini & Simeonis cantatur litania*:

Agne Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis. Suscipe deprecationem nostram, qui sedes ad dexteram Patris. Gloria Patri &c.

Chorus: Exaudi Deus voces nostras.

Vic: Exaudi Christe.

Chorus: Miserere nobis.

Exaude

Exaude Deus orationem populi tui ſancte ſanctorum Deus, miſerere nobis.
Sancte illuminator mundi, miſerere nobis.
Sancta Dei Genitrix, intercede pro nobis.

S. Michael. S. Gabriel. S. Raphael.
S. Joannes. S. Petre. S. Paule.
S. Andrea. S. Stephane. S. Clemens.
S. Laurenti S. Georgi. S. Euchari.
S. Valeri. S. Materne. S. Pauline.
S. Simeon. S. Felicitas. S. Petronilla.
S. Perpetua. S. Irmina.
Omnes ſancti. Intercedite pro nobis.

Exaudi Deus voces noſtras.
Exaudi Chriſte miſerere nobis.
Exaudi Deus orationem populi tui. Kyrie eleyſon. Chriſte eleyſon. Kyrie eleyſon.

Pſalm: Deus miſereatur. preces. Convertere Deus usquequo. Reſpice Domine in ſervos tuos & in opera tua. Ave Maria gratia plena. Domine exaudi. Dominus vobiſcum. Collectæ: Auxiliare & Porrige &c. *ut ſupra.*

Exeundo ℣ virgo. *cum* gloria.

Ad S. Paulum: ℟. magnus. *ut ſupra.*

Pſalm: Domine exaudi I. Preces. Converte nos. Fiat miſericordia. Nimis honorati. Domine exaudi. Dominus vobiſcum:

Exaudi quæſumus omnipotens Deus ſupplicum preces & confitentium tibi parce peccatis, ut pariter nobis indulgentiam tribuas benignus & pacem.

Deus qui multitudinem gentium beati Pauli Apoſtoli tui prædicatione docuiſti, da nobis quæſumus, ut cujus merita colimus, ejus apud te patrocinia ſentiamus. per. C. D. N.

Exeundo

Exeundo ant: Chriſto &c.

Ad S. Catharinam. ℟ ſurge Virgo & noſtras ſponſo preces aperi, tua vox eſt dulcis in aure Domini, quæ pauſas ſub umbra dilecti, ab æſtu mundi transfer nos ad amœna paradiſi.

Pſalm: Ad Dominum cum tribularer. preces. Dignare Domine. Miſerere noſtri Domine. ſpecie tua. Domine exaudi. Dominus vobiſcum:

Collecta. Deus qui juſte. ut ſupra.

Deus qui dediſti legem Moyſi in ſummitate montis Sinai & in eodem loco corpus beatæ Catharinæ virginis & Martyris tuæ per ſanctos Angelos tuos mirabiliter collocaſti, præſta quæſumus, ut ejus meritis & precibus ad montem, qui Chriſtus eſt, pervenire mereamur. qui tecum &c.

Exeundo: Pulchra Syon filia pro mortali tunica agni tecta vellere & corona Gloriæ. ab æſtu &c.

De S. Mauritio: Pretioſa in conſpectu Domini all. Mors ſanctorum ejus all. ℣. in conſpectu omnis populi ejus in atriis tuis Jeruſalem, mors &c.

Ante ℣: *Dicuntur*: preces. *Pſalm* Levavi. Memento noſtri Domine. Da nobis Domine auxilium de ſancto. Exultabunt ſancti. Domine exaudi. Dominus vobiſcum: Fac nos quæſumus Domine mala noſtra toto corde reſpuere, ut bona tua capere valeamus.

Præſta quæſumus omnipotens Deus, ut qui glorioſos Martyres fortes in ſua confeſſione cognovimus, pios apud te in noſtra interceſſione ſentiamus per C. D. N.

Ad S. Martinum: ℟ lux perpetua. *ut ſupra. Pſalm*:

Ad

Ad te levavi. preces & collectæ *ut fer 6. Quadrag. ad S. Martinum.*

Exeundo: juste autem. *Deinde* ℟. Martinus. *ut supra.*

Ad S. Symphorianum: Tristitia vestra. *ut supra. Psalm: Domine non exaltatum.* preces. *Ab occultis. converte nos. Exultent justi. Domine exaudi. Dominus vobiscum.*

Protector in te sperantium Deus, salva populum tuum, ut à peccatis liber & ab hoste securus in tua semper gratia perseveret.

Exaudi quæsumus Domine Clementer preces servorum tuorum, quatenus illorum meritis tuam consequamur gratiam, quorum hic patrocinia veneramur.

De S. Remigio ant: O quam venerandus es egregie Confessor Christi, qui terrena contempsisti & cœli januas exultans petisti modo Victor fulges in virtute cœlesti, ideoque supplices exoramus ut intercedas pro nobis ad Dominum Jesum Christum.

Psalm: De profundis. preces. Esto nobis Domine. Nihil proficiat inimicus. Amavit eum. Domine exaudi &c:

Tua nos Domine protectione defende & ab iniquitate semper defende.

Deus qui devota beati *Remigii* Confessoris tui atque Pontificis instantia nos ad agnitionem sancti nominis tui vocare dignatus es, concede propitius, ut cujus memoriam agimus, ejus apud te patrocinia sentiamus. per C. D. N.

Deinde

Deinde ant: Amavit. *ut supra. Ad Martyres* ℟. Felix namque. *ut infra.*

Psalm: Domine exaudi 2. preces & collectæ *ut fer.* 6. *Quadrag. ad Martyres. sequitur sexta & Missa*: Exaudivit. ut supra.

Exeundo: ℣ ora pro populo. Regina cœli. Christus resurgens. *ut supra.* cum Rex. *ut supra.* sedit Angelus. ut supra:

Deinde Litania:

Humili prece & sincera devotione ad te clamantes Christe exaudi nos.

Chorus: Humili prece &c.

Summus & omnipotens Genitor qui cuncta creasti,
Æterne Christe filius atque Deus, nec non sanctificans Dominator spiritus almus,
Unica Majestas, Trinaque sola Dei. Ad te &c.
Ipsa Dei Genitrix reparatrix inclyta mundi,
Quæ Dominum casto corpore concipiens.
Perpetua semper radians cum virginitate.
Indignos famulos virgo *Maria* tuos. humili &c.
Angelici proceres cœlorum exercitus omnis.
Æterno semper lumine conspicuus.
Agmine ter trino supero per sidera regno,
Laudibus æternum concelebrant Dominum. Ad te &c.
Petrus cum *Paulo*, *Thomas* cum *Bartholomæo*.
Et *Jacobus* sanctis nos relevent precibus
Andreas Mathæus Barnabas atque *Joannes*.
Matthæus Lucas Marcus & altisonus. humili &c.
Cœtus Apostolicus duodeno sidere comptus,
Propitius cunctos protege nos famulos,
Et quos multiplices lacerant per crimina pestes
Peccata absolvens fac bona cuncta sequi. Ad te &c.

Nunc

Nunc *Stephanus*, *Linus*, *Clemens*, *Anacletus* &
Almus,
Sixtus, *Alexander*, *Corneliusque* Pius.
Hippolitus, *Vitus*, *Laurentius* atque *Modestus*.
Chrisogonusque pius nos miserendo juvent. Humili &c.

Palmatius, *Thyrsus*, *Constantinus* & *Jovianus*.
Constans Justinus Papiriusque puer.
Soter Alexander Maxentius atque *Leander*.
Cum Grege nos socio concilient Domino. Ad te &c.
Athletæ Domini vos nunc deposcimus almi,
Ciriacus pius atque *Bonifacius*.
Pancratius Paulus Georgius atque *Joannes*,
Crimine pro nostro ferte juvando preces. Humili &c.
O vos martyrio decorati nomine Christi,
Conspicui testes purpurei proceres
Qui bello invicti superastis dœmonis iras,
Conspirata manus vincere morte minas. Ad te &c.
Sylvester, *Damasus*, *Gregorius Ambrosiusque*,
Hilarius Zeno Maximus atque *Leo*,
Martinus, *Proculus Cesarius Eusebiusque*,
Orent pro nostris Criminibus variis. Humili &c.
Eucharius, *Primus*, *Maternus Valeriusque*,
Maximinus & *Agritius* atque *Marus*.
Paulinus, *Felix*, *Severus*, *Nicetiusque*,
Treverici Patres nos foveant inopes. Ad te &c.
Ordo sacratus Confessorum præcipuorum,
Auxilio tutos undique redde tuos,
Atque tua nosmet prece dimittendo reatum,
Nos fragiles multum cladibus omnigenis. Humili &c.
Paulus & *Antonius Macarius Arsenius*que,
Pachomius, *Beda*, *Paphnutius*, *Simeon*,
Bertulphus, *Libertinus Basilius* atque,
Jeronimus Doctor nos miserate precor. Ad te &c.

O *Lutwine* Dei summi venerande sacerdos,
Nobis nunc famulis auxiliare tuis,
Nil sic perspicuum poterat vox clara referre.
Ut decet in tali nunc patris obsequio. Humili &c.
Hic tibi perpetuas resonant concentibus ædes,
Ossibus & sacris semper habetur honos.
Cum lœti famuli celebrant hic festa beati,
Laudibus instantes nocte dieque tuis. Ad te &c.
Dirige corda pius & tempora dirige nostra,
Atque dies lœtos ducere da famulis,
Ut valeant semper tibimet cantare quietem,
Te quoque cœlesti cernere vita poli. Humili &c.
O Dilecte Dei radians virtute corusca,
Sancte *Severe* pater junge preces pariter,
Intercede pius veniam poscendo misellis,
Aureque jam blanda gimina percipiens. Ad te &c.
Summe Dei cultor Monachorum Rector & Abba,
O *Benedicte* sacer atque benigne Pater,
Istud Cœnobium totumque tuum famulatum,
Nostraque sanctificans cuncta tuere simul. Humili &c.
Felicitas Felix Eululia Digna Verena,
Petronillaque cum perpete *Perpetua*,
Agnes atque *Agathes Christina Euprepia Thecla*,
Euphemia Regula Eugenia atque *Bona*. Ad te &c.
Virginitate chorus resplendens Candidularum,
Turba puellarum in integritate manens,
Quæ geminis gaudens pulchre decorata coronis,
Laude pudicitiæ martyriique simul. Humili &c.
Omnes nunc sancti nobis succurrite lapsis,
Et veniam nostris ferte juvando malis,
Nam vestris precibus petitis quæcunque rogantes,
Annuit ille pius nilque negat Dominus. Ad te &c.
Pacem perpetuam rogitamus, respice Christe,

Et

Et sanæ vitæ gaudia nostra diu.
Temperiem cœli tribuens ut copia frugum;
Omnibus exundet ubere lœtitiæ. Humili &c.
Agne Dei Patris, qui mundi crimina tollis,
Optatæ pacis munera dona reis.
Kyrie pantocrator ydos sodysse te pantos,
Sub basileus γμων Christe eleyson ymas.
In choro Psalm: Laudate Dominum omnes gentes.
Feria quarta Rogationum.

Cantata etiam sexta fit processio solemniter. in choro: Propitius. *ut supra. Psalm*: Domine ne in furore. Cum precibus & collecta *ut supra. post*: Propitius.

Exeundo canitur ant: De Jerusalem exeunt reliquiæ & salvatio de monte Syon, propterea protectio erit huic civitati & salvabitur propter David famulum ejus. all. Exurge *ut supra*. Oremus *ut supra. post* exurge.

Ad S. Simeonem in Choro: Te sanctum. *ut in Dominica passionis.* Psalm. preces & coll. *ut ibidem. Exeundo*: Michael *ut ibid. ad tumbam S. Simeonis.* Venerantes. *ibid.* Psalm. preces coll. justum. ut ibidem.

Ad S. Joannem. inter natos. *ut infra.* Psalm. Miserere. preces. memento nostri Domine in beneplacito. Da nobis Domine auxilium. justus ut palma florebit. Domine exaudi &c.

Quæsumus omnipotens Deus, ne nos tua misericordia derelinquat, quæ & errores nostros semper amoveat & noxia cuncta depellat.

Deus qui conspicis, quia nos undique mala nostra perturbant, per Precursorem gaudii corda nostra lœti fica per C. D. N.

Exeundo ℣ fuit homo. *extra portam cantantur an. sequentes interposita pausa.*

Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus & ira tua & à civitate ista & de Domo sancta tua quoniam peccavimus all. *alia.*

Inclina Domine aurem tuam & audi, respice de cœlo & vide afflictionem populi tui, exaudi Domine, propitiare Domine, intende ne tardaveris, quia nomen sanctum tuum invocatum est super nos alleluja. *alia.*

Invocantes Dominum exclamemus ut respiciat populum suum conculcatum & dolentem ut protegat templum ne ab impiis contaminetur sed misereatur nimis afflictæ civitatis suæ. *alia.*

Domine Rex Deus *Abraham* dona nobis pluviam super faciem terræ, ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus noster all. *alia.*

Inundaverunt aquæ Domine super capita nostra, invocabimus nomen tuum de lacu novissimo ne avertas faciem tuam à singultu nostro alleluja.

Iniquitates nostras aufer à nobis Pater omnipotens ut hoc templum tuo nomini dedicatum puris mereamur mentibus introire, sancto *Petro* cum istis omnibusque sanctis intercedente cælestes portas nobis dignare aperire alleluja.

Ante ingressum S. Paulini. Antiph. Timor & tremor venit in Niniven civitatem magnam per quem sceleratæ plebi indicitur jejunium & luctuosa turba induitur cilicio, contigit autem & Regem nobilem de solio suo descendere, ut esset humilior cunctis lugentibus, & præcepit per universum regnum, omnes viri & sexus fœmineus non gustent quid-

quidquam, boves & pecora non pascantur herbis terræ, pueri & vituli non sugant matrum ubera; sed clament ad Deum in fortitudine tribus diebus, ne periclitentur ut sodoma, sed tu Deus omnipotens misericors & miserator misertus es miseris. Nos sumus opera tua quæ dedisti filio tuo in hæreditatem sibi. Noli claudere aurem tuam ad preces nostras, sed subleva clemens afflictionem populi, illud revolvens, quod nobis pollicitus es dicens: convertimini ad me & ego revertar ad vos. alleluja.

Ad S. Paulinum. Isti sunt sancti. *ut supra.* Domine exaudi preces & coll. *ut supra feria 6. post Dominicam Passionis.*

Exeundo ℣. Tradiderunt. *postea*: Regnum mundi: *ut supra.*

Ad S. Maximinum ante crucem. O crux benedicta. *ut supra. Psalm.* de profundis. preces & coll. *ut fer. 6. post Domin: Pass. In choro.* Isti sunt viri sancti. *ut supra. Psalm.* Domine exaudi 2. preces & coll. *ut fer. 6. Pass.*

Exeundo: Fulgebunt. *ut supra.* sint lumbi. *ut supra.* Christus resurgens. *ut supra.* sedit Angelus. *ut supra.*

Deinde litania vulgaris, quæ supra. in choro: Laudate Dominum omnes gentes, & Missa.

In Die Ascensionis Domini. ℟. Post passionem suam per dies quadraginta apparens eis loquens de regno Dei all. & videntibus illis elevatus est: all. & nubes suscepit eum ab oculis eorum all. ℣ convescens præcepit eis ab jerosolymis ne discederent, sed exspectarent promissionem Patris. Et nubes&c.

Sine statione usque ad medium Majoris Ecclesiæ. * O Rex gloriæ Domine Virtutum, qui triumphator hodie super omnes cœlos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum Patris in nos spiritum veritatis all.

Intrando chorum: Ite in orbem universum & prædicate dicentes all. qui crediderit & Baptizatus fuerit, salvus erit. all. all. all.

Dominica infra octavam Ascensionis Domini. Omnis pulchritudo Domini exaltata est super sidera, species ejus in nubibus cœli, & nomen ejus in æternum permanet all. ℣ nisi ego abiero Paracletus non veniet, dum assumptus fuero, mittam vobis eum. Et nomen &c.

Ex ordin: Colon: Tribus diebus Rogationum vel præcedentibus festum Ascensionis D. N. J. C. Clerus collegiatus in Metropolitana convenit in nigris cum capsulis Reliquiarum & prima die fit statio ad Ecclesiam B. M. V. in Capitolio, secunda: ad Ecclesiam S. Cœciliæ. Tertia: ad Ecclesiam S. Gereonis. In singulis Ecclesiis ad introitum decantantur litaniæ & expost habetur missa cantabilis de Rogatione.

Ad festum Ascensionis conveniunt Ecclesiæ Collegiatæ etiam cum Reliquiis sed sine capsulis Reliquiarum ad Processionem solemnem per Ecclesiam B. M. V. ad gradus & atrium Dominicum faciendam.

---

* Hodie Statio ad Ecclesiam S. Stephani ubi solemne sacrum præsente choro Metropolitano celebratur.

§. XXXV.

Feria secunda post Dominicam *exaudi* in sinodo sancta (*bbb*): Missa de S. Anna cantatur.

Feria III. Ante Festum Pentecostes quando celebratur sinodus sancta in Ecclesia Magontina cantatur missa solemnis de Annunciatione B. M. V.

Feria IV. Post *exaudi.* in sinodo sancta cantabitur missa de S. Petro.

In Vigilia Pentecostes itur ad gradus B. M. V. ad benedicendum fontem vid. §. 27. not. *nn.*

(*bbb*) De Synodis per annos singulos in Diœcesi celebrandis meminit canon primus Concilii Germanici an. DCCXCII. à *Bonifacio* Archiep. celebrati: *statuimus per annos singulos sinodum congregari, ut nobis præsentibus canonum decreta & Ecclesiæ jura restaurentur & Religio Christiana emendetur.* Canon hic usque ad tempora Concilii Tridentini, ubi renovatus est, jam extensior jam remissior factus. Conf. §. 38. & litteram fundationis monasterii Cambergensis sub *Ruthardo* Archiep. Mog. an. 1090. factam, in qua legitur: *Hec omnia, ut multis innotescant, statutum est, ut semper subcustos Ecclesie sancti Martini hanc kartam in duobus annuis conciliis in audientia omnium circumsedentium & stantium legat.* de *Guden.* T. 1. *p.* 30.

In Festo Pentecostes (ccc) in secundis vesperis Statio ad fontem & diebus sequentibus nulla fit statio ad fontem.

E direc-

(ccc) Initium & causa Festivitatis Pentecostes id est Quinquagesimæ paulo altius repetenda est, ait *Rhabanus Maurus* Archiep. *Mog. lib.* 2 *de institut: Cleric. cap.* 41. Pentecostes enim dies hinc cepit exordium, quando Dei vox in Sina monte desuper intonans audita est & lex data est *Moysi*; in novo autem testamento Pentecostes cepit, quando adventum sancti Spiritus, quem *Christus* promisit, exhibuit. Quem, ait, non esse venturum, nisi ipse ascendisset in cœlum. Denique dum portam cœli Christus intrasset, decem diebus interpositis, intremuit subito orantibus Apostolis locus & descendente Spiritu sancto super eos, inflammati sunt ita, ut linguis omnium gentium Dei magnalia loquerentur. Adventus itaque Spiritus sancti de cœlo super Apostolos in varietate linguarum diffusa solennitatem transmisit in posteros, eaque de causa Pentecostes celebratur & dies ipse proinde insignis habetur. Concordat autem hæc Festivitas Evangelii cum festivitate legis. Illic enim postea quam agnus immolatus est, interpositis quinquaginta diebus, data est lex Moysi scripta digito Dei Hic, postquam occisus est Christus, qui tanquam ovis ad immolandum ductus est, celebratur verum Pascha. Exod. 12 & 20. & interpositis quinquaginta diebus Spiritus sanctus datur, qui est digitus Dei super CXX. discipulos Mosaicæ ætatis numero constitutos &c.

E Directorio Ecclesiæ B. M. V. ad gradus: Post Primam Processio de Ecclesia Majori fit ad Ecclesiam nostram cum crucibus & candelis circa emunitatem & hec Responsoria cantantur in progressione: *Spiritus sanctus. Repleti sunt.* Cum autem ventum fuerit in Chorum nostrum Cantor Ecclesie Majoris imponet ℟ *Advenit ignis.* Deinde Sacerdos dicit ℣ *Emitte spiritum.* Post hec cantatur Tertia, post Tertiam ad aspersionem aque benedicte cantatur: *vidi aquam.* Deinde in recessu Dominorum Ecclesie Majoris cantatur *salve festa Dies* ante Altare nostrum summum per tres Canonicos Ecclesie Majoris, & tunc recedit Processio Majoris Ecclesie de Ecclesia nostra & in exitu ejusdem processionis Organista noster cantabit in organis nostris & cum omnes in Choro majoris Ecclesie localiter steterint, Cantor imponit Ant: *Veni sancte Spiritus* ℣ *emitte spiritum tuum.* sine collecta, & tunc sequitur Missa ibidem. Nos autem post ipsorum Recessum cantabimus ad aspersionem aque Ant. *vidi aquam.* quam Cantor Ecclesie nostre imponet & tunc ibit Processio nostra cum vexillis & crucibus absque deportacione Monstrancie per portas ereas & per Forum Feni & ingrediendo portas graduum circumeundo ambitum & baptismum cum ℟: *repleti sunt.*

Apparuerunt Apostolis. cum autem redierint in chorum, cantor imponet Ant: *Veni sancte Spiritus.* que flexis genibus cantabitur, deinde sacerdos dicet ℣. *Emitte spiritum tuum.* Post hoc imponitur Officium Misse: *Spiritus Domini.*

Ex Ordin: Trevir: In die Pentecostes. cum complerentur dies Pentecostes erant omnes pariter dicentes all: & subito factus est sonus de cœlo all.

tanquam Spiritus torrens replevit totam domum all. all. ℣ repleti ſunt omnes Spiritu ſancto & cœperunt loqui tanquam &c. ℟ repleti ſunt omnes Spiritu ſancto & cœperunr loqui, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis & convenit multitudo dicentium all. ℣ Loquebantur variis linguis Apoſtoli magnalia Dei. & convenit &c.

Sine Statione: In medio Majoris Eccleſiæ ℟ hodie completi ſunt dies Pencoteſtes all. Hodie Spiritus ſanctus in igne diſcipulis apparuit & tribuens eis chariſmatum dona, miſit eos in univerſum mundum prædicare & teſtificari, qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit alleluja.

Intrando Chorum. Apparuerunt Apoſtolis diſpertitæ linquæ tanquam ignis all. ſeditque ſupra ſingulos eorum Spiritus ſanctus all, all.

De SSma. Trinitate: * ℟ Benedicat nos Deus Deus noſter, benedicat nos Deus & metuant eum omnes fines terræ. Gloria Patri &c. Deus miſereatur noſtri & benedicat nos Deus &c. Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui facit mirabilia ſolus. Et benedictum nomen Majeſtatis ejus in æternum. Replebitur Majeſtate ejus omnis terra, fiat. & bened: &c. Gloria Patri &c. & bened: &c.

§. XXXVI.

---

* Hodie Statio ad Collegiatam B. M. V. ad gradus.

§. XXXVI.

In *Die corporis Christi.* ** Missa sub laudibus legitur Quartale ante quintam, ita, ut in puncto quinte hore sit finita, & Prima pulsatur hora quinta, & sub Primis Sacrista portat venerabile Sacramentum ad altare more solito sicut heri in Vesperis cum ℣: *Tantum ergo &c.* Dictis Primis Processio ordinatur ordine ut sequitur:

Primo ordinantur duo vexilla, quibus utimur in Rogationibus, ante scholares procedendo, quæ portantur per scholares indutos rubeis Albis, qui stabunt in medio Chori expectantes processionem. Deinde omnibus Dominis Cappatis & in Choro stantibus ordinantur reliquie ex Sacristia usque extra Chorum expectantes processionem isto modo:

Nota: omnibus in Choro localiter stantibus more solito & Reliquiis in ordine extra Chorum stantibus Prelatus in altari indutus Alba & Cappa pretiosa aurea rubea Domini Reverendissimi, similiter Ministris eodem similique ornatu Domini Archi-Episcopi, Dalmaticis aureis indutis portantes

** Quæ infra de processionibus &c: referuntur, aliter hodie ordinata sunt. Jmmutationes alias circa Stationes alio forsan dabimus die.

tes libros aureos & Canonicis capitularibus ſenioribus Prelatum ducentibus induti rubeis palliis vel cappis Prelato aſtantibus. Prelatus recipit monſtranciam ad manus cantando ter: *Agnus Dei.* ut in libro proceſſionali, Choro ſemper reſpondente: *qui tollit peccata, miſerere nobis.* His expeditis dimittit Monſtranciam ante ſe ſtare in altare. Poſt hoc Angeli juxta altare ſtantes cantant Officium: *Ecce advenit Dominator Dominus.* Chorus cantat verſum & *Gloria Patri &c.* Angeli iterum cantant: *Ecce advenit &c.* quo finito Succentor in Choro incipit Reſponſorium: *Homo quidam fecit cenam magnam* & proceſſio procedit more ſolito. Sequitur Proceſſio, in qua talem obſerva ordinem:

Primo duo vexilla ante ſcolares ut in rogationibus, deinde ſequantur ſcolares ordinate duo & duo, poſt quos ſequuntur ſtangen Kerzen. Deinde duo paria rubea vexilla mit den gulden Borthen portant duo vicarii de ſancto Petro in rubeis Palliis vel Cappis, poſt quos duo juvenes cum candelis ardentibus, deinde ſequantur Reliquie.

Duo ſcolares induti in albis & tunicis variorum colorum cum puero de Innocentibus.

Duo ſcolares in albis & Dalmaticis ut

ſupra

ſupra variorum colorum cum alio puero de Innocentibus.

Duo ſcolares in albis & Dalmaticis variorum colorum portantes corpus *S. Sabine.*

Duo ſcolares in albis & Dalmaticis albis portantes caput ſancte A*galiſe.*

Duo ſcolares in albis & Dalmaticis viridibus portantes imaginem ſancti *Joannis Baptiſte.*

Duo ſcolares portantes imagines ſanctarum atque beatarum virginum *Cecilie* atque *Lucie* in albis & Dalmaticis albis.

Duo ſcolares in albis & Dalmaticis rubeis portantes imagines *Eliſabeth* atque *Agnetis.*

Duo vicarii de Ecclefia *S Joannis* portantes caput *S. Marthe* in Dalmaticis variorum colorum.

Duo vicarii ſancti *Joannis* cum Dalmaticis variorum colorum portantes ſanctum *Quiriacum* cum contrafactura Domini Reverendiſſimi.

Duo vicarii *ad Gradus* cum Dalmaticis variorum colorum portantes ſanctum *Lazarum.*

Duo vicarii de *S. Steffano* in rubeis Dalmaticis portantes capita Bede & Benedicti.

Du

Duo vicarii *ad Gradus* in Dalmaticis rubeis portantes ſanctum *Decencium.*

Duo vicarii *ad Gradus* in Dalmaticis blaviis portantes capita *Viti* & *Modeſti.*

Duo vicarii *S. Joannis* portantes *S. Eraſmum* in ornatu rubeo vel Dalmaticis rubeis.

Duo vicarii de *S. Petro* in albis Dalmaticis portantes reliquias *S. Marthe.*

Duo vicarii *ad Gradus* in rubeis Dalmaticis portantes ſanctum *Chriſogonum.*

Duo vicarii Eccleſie Magontine in rubeis Dalmaticis portantes ſanctum *Aureum.*

Duo vicarii *ad Gradus* in rubeis Dalmaticis portantes *Pancratium* atque *Georgium.*

Duo vicarii de *S. Petro* in Dalmaticis albis portantes *S. Annam.*

Duo vicarii Eccleſie Magontine caput Cecilie in albis Dalmaticis.

Duo vicarii *ad Gradus* in albis Dalmaticis portantes *S. Urſulam.*

Quatuor vicarii Eccleſie Magontine in quatuor rubeis Dalmaticis portantes ſedem Divi *Martini.*

Nota: ſequitur Monſtrancia ad Beatam virginem *ad Gradus*

Monſtranciam Divi *Bilhildis* duo vicarii *ad Gradus* in albis Dalmaticis.

Duo vicarii Eccleſie Majoris portantes

tes

tes digitum ſancti *Joannis Baptiſte* in Dalmaticis viridis coloris.

Alii duo vicarii Eccleſie Majoris in rubeis Dalmaticis portantes Divum *Mercurium.*

Duo vicarii Eccleſie Majoris in blaviis Dalmaticis portantes *S. Adelbertum.*

Duo vicarii Eccleſie Majoris in blaviis Dalmaticis portantes ſanctum *Martinum.*

Duo vicarii Eccleſie Magontine in Dalmaticis albis portantes *beatam Virginem.*

Poſt reliquias portantur certi cerei longi vulgariter ſtangen-Kertzen. Deinde duo vexilla rubea, Damaſt, portantur per duos juniores vicarios Eccleſie Magontine in rubeis palliis vel cappis.

Deinde ſequuntur Domini Vicarii, Canonici, atque Prelati omnes cappati atque palliis induti cum ſuis reliquiis atque ſertis. Poſt Dominos ſequuntur angeli cum ſuis ornamentis. Hinc caduceatores vel ſtabellarii cum baculis pretioſioribus, deinde duo paria vexilla cum aureis imaginibus per duos vicarios de *S. Petro* cum palliis rubeis & in medio erit vexillum argenteum Divi *Mauricii* quod per vicarium Divi *Steffani* portatur cum pallio *Mauricii* rubeo. Poſtea duo Chorales cum ſuis Dalmaticis rubeis pretioſis cum candelis, deinde Famuli ſacriſtarum unus lucernam cum candelis portans, alter nolas. Deinde duo

vicarii

vicarii in Dalmaticis viridibus ſpargentes roſas, poſtea duo miniſtrantes, deinde Prelatus portans venerabiliſſimum Sacramentum cum duobus aſtantibus vel ducentibus procedendo extra Eccleſiam usque ad forum, ubi Operarii ſtantes cum tectura vulgariter gebelcken exſpectantes Prelatum, & quatuor judices ſeculares cum baculis albis circa videlicet ante Sacramentum ad latus duo, & poſt Sacramentum ad latus duo ſic circumeundo usque ad Eccleſiam noſtram in reverſione.

In medio Eccleſie paratur altare ſub quo Prelatus cantat ter: *Ego ſum lux mundi.* Choro reſpondente juxta proceſſionalia. His expeditis cantantur Tertie & Officium Miſſe.

Sequitur alia Proceſſio:

Sciendum eſt, quod hec proceſſio facienda eſt in die ſancto corporis *Chriſti* niſi aura impediret & tunc deberet fieri Dominico die ſequenti vel in octava corporis Chriſti hoc modo:

Primo habeantur duo paria vexillorum & quando Miſſa parochialis fit de mane hora quarta, infra hanc pulſatur eo modo, quo fit in Rogationibus. Et poſt horam quintam cantetur Prima & congregetur clerus de Eccleſia Maguntina, de Eccleſia Beate *Marie*, ſancti *Joannis*, *Mauricii*

ricii vel quicunque alii interesse voluerint cum Rectoribus, scholaribus & pueris & habeant omnes pueri serta de floribus & herbis & vexilla parva portent in manibus cum nolis parvis inferius appensis, & circa horam sextam ponatur Sacramentum in Monstrancia pulchriore ad altare in choro Dominorum & preparent se Domini in meliore ornatu atque apparatu omnium Ecclesiarum predictarum, ita, quod Prelatus superior Majoris Ecclesie, qui pro tunc in loco fuerit, sacerdos, induatur casula pulchriore; qui portabit Sacramentum, cui debent duo Prelati, Abbates vel Canonici addi ad latus suum, ne cadat. Reliqui omnes Canonici Ecclesiarum predictarum induant cappas meliores & quilibet portabit peciam reliquiarum in manibus suis; ceteri autem vicarii non portantes reliquias vadant in superpelliceis suis melioribus ut consuetum est in festis. Omnibus ergo sic congregatis & ornatis exeat portans Sacramentum Altaris & elevato Sacramento cantet ter: *Agnus Dei* sub nota: *Regnum mundi.* & Chorus totus flexis genibus cantet: *qui tollis peccata mundi* usque ad finem, & hoc trina vice fiat. Et hec omnia fiant ad mediam horam ante septimam horam horologii. Deinde Angeli duo cum Albis habentes duas candelas in

manibus ſtent in gradibus Chori & cantent; *Ecce advenit Dominator Dominus*, ſuccentore incipiente Chorus cantat ℣ *Deus judicium tuum da. Gloria Patri &c.* Iterum Angeli: *Ecce advenit &c.* quo facto ſtent operarii fabrice extra apothecarium exſpectantes ſacerdotem tenentes tecturam ſub qua debet corpus Chriſti portari, que pulchre debet eſſe depicta, & Angeli duo ſupra deaurati cum ſertis habentes candelas in manibus ardentes. Et tunc exeant duo prima vexilla & ſi fuerint puelle de civitate cum candelis & ſertis ſuis, ille ſequantur illis ordinate due & due ſimul, poſt illas ſequantur ſcholares ordinate & habeant parvas coronas vel tonſuras, poſt ſcholares vicarii in ordine ſuo, poſt hos portabitur magna Monſtrancia beate *Marie* virginis quam ſequantur Canonici cum reliquiis in ordine ſuo, & ſi adeſſent plebani civitatis, vadant ante illos, qui portant Monſtranciam de Beata virgine & poſtquam omnes Canonici tranſierint, ſequatur ſecundum par vexillorum pulchriorum que portent duo vicarii & ſequantur duo Diaconi in albis veſtiti & ſpargant folia de roſis. Poſt hos vadant tres vel quatuor Muſici, poſt hos duo ſcolares parvi habentes alas angelicas & portant duas candelas ardentes quarum quelibet habeat tria talen-

ta

ta cere. Post hos sequantur portantes tecturam sub qua Prelatus portans Sacramentum cum duobus adjunctis vadat nudis capitibus & sequantur insuperpelliceis duo capellani Prelatorum & post hos vadant duo operarii Ecclesie cum longo ligno ut sit spatium populi sequentis & Sacramenti & sequatur populus humiliter sine strepitu. Et sciendum, quod omnes magne candele precedent processionem totam & non respicientes processionem debent transire cum baculis & dilatare processionem, ne à populo impediatur. Scultetus ac judices debent ire extra tecturam cum baculis suis & amovere populum ne fiat pressura circa Sacramentum. Item bacularii vel bacilliferi vel stabellarii Dominorum vadant ante Sacramentum cum baculis suis, Dominos & vicarios respiciant precentorem, scolares respiciant Rectores, alii vero operarii Ecclesie & proclamatores vini Dominorum vadant circa processionem cum baculis suis. Notandum, quod in nulla alia Monstrancia debet portari Sacramentum nisi sub tectura, sed reliquie possunt in eis portari. Item nota quod duo stationarii vel tres dividantur in processione cum nolis eorundem, ita quod circa Sacramentum sint nole meliores & debent intercise sonare non semper scilicet in ingressu platearum

& vicorum ne impediantur cantantes vel musici. Item cantus processionis fiat secundum ordinem historie de corpore Christi. Item bis pulsabitur cum majoribus campanis in egressu & in ingressu. Item transitus processionis fiat ita, quod exitus per Apothecarios & ante cambium descendatur retro beatam virginem ad forum feni, per vicum comitum versus sacrum sepulchrum & ulterius procedendo per vicum betzel-Gass & cantrifusorum & regressus fiat per Apothecarios predictos. In ingressu autem virgines & scolares, vicarii & alii dividantur processionabiliter in Ecclesia & facto silentio sacerdos portans venerabilissimum Sacramentum stabit ante chorum Dominorum & illi cum reliquiis facie ad eum versa ante eum & incipiat cantare. *Ego sum lux mundi.* respondeat chorus flexis genibus: *quantus est iste cui throni &c.* sacerdos cantet: *Ego sum &c.* respondeat chorus: *hic est qui venturus est.* tertio iterum cantet: *Ego sum &c.* respondeat chorus: *Hic est salus nostra.* Et tunc fiat compulsacio & sacerdos faciat crucem cum Sacramento super totum populum & vertat se & vadat ad Sacristiam ad preparandum se ad missam, & chorus cantet: *Jesu nostra redemptio* usque ad finem. Et tunc Domini aliarum Ecclesiarum vadant ad Ecclesias

suas

ſuas ibidem celebrantes & tunc incipiatur Tertia & ſequatur miſſa feſtiva in organis. Poſt miſſam cantabitur ſexta. Finito prandio cantabitur Nona & poſt nonam fiat ſermo ad populum.

Ex ordinario B. M. V. ad Gradus:

Finita prima Domini Prelati Canonici & vicarii Eccleſie noſtre (B. M. V. ad Gradus) cappis ſericis induti ibunt cum ſcolaribus in proceſſione cum Majori & minoribus Monſtranciis & cum ſolemni ornatu ad Eccleſiam Majorem aſſociando ſe proceſſioni Majoris Eccleſie que fit cum Sacramento corporis *Chriſti* ſolemniſſime. Poſtquam autem ad Eccleſiam Majorem pervenerint omnibus ibidem congregatis ſacerdos de Eccleſia Majori Prelatus ſive Canonicus portans Monſtranciam cum Sacramento corporis Chriſti tranſit ad ſummum altare & elevato Sacramento ad Populum cantet *Agnus Dei*, cui Chorus reſpondet flexis genibus; *qui tollis peccata mundi miſerere nobis* & hoc fit trina vice, de poſt ſuccentores incipient ℟ *homo quidam* & tunc proceſſio incipit exire Chorum & Eccleſiam Majorem & per vicos & plateas precedentibus diverſis candelis & crucibus ſecundum antiquam conſuetudinem & in proceſſione cantabuntur diverſa reſponſoria de feſto corporis Chriſti videlicet: *ymmolabit hedum* ℟ *comedetis panes* ℟ *panis quem ego dabo* ℟ *cenantibus illis.* ℟ *accepit Jheſus calicem.* ℟ *Melchiſedeck vero Rex.* ℟ *calix benedictionis* ℟ &c. & in reverſione apud introitum Eccleſie Majoris cantetur ymnus: *pange lingua glorioſi* & poſtquam totalis proceſſio ad Eccleſiam Majorem revenerit

Domini & scolares dividunt se ad utramque partem Ecclesie vertentes se ad Sacramentum, sacerdos vero portans Sacramentum ascendet kathedram in medio positam elevando Monstranciam cum Sacramento in kathedra ad populum cantet *Anam : Ego sum lux mundi* usque ad finem, cui Chorus flexis genibus respondet cantando: *quantus est iste cui throni & Dominationes occurrunt.* sacerdos iterum cantet *Ant. Ego sum lux mundi* ad finem Chorus respondet: *hic est qui venturus est in salutem populi.* Sacerdos tertio cantet *ant. Ego sum lux mundi* ut prius, chorus respondet: *hic est salus nostra & redemptio Israel.* Tunc Succentores Ecclesie Majoris incipient ymnum: *Jhesu nostra redemptio* & sacerdos cum Sacramento faciet crucem super totum populum & processio Majoris Ecclesie una cum Sacramento intrabunt chorum ipsorum ponentes Monstranciam cum Sacramento supra summum altare & cantent tertiam, de post missam solemniter. Processio autem nostra recedet per dextrum latus transeundo ad Ecclesiam nostram ponendo Monstrancias ad locum suum exuendo cappas & cantabitur de post missa solemniter.

Ex ordin: Trevir: In die corporis Christi intonat sacerdos: Ecce panis, *quod chorus finit. Deinde duo Angeli canunt:* O vere digna hostia, *chorus canit* ℣ Gloria tibi Domine.

Exeundo canuntur Responsoria sequentia:

Homo quidam fecit Cœnam magnam & misit servum suum hora cœnæ, dicere invitatis ut venirent, quia parata sunt omnia. Venite comedite panem meum & bibite vinum quod miscui vobis. Immolabit hœdum multitudo filiorum Israel ad vespe-

ram Paschæ. Et edent carnes & azymos panes. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in Azymis sinceritatis & veritatis. Et &c.

Comedetis carnes & saturabimini panibus. Iste est panis quem dedit vobis Dominus ad vescendum. Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Iste &c.

Respexit Elias ad caput suum subcinericium panem, qui surgens comedit & bibit. Et ambulavit in fortitudine cibi illius usque ad montem Dei. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et ambulavit &c. Gloria Patri &c. & ambulavit &c.

Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita, litigabant ergo Judæi dicentes: quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum. Locutus est populus contra Dominum, anima nostra nauseat super cibo isto levissimo. Quomodo &c.

In Ecclesia Divæ Virginis cantatur : Alma Redemptoris. *deinde canitur* ℟ *in ordine.*

In medio Majoris Ecclesiæ canunt chorales primum versum hymni. Jesu nostra redemptio. *chorus & organum absolvunt.*

Intrando Chorum canitur Ant: sequens.

O quam suavis est Domine spiritus tuus, qui, ut dulcedinem tuam in filios demonstrares pane suavissimo de cœlo præstito esurientes imples bonis, fastidiosos divites dimittens inanes.

Sequuntur stationes feriarum sextarum post octavam corporis Christi :

Pri-

Prima: *ad S. Mathiam. In choro nostro.* Propitius *ut supra. Psalm*: preces *ibidem.*

Exurge Domine. *deinde* oremus &c. *Ante ingressum Monasterii S. Mathiæ*: ℟ Domine si conversus fuerit populus tuus, oraverit ad sanctuarium tuum, tu exaudies de cœlo Domine & libera eos demanibus inimicorum eorum. ℣. si peccaverit in te populus tuus & conversus egerit pœnitentiam, veniensque oraverit in loco isto &c.

In medio Ecclesiæ ℟ gratias *ut supra. Psalm*: Beati quorum. preces & collectæ ibid.

In choro: Isti sunt sancti. *ut supra.. Psalm*: Domine ne in furore 2. preces & coll: *ut supra fer.* 6. *quadrag*: *ad S. Mathiam. sequitur Missa* salus populi *ut supra Exeundo* ℣ quos hostis.

Ad summum templum: Petre amas. *ut infra. Psalm*: Laudate Dominum. preces.

Secunda: *ad Horreum. In choro nostro ut supra cum Responsorio sequente ibidem in Ecclesia*: Stirps. jesse. *ut supra. Psalm.* Beati quorum. preces & coll: ut fer. 6. Dominicæ secundæ quadrag. Missa ut supra.

Exeundo ℣. virgo. Petre amas ps. & coll.

Tertia ad S. Martinum. omnia ut supra. ibidem in choro: Oliva. *ut supra. Psalm*: Domine ne in furore 2. preces &c. *ut Dom.* 3. *quadrag. Missa ut supra. Exeundo* ℣ introisti &c.

Quarta ad SS: Martyres. omnia ut supra. *ibidem*: Felix namque *ut supra. Psalm*: Miserere. preces. *ut Dom.* 4. *quadrag. Missa ut supra.*

Exeundo ℣ ora pro &c.

Quinta ad S. Paulinum. Ibid: isti sunt sancti *ut supra. Psalm*: Domine exaudi 1, preces & collect. *ut Dom. Passionis ad S. Paulinum.*

Exeun-

Exeundo: tradiderunt &c.

Sexta ad S. Maximinum. ibid: in *Choro ant*: Isti sunt viri. *ut supra. Psalm*: de profundis. preces & collectæ: *ut Dom. Pass*: *ad S. Maximinum*. *Exeundo*: sint lumbi &c.

Septima ad S. Simeonem. Ibid: Te Sanctum. *Psalm*: Domine exaudi 2. preces & collect. *ut Dom. Pass. de S. Simeone. Exeundo*: Gabriel *&c.*

Ex ordin: *Colon*: In Festo corporis Christi clerus Metropolitanus servat solemnem stationem cum venerabili Sacramento præeunte clero cum plurimis luminaribus exeundo per portam poratoriam trans Rhenum, & per plateam novam redeundo ad Ecclesiam, ubi, finita statione, Sacrum solemne incipit.

§. XXXVII.

In Festo S. Albani fit Statio ad S. Albanum. Interim Domini S. Joannis cantant missam apud nos.

In Festo S. Laurentii Anno MDCLXVI. novissima statio votiva, cui interest clerus secularis & regularis procedendo ad Sacellum S. Sebastiani pro avertenda peste, fuit cœpta & anno seculari MDCCLXVI. solemniter renovata.

Ex ordin: *Trevir*: *De S. Joanne.* Inter natos mulierum non surrexit Major Joanne Baptista, qui viam Domino præparavit in eremo. ℣ fuit homo missus à Deo, cui nomen Joannes erat. qui &c.

In Festo Apostolorum Petri & Pauli. ℟ Simon Petre antequam de navi vocarem te, novi te & super plebem meam principem te constitui, & claves regni cœlorum tradidi tibi. ℣ quodcunque ligaveris super terram erit ligatum & in cœlis & quodcunque solveris super terram erit solutum & in cœlis. & claves &c.

In medio Majoris Ecclesiæ: hymnus: jam bone pastor Petre clemens accipe vota precantum & peccati vincula resolve, tibi potestas tradita, qua cunctis cœlum verbo claudis, aperis.

Doctor Egregie Paule mores instrue & mente polum nos transferre satage, donec perfectum largiatur plenius evacuato quod ex parte gemimus.

Olivæ binæ pietatis unice fide devotos spe robustos maxima, fonte repletos charitate gemine, post mortem carnis impetrate vivere.

Sit Trinitati sempiterna gloria honor potestas atque jubilatio in unitate cui manet imperium ex tunc & modo per æterna sæcula amen.

Intrando chorum: Petre amas me, tu scis Domine quia amo te. Pasce oves meas. Simon Joannis diligis me plus his, tu scis Domine quia amo te. pasce. gloria patri &c.

In Festo Visitationis B. M. V. surge propera amica mea, formosa mea & veni, jam enim hyems transiit, imber abiit & recessit all. ℣ audi filia & vide & inclina aurem tuam. & veni &c.

De S. Maria Magdalena: O peccatoris solatium Maria Magdalene intercedere digneris ad Dominum Deum nostrum pro nobis, quia humanam fragilitatem non ignoras. ℣ audi Domina & vide

&

& inclina aurem tuam. Quia &c. Gloria patri. quia &c.

De S. Laurentio. Levita Laurentius bonum opus operatus eſt, qui per ſignum crucis cœcos illuminavit & theſauros Eccleſiæ dedit pauperibus ℣ diſperſit dedit pauperibus juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi. & theſauros &c.

In die Aſſumpcionis B. M. V. Vidi ſpecioſam ſicut columbam deſcendentem deſuper rivos aquarum, cujus inæſtimabilis odor erat nimis in veſtimentis ejus & ſicut dies verni circumdabant eam flores roſarum & lilia convallium. ℣ quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris. & ſicut &c. ℟ Felix namque es ſacra virgo Maria & omni laude digniſſima, quia ex te ortus eſt ſol juſtitiæ Chriſtus Deus noſter. ℣ ora pro populo interueni pro clero intercede pro devoto fœmineo ſexu, ſentiant omnes tuum levamen, quicunque celebrant tuam commemorationem. quia &c.

De S. Helena: O mira & potens Dei clementia ad converſionem Glorioſæ Reginæ hominum quinque millia præſentialiter ibi baptizati ſunt. ℣ admirabile eſt Domine nomen tuum in univerſa terra. hominum &c. Gloria patri &c. hominum &c.

Ex ordin: Colon: In Feſto Apoſtolorum Petri & Pauli ad primas veſperas & ad Miſſam conveniunt Eccleſiæ Collegiatæ ad Eccleſiam Metropolitanam, ut in Feſto Epiphaniæ.

Vigeſima tertia julii ad feſtum tanslationis SS; trium Regum ad primas veſperas & Miſſam in Metropolitana conveniunt Eccleſiæ collegiatæ.

Pro Feſto S. Petri ad vincula clerus collegiatus de-

nuo

nuo convenit in Metropolitana ad primas veſperas & Miſſam.

Vigeſima quinta Auguſti clerus Metropolitanæ procedit ad Eccleſiam Collegiatam SS: Apoſtolorum ibique Officium Defunctorum & Miſſam de requiem pro Archi Epiſcopo Pelegrino peragit.

In Feſto Decollationis S: Joannis Baptiſtæ ſtatio ad S. Gereonem, ubi Dedicatio Eccleſiæ hujus celebratur.

§. XXXVIII.

Feria ſecunda poſt feſtum Decollationis Joannis Baptiſte in Sinodo ſancta * cantatur miſſa ſolemniter uno anno impari de corpore Chriſti & altero de omnibus ſanctis. Sic alternatis vicibus ſingulis annis per omnia ſicut in feſtivitatibus eorum principalibus.

Feria tertia poſt Decollationem quando celebratur Sinodus ſancta in Eccleſia Magontina, cantabitur anno primo miſſa de ſancta Trinitate, ſecundo de Aſſumptione

---

* An. MDXLVIII. Synodus Diæceſana & ſequente anno Provincialis ultima Moguntiæ celebrata fuit ſub Sebaſtiano Archi Epiſcopo, nunc ſynodi loco quater per annum ſermo ſic dictus ſynodalis habetur ad clerum. Hæc dum ſcribo ſermo ad clerum Mogunt: ex ordinatione Archi Epiſcopali noviſſimâ ſingulis extra ferias menſibus deinceps habendus.

tione B. Marie V. Tertio de ſancto Andrea Apoſtolo.

Feria quarta in Sinodo ſancta (*ddd*) cantabitur miſſa de ſancto Martino.

Ex ordin: Trevir: In Nativitate B. M. V. Stirps. *ut ſupra.* alind ℞ ſolem juſtitiæ Regem paritura ſupremum, ſtella Maria maris hodie proceſſit ad ortum. ℣ cernere divinum lumen gaudete fideles. ſtella &c.

Ex ordin: Colon: Dominica poſt feſtum S. Mathæi conveniunt collegiatæ Eccleſiæ ad primas veſperas & Miſſam in Metropolitana, ad concelebrandum Feſtum Dedicationis ejusdem.

§. XXXIX.

In jejunio bannito poſt *ſalus populi* (*eee*) Feria ſecunda Statio ad S. Joannem. Domini ſancti Joannis canunt apud Nos.

Feria IV. ſtatio ad gradus. Poſt miſſam Domini ad gradus eant ad ſepuchrum. *

Feria VI. ſtatio ad S. Mauritium & Domini S. Stephani canunt apud Nos.

Ex ordin: Trevir: In Feſto omnium ſanctorum. Beati eſtis ſancti Dei omnes, qui meruiſtis conſortes fieri cœleſtium virtutum & perfrui æternæ claritatis

---

(*ddd*) Vid: §. 35. not: bbb.
(*eee*) Vid: §. 32. not: aa. * vide ſupra.

tatis gloria, ideoque precamur ut memores nostri intercedere dignemini pro nobis ad Dominum Jesum Christum. ℣. gaudete & exultate, quoniam nomina vestra scripta sunt in cœlis. Ideoque &c. O quam gloriosum est regnum in quo cum Christo gaudent omnes sancti, amicti stolis albis, sequuntur agnum quocunque ierit.

Intrando chorum: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram, beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

Ex ordin: colon: Decima Octobris statio ad S. Gereonem.

Die Undecima itur ad S. Pantaleonem ubi habetur Anniversarium pro Defunctis ex familia Brunonis Archiep. Coloni: recitatur Officium Defunctorum & fit missa de Requiem.

Vigesima prima statio ad Ecclesiam S. Ursulæ.

Vigesima tertia Octobris statio ad Ecclesiam Collegiatam sancti Severini.

§. XXXX.

Pridie *sancti Martini*, sub pulsu Primarum parantur scamna tria per sacristas in medio chori circa ac retro pulpitum vulgariter Atzmann nuncupatum. Videlicet in latere Decani pro Scholasticis secundarum Ecclesiarum & in latere Custodis pro Cantoribus earundem Ecclesiarum

&

& tertium ſcamnum quod eſt brevius poſt tergum des Atzmanns & Superponuntur XIV. pulvinaria & totidem cappe albe, rubre ac blavie pro ſingulis Prelatis in primis veſperis & in miſſa tantum. Scholaſtici ſtabunt in latere Decani & Cantores ad latus Cuſtodis ſecundum ſenium primo S. Petri, ſecundo S. Steffani, tertio Victoris, quarto ad Gradus, quinto Crucis, ſexto Joannis, ſeptimo Albani.

In primis veſperis Prelati & Canonici Majoris de Domo Martini cantabunt primam Antiph: *Adeſt veneranda.* Interim ſub primo Pſalmo ponuntur plures cappe retro altare pro Canonicis ſecundarum Eccleſiarum ad cantandas tres Antiphonas. Secundam Antiphonam: *Sanctus Martinus* cantabunt Canonici S. Petri cum cappis & palliis. Tertiam ant: *o per omnia.* S. Steffani. quartam ant: *Domine Deus noſter.* S. Victoris. Tunc fiunt primi noviſſimi videlicet Domini Majoris & cantabunt Antiphonam quintam *o Martine.*

Prelatus dans incenſum primo Cantori deinde Scholaſticis & Cantoribus aſtantibus, quarto Domino Prepoſito ac Decano & ſic conſequenter ſecundum ordinem.

Nota quod Domini S. Petri tenentur Officiare primum Completorium & inde

habent Refectiones valde pingues id est die Mertens-Sau. *

Ad matutinas vocetur pulsu hora prima cum Majoribus campanis & ad *Venite* Majus ponuntur blavie cappe & rubee juxta ordinem & consuetudinem Ecclesie hactenus observatam. Et notandum, quod in *Venite* primum versum cantabunt Majores Domini, secundum Domini S. Petri, tertium Domini S. Steffani, quartum Domini S. Victoris, quintum Domini S. Marie in campis & sic omnes simul cantabunt *Gloria patri.*

In Nocturn: primum versum cantabunt duo pueri canonici. secundum Cappellani Regis & Episcopi. Tertium Domini S. Marie in campis, quartum Domini S. Victoris, quintum Domini de S. Steffano, sextum item alii Duo Domini de S. Steffano & non primi, septimum Domini S. Petri, octavum alii duo Domini S. Petri, non primi, quia magna esset indecentia, quod hodie fieret in festo Patroni, quod non fit in Ecclesia Moguntina die feriato, quod unus cantet duos versus. Nonum versum Domini Majoris.

In

* Registrum chori S. Petri antiquum hanc observandam sic annotat. * *

In ſecundis veſperis duo Imponentes de Dominis noſtris & duo intonantes.

Decanus Eccleſie Magontine, omnes Canonici & Vicarii locantur ad latus Cantoris ſiniſtrum. Decanus S. Steffani omnes Domini & Vicarii ſui ad latus dextrum & imponens noſter ſupremum habebit locum.

Secundum completorium cantant Domini S. Steffani.

Finitis ſecundis Veſperis Domini Majoris ibunt proceſſionaliter ad S. Joannem, ubi Dedicatio. (*fff*) Nota, quod Major Eccleſia tenetur intereſſe omnibus horis. In matutinis Lectiones legant Canonici S. Joannis, quartum quintum & ſextum verſum cantabunt vicarii Majoris Eccleſie, ſeptimum verſum Capellani Regis & Episcopi, Octavum Canonici Majoris. *ita ordo Divinorum Metropolitanæ.*

* * Feſtum S. Martini Epiſcopi inclyti in Eccleſia Metropolitana Moguntina peragitur valde ſolemniter cum maximo decore. . . *vide ritum ſupra deſcriptum.* Finitis primis veſperis poſt receſſum omnium aliorum Nos de *S.* Petro manebimus in Choro Majoris Eccleſiæ & cantabimus completorium ibidem, quod Decanus noſter imponet &

 ſicut

(*fff*) Confer. Commentatio Hiſtorico-Liturgica *de Baptiſterio Moguntino. pag.* 36.

ficut die fabbathi cantabimus *falve* & de poft vifitabimus ambitum in proceffione cum pf. *De profundis.* De quo Præpofitus Ecclefiæ Majoris ea quæ fequuntur ex longæva præfcripta confuetudine dabit Dominis Capitularibus Ecclefiæ S. Petri prædictæ primo unum porcum valentem unum florenum in nova tina five dolio longo cum fpeciebus folenniter & bene coctum. Item quatuordecim menfuras vini Heymbacenfis in feptem urceis novis, in quolibet urceo duas menfuras & feptem urceos parvos. Item quatuordecim panes albos cum nova fporta. Item quatuordecim candelas cereas. Item ducenta pyra vulgariter Rebener-Birn. Item botros Heymbacenfes vulgariter zwen Hengel & duo plauftra parvorum lignorum colligatorum. Quæ omnia finitis vefperis in Ecclefia Majori, portari debent de curia Domini Præpofiti ejusdem Ecclefiæ Majoris per publicas plateas usque ad locum capitularem Dominorum S. Petri ad Curiam zu dem Ringreven præcedentibus primo aliquibus cum facibus ardentibus, deinde vero cum cochleari magno & de poft duobus ftabellariis Ecclefiæ Majoris cum ipforum fceptris argenteis, de quo cellerarius capituli S. Petri propinabit cuilibet ftabellario unum turonum Franckenfurdenfem.

Quo facto, poft receffum illorum cellerarius dividet porcum inter prælatos & alios Capitulares præfentes, unicuique portionem confuetam. Deinde feptem fenioribus capitularibus inclufis prælatis cuilibet unum urceum de majoribus & unum de minoribus cum una menfura de prædicto vino, alias feptem menfuras vini inter alios feptem feniores capitulares fequentes. Similiter quatuordecim

cim panes & quatuordecim candelæ diſtribuentur inter quatuordecim capitulares incluſis prælatis. & quando plures fuerint capitulares quam quatuordecim illi de prædictis carebunt. De pyris quilibet capitularis habebit decem vel duodecim & de botris quantum fieri poterit. Sportæ & ligna ſimiliter & dolium manebunt apud cellerarium. Conſuetudo hæc ludicra tandem deſiit & porci aliorumque ſupra memoratorum loco à Præpoſito Majoris Prælatis & Capitularibus S. Petri ſolvitur quot annis cuilibet unus Jmperialis.

Memoratæ conſuetudinis veſtigia reperimus in anno MCCLIII. cum Wernerus de Eppenſtein Præpoſitus Eccleſiarum Majoris, *S. Petri* & *B. M. V.* ad *Gradus* poſtea in ſolio Archi Epiſcopali præfulgens Capitulo *S. Petri* præbendarum adminiſtrationem conceſſit. In charta deſuper confecta hæc notari merentur. *Item cenam Capitulo procurare in vigilia B. Martini, vel non procurare, in noſtro ſtabit arbitrio; ſed quando hoc nobis facere placuerit, decem octo uncias in Caſtello & alia que de Archipresbiteratibus illi cene ſunt deputata, recipiemus; & inde ſecundum quod decens eſt & conſuetum coram miniſtrabimus, cum autem hoc facere nobis non expedierit, Capitulum memoratas XVIII. uncias & alia que ad hoc ſpectant, recipiet & inde ſibimet in cena ſerviet ſecundum quod conſuetum eſt & honeſtum. Joann.* T. *II. p.* 479. Hæc cœna tandem in ſcenam ſupra deſcriptam degenerans circa finem prioris ſœculi merito immutata fuit.

In feſto præſentationis B. M. V. Mente ſancta fuit & humilis, omni ſplendens ornatu gratiæ, virgo pia, unde fit nobilis thronus dignus fit regis gloriæ ℣ thronus eburneus cum auro fulgido venter virgineus cum corde provido. Thronus &c.

Ex ordin: Trevir: de S. Andrea. Doctor bonus & amicus Dei Andreas ducitur ad crucem, aspiciens à longe vidit crucem, salve crux suscipe discipulum ejus, qui pependit in te Magister meus Christus ℣ salve crux, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex ejus membris tanquam ex margaritis ornata. suscipe &c.

Ex ordin: Colon:

Duodecima Novembris Statio ad Ecclesiam Collegiatam S. Cuniberti.

Trigesima Novembris. Statio ad Ecclesiam Collegiatam sancti Andreæ.

Anni Ecclesiastici hic finis est. Finiamus & nostram de Stationibus commentationem liturgicam addita solummodo Constitutione Friderici Archi Episcopi Coloniensis in Concilio ibidem anno MCCCC celebrato emanata: *ut stationes solitæ* & consuetæ in civitate nostra Coloniensi & extra honorifice & decenter teneantur & fiant, statuimus & ordinamus, quod distributiones quotidianæ, quæ Canonicis & aliis beneficiatis hujusmodi stationibus interessentibus dari solent, nullis de cætero dentur, nisi illis, qui processionaliter ad locum seu Ecclesiam, ubi statio servatur, vadunt ac chorum ipsius Ecclesiæ intrant, ibique usque ad finem Divini Officii perseverant & peracto Officio cum cruce ad Ecclesiam suam revertuntur. &c.

Meminerint omnes Ecclesiarum Prælati (verba sunt Christiani II. Archiepiscopi Moguntini an. 1251.) quod Conventus sacri, Processiones & stationes, quas observare & facere consueverunt Ecclesiæ Maguntinæ ob Divinæ reverentiam Majestatis ac causa honestatis seu pietatis nec non commodita-

tis

tis publiæ à ſanctis Patribus ſunt inductæ. Omni conatu ſtudeant ut Divini Nominis cultus in iisdem non minuatur, ſed augeatur.

Monitum Finale ad benevolum Lectorem:

Animadverteris Amice! per hujus Commentationis decurſum, quod Res Liturgica non ſterilis, ſed ager ſit longe fertiliſſimus, ex quo in horreum Eccleſiæ uberrima meſſis Colligenda. Cumque hujus ope ſtudii ab objecto nobiliſſimi veritates eruantur multis hactenus incognitæ & acquirantur notitiæ viris præſertim in Officio Eccleſiaſtico conſtitutis ſcitu neceſſariæ; eandemque ob cauſam *Benedictus XIV.* PP. à ſcientia & rerum gerendarum celebratiſſimus ſcholam Liturgicam *Romæ* inſtituerit in ſingularem Eccleſiæ utilitatem indies propagandam; ſtudium hoc maximo opere Commendandum ſummaque cum diligentia excolendum eſſe ultro concedes.

Nolim autem exiſtimes, nil amplius ſupereſſe, quod exercere tuam valeat ſedulitatem; ſi enim ampliſſimam Bibliothecam Ritualem ſive Liturgicam, quam Franciſcus Antonius Zacharia in orbe litterato multum promeritus Tomis tribus in 4 nuper inſtructam typis Romæ divulgavit, attenta mente pervolveris, materias magno numero reſiduas offendes, pro Ec-

cleſiæ

clesiæ Moguntinæ singulari emolumento elaborandas. Neque deerunt subsidia ad opus isthoc successu felicissimo promovendum, nam eadem suppeditabit larga manu Bi bliotheca Metropolitana Custodem nacta ab humanitate & litterarum zelo notissimum.

Aliis dum calcar addo, manus à simili labore non retraham. Sistentur enim Deo dante e Codicibus Manuscriptis.

I. Ordinarius * Moguntinus circa Officium Missæ ante introductum Missale Romanum.

II. Sequentiarius Moguntinus.

III. Ordinarius Moguntinus circa horas Canonicas ante receptum Breviarium Romanum.

IV. Hymnarius Moguntinus.

V. Liturgia Moguntina circa administrationem Sacramentorum, Pontificalium &c. & res alias ad cultum sacrum pertinentes. &c.

Vale Amice! & conjunctis viribus Rem liturgicam, statum Ecclesiæ antiquum fideliter referentem sedulo pertractare ne Graveris. Denuo Vale.

---

* Terminos technicos noli compellare barbarismos.

